

הצעה להחלטה

מחליטים, נוכח מתקפת הטרור הרצחנית ביום 7.10.2023 של ארגון הטרור חמאס יחד עם ארגוני טרור נוספים הפועלים ברצועת עזה נגד מדינת ישראל ובהמשך להחלטה 980 מיום 19.10.2023 בעניין הקמת מנהלת לשיקום ולפיתוח חבל התקומה ואוכלוסייתו (להלן – **החלטה 980**; **המנהלת**), ולהחלטת ממשלה 1127 מיום 10.12.2023 בעניין מתווה לתוכנית אסטרטגית רב-שנתית לשיקום ולפיתוח חבל התקומה ואוכלוסייתו וכלים ליישום (להלן – **החלטה 1127**), ובמטרה להביא לשיקום, לחידוש ולפיתוח של חבל התקומה ואוכלוסייתו:

1. א. לאשר את התוכנית האסטרטגית הרב שנתית לשנים 2024-2028 לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל התקומה על פי הגדרתו בהחלטה 980 וכל עוד לא נקבעה הגדרה אחרת (להלן – **התוכנית**; חבל התקומה יקרא להלן – **החבל**), להשגת היעדים שבסעיף א.1 להחלטה 1127, שהוצגה על ידי המנהלת ומצורפת בזה כנספח א' להחלטה זו. יישומה של התוכנית יהיה בהתאם למפורט בהחלטה זו ועל פי הקבוע בה.

ב. בתוך כך, יישום רכיבי התוכנית המתייחסים להיבטי פיתוח כלכלי חברתי לשנים 2025–2028 מותנה באישור החלטת ממשלה נוספת לעניין זה, בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, שעניינו עדיפות לאומית, או הוראת חוק פרטנית אחרת שתסדיר היבטים אלו ביחס לחבל התקומה.

2. לצורך המשך פעילות המנהלת לשיקום החבל, קהילותיו ותושביו, תפעל המנהלת, כמפורט בהחלטה זו ולפי כל דין, מבלי לגרוע או לשנות מתחומי הפעולה של משרדי הממשלה ומסמכויות שניתנו לשרים ולמשרדי הממשלה במסגרת תחומי פעילותם ולגופים הפועלים על פי דין, ובמסגרת התקציב שהוקצה לה כאמור בסעיף 1 בהחלטה 987 מיום 22.10.2023 ובהחלטה 1054 מיום 12.11.2023 ובהתאם לאמור בסעיף ח.1 בהחלטה 1127 (להלן יחד – **תקציב המנהלת**). לצורך כך, להטיל על המנהלת כמפורט להלן:

א. בינוי, דיור ותשתיות:

1. לנוכח ההרס שנוצר בעקבות מתקפת הטרור הרצחנית, הלחימה העזה שהתקיימה עקב חדירה משמעותית של מחבלים לשטח החבל והשבר שנוצר בעקבותיה, להנחות את המנהלת, בתיאום עם משרד האוצר, לגבש וליישם מתווה לשיקום הישובים, בתי המגורים, התשתיות הציבוריות, מבני הציבור וסביבת המגורים בישובים שנפגעו, כך שהישובים ייקחו חלק בתוכנית השיקום היישובים ובביצועה, ולתמוך בביצוע פעילות זו כך שהשיקום יעשה בצורה מיטיבה, בשים לב להיקף הנזק בכל יישוב ובכדי לתת מענה בין היתר

להשלכות התכנוניות, ההנדסיות והקהילתיות. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 1,465 מיליוני ₪ בין השנים 2024-2026.

2. לנוכח הצרכים שעלו מהלחימה בחבל, עוצמת האירועים והשלכותיה ובשל היעדרותם הממושכת של תושבי החבל מאזור מגוריהם בעקבותיה, לפעול, בין היתר, לקידום תכנון, התאמת והשלמת תשתיות ומבני ציבור, להשלמות מיגון נדרשות, להנגשה של המרחב הציבורי ומבני הציבור ולשיקום של התשתיות ומבני הציבור בתחומי חבל התקומה, ואשר בתחום אחריות המועצות האזוריות שבחבל התקומה לטובת חזרה מיטבית של תושבי החבל לביתם. המנהלת תקצה למועצות האזוריות בחבל, בין היתר באמצעות משרדי הממשלה ויחידות הסמך, סך של 260 מיליוני ₪ בין השנים 2024-2028, לפי אמות מידה שוויוניות שיגובשו על ידי המנהלת בתיאום עם משרד האוצר.

3. לנוכח הצרכים שעלו כתוצאה מהלחימה בעיר שדרות והשלכותיה ומהיעדרות הממושכת בעקבותיה של תושבי העיר מאזור מגוריהם, לפעול, בין היתר, לקידום תכנון, התאמת והשלמת תשתיות ומבני ציבור, להשלמות מיגון נדרשות, להנגשה של המרחב הציבורי ומבני הציבור ולשיקום של התשתיות ומבני הציבור, שבתחום אחריותה של העיר שדרות, לטובת חזרה מיטבית של תושבי העיר לביתם. המנהלת תקצה לעיריית שדרות סך של 270 מלש"ח בין השנים 2024-2028 לפי כללים שיקבעו על ידי מנהלת תקומה ובתיאום עם משרד האוצר..

4. לנוכח הצרכים שעלו כתוצאה מהלחימה בחבל, לפעול, בין היתר, לקידום תכנון, התאמת והשלמת תשתיות ומבני ציבור, להשלמות מיגון נדרשות, להנגשה של המרחב הציבורי ומבני הציבור, שבתחום הישובים, לטובת חזרה מיטבית של תושבי היישוב לביתם, בהתאם לתוכנית שתוגש ותאושר על ידי המנהלת, לפי אמות מידה שוויוניות שיגובשו על ידי ובתיאום עם משרד האוצר. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך של 800 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

5. לפעול באמצעות משרד התחבורה לביצוע פרויקטי תחבורה חיוניים ונדרשים לאור אירועי הלחימה, בין היתר, לשיקום של תשתיות תחבורה קיימות או הקמת דרכי גישה חלופיות נדרשות כאמור. בנוסף לפעול לטיפול נדרש במפגעים תחבורתיים בחבל. לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התחבורה תקציב בסך של 135 מלש"ח בין השנים 2024-2028, בכפוף לתוכנית עבודה מוסכמת.

6. לפעול למענים בטיחותיים שעלו בעקבות אירועי ה-7.10 והשלכותיהם הנדרשות בתשתיות התחבורה היבשתית בחבל. לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התחבורה תקציב בסך של 65 מלש"ח בין השנים 2024-2028 ובכפוף לתוכנית עבודה מוסכמת.

7. לסייע, באמצעות המשרד להגנת הסביבה, בהכנה וביצוע של תכניות להקמת אתרי טבע ופרויקטים לשימור והגנה על השטחים הפתוחים ולחיבור הקהילה לטבע בתחום רשויות חבל התקומה. לצורך כך תקצה מנהלת תקומה למשרד להגנת הסביבה 94 מלש"ח בשנים 2024 – 2028. "

8. לקדם תכנון סביבתי במסגרת שיקום חבל התקומה, באמצעות חיזוק הייעוץ הסביבתי באיגוד ערים להגנת הסביבה נפת אשקלון וביחידה הסביבתית האזורית נגב מערבי לצורך תכנון נדרש בתוך חבל התקומה. לצורך כך תקצה המנהלת למשרד להגנת הסביבה תקציב בסך 2 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

9. לפעול לביצוע סקר ארכיאולוגי לאיתור פגיעות ונזקים שנוצרו כתוצאה מהמלחמה והפעילות המלחמתית לאתרי העתיקות בחבל. לצורך כך תקצה המנהלת בשנת 2024 סך של 1 מלש"ח לרשות העתיקות באמצעות המשרד למורשת.

10. להעביר לרשות המים והביוב 60 מיליוני ₪ בשנת 2024 לטובת הרחבתו של מט"ש שדרות-שער הנגב. רשות המים והביוב תקצה תקציב זה לאיגוד ערים שדרות בחלוקה של 80% מענק ו-20% הלוואה.

11. לאור היקפי הפעילות הצפויים בחבל לטובת שיקום הישובים והתאמתם, לפעול בשיתוף מנהל התכנון ומטה התכנון הלאומי, לטובת קיצור וזירוז הליכי תכנון ובנייה הנדרשים. על כן תקצה המנהלת למנהל התכנון 20 מלש"ח בין השנים 2024-2028 לצורך הוצאות תפעול. אופן מימוש התקציב יעשה בתיאום בין מנהלת תקומה למנהל התכנון.

ב. חינוך והשכלה גבוהה:

1. לפעול באמצעות משרד החינוך בגפ"ן הרשותי והבית ספרי, ובאמצעות יוזמות מוסדיות ורשותיות בגפן לגיבוש "סל תקומה לשיקום מערכת החינוך בחבל" לצורך מתן מענים פדגוגיים-חינוכיים, צרכים לימודיים מענים טיפוליים-רגשיים ובניית חוסן תלמידים וצוותי חינוך והוראה לרבות באמצעות יועצות חינוכיות, פסיכולוגים, מטפלים פרא-רפואיים ומטפלים בשילוב אומנויות, מתן מענים חברתיים-קהילתיים, צמצום פערים לימודיים, מתן מענים לאוכלוסיות מיוחדות; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד החינוך תקציב בסך של 977 מלש"ח בין השנים 2024-2028, משנת הלימודים תשפ"ה עד סיום שנה"ל תשפ"ח, במתווה פוחת על פני השנים.

2. לפעול, באמצעות משרד החינוך, לגיבוש משרה מנהלית בית ספרית בחבל, לצורך תכלול וסיוע מנהלי למנהלי בתי הספר למימוש תוכנית העבודה וסנכרון כלל המשאבים הניתנים בבית הספר בכללם מענים בריאותיים ורווחתיים; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד החינוך תקציב בסך 25 מלש"ח בין השנים 2024-2028, עד סיום שנה"ל תשפ"ח, במתווה פוחת על פני השנים

וייעשה דרך סל ייעודי בגפ"ן ובהתאם לתבחינים שיגובשו בתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר, כהעסקה שנתית עד תום שנת תשפ"ח.

3. לפעול, באמצעות משרד החינוך ובהסכמה של הממונה על השכר והסכמי עבודה במשרד האוצר ובתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר, לשימור ומשיכת צוותי הוראה איכותיים, ובכלל זה עובדי הוראה, לרבות מקצועות ה-STEM, יועצים חינוכיים, מטפלים ופסיכולוגים, על מנת לטפל באתגרים הפדגוגיים, החברתיים והרגשיים, במורכבויות ובבעיות יוצאות הדופן הנובעות מהפערים הלימודיים והתמודדות עם הקשיים הלימודיים שנוצרו בעקבות ארועי ה-7.10 של ילדי החבל, לרבות בעיות קשב וריכוז, העדר תחושת מסוגלות, פערי ידע וכו'. ; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד החינוך תקציב בסך 200 מלש"ח לכל השנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני השנים.

4. לפעול לגיבוש ויישום תוכניות חינוך בלתי פורמאליות לתמיכה בתהליך הריפוי והשיקום בעקבות ארועי ה-7.10 אשר פגעו משמעותית בתחושת הזהות והשייכות, המשפיעים ישירות על החוסן האישי של כל אחד מילדי החבל, וזאת באמצעות תמיכה ותגבור של פעילות בלתי פורמלית, הכשרות, חוגים ופיתוח חוסן וזאת באמצעות משרד החינוך, שיוכל לבצע פעילויות גם באמצעות משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי-הרשות לפיתוח הנגב, משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, ו/או הרשויות המקומיות ו/או מנהלת תקומה, וזאת על פי בחירתו של משרד החינוך לעשות כן ובכפוף להוראות כל דין ; משרד החינוך יתאם את תוכניותיו עם המנהלת. בנוסף, למנהלת תהיה האפשרות לבצע באופן ישיר תוכניות שהיקפן הינו עד 35 מלש"ח. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 236 מלש"ח בין השנים 2024-2028 עד סיום שנה"ל תשפ"ח במתווה פוחת על פני השנים.

5. לפעול באמצעות משרד החינוך להוספת כיתות ומרחבי למידה, הכשרה או הכלה טיפוליים, וכן מתקני ספורט ומגרשי ספורט, הצטיידות, שיפוצים, חידוש והתאמות של מרחבים ומבנים, וזאת לצורך מתן מענה לימודי וטיפולים נפשיים ורגשיים לילדי החבל במוסדות החינוך, בעקבות הטראומה של ארועי ה-7.10. זאת על מנת לאפשר מתן טיפולים אישיים וקבוצתיים במרחבי מוסדות החינוך ולעמוד באתגר מתן מענה רגשי לילדי החבל ; וזאת באמצעות משרד החינוך ובהתאם לנהלי מנהל הפיתוח. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 199 מלש"ח להיבטים פיסיים בלבד, בין השנים 2028-2024.

6. לפעול, בתיאום עם מל"ג/ות"ת ועם משרד האוצר ובשיתוף משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי בנושאים שבתחום טיפול או הרשות לפיתוח הנגב בנושאים שבתחום טיפול, לביצוע פעולות לשיקום ההשכלה הגבוהה, כחלק משמעותי בזירוז תהליך השיקום של החבל, ובכלל זה השבת אוכלוסיה צעירה לשובים. בין פעולות אלו ניתן יהיה לכלול מתן מלגות לסטודנטים,

הטבה בשכר לימוד בכפוף לקריטריונים, קמפיין לעידוד לרישום למכללת ספיר, וכן השתתפות במענקים לעובדי המכללה לצורך החזרה לעבודה מיטבית במכללה (שלא באמצעות רכיבי שכר), ככל שיעלה הצורך בשיתופי פעולה מול מוסדות להשכלה גבוהה אחרים לצורך שיקום החבל, הדבר יקודם בתיאום עם מל"ג/ות"ת; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 200 מלש"ח עבור פעילות שאינה אקדמית ואינה מתקצבת על ידי ות"ת, במתווה פוחת על פני השנים, בין השנים 2028-2024.

ג. בריאות, בריאות הנפש והחוסן :

1. לפעול לחיזוק והבטחת שירותי הרפואה לתושבי החבל ולשיקום והבטחת זמינות ונגישות שירותי הרפואה בחבל, על רקע האירועים הקשים שחוו תושבי החבל ב-7.10 והעליה וההחמרה הצפויים בתחלואה, הן בפן הנפשי והן בפן הגופני, וזאת בתחומי רפואה דחופה, רפואה בקהילה, בריאות הנפש ושיקום, וזאת באמצעות משרד הבריאות ומשרד העליה והקליטה, כל אחד מהם בתחום אחריותו ובכפוף להוראות כל דין; לצורך כך תקצה המנהלת 256 מלש"ח בין השנים 2028-2024 ובמתווה פוחת החל משנת 2026 ואילך.

2. לפעול להנגשה וקידום זמינות שירותי הבריאות בתחום הרפואה הקהילתית והשניונית באמצעות הקמת מרכזי רפואה, אשר יתנו מענה לצורכי הבריאות שהתהוו והתעצמו משמעותית בעקבות אירועי ה-7/10; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב של 70 מלש"ח בין השנים 2028-2024, בכפוף להוראות כל דין.

3. לפעול, לקידום רפואה מונעת למיגור תחלואה, לרבות תחלואה כרונית, בקרב תושבי החבל, שהועצמו עקב אירועי ה-7.10 ועל רקע השהייה הארוכה מחוץ לבית, וזאת באמצעות משרד הבריאות; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 40 מלש"ח בין השנים 2028-2024 במתווה פוחת החל משנת 2026 ואילך, בכפוף להוראות כל דין.

4. לפעול, למתן מענים נדרשים בתחום התפתחות הילד ולילדים על הרצף, וזאת בשיתוף עם משרד הבריאות לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 39 מלש"ח בין השנים 2028-2024 בכפוף להוראות כל דין ובמתווה פוחת החל משנת 2026 ואילך.

5. לפעול באמצעות משרד הבריאות לתת מענים נדרשים לטיפול חוסן ונפש, לאבחון וטיפול בפרט ובקהילות הסובלים מטראומה מחרדה ומהתמודדות עם השלכות של אובדן ושכול, וסנכרון בין כלל מעניי בריאות הנפש בחבל בדגש על רצף הטיפול כמתחייב מאירועי ה-7/10 והשלכותיהם; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד הבריאות תקציב בסך 111 מלש"ח בין השנים 2028-2024 במתווה פוחת החל משנת 2026 ואילך.

6. לפעול להתאמת מרכזי החוסן בהיבטי תשתית, תפעול ותחזוקה לצרכים החדשים שהתהוו או הועצמו עקב אירועי ה-7/10; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 99 מ"ח בין השנים 2024-2028 שימומש בהתאם להוראות הדין.

7. לפעול, בשיתוף עם משרד הבריאות, לגיבוש המתכונת להקמת מרכזי אזורי רב תחומי שמטרתו לקדם מענה טיפולי הוליסטי בתחומי הריפוי, השיקום והחוסן לטובת תושבי חבל תקומה במטרה להכיל מענה אינטגרטיבי טיפולי הרואה את האדם במרכז באמצעות גיבוש מודל טיפולי משקם ומשלב בין דיסציפלינות שונות מתחומי החינוך, הרווחה והבריאות בכפיפה אחת תוך שמירה על רצף הטיפול, וזאת על רקע הצרכים הייחודיים שהתהוו או הועצמו בעקבות אירועי ה-7/10. המימוש יבוצע בשיתוף עם משרדי ממשלה נוספים, בהתאם לאחריותם ועל פי המתכונת שתגובש כאמור; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 100 מ"ח בין השנים 2024-2028.

ד. רווחה:

1. לפעול בשיתוף משרד הרווחה למתן מענים רווחתיים להתמודדות עם טראומה ושכול; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 61 מלש"ח בין השנים 2024-2028 שימומש על-פי דין וזאת במתווה פוחת על פני השנים.

2. לפעול בשיתוף משרד הרווחה לגיבוש תוכניות לאוכלוסיות ייחודיות לטיפול בשלומות רגשית ומסוגלות אישית וצמצום התנהגויות סיכוניות; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 115 מלש"ח בין השנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני השנים.

3. לפעול באמצעות משרד הרווחה ובאישור אגף הממונה על השכר והסכמי עבודה ובתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר לתמוך בעובדי הרווחה ובמערכת הרווחה ברשויות המקומיות באמצעות התאמת התקנה, תגמול, שימור ומשיכה הון אנושי איכותי, הכשרות והדרכות של עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 130 מלש"ח בין השנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני השנים.

4. לפעול בשיתוף משרד הרווחה, הרשויות המקומיות ואשכול נגב מערבי, בכפוף ובגדרי סמכויותיהן על פי דין, לקידום תהליכי מיצוי זכויות של הפרט והמשפחה, תכניות חוסן כלכלי וסדנאות תמיכה וליווי כלכלי וזאת בתחום חבל התקומה; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 74 מלש"ח בין השנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני השנים.

5. לפעול באמצעות משרד המשפטים להכוונה משפטית ראשונית וסיוע במיצוי זכויות משפטיות במודל "קו ראשון" לתושבי חבל תקומה; לצורך כך תקצה

המנהלת למשרד המשפטים תקציב בסך 8 מלש"ח בין השנים 2024-2026
במתווה פוחת על פני השנים.

ה. קהילה :

לפעול בשיתוף עם משרד הרווחה, משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות, המשרד לשוויון חברתי, משרד נגב גליל והחוסן הלאומי – כולם או חלקם - למתן מענה משקם לכלל הקהילות ברשויות המקומיות תוך התייחסות לקבוצות שונות באוכלוסייה (שכבות גיל, רמות סיכון, אוכלוסיות ייחודיות בין היתר נשים ולהט"ב), לפעילות להעצמה מקומית, תוך מימון מלווי קהילות, רכזי ומנהלי קהילות ביישובים, חיזוק מערך ההתנדבות ביישובים ולתוכניות לחיזוק החוסן וההבניה הקהילתית, כאמצעי נוסף להתמודדות עם השבר שחוו קהילות החבל בארועי ה-7/10 ; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 115 מלש"ח בין השנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני שנים.

ו. תרבות :

1. לפעול בשיתוף משרד התרבות והספורט כדי לספק מענים באופן נרחב לפעילות של יוצרים ויוצרות מקומיים, וזאת באמצעות תמיכה באומנים מקומיים ובפעילותם לרבות השכרת חללים ומרחבים ליצירה, וזאת על רקע ההבנה המקובלת כי לעשייה תרבותית קהילתית ישנה משמעות נרחבת בכל הקשור לשיקום קהילות ופרטים ; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התרבות והספורט תקציב בסך 23 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

2. לפעול בשיתוף משרד התרבות והספורט לחיזוק מעני החוסן שניתנים ע"י מוסדות תרבות נתמכים בחבל ועידודם לפעילות רב תחומית, וזאת על רקע ההבנה המקובלת כי לעשייה תרבותית קהילתית ישנה משמעות נרחבת בכל הקשור לשיקום קהילות ופרטים ; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התרבות והספורט תקציב בסך 30 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

3. לפעול בשיתוף משרד התרבות והספורט לגיבוש פעילות תרבותית בחבל התקומה באמצעות מבחני תמיכה ייעודים כדרך להתמודדות עם טראומה והשבת החוסן ; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התרבות והספורט תקציב בסך 47 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

4. ביצוע הוראות סעיף זה יעשה באמצעות המנגנונים בהם פועל משרד התרבות והספורט לרבות בחינת שימוש במנגנוני רכש או תמיכות.

ז. ספורט :

לפעול בשיתוף משרד התרבות והספורט לתמיכה בחיזוק הספורט העממי והקהילתי, בתקצוב פעילויות הפוגה, אירועי ספורט, שיקום מסגרות ספורט תחרותיות והמשך רצף פעילות קבוצות הספורט במסגרת רשותית וזאת על רקע

ההבנה המקובלת כי לפעילות גופנית קהילתית ישנה משמעות נרחבת בכל הקשור לשיקום הנפש; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התרבות והספורט תקציב בסך 55 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

ח. צעירים:

1. לפעול, בשיתוף משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי עם ולמען הצעירים, ובכללם הורים צעירים לפעוטות, אשר חוו את התופת באירועי ה-7.10, ונדרשים לשקם את חייהם וחיי משפחתם, ולפעול להשבת האמון ולחיבור מחדש של הקהילות שהתפרקו ופרטים מהם נרצחו ונחטפו. זאת, בין היתר, באמצעות יצירת מעטפת מענים לשיקום וליווי הפרט והקבוצה, מיזמים לצעירים לשיקום המסוגלות העצמית והקהילתית ותוספת כוח אדם ופעילות במרכזי הצעירים, נוכח ההבנה שלהשבת אוכלוסייה צעירה יש השפעה משמעותית על שיקום החבל והשבת אוכלוסיות אליו; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 61 מיליוני ש"ח בין השנים 2024-2028.
2. לפעול, בשיתוף משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות, משרד הבטחון, משרד החינוך, משרד העלייה והקליטה - כולם או חלקם - לתמיכה ועיבוי גרעיני נח"ל, מכינות קדם צבאיות, כפרי סטודנטים וקהילות סטודנטאיות, מסגרות שנת שירות, ישיבות הסדר ותוכניות לצעירים ולצעירים עולים, וזאת על מנת לאפשר תמיכה היקפית בקהילות החבל, לרבות קהילות הנמצאות בפתרונות ביניים קהילתיים, בדגש על הנוער שחוה טראומה משמעותית, אובדן ושכול; וכן על רקע ההבנה שלהשבת אוכלוסייה צעירה יש השפעה משמעותית על שיקום החבל והשבת אוכלוסיות אליו; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 55 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

ט. דתות:

לפעול בשיתוף המשרד לשירותי דת להתאמת בתי עלמין, וכן לפעול לשיקום בתי כנסת ומקוואות; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 21.5 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

י. תעסוקה (שכירים ועצמאים)

1. נוכח אירועי ה-7.10 והשלכות הטראומה והפינוי על תושבי החבל, להטיל על המנהלת לפעול לשיקום התעסוקה בחבל, לרבות באמצעות שיתופי פעולה עם גורמים ממשלתיים, הרשויות המקומיות וגופי חברה אזרחית ועסקית, לפי העניין, ובכפוף לכל דין, כפי שיפורט להלן. לצורך כך המנהלת:

1.1 תפעל לגיבוש והתאמה של תשתיות לשיקום התעסוקה באמצעות מרכזי תעסוקה קהילתיים ועירוניים המוכוונים לשילוב הפרט במעגל התעסוקה, לרבות כלים ומענים הניתנים לפרט במסגרתם, תוכניות ייעודיות לשמירה על מסוגלות תעסוקתית וחיזוק יכולות תעסוקתיות. זאת, תוך היועצות עם משרד העבודה, משרד הרווחה, ומשרד האוצר. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך של 143.7 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

1.2 תפעל לסיוע בהשתלבות מחדש בשוק העבודה וגיבוש הזדמנויות תעסוקה חליפיות לאור השלכות אירועי ה-7/10 על שגרת התעסוקה והמסוגלות התעסוקתית, לצד פעולות לשימור עובדים במקום עבודתם, לרבות באמצעות סבסוד תוכניות הכשרה פרטניות (תוכנית שוברים), מעטפת סיוע ללומדים בהשכלה על תיכונית (מה"ט והשכלה גבוהה) וגיבוש תכניות הכשרה והסבה מוכוונות העסקה, כמפורט להלן:

1.2.1 תוכנית השוברים תבוצע באמצעות משרד העבודה לטובת כלל תושבי החבל. לצורך כך תקצה המנהלת למשרד העבודה תקציב בסך 20 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

1.2.2 תוכנית מעטפת סיוע ללומדים בהשכלה על תיכונית (מה"ט) תקודם באמצעות משרד העבודה.

1.2.3 תכניות ההכשרה מוכוונות העסקה יגובשו תוך היועצות לפי העניין עם משרדי הממשלה השונים לרבות משרד העבודה, משרד הכלכלה, משרד האוצר ורשות החדשנות.

1.2.4 לצורך סעיפים 1.2.2 ו 1.2.3 תקצה המנהלת תקציב בסך 210 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

1.3 תפעל, לרבות בהיועצות עם משרד האוצר, משרד הכלכלה, משרד העבודה, המוסד לביטוח לאומי, רשות החדשנות, משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי וגופים רלוונטיים מחוץ לממשלה, לגיבוש מנגנונים נוספים שיידרשו בתקופת התוכנית לצורך התמודדות עם השלכות ממושכות של המשבר התעסוקתי בחבל ואופן ביצועם, לרבות תוכניות לשימור עובדים ומענים הנדרשים לעובדים, מעסיקים ובעלי עסקים שונים. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 200 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

יא. עסקים, מסחר, תעשייה ותעשייה חקלאית

1. להטיל על המנהלת לפעול לשיקום העסקים והתעשייה בחבל, לרבות באמצעות שיתופי פעולה עם גופים מבצעים מהממשלה ומחוצה לה, כפי שיפורט להלן. לצורך כך המנהלת:

1.1 תפעל לגיבוש מסלול סיוע ייעודי לעידוד השקעות הון בטווח המידי על מנת להשיב ולשמר את העסקים בחבל בהיבטי היקפי הפעילות העסקית, שימור לקוחות וגישור על ההשפעות השליליות של המלחמה על הסביבה העסקית. פעילות זו תבוצע בעיקרה באמצעות הרשות להשקעות ולפיתוח התעשייה והכלכלה במשרד הכלכלה. לצורך כך, תקצה המנהלת תקציב בסך של עד 70 מלש"ח בין השנים 2024-2025.

1.2 תפעל ללוות באופן מתמשך ומעטפת תומכת לעסקים קטנים ובינוניים, על מנת להשיב ולשמר את פעילות העסקים הקטנים בחבל ביחס למצבם ערב אירועי ה-7/10, וזאת באמצעות גיבוש מענים ותוכניות חדשות והתאמה ועדכון של תכניות ותשתיות קיימות; לרבות ייעוץ עסקי, ליווי, תוכנית מנטורינג, קהילות עסקים, תמיכה כלכלית, ותוכניות ייעודיות למניעת קריסה כלכלית. תכניות אלו יבוצעו הן באמצעות גופי הממשלה והתכניות הקיימות כיום, כדוגמת הסוכנות לעסקים קטנים והן באמצעות פיתוח מענים חדשים בשיתוף עם גופי הממשלה הרלוונטיים, רשויות מקומיות גופי חברה אזרחית והמגזר העסקי. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 215 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

1.3 תפעל לחיזוק החוסן התעסוקתי של בעלי העסקים ועובדיהם לשם שימור וייצוב העסקים על רקע הטראומה שחוו והלחימה המתמשכת, לשם מניעת נשירת עובדים וחיזוק ההון האנושי בדגש על יכולת ההתמודדות עם טראומה מתמשכת והשלכותיה על מקומות העבודה. גיבוש תכניות אלו יעשה תוך היועצות עם גורמי המקצוע הרלוונטיים בממשלה ומחוצה לה ויבוצע באמצעות המנהלת ושיתופי פעולה ייעודיים. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 45 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

יב. אנרגיה:

לפעול לשיפור הבטחון והעצמאות באנרגיה, בין היתר באמצעות מיגון שנאים והטמנת רשת חלוקת החשמל בתוך גבולות יישובי חבל תקומה, תמיכה בהקמת מערכות שיאפשרו צריכת חשמל באופן מקומי בשעת חירום, בין היתר באמצעות סבסוד ממירים היברידיים או טכנולוגיה דומה ומתקני אגירה ואנרגיה מתחדשת במבני ציבור, עסקים ובתי מגורים לרבות בתים משותפים אשר ישמשו כגיבוי בעת הצורך, ובכפוף לכל דין. לבחון קידום מענה רגולטורי אשר יאפשר שימוש באנרגיה מתחדשת ואגירה באופן מקומי לטובת רציפות אנרגטית בשעת חרום. בנוסף לכך, לקדם עצמאות תפעולית, על ידי יצירת התנאים שיאפשרו יכולת תפעול עצמאית של הרשת הפנימית ביישוב. ככל שיתאפשר, ובהתאם לכל דין, יצטרפו יישובים נוספים למתווה המחלקים ההיסטוריים.

מענים אלו, לרבות מנגנוני ליווי והטמעה, יגובשו על ידי המנהלת בשיתוף עם משרד האנרגיה והתשתיות ומשרד האוצר, ויבוצעו בתחומי החבל באמצעות משרד האנרגיה והתשתיות, אשכול נגב מערבי והרשויות המקומיות וזאת בכפוף ובגדרי סמוכיותיהן על פי דין. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 300 מלש"ח בין השנים 2024-2028.

למען הסר ספק מובהר כי האמור בסעיף זה כפוף לכל דין ובכלל כן כפוף לחוק משק החשמל, התשנ"ו-1996 וכי אין בהחלטה זו כדי לגרוע מהסמכויות ומשיקול הדעת המוקנים למי מהשרים לפי החוק האמור.

יג. חקלאות:

1. לפעול להעתקת פעילות של חקלאות אינטנסיבית במושב נתיב העשרה בצמידות לגדר המערכת, ובכלל כן בתי צמיחה ולולים, למיקום אחר בשטח המושב, בהתאם לדיני התכנון והבניה, ובמקומה לקיים בשטח המקורי פעילות חקלאית אחרת; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 20 מלש"ח בשנת 2024.
2. לפעול בשיתוף עם משרד הכלכלה ומשרד החקלאות, לגיבוש תוכניות הכשרה והטמעת טכנולוגיות לחקלאים להתמודדות עם נזקי ה-7/10; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 20 מלש"ח בשנים 2024-2028.
3. לפעול באמצעות משרד החקלאות ורשות המים ובשיתוף עם משרד הנגב הגליל והחוסן הלאומי, כל משרד בעניינים שבתחום אחריותו, לקידום תכנון סטטוטורי, תוכניות אב תומכות שיקום ותכנון מפורט תומך שיקום בתחום החקלאות; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 17.3 מלש"ח בשנים 2024-2025.
4. לפעול באמצעות משרד החקלאות ובהתייעצות עם המשרד להגנת הסביבה, לשיקום תשתיות הניקוז, טיפול בקרקע חקלאית שנפגעה והסדרת דרכים חקלאיות בחבל. לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 59 מלש"ח בין השנים 2024-2025.
5. לפעול בתיאום עם משרד החקלאות לשיקום וחיזוק השירותים הווטרינריים האזורים; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 5 מלש"ח בין השנים 2024-2025.
6. לפעול באמצעות משרד החקלאות לקידום פעולות של הדברת מזיקים אזורית בחבל; לצורך כך תקצה המנהלת תקציב בסך 10 מלש"ח בין השנים 2024-2025.

יד. תיירות:

1. לפעול באמצעות משרד התיירות, שיפעל בכפוף לנהליו, לקידום תוכניות הכשרה וליווי מקצועי של עסקי התיירות שנפגעו בעקבות אירועי ה-7/10 בחבל; לצורך כך תקצה המנהלת למשרד התיירות תקציב בסך 3.5 מלש"ח בשנים 2024-2028.

טו. ביטחון לאומי:

לפעול לשיקום הבטחון האישי של תושבים ברחבי החבל, לרבות היערכות מערכי השיטור, החילוץ וההצלה למימוש משימותיהם, באמצעות המשרד לביטחון לאומי; לצורך כך תקצה המנהלת את הסכומים למענים הבאים, בחלוקה להלן:

1. תגבור של משטרת ישראל כחלק מביטחון התושבים בחבל, לרבות שיקום והקמה מחדש של תחנת המשטרה בשדרות, על סך 64.5 מ"ח, בין השנים 2024-2026.
2. תגבור אבטחת מוסדות חינוך הקבועים והזמניים, כחלק מתחושת הבטחון של התושבים על סך 23 מ"ח, בין השנים 2024-2028 (שנות הלימודים תשפ"ה עד תשפ"ח).
3. תגבור של הרשות הארצית לכבאות והצלה בהיבטי רציפות תפקודית במצבי חירום, הן בתחנות כיבוי האש בשדרות ובמגן והן בתחנות מתנדבים ביישובים, על סך 32.5 מ"ח בין השנים 2024-2025.
4. מימוש תוכנית חוסן קהילתית באמצעות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי על סך 8 מ"ח, בין השנים 2024-2028.

טז. מורשת:

לפעול בשיתוף משרד המורשת לקידום תוכנית מרחב מורשת לחבל התקומה ופיתוח עוגני מורשת לצורך תיעוד והנצחת אירועי ה-7.10. לשם כך תקצה המנהלת 175 מלש"ח בין השנים 2024-2027.

יז. שלטון מקומי:

לפעול, באמצעות משרד הפנים, להעמדת יכולות שתאפשרנה לרשויות המקומיות, להתמודד עם אתגרי השיקום והריפוי, באמצעות תהליכים ארגוניים התומכים את אתגרים אלו (פיתוח ארגוני). לרבות: התאמת המבנה הארגוני של הרשויות המקומיות באמצעות העסקת משרות זמניות ורכישת שירותים, חיזוק ההון האנושי על מנת לאפשר עמידה במשימות ואתגרי השיקום והריפוי שיפור בתהליכי העבודה הארגוניים באמצעים דיגיטליים, מתן כלים לשימור ומשיכת כוח אדם הנדרש. רכיבי התוכנית הקשורים לשכר עובדים (לרבות הכלים בנושא שימור ומשיכת כוח אדם) יקבעו בשיתוף משרד הפנים ואגף התקציבים במשרד האוצר ובכפוף לאישור הממונה על השכר ויחסי עבודה במשרד האוצר ולהוראות החלות לפי כל דין על הסדרת ושינויים בנוגע לשכר עובדים. הקצאת הסיוע תעשה לפי כללים ותבחינים מקצועיים שייקבעו על ידי משרד הפנים בהיוועצות עם מנהלת תקומה ובכפוף לאישור משרד הפנים לתוכניות העבודה המפורטות שתגיש כל רשות מקומית למימוש המרכיבים האמורים. לצורך כך תקצה המנהלת למשרד הפנים, תקציב בסך 190 מלש"ח לשנים 2024-2028 במתווה פוחת על פני שנים.

3. לעדכן את החלטה 462 כדלקמן:

א. בינוי ודיור:

לאחר סעיף 3.25 יבוא –

3.25.א. מנהלת תקומה, משרד הבינוי והשיכון ומשרד האוצר, יפעלו במהלך שנת 2024 לגבש מתווה להעמקת סבסוד הפיתוח. כלי פעולה זה יובא לאישור הממשלה בהתאם לאמור בסעיף 1ב להחלטה זו.

3.25.ב. מנהלת תקומה, משרד הבינוי והשיכון, משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי ומשרד האוצר יפעלו לגבש במהלך שנת 2024 מתווה לסבסוד בניית בתי אגודה. כלי פעולה זה יובא לאישור הממשלה בהתאם לאמור בסעיף 1ב להחלטה מספר _____ מיום 14.4.2024.

בסעיף 2.11.ד : במקום "בין השנים 2023-2024, יבוא : "בשנת 2024"

ב. התחדשות עירונית בשדרות :

בסעיף 3.16 להוסיף סעיף קטן ג. "מנהלת תקומה תקצה לרשות הממשלתית להתחדשות עירונית, באמצעות משרד הבינוי והשיכון, 18.5 מלש"ח בשנת 2024 לצורך הקמה והפעלה של מנהלת להתחדשות עירונית וקידום תכנון מתחמי התחדשות עירונית בעיר שדרות."

ג. תשתיות מים וביוב :

1. להוסיף סעיף קטן 3.13 ד. מנהלת תקומה תקצה לרשות המים והביוב 5 מלש"ח בשנת 2024 לטובת תכנון תכנית אב למים וביוב עבור יישובי עוטף עזה. התקציב יוקצה באמצעות רשות המים והביוב בחלוקה של 80% מענק ו-20% הלוואה.

2. לתקן את סעיף 13.3 ג. לנוסח הבא "להטיל על מנהלת תקומה לתקצב את מימוש הרחבת מט"ש חולית ושדרוגו בעלות של 95 מלש"ח. התקציב יוקצה באמצעות רשות המים והביוב בחלוקה של 80% מענק ו-20% הלוואה.

ד. הגנת הסביבה :

1. בסעיף 3.9 ד. אחרי "3 מלש"ח" יבוא "יוקצו ממקורות מנהלת תקומה 3 מלש"ח נוספים בשנת 2024 בתיאום בין המשרד להגנת הסביבה ומנהלת תקומה".

2. לאחר סעיף 3.9 ה. יבוא "להטיל על המשרד להגנת הסביבה להקצות סכום של 5 מלש"ח לעיריית שדרות בהתאם לתכנית שתוגש על ידה בכפוף לעקרונות קול קורא 6397 (2016), למעט שינויים שיקבעו על ידי המשרד. לצורך כך תקצה מנהלת תקומה למשרד להגנת הסביבה 5 מלש"ח בשנת 2024"

3. להוסיף סעיף 3.9 ו. להטיל על מנהלת תקומה באמצעות המשרד להגנת הסביבה לקדם פעילות לחידוש ריהוט ישן, לרבות מאתרי ההרס והלחימה

והשבתו באמצעות הקמת מרכזי "מחדוש" רהיטים, לרבות לצורך עידוד שימוש חוזר והפחתת פסולת. לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 4 מלש"ח בשנת 2024, בכפוף להצגת תכנית עבודה להקמת המרכזים.

4. בסעיף 3.10 ב' במקום " 4 מלש"ח " יבוא " 7.5 מלש"ח " ובסופו יבוא – "לרשום את הודעת הקרן על הקצאת 7.5 מלש"ח במקום 4 מלש"ח".

5. אחרי סעיף 3.10 יב יבוא סעיף 3.10. יג : "להטיל על המשרד להגנת הסביבה להקצות תקציב נוסף למועצה האיזורית אשכול, שהאתר נמצא בתחומה, עבור השתתפות בהוצאות שייגרמו לה כתוצאה מסגירת אתר ההטמנה דיה והעברת הפסולת למתקן מיון חלופי זמני. מנהלת תקומה תתקצב את המשרד להגנת הסביבה ב- 4 מלש"ח בשנת 2024 לצורך יישום סעיף זה. בנוסף, לרשום את הודעת הקרן לשמירה על הניקיון על הקצאת 2 מלש"ח לצורך סעיף זה. מתן התמיכה למועצה איזורית אשכול יהיה בתנאים שייקבעו עם אגף התקציבים במשרד האוצר.

6. להוסיף סעיף 3.10 יד. "להטיל על מנהלת תקומה, להקצות לעיריית שדרות באמצעות המשרד להגנת הסביבה, 4 מלש"ח בשנת 2024 עבור הכנה ויישום של תכנית הצללה עירונית, בהתאם לעקרונות קו"ק 15021 (2022) בנושא הכנת תוכניות עירוניות להצללה ולקירור באמצעות עצים, למעט לעניין שיעור ההשתתפות, והכל בהתאם לתנאים שיקבעו במנהלת והמשרד".

7. בסעיף 49 בהחלטת ממשלה מס' 566 בנושא " תכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי "עוטף רצועת עזה" לשנים 2021 – 2022 ותיקון החלטות ממשלה " מיום 22.11.2020 כפי שתוקן בהחלטת ממשלה 462- במקום המילה "הביתית" יבוא "העירונית" ובמקום " 15 מלש"ח " יבוא " 20 מלש"ח מתקציב הקרן".

ה. תשתיות תחבורה ותחבורה ציבורית :

בסעיף 3.19 א. יבוא בסיפא של הסעיף "מנהלת תקומה תקצה 17 מלש"ח לרשות הארצית לתחבורה ציבורית במשרד התחבורה לטובת תכנון או ביצוע רכיבי תחבורה ציבורית בשנת 2024 בהתבסס על תוכניות מקצועיות שיסופקו על ידי הרשות הארצית לתחבורה ציבורית במשרד התחבורה בשיתוף עם אשכול רשויות נגב מערבי. התקציב יועמד לפעילות בעוטף בלבד.

ו. חינוך :

1. לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ה' כדלהלן- להטיל על מינהלת תקומה בשיתוף עם משרד החינוך לקדם תכנון ופיקוח של מבני חינוך מסוג כיתות ספח, חדרי טיפול, חוות חקלאיות טיפוליות, מרכז לגיל הרך, סביבות למידה, מרכזי טיפול, מתי"א, פסג"ה, מתקני ספורט, התאמה, שיפוץ וחידוש מבנים

בהיותם מענה פיזי ראוי תומך את פעולות השיקום; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 10 מלש"ח לשנת 2024.

2. לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ו' כדלהלן - להטיל על מינהלת תקומה בשיתוף עם משרד החינוך לקדם בינוי של מרכז מחוננים התומך את פעולות השיקום הנדרשים לילדי החבל; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 15 מלש"ח לשנת 2024.

3. לתקן את סעיף 1.5 ולהוסיף לאחר "שר החינוך": "שר התרבות והספורט, שרת ההתיישבות, שר הנגב הגליל והחוסן הלאומי ושר החקלאות יפעלו, לפי העניין".

ז. רווחה:

לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ו' כדלהלן - להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד הרווחה לקדם תכנון של מבני רווחה מסוג מועדוניות, מבני אזרחים ותיקים, מבנים להרחבת שירותים חברתיים, בהיותם מענה פיזי ראוי תומך את פעולות השיקום; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 10 מלש"ח לשנת 2024.

ח. ספורט:

לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ז' כדלהלן - להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד התרבות והספורט להקים מתקני ספורט המהווים תמיכה בפעילות הספורטיבית שנועדה לשיקום ילדי וקהילות החבל, מתקנים השלובים בפעילות ספורטיבית ומהווים "בית" לקהילה בפעילות זו; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 50 מלש"ח לשנת 2024. יובהר כי תקציב זה יחולק בתכנית המתקנים הלאומית לאשכול הקהילתי.

לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ז'1' כדלהלן - להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד התרבות והספורט לבצע בדיקת היתכנות להקמת מתקן ספורט וינגייט דרום; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה עד 15 מלש"ח לשנת 2024.

ט. תרבות:

1. לתקן את סעיף 2.11 ולהוסיף סעיף קטן ח' כדלהלן - להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף והיוועצות עם משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי ומשרד התרבות והספורט להקצות 30 מלש"ח בשנת 2024 עבור הקמה, שיפוץ ושדרוג מוסדות תרבות ברשויות חבל התקומה. הפעילות האמורה תעשה בשיתוף משרד התרבות והספורט ומשרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי. לשם כך תקצה מנהלת תקומה 30 מלש"ח בשנת 2024. ביצוע הוראות סעיף זה ייעשה באמצעות המנגנונים המקובלים לרבות בחינת שימוש במנגנוני רכש או תמיכות.

2. בסעיף 3.23 א: במקום "בין השנים 2023-2024", יבוא: "בשנת 2024"

3. לתקן את סעיף 3.6 ד' ולהוסיף - לצורך השתתפות בהקמת מרכז כנסים ואירועים ממוגן ומרכז הפעלה וחמ"ל אזורי בחירום בעיר שדרות, יוקצו למנהלת תקומה בשיתוף משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי 15 מלש"ח נוספים מעבר לסכום הקיים בסעיף;

י. דתות:

לתקן את סעיף 3.25 כדלהלן: מבני דת - לצורך תמיכה תומכת שיקום ליישובי עוטף עזה, יוקצו מתקציב מנהלת תקומה סכומים לטובת מבני דת בסך 10.5 מלש"ח בשנת התמיכות 2024, עבור בינוי ושיפוץ של בתי כנסת ו/או מקוואות ו/או בתי עלמין ביישובי עוטף עזה, בכפוף לבחינת הצרכים בשטח ולתכנית העבודה המשרדית.

יא. קידום עסקים קטנים ובינוניים:

להוסיף לסעיף 2.3 סעיף קטן ב: "להטיל על מנהלת תקומה להקצות תקציב בסך של 30 מיליוני ₪ בשנת 2024 למשרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי, לצורך הקמה, שיפוץ, ותקצוב פעילות שוטפת של מתחמי עבודה מרחוק בתחום החבל".

יב. התחדשות כפרית:

להוסיף לסעיף 2.12 סעיף קטן ג: להטיל על מנהלת תקומה להקצות תקציב בסך 10 מלש"ח בשנת 2024 לצורך התקשרות שתבצע לרכישת שירותי ייעוץ, תכנון, ליווי וגיבוש תוכניות לפיתוח מוקדים כלכליים יישוביים, בשים לב לצורכי הישובים בעוטף ובפריסה המרחבית בשיתוף עם מנהל התכנון והרשויות המקומיות בחבל, וזאת במטרה להגדיל את הצע ומגוון הזדמנויות התעסוקה בחבל ובקרבת בתי התושבים, אסדרת השימושים, הנגשת השירות ושיפור הרווחה הכלכלית של תושבי החבל.

יג. פיתוח כלכלי רשותי:

להוסיף לסעיף 3.3 בסופו: לעניין פרויקטים כלכליים מניבים אשר יגדילו את הכנסות הרשות המקומית בעוטף עזה או יקטינו את הוצאותיה וכן לחידוש אזורי תעשייה ותעסוקה קיימים בחבל, תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 15 מיליוני ₪ נוספים (להלן – הפרוייקטים התוספתיים) בשנת 2024. הפרוייקטים התוספתיים יבוצעו על ידי משרד הפנים, משרד נגב, גליל והחוסן הלאומי והרשויות המקומיות.

יד. חדשנות, מדע וטכנולוגיה:

להוסיף בסיפא של סעיף 1.6 סעיף קטן ג': להטיל על המנהלת בשיתוף משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, ומשרד האוצר ולרשום את הודעת רשות החדשנות לגבש המלצות להקמת מרכז מו"פ יישומי לקידום, פיתוח וחיזוק האקוסיסטם

המדעי-טכנולוגי בעוטף. זאת, על בסיס היתרונות היחסיים של האזור ובמטרה למנף אותם למצוינות והובלה ברמה בינלאומית. לשם כך תוקם ועדת היגוי, בראשות מנהלת תקומה, אשר תכלול נציגים ממשדד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, רשות החדשנות, משרד האנרגיה, ות"ת, אגף תקציבים במשרד האוצר, נציגות השלטון המקומי בחבל והתעשייה הרלוונטית, אוניברסיטת בן גוריון ומכללת ספיר. ועדת ההיגוי תמליץ על יעדי המרכז ומודל הפעולה והתקצוב של המרכז, במטרה לבנות מודל אפקטיבי ובר-קיימא, המבוסס על צמצום הדרגתי בתמיכה הממשלתית למול הכנסות עצמיות, בתום חמש שנים מהפעלת התכנית. לצורך מהלך ההקמה יוקצו 5 מלש"ח בשנת 2024.

טו. חקלאות:

1. להוסיף בסיפא של סעיף 2.7(ד) –

א. להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד הכלכלה, משרד החקלאות, משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה ומשרד האוצר ולרשום את הודעת רשות החדשנות לקדם התנעה של הטמעת טכנולוגיה וידע מתקדם בחקלאות בחבל כאמצעי להתמודדות המשקים בחבל עם המשבר שנוצר בעקבות אירועי ה-7/10, באמצעות: הקמה או שדרוג של גוף מנהל לחדשנות ולאגטק שבסיסו בחבל וישרת את כל אזור הנגב המערבי, מתן מענקים לחברות בתחום האגטק בחבל, הקמת מרכז מעבדות שירות, הקמת משקי מודל, מתן מענקים למחקר יישומי ותכנון חממה לימודית לחקלאות מתקדמת; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 21 מלש"ח בשנת 2024, באמצעות הליכים תחרותיים ושוויוניים ככל שמדובר בעסקים פרטיים, וזאת באמצעות רשות החדשנות או משרד הכלכלה, כפי שיסוכם עמם.

ב. להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד החקלאות לפעול לשיקום וחיזוק תשתיות המחקר והפיתוח בחבל, לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 25 מלש"ח בשנת 2024.

2. להוסיף בסיפא של סעיף 2.8 –

להטיל על משרד החקלאות בשיתוף מנהלת תקומה לפרסם מסלול תמיכה ייעודי לחבל, בדרך של השקעות הון במשקים, במטרה לסייע להם להתגבר על המשבר, שפקד את החבל בעקבות אירועי ה-7/10, ולהיערך לתנאים החדשים שנוצרו, ובכלל זה מחסור בידיים עובדות; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 180 מלש"ח בשנת 2024.

3. להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף משרד הכלכלה ומשרד החקלאות לפרסם מסלול סיוע ייעודי לחבל בדרך של השקעות הון לייעול ואוטומציה של בתי אריזה אזוריים בחבל, במטרה לחזק את יכולות האריזה והשיווק של משקי החבל, כחלק

מהתמודדותם עם המשבר שפקד את החבל בעקבות אירועי ה-7/10; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 40 מלש"ח בשנת 2024.

4. להוסיף את סעיף 2.8א –

להטיל על מנהלת תקומה באמצעות משרד החקלאות לפרסם מסלול סיועי ייעודי לחבל בדרך של השקעות הון במשקים של חקלאים חדשים וכן להפעיל תכניות של הכשרות ומלגות, במטרה להעמיד את הדור הבא של חקלאי החבל, אל מול הפגיעה הקשה בהון האנושי שספג החבל בעקבות אירועי ה-7/10; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 28 מלש"ח בשנת 2024.

5. להוסיף את סעיף 3.9 (ג) -

א. להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם המשרד להגנת הסביבה לקדם הקמת פתרונות קצה לפסולת חקלאית בחבל ולתמרץ חקלאים לצמצם ולהפריד את הפסולת החקלאית היוצאת ממשקם; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 30 מלש"ח בשנת 2024.

ב. להטיל על מנהלת תקומה באמצעות המשרד להגנת הסביבה לקדם טיפול באתרי פסולת חקלאית ישנים; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 10 מלש"ח בשנת 2024.

ג. להטיל על המשרד להגנת הסביבה, בכפוף להוראות חוק שמירת הניקיון ותקנותיו, לפנות לקרן לשמירת הניקיון בבקשה להקצות בתנאים שתקבע הקרן 45 מלש"ח נוספים לשם הטיפול בפסולת חקלאית בחבל התקומה.

6. להוסיף בסיפא של סעיף 3.13 -

להטיל על מנהלת תקומה באמצעות רשות המים, לקדם פרויקטים להגדלת מצאי מי הקולחים בחבל; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 15 מלש"ח בשנת 2024, בנוסף על תקציבי רשות המים.

טז. תיירות:

1. להוסיף בסיפא של סעיף 2.16(א) –

א. לפעול, בתיאום עם משרד התיירות, לגיבוש מענה ראשוני להכוונת המבקרים בעוטף ופיתוח תשתיות תיירותיות תומכות, לרבות: שילוט, שירותים והצללה. יובהר כי במסגרת סעיף זה יתמוך המשרד בהכוונה ופיתוח תשתיות בכל העוטף, הן בישובים והן במרחבים הפתוחים; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה תקציב בסך 10 מלש"ח בשנת 2024.

ב. להטיל על מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד התיירות לבחון יחד הקמה של מוקדי תיירות ציבוריים בחבל, לרבות מתכונת ההקמה. לאחר הבחינה –

לקדם את הקמתם, לרבות באמצעות רשות הטבע והגנים, חברות ממשלתיות שהן זרוע ביצוע של משרד התיירות, או הרשות המקומית וזאת מתוך מטרה לבסס את התיירות בחבל ולעודד את חיזוקה של הכלכלה המקומית המתאוששת; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 31 מלש"ח בשנת 2024, בכפוף להוראות כל דין.

ג. להטיל על משרד התיירות בשיתוף מנהלת תקומה לקדם תכנון סטטוטורי להקמת מתקני אכסון תיירותיים ומיזמים תיירותיים; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה למשרד התיירות תקציב בסך 5 מלש"ח בשנת 2024.

2. להוסיף בסיפא של סעיף 2.16(ב) –

להטיל על משרד התיירות לפעול להגדלת היצע מקומות הלינה בחבל, לצורך חיזוקה של הכלכלה המקומית. לצורך כך תקצה מנהלת תקומה למשרד התיירות 10 מלש"ח בשנת 2024, שימומשו בהתאם למנגנון הקבוע במשרד התיירות.

3. להוסיף בסיפא של סעיף 2.16 ס"ק ד ו-ה. –

א. מנהלת תקומה תפעל לחיזוק יכולותיהם של גופי התיירות האזוריים ועידוד שיתוף הפעולה ביניהם, בתיאום עם משרד התיירות, במטרה לתעל את זרם המבקרים הצפוי לפקוד את העוטף באופן שיביא לחיזוק הכלכלה המקומית; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 3 מלש"ח בשנת 2024.

ב. להטיל על מנהלת תקומה באמצעות משרד החקלאות לפרסם מסלול סיוע ייעודי לחבל בדרך של השקעות הון בעסקי התיירות המקומיים, במטרה לחזקם ולעודדם על רקע המשבר שפקד אותם בעקבות אירועי ה-7/10; לצורך כך תקצה מנהלת תקומה 8 מלש"ח בשנת 2024.

יז. הנצחה:

להוסיף אחרי סעיף קטן 3.14 ג' את סעיף קטן ד'-

משרד ראש הממשלה יפעל בתיאום עם מנהלת תקומה לקידום הקמת אתר הנצחה לאומי להנצחת הנופלים והנרצחים. לשם כך תקצה המנהלת 15 מלש"ח בשנת 2024.

4. א. בהתאם לסעיף 40 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, ובהמשך לאמור בהחלטה זו, החלטה 987, החלטה 1054 והחלטה 1127, תקציב פעילות המנהלת לשנים 2024-2028 יעמוד על סך של 18 מיליארד ₪, כאמור בסעיף ח להחלטת ממשלה 1127, הכלול במסגרת חוק התקציב לשנת הכספים 2024 ובתכנית התלת שנתית לשנים 2025-2027 בחלוקה המפורטת להלן, בנוסף ל-1 מיליארד ₪ שתוקצבו בשנת 2023, בפריסה הבאה (במיליארדי ₪):

שנה	נספח ב'	נספח ג'	סה"כ
2023	1		1
2024	6.9		6.9
2025	2.3	2.3	4.6
2026	1.8	1.7	3.5
2027	1.2	0.8	2
2028	0.8	0.2	1
סה"כ	14	5	19

ב. פריסה תקציבית על סך 14 מיליארד ₪ בין שנות הפעילות 2024-2028 של התקציבים המנויים בסעיפים 2,3,5 להחלטה זו, בחלוקה לפי תחומים, מצ"ב בנספח ב' להחלטה זו.

ג. מתוך הסכומים האמורים בסעיף 4א, סכום בהיקף 5 מיליארד ₪, משוריין למנהלת במסגרת התקציב שבסעיף 4א. סכום זה נדרש ליישום רכיבי התכנית שנוגעים להיבטי פיתוח כלכלי חברתי לשנים 2025 עד 2028 ומיועד למימוש כלי הפעולה המפורטים בנספח ג' להחלטה זו. סכום זה יוקצה בכפוף לאמור בסעיף 1ב, ובפרט קבלת החלטת ממשלה בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), תשס"ט - 2009 (עדיפות לאומית) לעניין אופן הקצאתו, בהתאם להוראות חוק יסודות התקציב ובכפוף לכל דין.

ד. ביחס להסטות תקציב יחולו ההוראות הבאות:

(1) לעניין הסכומים המפורטים בסעיפים 2 ו-5 להחלטה זו, המנהלת תהיה רשאית לדחות ביצוע סכומים לשנה עוקבת בתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר, בכפוף להוראות חוק יסודות התקציב.

(2) לעניין הסכומים המפורטים בסעיפים 2 ו-5 בהחלטה זו:

ככל שבמהלך יישום ההחלטה יימצא כי נדרש להסיט תקציב בין תחומים וכלי פעולה, מעבר לסכומים המרביים המצוינים בסעיפי ההחלטה, בהתאם להתקדמות הביצוע, זמינות ביצוע או קושי ממשי או חוסר יכולת ליישם כלי פעולה המנוי בתחום כלשהו, אגף התקציבים במשרד האוצר, בתיאום עם המנהלת, יבצעו את ההתאמות כאמור, בכפוף להוראות חוק יסודות התקציב. שיעור ההסטה בין תחומים- לא יעלה על 10% מגובה

התקציב המוקצה לתחום ממנו מבוקש להעביר תקציב או אליו מבוקש להעביר תקציב או 60 מיליוני ₪, הנמוך מביניהם. שיעור ההסטה בין כלי פעולה בתוך אותו תחום- לא יעלה על 10% מהתקציב הכולל המוקצה לאותו תחום או -100 מיליוני ₪, הנמוך מביניהם.

(3) לעניין הסכומים המפורטים בסעיף 3 בהחלטה זו :

ככל שבמהלך יישום ההחלטה יימצא כי נדרש להסיט תקציב בין תחומים וכלי פעולה, בהתאם להתקדמות הביצוע, זמינות ביצוע או קושי ממשי או חוסר יכולת ליישם כלי פעולה המנוי בתחום כלשהו, אגף התקציבים במשרד האוצר, בתיאום עם המנהלת, יבצעו את ההתאמות כאמור, בכפוף להוראות חוק יסודות התקציב. שיעור ההסטה בין תחומים- לא יעלה על 5% מגובה התקציב המוקצה לתחום ממנו מבוקש להעביר תקציב או אליו מבוקש להעביר תקציב או 10 מיליוני ₪, הנמוך מביניהם. שיעור ההסטה בין כלי פעולה בתוך אותו תחום- לא יעלה על 10% מהתקציב הכולל המוקצה לאותו תחום או 20 מיליוני ₪, הנמוך מביניהם.

(4) פירוט לגבי ההסטות שבוצעו כאמור בסעיף זה יכלול במסגרת דו"חות הביצוע שתפרסם המנהלת בהתאם לסעיף 4.4.א להחלטה 1127.

5. הממשלה רושמת בפניה את הודעת המנהלת כי בהתאם להחלטה 980 והחלטה 1127 ולצורך מענים הנדרשים בטווח המיידי והבינוני, לרבות במתקני הקליטה ובפתרונות הדיור הזמניים, הקצתה המנהלת עד כה תקציבים דלהלן :

א. פתרונות דיור זמניים- מתוך 1,830 מיליוני ₪, הוקצו 912 מיליוני ₪

ב. מרכיבי ביטחון ותפעול מנהלת אופק חדש- מתוך 856 מיליוני ₪, הוקצו 714 מיליוני ₪

ג. סיוע לרשויות המקומיות וליישובים - הוקצו 405 מיליוני ₪

ד. חינוך- הוקצו 309 מיליוני ₪

ה. סיוע בתחום הצעירים, קהילות, תעסוקה ומורשת- הוקצו 28 מיליוני ₪

ו. תפעול- מתוך 355 מיליוני ₪, הוקצו 46 מיליוני ₪

ובנוסף, מענקי שיבה הביתה- עד סכום של 1,210 מיליוני ₪ בהתאם להחלטות ממשלה 1478 ו-1504.

6. בהמשך לאמור בסעיף 3' בהחלטה 1127, להקים צוות תיאום ממשלה פילנתרופיה, בראשות החשב הכללי במשרד האוצר או נציגו וראש המנהלת או נציגו ובהשתתפות מנכ"ל משרד ראש הממשלה או נציגו, נציגות המגזר העסקי ונציגות הפילנתרופיה, אשר ייבחרו על ידי ראשי הצוות (להלן: "צוות התיאום"). צוות התיאום יקיים שולחנות עגולים בענייני יוזמות פילנתרופיות, בין היתר, בתחומי הפעולה הבאים – (א) חינוך והשכלה; (ב) בריאות (ג) רווחה; (ד) קהילה; (ה) תעסוקה, וזאת במטרה לבחון, בין היתר, יצירת שיתופי פעולה

בין גורמים חוץ ממשלתיים לממשלה, במטרה לסייע ליישובי החבל ותושביו, שלא במסגרת הפעילות הממשלתית.

7. ממשלת ישראל רואה חשיבות רבה בפעילות החברה האזרחית בחיזוק החוסן הקהילתי והחברתי במדינה בכלל וביישובי החבל בפרט. בהתאם, מנחה הממשלה את משרדי הממשלה, המנהלת והחשב הכללי במשרד האוצר לבחון את הצורך בהתאמת קריטריונים במבחני תמיכה קיימים או חדשים שיאפשרו הרחבת ההזדמנויות עבור ארגוני חברה אזרחית הפועלים ביישובי החבל, לקחת חלק בחיזוק החוסן הקהילתי והחברתי באזורים הרלוונטיים, וזאת באופן שוויוני בכפוף להוראות סעיף 3א לחוק יסודות התקציב ולנוהל שר האוצר לתמיכה במוסדות ציבור ובהתאם לכל דין.

8. בהתאם להחלטת ממשלה מספר 1628 מיום 31.3.2024, לצורך החלטה זו המנהלת תהיה רשאית להתקשר עם החטיבה להתיישבות בהסתדרות הציונית העולמית, והכל בהתאם לאמור בהחלטה 1998.

9. להטיל על משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי לבחון באמצעות פרוגרמה אזורית/יישובית את הגדלת תקני משבצת ביישובי החבל, ולא יותר מ-80 דונם לנחלה, והכל בכפוף לממצאי הקרקע והחלטות מועצת מקרקעי ישראל.

10. לתקן את סעיף ו. 4. בהחלטה 1127 כדלקמן:

במקום "לצורך פעילות משל"ט אופק חדש, משרד הביטחון יגייס ויעסיק 20 משרות פרויקטליות, שיועסקו כעובדי משרד הביטחון", יירשם "משרד הביטחון יגייס ויעסיק 12 משרות פרויקטליות, שיועסקו כעובדי משרד הביטחון, ומנהלת תקומה תגייס ותעסיק 8 משרות פרויקטליות. כל 20 המשרות יועסקו". ובמקום " מהתקנים האמורים" יירשם " מתוך 12 התקנים שיגייס"

11. מימוש כלי הפעולה המפורטים בהחלטה זו, לרבות הסטות תקציב כמפורט בסעיף 74. ובכפוף לאמור בו, יאושרו בתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר.

12. צעדים ופעולות שינקטו במסגרת התכנית, אשר נוגעים לשכר ותנאי העסקה של עובדי מדינה או של עובדים אצל מעסיקים אחרים במגזר הציבורי, ייעשו בתיאום עם הממונה על השכר והסכמי עבודה במשרד האוצר ובאישורו.

13. יובהר, כי בסעיפים בהם לא צוין אופן הקצאת הכספים, תבחן דרך ההקצאה המיטבית בדגש על מהירות ויעילות בהתאם לנסיבות, בכפוף לכל דין, ובפרט פעולות מסוג תקצוב, רכש או תמיכות אשר תבוצענה בין השאר בהתאם להנחיות החשב הכללי והיועצת המשפטית לממשלה וליתר הכללים הרלוונטיים בנושאים אלו, לרבות בעניין מניעת כפל מימון.

14. לאפשר למנהלת לבחון מתן מענים לפרט ברמה האזורית בהיבטי שירותי חינוך, בריאות ורווחה, וזאת כאשר לא ניתן לעשות אבחנה והפרדה בין ישובי חבל התקומה לבין ישובים

אחרים במועצות האזוריות שבחבל התקומה, ביחס לשירותים כאמור הניתנים בתחומי חבל התקומה.

15. משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר יבחנו את הצורך במתן מענים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר ליושבים מחוץ לחבל התקומה, וככל שימצא שההצדקות להקצאות בהחלטה תקפות גם בעניינם וככל הנדרש, יביא משרד ראש הממשלה בהסכמת משרד האוצר את העניין בפני הממשלה לקבלת החלטתה בהקדם.

עדיפות לאומית

כללי

מתקפת הטרור הרצחנית של חמאס על מדינת ישראל ביום 7.10.23 המיטה אסון על חבל התקומה ובו כלולים ישובי עוטף עזה כהגדרתם בהחלטה 462 (להלן: **הישובים**), ועל תושביו וזרעה הרס וחורבן בממדים שלא היו כמותם בישראל:

במועד זה, לראשונה מאז מלחמת העצמאות, נכבשו ישובים ישראליים, ומחבלים עשו בהם כבתוך שלהם. במהלך ימים אלה, הקשים בתולדות מדינת ישראל, שהו תושבי החבל במצבים בלתי אפשריים, כשהם מסתתרים בבתיהם, תוך שהם שומעים את המחבלים פורעים ביושביהם, קוראים קריאות שטנה, זורעים חורבן ביושבים, מציתים אש במבנים שבהם מסתתרות משפחות על ילדיהן ורוצחים תושבים. במקביל לכך, זרמו לתושבים הנצורים בבתיהם שברי ידיעות לגבי גורל חברי הקהילות, שכנים, קרובי משפחה ומכרים. עם חלוף הימים התברר גודל האסון.

תושבי הישובים המתווכים שעות ארוכות לבואם של כוחות הבטחון שבשושו להגיע. בשעות אלה חוו רבים מהם חוויות אשר מזכירות ימים קשים בתולדות העם היהודי. מאורעות יום זה גרמו לפגיעה קשה באמון תושבי הישובים ברשויות המדינה, ולתחושה קשה כי הופקרו על ידי המדינה שאמורה היתה לדאוג לביטחונם, ברמה הבסיסית ביותר. ביום אחד נרצחו 315 תושבי החבל, 127 נחטפו, 7 הוכרזו כנעדרים ו-209 קטינים נותרו יתומים. נכון להיום, 33 מתושבי החבל עדיין חטופים. ע"פ נתוני משטרת ישראל, בעת אירועי 7.10 היו עשרות מוקדי לחימה בתחומי חבל התקומה, שבהם נלחמו מאות שוטרים.

לאחר אירועי ה-7.10 פונו כלל הישובים ותושביהם פוזרו ברחבי הארץ. שירותי הרשויות המקומיות ביושבים הושבתו באחת וכן כלל הפעילות בחבל. בעקבות הפינוי התערער המרקם הקהילתי, והישובים והרשויות פוזרו בין מוקדים רבים בפיזור גיאוגרפי גדול. ובכך נוספו על הקושי גם מצוקת העקירה מהבית, דאגה לגורל בני משפחה, חברים, מכרים ועצב עמוק על מי ששילמו בחייהם. חטיפתם של 127 חטופים מתושבי החבל, מצב שאין לו אח ורע בתולדות ישראל ובמדינות מערביות, היווה מרכיב נוסף במציאות הקשה שבה מצאו עצמם תושבי החבל. למצב זה נוספו הקשיים שהביאה המציאות המלחמתית – אי וודאות מתמשכת, עירעור מצב התעסוקה, ותנאי לחץ גדולים אישיים ומשפחתיים. רבים מהמפונים התמודדו ועודם מתמודדים עם טראומה, אובדן, ודאגה לגורל החטופים מקרב התושבים.

כתוצאה מהאמור, מכלול תחומי החיים סבלו פגיעה חריפה ודורשים הליכי שיקום וריפוי, שמתחילים כעת וצפויים להימשך מספר שנים, וכן יידרשו תהליכי פיתוח של החבל ויישוביו.

בהתאם, בהחלטה זו כלולים כאמור אמצעים שמטרתם שיקום החבל ותושביו הניתנים בהתאם למענים הדרושים לשם השבת מסלול החיים התקין והרגיל של יישובי החבל ותושביו, ולצידם כלולים כלי סיוע הניתנים משיקולי עדיפות לאומית ובהלימה לצרכים כפי שעלו מהנותנים שיוצגו להלן, ואשר מטרתם פיתוח של החבל ותושביו.

רכיבי הסיוע הכלולים בהחלטה זו הניתנים משיקולי עדיפות לאומית בשנת 2024 מבוססים על פרק העדיפות הלאומית שבהחלטת הממשלה מס' 462 מיום 20.4.2023, שעניינה תוכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי "עוטף רצועת עזה" לשנים 2023 - 2024 ותיקון החלטות ממשלה (להלן – החלטה 462), נוכח המצב הביטחוני ששרר באזור עוטף עזה ערב ה-7.10, ובשים לב להשפעות הישירות של ה-7.10 והמלחמה אחריו.

באזור עוטף עזה ומאפייני האוכלוסייה והאזור הייחודיים, כפי שפורט בהחלטה, אשר אינם מתקיימים באזורים אחרים במדינת ישראל, לרבות באזורי עדיפות לאומית אחרים, ובהמשך לתוכניות סיוע שמפעילה הממשלה ביישובים שבאזור זה החל משנת 2004.

"חבל התקומה" כהגדרתו בסעיף 2 בהחלטה 980 זהה להגדרת האזור שבהחלטת הממשלה מס' 462 מיום 20.4.2023. לפיכך, בכל מקום בחלק זה שבו מוזכר המונח "יישובי חבל התקומה" או "יישובי החבל", יש לראותו כ- "יישובי עוטף עזה" בהתאם להחלטה 462; ובכל מקום שמוזכר "חבל התקומה" יש לראותו כ- "עוטף עזה" בהתאם לאותה החלטה (462).

בדברי ההסבר להחלטה 980 פורט כי עם פרוץ המלחמה, חוו תושבי יישובי חבל התקומה בפרט, פגיעה נרחבת ביישובים. נוכח הפגיעה הנרחבת, משרדי הממשלה השונים עדיין פועלים לשם גיבוש תמונת המצב.

בשלב זה על סמך הנתונים הקיימים כבר עתה והבחינה המקיפה שביצעה מינהלת תקומה מאז הקמתה, עולה כי האזור האמור ספג פגיעה מצטברת וקשה ביותר במהלך מתקפת ה-7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיה; הן מבחינת היקף הנרצחים, והן מבחינת הנפגעים בגוף ובנפש. לכך יש להוסיף את היקף החטופים בקהילות השונות בחבל. מדובר בפגיעות חמורות ויוצאות דופן במאפייניהן ובהיקפן המיוחדות אותו ביחס לאזורים אחרים. לכך יש להוסיף פגיעה מצטברת וקשה מבחינת הפגיעה במבנים ובתשתיות, ומבחינת הפגיעה הדרמתית בחיים האזרחיים והכלכליים בחבל ופינוי התושבים ממנו.

לפיכך יש צורך דחוף להתחיל ולבצע את פעולות השיקום והפיתוח המתחייבות עבור תושבי החבל והאזור עצמו. זהו תנאי שאין בלתו לצורך התהליך הממושך והמורכב של חזרה לחיים בתחום החבל. לפיכך, בשלב זה וכל עוד לא נקבע אחרת, שטח חבל התקומה נשוא ההחלטה הוא כאמור בהחלטה 980 אשר מפנה להחלטה 462 כאמור לעיל. מובן כי אם תחליט הממשלה להגדיר את החבל באופן שונה, הממשלה תידרש לבחון את מכלול המשמעויות המעשיות והמשפטיות של שינוי ההגדרה כאמור.

כך למשל, מעיבוד לנתוני הביטוח הלאומי מיום 19.10.2023, על בסיס נתוני רשות האוכלוסין לשנת 2019, עלה כי היקף הנפגעים מתוך כלל אוכלוסיית אזור חבל התקומה גדול מהיקף הנפגעים ביתר חלקי הארץ.

כמו כן בחוות הדעת של משרד הבריאות והקואליציה לטראומה מיום 17.10.23, המפעילה מרכזי חוסן ברחבי הארץ המטפלים בתושבים שחוו טראומות שונות באזורים עם חשיפה גבוהה לאירועים ביטחוניים נכתב כי: "בכל השנים שפעלו מרכזי החוסן בארץ לא נתקלנו בהיקפים, עצומות ומורכבות של פגיעות נפשיות כפי שאנו מתמודדים כעת בטיפול באוכלוסיית עוטף עזה, וזאת גם

ביחס לאזורים אחרים במדינה. (...) אנו מעריכים שייקח שנים לשקם את קהילות עוטף עזה. צריך יהיה לייצר מענה רחב ומערכתי אך מותאם קהילה, גיל ועצמת חשיפה. אתגר שיקום קהילות כפי שתואר לעיל אינו קיים בחלקים אחרים במדינה. האתגר העומד מול ישובי העוטף, התושבים וההנהגות וגם המערכות התומכות המקצועיות, הוא אתגר שלא היה ואין כמוהו במקומות ובזמנים אחרים בארץ".

חריגות האירועים ביישובי עוטף עזה באה לידי ביטוי גם בפעילות רשות האוכלוסין וההגירה להנפקת תעודות זהות ודרכונים למפונים, כמובא במשימות המיוחדות של הרשות לאור המצב בעוטף, מיום 17.10.23: "לאור יציאתם של תושבי עוטף בחיפזון ובשל פגיעה רבה ברכושם, רשות האוכלוסין נערכת בשטח להנפקת תעודות זהות למפונים מעוטף עזה שנאלצו לעזוב ללא מסמכים אישיים. לאור האמור רשות האוכלוסין הקימה לשכות ניידות שמטרתן לתת שירות בקרבת התושבים שפנו (...) מסמכי תיעוד שיונקו בלשכות ניידות אלו יועברו בהליך מזורז לידי התושבים (...) עד למקום בו הם שוהים".

נוכח האמור, הוחלט להקים מנהלת ייעודית במטרה לייצר מענה אחוד עבור תושבי חבל התקומה ובהן הישובים שהוגדרו בהחלטה 462 (ישובי עוטף עזה), ולפעול באופן ממשלתי אחוד עבור שיקום והצמחת האזור ותושביו.

בהמשך לכך, היה צורך לתת מענה לצרכי החבל הדחופים העולים בקנה אחד עם הצרכים שעלו בהחלטה 462 ותוך התאמתם לעוצמת הפגיעה מאירועי ה-7.10. לשם כך מובאים בהחלטה תיקונים להחלטה 462 ובהתאמה אליה, לרבות בהיבטי תוקפה של התכנית מושא החלטה 462 שנקבע לשנים 2023-2024, ולמעט סעיפי החינוך שנקבע לגביהם בהחלטה 462 שימשיכו לפעול עד לסוף שנת הלימודים התשפ"ה, וכן למעט סעיפים בודדים הנוגעים לפרויקטים שצוין לגביהם בהחלטה 462 שצפויים להימשך עד לשנת 2025 ו-2026.

יודגש כי רכיבי התוכנית האסטרטגית הרב שנתית לשנים 2024-2028 לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל התקומה המובאת לאישור הממשלה בסעיף 1 להחלטה זו המתייחסים להיבטי פיתוח כלכלי חברתי וניתנים משיקולי עדיפות לאומית בשנים 2025 עד 2028 מותנה באישור החלטת ממשלה נוספת לעניין זה, לאחר השלמת עבודת המטה כאמור בהחלטה 1127 מיום 10.12.2023, לרבות קבלת נתונים עדכניים השוואתיים ממערכת הביטחון בדבר רמת האיום הבטחוני לאחר אירועי ה-7.10.23 וכל זאת בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התוכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט – 2009, שעניינו עדיפות לאומית.

האיומים הביטחוניים שהובילו לקבלת החלטת ממשלה 462 התמששו, לדאבון הלב, במתקפת הטרור הרצחנית שארעה ביום ה-7 לאוקטובר. מאז ה-7 באוקטובר נלחם צה"ל ברצועת עזה ומתמקד בפירוק יכולות החמא"ס וארגוני הטרור השותפים לו. את ההישגים הצבאיים יש להשלים לצד הישגים אזרחיים – חזרת התושבים לביתם, חיזוק החוסן ותחושת הביטחון וזאת בשים לב להשלכות מתקפת הטרור הרצחנית על החבל ועל תושביו כפי שיפורטו להלן.

נוסף על הנתונים שיפורטו בדברי ההסבר שלהלן, יובאו מקבץ הנימוקים והנתונים התומכים בהחלטה:

בתחום בריאות הנפש - בהתאם לנתוני משרד הבריאות, לאחר אירועי ה-7 באוקטובר ישנה עלייה פי 4 בצריכת טיפולים נפשיים במסגרת מרכזי החוסן ברשויות חבל התקומה. בהתאמה, גדלה כמות המטפלים פי 4.5. אחוז אוכלוסיית הפונים לטיפול במרכזי החוסן מקרב תושבי רשויות חבל התקומה הינו בין 7.5% ל-19% - הגבוה פי כמה מאחוז האוכלוסייה ברשויות אחרות (לכן לטובת

מתן מענה טיפולי הולם בהלימה לצרכי לתושבי הישובים נדרשת הרחבת תשתיות חוסן לאפשר זמינות ונגישות להרחבת הטיפולים הדרושים כמו גם, לאפשר מענה לטיפולים משלימים.

באשר לשירותי הבריאות הכלליים בחבל, אלה מתאפיינים במחסור בכוח אדם טיפולי, בדגש על רפואת ילדים, רפואת מומחים, מקצועות הבריאות והרפואה בתחומי התפתחות הילד, שיקום ובריאות הנפש. מחסור זה מוביל לזמני המתנה ארוכים ברפואה יועצת (בייחוד בתחומי אורתופדיה, עיניים ועור במחוז אשקלון)¹, בייחוד על רקע נתוני דו"ח אי שיווין בבריאות האחרון של משרד הבריאות (2022) שאף הצביע על תוחלת חיים קצרה יותר בדרום לעומת המרכז.²

פערים אלה בהיבטי זמינות ונגישות אף מועצמים ביתר שאת בחלקו הדרומי של החבל בתחומי הישובים שמקבלים בלבד? אל תגידו על כל המועצה אם הנתונים נוגעים גם לישובים מחוץ להכדרת העדיפות(מועצה אזורית אשכול), ככל שמתרחקים מהערים אשקלון שדרות, נתיבות ואופקים.

העלייה בזמני ההמתנה בחלק מהשירותים צפויה לגדול באופן משמעותי במידה יעובו שירותי הרפואה ומערך המטפלים ממקצועות הבריאות השונים, וזאת לנוכח הצפי בעליה בתחלואה הגופנית האקוטית והכרונית כפי שמצביעים מחקרים רבים בספרות הרפואית המתארים את הקשר לבין התדרדרות במצב הנפשי של האדם, היכול להתבטא בדחק (סטרס), פוסט טראומה ודכאון, לבין עלייה בשיעורי התחלואה הפיזית.³

כמו כן, נדרשת הרחבת מענים להתפתחות הילד ולילדים על הרצף לאור אירועי 7/10, כאשר מחקרים מראים בבירור כי ילדים שחוו או נחשפו לאירועים טראומטיים עקב מצבי מלחמה וטרור, כולל אובדן יקיריהם, עקירה ממקום המגורים הקבוע, היעדר מבנה חינוכי ושינויים דרסטיים בשגרת היומיום ובמארג הקהילה, הם פגיעים במיוחד ועלולים לפתח תגובות דחק טראומטיות ונסיגה התפתחותית בתחומים כגון שפה, אכילה, שינה, גמילה, בעיות התנהגות ופגיעות קוגניטיביות.

ללא התאמת שירותי התפתחות הילד והותרתם על כנם, לא ניתן יהיה לתת מענה מיטיבי לילדים אלה לנוכח נתונים אודות זמני ההמתנה ארוכים טרום ה-7/10, לאבחון ראשוני במחוז דרום לטיפול במרכזי התפתחות הילד נמשכת כארבעה חודשים וכשנה להתחלת הטיפול בפועל⁴

בתחום החינוך - בקרב ילדים ובני נוער שחוו את טראומת ה-7.10 ניכרה עלייה על פי דוח עלם בהתנהגויות סיכוניות, קשיים רגשיים וחברתיים ואי השתתפות של רבים מבני הנוער במסגרות החינוך בתקופת הפינוי. במחקר של מכון ברוקדייל, על השפעות מלחמת "חרבות ברזל" על ילדים ובני נוער בישראל, עולה באופן מיוחד הקושי המיידי והמצטבר על היבטים לימודיים ובכלל זה רכישת מיומנויות וכישורים לאור המלחמה, וכך עולה גם ממחקרים שנעשו אחרי אירועים בטחוניים קודמים כדוגמת דוח המחקר על תגובות רגשיות והתנהגותיות לאחר מלחמת צוק איתן של ילדים שפורסם על ידי הגוינט, ומציג ש- 28.4% מקרב התלמידים מתקשים ללמוד לאחר החשיפה לאירועי מלחמה. וכן במסקנות מדוח לעיריית נהריה שנעשה על ידי האוניברסיטה העברית והמרכז הישראלי לטיפול בפיסיכותראומה המנתח את השפעת מלחמת לבנון השנייה על תלמידים

¹מתוך נתוני התוכנית הלאומית למדידת זמני המתנה, משרד הבריאות.

² דו"ח אי שווין בבריאות, אגף אסטרטגיה, משרד הבריאות נדלה בתאריך 8.4.24 מתוך : <https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/inequality-2022>

³Yaribeygi et al (2017) The impact of stress on body function: A review. נדלה בתאריך 8.4.24 מתוך : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28900385>

⁴נתוני המחלקה להתפתחות הילד, משרד הבריאות

המדגיש את חשיבות ההכשרה והתמיכה המקצועית בצוותי החינוך וחיזוק המערכות העירוניות כדי לתמוך בתלמידים.

בתחום הרווחה – נוכח מצוקת האוכלוסייה לאחר הפגיעה והטראומה עולים באופן דרסטי שיעורי הפנייה לגופי הרווחה ברשויות, לשם קבלת סיוע במימון זכויות, סיוע לאנשים עם מוגבלויות, פגיעה כלכלית וביכולת ההשתכרות ועוד. מנתוני הקואליציה לטראומה (נתונים שהוזנו במערכת טיפולוג של מרכזי החוסן – מטופלים שנקלטו במערכות מרכזי החוסן מ-7.10) עולה כי ברשויות חבל התקומה אחוז האוכלוסייה שפנה הוא בין 7.5% ל-19% - גבוה בהרבה מהאזורים האחרים.

בתחומי הבינוי והתשתיות – המרחב הבנוי ביישובי החבל סבל פגיעה אנושה. למעלה מ-2000 מבנים נפגעו במידה כלשהי, מתוכם מאות מיועדים להריסה, בהם בתי מגורים ומבני ציבור. בשונה מירי תלול מסלול, המאופיין בפגיעות נקודתיות, אירועי מתקפת הטרור הביאו עימם הביאה עימה נזק משמעותי למרחב הפיזי הן בהיקף הנזקים והן מסיבות שונות שהביאו לנזק החל מירי מנשק קל, ירי טילים מסוגים שונים שריפות, פריצות לבתים, נזק כתוצאה מלחימה צבאית משמעותית ביישובים ובסביבת היישובים ועוד. כך, חלק מהיישובים הפכו לאזור לחימה פעיל אשר לו השלכות מרחיקות לכת על שלמות המרחב הפיזי והיקף הנזקים שנגרמו לו.

מהנתונים שנאספו עד עתה במנהלת תקומה עולה כי בעוד שבמבצעים צבאיים קודמים, כדוגמת מבצע צוק איתן שהיה המבצע הצבאי הנרחב ביותר בשנים האחרונות בעזה ועד למלחמת חרבות ברזל, הפגיעה בבתים הסתכמה בעשרות בודדות ואילו עתה מדובר בהיקף של אלפי מבנים הדורשים שיקום ברמות שונות.

כמו כן נגרמה פגיעה קשה בתשתיות הציבוריות ובהן כבישים בין עירוניים וכבישי גישה. בהתאם לנתוני משרד התחבורה נדרש שיקום לכ-140 קילומטרים של כבישים באזור זה וזאת עקב אירועי הלחימה ונוכחות מוגברת של כלי צבא, כוחות הצלה וביטחון וכלים כבדים על הכבישים.

בנוסף, בעת מתקפת הטרור נקטעה אספקת החשמל לחלק מהיישובים בעודם תחת מתקפת החמאס, באופן שהותיר משפחות שלמות ללא חשמל, תקשורת ויכולת התמודדות לאורך שעות ארוכות, והדגיש את הצורך בייצור תשתית אנרגיה מתחדשת לשעת חירום. בהתאם לנתוני משרד האנרגיה, הרציפות האנרגטית בחבל נמוכה ביחס לאזורים אחרים בארץ. מנתוני רשות החשמל 5 עולה כי לאור שנים שיעור אי אספקת החשמל בחבלי השפלה והנגב, עימם נמנים יישובי העוטף, גדול באופן משמעותי עד כדי פי 3-4 משיעור אי אספקת החשמל במרחב דן במרכז הארץ. בנוסף, רק ל-12.5% מיישובי העוטף קיימים קווי גיבוי ויתר היישובים מוזנים רדיאלית בלבד.

אלו הגבירו את תחושת חוסר האונים ותחושת ההפקרה של התושבים. גיבוש פתרונות לאספקת חשמל בחירום תתרום לתחושת הבטחון של התושבים והגברת הסיכוי לחיי שגרה.

תחום התעסוקה והעסקים – אירועי ה-7.10 הובילו, בין היתר לפגיעה חמורה בתעסוקה, לה עשויות להיות, בהיעדר טיפול מתאים, השפעות המשכיות לטווח הרחוק. נתוני שירות התעסוקה מעידים על גידול משמעותי במספר דורשי העבודה: בתקופה שלאחר ה-7.10 מספר דורשי העבודה ברשויות החבל גדל פי 2.5 בקירוב ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. על פי נתוני ביטוח לאומי, מתחילת 2024, כ-3,000 איש בחבל דרשו אבטלה (לרבות עובדים שהוצאו לחל"ת לא מרצון). בכדי לסבר את האוזן מדובר על כ-10% מכלל התושבים בגילאי העבודה בחבל, בעוד שלפני מתקפת הטרור, עמדה האבטלה בחבל על כ-1%, כך על פי נתוני משרד העבודה.

⁵ דו"ח משק החשמל, סיכום שנת 2022 ומגמות בשנת 2023, ספטמבר 2023, דו"ח משק החשמל, סיכום שנת 2021, יולי 2022.

בהיבטי התעסוקה, מחקרים שונים מראים כי טראומה יכולה להשפיע באופן משמעותי על תפקודו של אדם בעבודה. שינויים אלו יבואו לידי ביטוי באופנים שונים, לדוגמה בהיעדרויות מוגברת ובמסוגלות תעסוקתית נמוכה יותר^[1]. משיחות שהתקיימו לאורך הכנת התכנית עם תושבים, אנשי מקצוע ומעסיקים, אנו למדים כי אכן לעיתים רבות, עובדים שהם תושבי החבל, מתקשים לחזור לשגרת התעסוקה. גם אלו שעובדים, מעידים על תפוקות נמוכות משמעותיות, והפרעות בעקבות 'טריגרים' שונים (אזעקות, דיווחי חדשות, ואף מראות וצלילים המחזירים אותם לאירועי ה-7.10). בנוסף לטראומה ולתסמינים הנלווים להפרעה דחק פוסט טראומתית, יש לקחת בחשבון את ההשלכות של מתח מתמשך והשפעתו על המסוגלות התעסוקתית והתפקוד במקום העבודה בפועל, ולכל זה, יש גם תימוכין במחקרים השונים^[3]. על כל אלו, כמובן יש להוסיף את השפעות הפינוי על מצב התעסוקה, לרבות חוסר הוודאות שנוצרה בעקבותיו. מחקרים ממקרים שונים בעולם מלמדים כי עובדים שפנו בעקבות אסון, לדוג' רעידת האדמה שאירעה במזרח יפן, היו בעלי ביצועים נמוכים, גם לאחר החזרה לעבודה^[4]. לכל אלו, נדרש לבנות תכניות ממשלתיות ייעודיות, התומכות ומסייעות לפרט ולמקומות העבודה להתגבר על הקשיים שנובעים מהשפעות הטראומה.

כאשר מדובר באזור, שכאמור, ערב המתקפה לא סבל מהיעדר השתתפות בשוק העבודה, יכולת השיקום מהטראומה, גם בהקשרי התעסוקה, תהיה תלויה במידה רבה על היקף וטיב המענים שינתנו לפרט ולסביבתו. בהיעדרם, המצב התעסוקתי בחבל, לא יוכל לשוב למה שהיה.

כשם שהדברים נכונים לתעסוקה, הם ודאי נכונים גם ביחס לפעילות העסקית בחבל, שהצטמצמה אף היא באופן ניכר בשל אירועי ה-7.10 ומצב הלחימה המתמשך. בהתאם לנתוני רשות המיסים, בחודשים ינואר-פברואר 2024, כ-70% מהעסקים בחבל דיווחו על ירידה בהכנסות, כאשר 28% מהעסקים דיווחו על ירידה של מעל 80% בפעילות העסקית, ו-13% דיווחו על ירידה של מעל 50% בפעילות העסקית בתקופה זו. זאת, בהשוואה לשאר הארץ בה שיעור העסקים שדיווחו על ירידה בהכנסות, עמד על היקף נמוך יותר, כ-55%, כאשר כ-10% בלבד דיווחו על ירידה של מעל 80% בהכנסות, ו-19% דיווחו על ירידה של מעל 50%, באותם חודשים. במבט על נתוני מחוז דרום (בניכוי יישובי החבל) באותם החודשים, שוב 'רק' 53% מהעסקים דיווחו על ירידה בהכנסות, מתוכם 9.5% דיווחו על ירידה של מעל 80% ו-8.6% דיווחו על ירידה של מעל 50%. כך שניתן לראות, כי על אף שכלל מחוז דרום, הושפע (כשאר הארץ ואולי אף ביתר שאת) ממצב הלחימה, הפגיעה בעסקים בחבל היתה חמורה באופן משמעותי יותר.

תחום החקלאות- החקלאות בחבל עמדה במוקד המתקפה של החמאס, שלא פסח על העובדים הזרים שנרצחו ונחטפו גם הם, השמיד ציוד ותשתיות חקלאיים, והכל מתוך מטרה ברורה לקעקע את אחיזתם האיתנה של חקלאי החבל בקרקע. היקף הנזקים הישירים לחקלאות מוערך במאות מיליוני ₪, כאשר באחד הקיבוצים שנחדרו נגרם נזק המוערך בכ-50 מלש"ח, נזק חסר תקדים ביחס לאירועים ביטחוניים בעשורים האחרונים. השבת החקלאות למצבה טרם המתקפה הינה רכיב חיוני להשבת חייהם של תושבי החבל על כנם, ובעל משמעות סמלית כאחד. בהתאם להערכת משרד

[1] De Venter, M., Elzinga, B.M., Van Den Eede, F., Wouters, K., Van Hal, G.F., Veltman, D.J., Sabbe, B.G., & Penninx, B. (2020). The associations between childhood trauma and work functioning in adult workers with and without depressive and anxiety disorders. *European Psychiatry*, 63. Lacerte, S., Guay, S., Beaulieu-Prévost, D., Belleville, G., & Marchand, A. (2017). Quality of life in workplace trauma victims seeking treatment for posttraumatic stress disorder. *Journal of Workplace Behavioral Health*, 32(4), 249-266.

[3] Nurhani, W., & Santoso, B. (2020). Investigating the effect of employability on work productivity: Mediating by stress. *Int. J. Innov. Creat. Chang*, 13, 345-356.

[4] Yamasaki, I., Tharmmapornphilas, R., Takizawa, M., & Inui, T. (2017). The Effect of the Great East Japan Earthquake on the Evacuees' Unemployment and Earnings.

החקלאות, למעלה ממחצית מהיקף העובדים הזרים בחבל עזב בעקבות אירועי ה-7/10, וההערכה היא שחלק נרחב מהעוזבים לא ישובו לעבוד שם.

נספח ב' - פריסה תקציבית במיליוני ₪ (סעיף 4.ב להחלטה)

סה"כ (מיליוני ₪)											
14,000	4,847	802	8,351	14,000	798	1,215	1,837	2,347	6,871	931	
סה"כ	סעיף 5	סעיף 3	סעיף 2	סה"כ	2028	2027	2026	2025	2024	2023	תחום
1,465	-	-	1,465	1,465	-	-	-	-	1,465	-	שיקום דיור
1,349	-	19	1,330	1,349	180	240	390	380	159	-	בינוי ותשתיות
217	-	17	200	217	-	-	-	55	162	-	תחבורה
167	-	60	107	167	24	24	29	34	55	-	סביבה
1,830	1,830	-	-	1,830	-	-	-	146	1,120	564	מגורי ביניים
20	-	-	20	20	-	-	-	10	10	-	סטטוטוריקה - מנהל תכנון
160	-	100	60	160	-	-	-	-	160	-	תשתיות מים וביוב
2,171	309	25	1,837	2,171	171	388	489	573	407	144	חינוך
715	-	-	715	715	57	63	205	257	134	-	בריאות
398	-	10	388	398	50	70	102	104	73	-	רווחה
127	12	-	115	127	10	10	20	30	57	-	קהילה
265	-	110	155	265	25	30	37	49	124	-	תרבות וספורט
120	4	-	116	120	9	25	33	33	20	-	סיוע לצעירים וליווי קהילתי
32	-	11	22	32	-	-	-	-	32	-	דת
580	6	-	574	580	38	104	169	190	80	-	תעסוקה
390	-	60	330	390	35	40	45	60	210	-	עסקים, מסחר ותעשייה, עסקים קטנים, פיתוח כלכלי ואזורי אנרגיה
430	-	309	121	430	4	4	4	28	390	-	חקלאות
71	-	67	4	71	0	0	-	3	68	-	תיירות
128	-	-	128	128	1	5	28	61	33	-	ביטחון לאומי
195	5	15	175	195	25	30	34	55	52	-	תיעוד, הנצחה ומורשת
425	235	-	190	425	31	39	47	52	39	218	חיזוק ופיתוח הרשויות המקומיות
856	856	-	-	856	15	15	15	97	714	-	ביטחון
355	355	-	-	355	70	70	70	70	70	5	עבודת המנהלת (תפעול המנהלת לרבות שכר, שכירות וכד')
1,210	1,210	-	-	1,210	-	-	-	-	1,210	-	שיבה הביתה
25	25	-	-	25	25	-	-	-	-	-	תקציב לפעילות עתידית

נספח ג' – התכנית האסטרטגית לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל התקומה ואוכלוסייתו- צעדים משלימים לשנים 2025-2028 בהתאם לסעיף 4 ג. בהחלטה

להלן כלי הפעולה המשלימים שיובאו לאישור הממשלה בהתאם לסעיף 1ב. בהחלטה ושהיקפם הכספי עומד על כ-5 מיליארד ש"ח:

אדם וקהילה

חינוך- מבנים תוספתיים לחינוך לרבות מרחבים מדעיים טכנולוגיים, מרחב הייטק טכנולוגי, חיזוק מכללת ספיר והשכלה גבוהה בחבל;

בריאות- הגשת ועיבוי שירותי הרפואה בחבל;

רווחה- הוספת מבני שירותים חברתיים; קהילה- קליטת עליה ואולפנים;

תרבות וספורט- שיפוץ מבני תרבות קיימים ומוסדות עוגן, הקמת היכל תרבות ואולם כנסים בשדרות, קונסרבטוריון ואולם תרבות בחוף אשקלון, הקמת וינגייט דרום, הקמת ושדרוג מתקני ספורט במטרה לעודד פעילות גופנית כחוסן וקידום בריאות לילדים, נוער ואזרחים ותיקים, קידום הספורט ההישגי- חיזוק האיגודים, האגודות, מרכזים רב ענפיים ותמיכה בספורטאים צעירים, טיפוח התשתית האנושית-תמרוץ מאמנים;

צעירים- הקמת מעונות ומגורי סטודנטים וצעירים, כפר צעירים ועולים, שיפוץ ובינוי מרכזי צעירים;

שירותי דת- בינוי ושיפוץ מוסדות לשירותי דת.

בינוי דיור ותשתיות

בינוי ותשתיות- שדרות- בינוי מוסדות ציבור ותשתיות בסטנדרט גבוה, העמקת סבסוד הפיתוח- האצת נדל"ן, והשלמות מבני ציבור ותשתיות על, עידוד התחדשות עירונית, לרבות התחלת תכנון במסלול רשויות, הקמת מנהלת התחדשות עירונית ומתן סבסוד לצורך השלמת כדאיות כלכלית ליוזמים להתחדשות. יישובים- סל עידוד צמיחה יישובי שמטרתו עידוד קליטת תושבים חדשים;

סביבה- הקמת אתרי טבע עירוניים וכפריים, קידום הצללה ונטיעת עצים, פרויקט "שפפ"ים" בשכונות הותיקות בשדרות, טיפול בפסולת ביתית, טיפול בפסולת חקלאית ישנה ועתידית וייעול הדברה;

תשתיות מים וביו- סל מועצתי לפרויקטי ביו, כולל סיוע להשלמת מימון עצמי לפרויקטי ביו- שיתוקצבו ותוקצבו אך טרם החל ביצועם;

תחבורה- שיפור התחבורה הציבורית על ידי תשתיות פיזיות ושירות מותאם אישית, תכנון ושדרוג כבישים בין ובתוך יישובים, סלילת שבילי אופניים.

תעסוקה, עסקים ופיתוח כלכלי

עידוד למשיכת תעסוקה בפריון גבוה, בין היתר, באמצעות אחד או יותר מהכלים הבאים: פיתוח אזורי תעשייה מרחביים, משיכת מפעל עוגן ברמת חדשנות גבוהה, השקעות הון לשדרוג אמצעי הייצור, להגברת כושר התחרות, וכן משיכת משרות בשכר גבוה, קרן לעידוד והטמעת חדשנות בתעשייה, התחדשות כפרית, מרכז מו"פ יישומי וחדשנות, פרויקטים מניבי הכנסה לרשויות המקומיות וחידוש תשתיות תומכות עסקים.

חקלאות

מענקי השקעות הון עבור חקלאים חדשים, קורסים, מלגות לימוד ותוכניות הכשרה לחקלאים חדשים ועידוד התנדבות בחקלאות, הכשרת קרקע חקלאית כולל תשתיות מים להוספת שטחים חקלאיים בחבל, מערך אגטק אזורי, תשתיות ומענקי מו"פ, מערך לעידוד מעבריות ידע יישומי בין גורמי האקדמיה והתעשייה לחקלאות, השקעות הון קטנות-בינוניות במשקים קיימים, השקעות הון גדולות במיזמים חוצי חבל, שדרוג תשתיות מים.

תיירות

ארגון ייעודי אזורי לתיירות, ליווי מקצועי והשקעות הון בעסקי תיירות מקומיים, פיתוח עוגנים ציבוריים נוספים, כולל עוגנים בדרום החבל למשיכת תיירנים לכל אורכו, פיתוח בדמות השקעה הונית הן במלונות והן במעני אירוח נוספים במרחב הכפרי, כולל מלון בשדרות ובשדות נגב.

הנצחה

הקמת תאגיד הנצחה לאומי ומימוש פעילות ההנצחה, לרבות בהקמת מרכז הנצחה.

דברי הסבר

כללי

מתקפת הטרור הרצחנית של חמאס על מדינת ישראל ביום 7.10.23 המיטה אסון על חבל התקומה ותושביו וזרעה הרס וחורבן בממדים שלא היו כמותם בישראל:

במועד זה, לראשונה מאז מלחמת העצמאות, נכבשו ישובים ישראליים, ומחבלים עשו בהם כבתוך שלהם. ע"פ נתוני משטרת ישראל, בעת אירועי 7.10 היו עשרות מוקדי לחימה בתחומי חבל התקומה, שבהם נלחמו מאות שוטרים, באופן שאין לו שום תקדים. במהלך ימים אלה, מהקשים בתולדות מדינת ישראל, שהו תושבי החבל במצבים בלתי אפשריים, כשהם מסתתרים בבתיהם, תוך שהם שומעים את המחבלים פורעים ביישוביהם, קוראים קריאות שטנה, זורעים חורבן בישובים, מציתים אש במבנים בהם מסתתרות משפחות על ילדיהן ורוצחים תושבים. במקביל לכך, זרמו לתושבים הנצורים בבתיהם שברי ידיעות לגבי גורל חברי הקהילות, שכנים, קרובי משפחה ומכרים. עם חלוף הימים התברר גודל האסון.

תושבי החבל המתינו שעות ארוכות לבואם של כוחות הבטחון שבוששו להגיע. בשעות אלה חוו רבים מהם חוויות אשר מזכירות ימים קשים בתולדות העם היהודי. מאורעות יום זה גרמו לפגיעה קשה באמון תושבי החבל ברשויות המדינה, ולתחושה קשה כי הופקרו על ידי המדינה שאמורה היתה לדאוג לביטחונם, ברמה הבסיסית ביותר. ביום אחד נרצחו 315 תושבי החבל, 127 נחטפו, 7 הוכרזו כנעדרים ו-227 נותרו יתומים. נכון למועד כתיבת שורות אלה, 33 מתושבי החבל עדיין נמצאים בשבי, על כל המשתמע מכך לגבי מעגלים רחבים של מכרים וקרובים של החטופים.

צירופם של מכלול היבטים גורם לפגיעה הקשה ביישובי ובתושבי חבל זה: במשך שנים ארוכות סבלו מזה שנים רבות מירי מתמשך של רקטות ומפעולות איבה שונות כלפי יישובי האזור ותושביו, שהיו תחת איום מתמיד וחשופים לאיומים שונים שלא היו קיימים באזורים אחרים. החשש של תושבי האזור מפני חדירות מחבלים, רצח וחטיפות התממש ב-7.10, וזאת, למרבה הזוועה, בהיקף נרחב ואכזרי מעבר לכל התרחישים. על כל תושבי ויישובי החבל עברה ביום זה חוויה קשה ומצלקת, ללא תקדים וללא השוואה לשום אירוע אחר בתולדות מדינת ישראל: במקרה "הטוב" בשהות של שעות רבות בממ"דים, בתנאי אי וודאות קשים ותוך קבלת מידע על התקדמות כוחות החמאס ביישוביהם או בסמוך אליהם, במותם של קרובים, שכנים, מכרים, וחברים לקהילה. לגבי רבים מתושבי החבל שניצלו ובני משפחותיהם, כולל ילדיהם הקטינים - אך כפשע היה בינם לבין המוות, תוך שהמחבלים משתוללים ביישוביהם, מבעירים אש בבתיהם, והם עומדים בפני דילמה בלתי אפשרית: לצאת מהממ"ד אל זרועותיהם של המחבלים המבקשים את נפשם, או להיחנק בבתיהם. אנו שומעים את סיפוריהם של השורדים מהתופת, שבדרכי נס הצליחו למלט את נפשותיהם, וצלקות נותרו בנפשם לעד. הם נושאים איתם גם את המילים האחרונות שנאמרו או נכתבו על ידי בני קהילותיהם, שגורלם נחרץ למוות ביום זה.

האירוע חסר התקדים, במדינת ישראל ובמדינות מערביות בכלל, של חטיפתם מבתיהם, של 127 אנשים מקרב הקהילות עצמן, חלקם קטינים, מהווה, כשלעצמו, נקודת שבר קשה המחייבת התייחסות מיוחדת לקהילות אלה.

תוך כדי אירועי ה-7.10, באיחור ובתנאי חוסר ודאות קשים, פונו תושבי החבל, תוך שהם מחולצים מיישוביהם, דרך כבישים עמוסי ראיות מחרידות לטבח שעבר האזור, כלל ישובי החבל ותושביהם ופוזרו ברחבי הארץ, ובידיעה שרבים מהם ניצלו עקב צירופי מקרים שגרמו להישרדותם בדרך נס,

וזאת בניגוד לרבים משכניהם, קרוביהם, ובני קהילותיהם אשר לא שרדו. שירותי הרשויות המקומיות בחבל הושבתו באחת וכן כלל הפעילות בחבל. בעקבות הפינוי התערער המרקם הקהילתי, והישובים והרשויות פוזרו בין מוקדים רבים בפיזור גיאוגרפי גדול, מה שהוסיף לקושי העומד בפני תושבי הקהילות להתמקד בריפוי ושיקום, אישיים וקהילתיים, בניסיון לקיים אורח חיים נורמלי ככל הניתן. חטיפתם של 127 מתושבי החבל, מהווה פצע פעור ממשיך לדמם מאז 7.10 עד היום. זאת, הן בשל חוסר הידיעה לגבי גורלם של החטופים, הן בשל הצורך לעמוד, שוב ושוב, בפני התפוגגותן של ציפיות המתעוררות כי שחרורם של החטופים קרוב, והן בקבלתן, חדשות לבקרים, של חדשות קשות על עוד חטוף שלא שרד. נכון לכתיבת שורות אלה, 33 מבני הקהילות עדיין נמצאים בשבי האויב – מבלי שאוהביהם יודעים האם הם חיים או מתים, ותוך הפעלת טרור פסיכולוגי על ידי האויב. לדאגה לגורל בני משפחה, חברים, מכרים ועצב עמוק על מי ששילמו בחייהם והדאגה לחטופים נוספה מצוקת העקירה מהבית, והקשיים שהביאה המציאות המלחמתית - אי וודאות מתמשכת, עירעור מצב התעסוקה, ותנאי לחץ גדולים אישיים ומשפחתיים.

מנהלת תקומה

מנהלת תקומה הוקמה על ידי ממשלת ישראל בהחלטת ממשלה מס' 980 מיום 19 באוקטובר 2023 כיחידת סמך במשרד ראש הממשלה, ותפקידה להוביל את המאמץ הלאומי לשיקום ופיתוח חבל התקומה באופן מהיר ומיטיבי בטווח הזמן הקצר, הארוך והבינוני.

חזון המנהלת הינו לחזור וליישב מחדש את הקהילות, לחדש ולהרחיב את היישובים, למנף ולהביא לשגשוג הקהילות והחבל כאזור חיוני, בן קיימא, פורח ואטרקטיבי לתושבי החבל ומדינת ישראל.

החלטת הממשלה 1127 הטילה על מנהלת תקומה לגבש את תכנית החומש לשיקום וצמיחת חבל התקומה. החלטת הממשלה מבקשת לממש את חזון המנהלת על ידי השקעה משולבת שיקום ופיתוח. ראשית בשיקום החבל ובתושביו, ושנית בפיתוח ארוך טווח, תוך דגש על תשתיות מתקדמות ועוגנים משותפים של תעשייה, מסחר, תיירות, חקלאות ואקדמיה ופיתוח מרחבי בחבל. ההחלטה פורטת את כיווני הפעולה ומיקודי המאמץ הנחוצים, תוך התייחסות נפרדת למאמצי השיקום והפיתוח, שמטרתם האחת היא מימוש החזון ליישוב מחדש, שגשוג וצמיחה.

לסעיף 1 להחלטה

בסעיף זה מובהר מבנה ההחלטה: התכנית האסטרטגית הרב שנתית לשנים 2024 – 2028 לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל התקומה המובאת בהחלטה, עוסקת בהשגת היעדים שקבעה הממשלה לשיקום החבל, צמיחתו ושגשוגו, לאחר הפגיעה החמורה שנגרמה בעקבות מתקפת החמאס הרצחנית. החלטת הממשלה מאשרת את התכנית ומפרטת את התחומים וכלי הפעולה ליישומה.

התוכנית כוללת מספר רב של פעולות בתחומים השונים עליהם אמונה המנהלת, שמטרתן הינה השגת היעדים ובתוך כך, חיזוק החוסן של הקהילות והתושבים וחידוש ופיתוח החבל.

החלטת הממשלה מונה את הפעולות העוסקות בשיקום החבל ואוכלוסייתו, אשר יבוצעו במהלך השנים הקרובות (זאת, בסעיף 2 להחלטה). בנוסף לכך מונה החלטת הממשלה את רכיבי התוכנית שעניינם פיתוח כלכלי חברתי של החבל בשנת 2024 בלבד, זאת על בסיס העדיפות הלאומית שנקבעה בהחלטת ממשלה 462 (זאת, בסעיף 3 להחלטה).

יצוין כי ההחלטה מבהירה (סעיף 4.ג) כי שוריינו תקציבים גם לטובת יתר חלקי התכנית, אולם יישום רכיבי התוכנית שאינם באים לידי ביטוי במסגרת הפעולות המנויות בהחלטה ומפורטות בתכנית (כלומר, פעולות פיתוח לאחר שנת 2024), מותנה בהחלטת ממשלה נוספת לעניין זה בהתאמות הנדרשות בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010) התשס"ט-2009, או בהוראת חוק פרטנית אחרת שתסדיר היבטים אלו ביחס לחבל התקומה (כפי שמוצע במסגרת תזכיר חוק שיקום ופיתוח חבל התקומה, שפורסם להערות הציבור ב-9.4.24).

לסעיף 2 להחלטה - שיקום החבל

א. בינוי דיור ותשתיות

כללי

שיקום היישובים, בתי המגורים, התשתיות הציבוריות, מבני ציבור ביישובים שנפגעו -

1. בהיבט הפיזי המרחבי, גרמה מתקפת הטרור לנזק רחב היקף לבתים ומבנים נוספים וכן לתשתיות כדוגמת כבישים ותשתיות מים וחשמל. כך, במהלך ה-7.10 בחלק גדול מהיישובים בחבל התקומה בוצעה חדירת מחבלים או התקיימה לחימה בין שטחי היישובים, לרבות ירי על בתי הישוב. אלפי בתי מגורים, מבני ציבור ומבנים נוספים נפגעו כתוצאה מאירועי מתקפת הטרור והלחימה שבאה בעקבותיה, מאות מתוך אותם מבנים נפגעו באופן שמחייב הריסתם.

נזק רב נגרם גם לתשתיות, כדוגמת פגיעה בכבישים מרכזיים וכבישי גישה שנזקקו לתיקונים מקיפים לאור נזקים שנגרמו כתוצאה מהלחימה שהתקיימה ביישובים ונוכחות צבאית.

המתקפה המשולבת של אלפי רקטות וההיקף הנרחב של המחבלים שחדרו לשטח חבל התקומה כמו גם הלחימה ביישובים עצמם ובין היישובים, היתה יוצאת דופן בתולדות מדינת ישראל והביאה עימה נזק משמעותי למרחב הפיזי אשר לו מאפיינים ייחודיים הן בהיקפיו והן באופי הנזקים שנגרמו מסיבות שונות החל מירי מנשק קל, ירי טילים מסוגים שונים שריפות, פריצות לבתים, נזק כתוצאה מלחימה צבאית משמעותית ביישובים ובסביבת היישובים ועוד. בחלק מהמקרים הלחימה התקיימה בתוך בתי היישובים, בין אוכלוסייה אזרחית שאף היתה קורבן למעשי פשע חמורים.

מתווה השיקום מתגבש בנושא זה במינהלת תקומה, בשיתוף משרד האוצר (אגף תקציבים), אגף החשב הכללי ורשות המיסים) ומשרד המשפטים (ייעוץ וחקיקה) ובהיוועצות עם נציגי האפוטרופוס הכללי נציגי רשות האגודות השיתופיות, מנהל התכנון ומטה התכנון הלאומי. המתווה נועד להביא לשיקום פיזי ביישובי חבל תקומה עקב אירועי מתקפת הטרור ומכלול הלחימה שהתרחשה לאחר מכן בצורה מרחיבה לפי הניסיון שנצבר בעולם, כך שאת האזורים שנפגעו כתוצאה מאסון יש לבנות מחדש בצורה מיטיבה. כמו כן, המתווה נועד לתת מענה לנזק המוחלט והנזק היחסי הרב שנותר ביישובים בעקבות הלחימה, ולהשלכות התכנוניות ההנדסיות, הביטחוניות והקהילתיות בעקבותיהם.

הזכאות וגובה סכום המענק יחושב על פי העקרונות שנקבעו במתווה, ובו קיימת הבחנה בין יישובים שונים בהתאם לנסיבותיהם ומידת הנזק בהם. כך למשל, תתבצע הבחנה בין יישובים בהם היתה חדירת מחבלים ואלו שלא התקיימה בהם חדירה כאמור.

כדי לאפשר מעורבות משמעותית של היישובים בעיצוב מרחב החיים בהם מתגוררים התושבים, המתווה מתבסס על תכנון וביצוע בידי היישובים לצד סיוע, הכוונה ופיקוח של מנהלת תקומה. בכך, מבוקש ליצור איזון בין אחריות המדינה בשיקום הבתים בצורה נרחבת לבין מתן ביטוי לעיצוב סביבת המגורים על ידי היישובים ותושביהם. במתווה יקבעו עקרונות וכללים לביצוע עבודות השיקום. עבודות השיקום במתווה כוללות יצירת תוכנית יישובית ובה: שיקום בתי המגורים ביישובים שניזוקו בדרגות שונות לרבות העתקת מגורי הקבע למתחמים אחרים ביישוב במידת הצורך ועל פי היקף הפגיעה, שיקום והקמה של תשתיות ציבוריות ביישובים לרבות, פיתוח תשתיות לצורך העתקת מגורי הקבע ככל שיידרש ושיקום מוסדות ציבור וחינוך ביישובים.

בנוסף, יישוב יהיה רשאי לעשות שימוש ביתר מענק תקומה שלא נוצל לצורך ביצוע עבודות השיקום כאמור לעיל, לצורך שיקום יחידות דיור הצמודות ליחידות דיור המיועדות להריסה ולבנייה מחדש, כגון מבני רכבת, עבודות לשיפור פני המרחב הציבורי ביישוב, כגון - נוי וגינון, שבילים, פינות ישיבה וכיוב', טיפוח חזיתות המבנים ביישוב וכן פעולות אחרות לשיקום מבנים, בהתאם לתוכנית יישובית.

תוכנית שיקום יישובית תהיה בהתאם לכללים שיקבעו במתווה לרבות הדרישה לשמירה על עקרונות השוויון בביצוע עבודות השיקום אולם יוותר בה מקום גם לשיקול דעתו של היישוב. תוכניות השיקום יובאו ע"י היישובים לאישור מנהלת תקומה בטרם ביצוען.

בהתאם למתווה ועל מנת להבטיח ביצוע יעיל מהיר ואיכותי, יועמד תקציב ליישובים לטובת התקשורת עם חברות מנהלות שיסייעו ליישובים הן בתכנון התוכנית היישובית ובן בביצועה הלכה למעשה ובקיום בקרה על הביצוע בהתאם לאבני הדרך שיקבעו בתוכנית. עוד יובהר, כי כספי המענק יועברו בהתאם לעמידה באבני הדרך וביצוע היעדים שיקבעו בתוכנית היישובית.

המתווה הנ"ל נועד לתת מענה שיקום לבתי המגורים וסביבת המגורים בצורה הוליסטית התואמת את מאפייני הלחימה הייחודיים של מתקפת הטרור והשלכותיה על המרחב הפיזי ועל תושבי החבל.

2. סעיף 2

יטופלו ההיבטים הבאים:

הלחימה העזה במרחב וביישובים, עוצמת הפגיעה הפיזית ביישובים ובתשתיות והטראומה הנלווית לאירועים, הובילה לשורת צרכים הנדרשת לפתרונות מצד המועצות האזוריות הכוללות תכנון, שדרוג, מיגון, התאמות של המרחב הציבורי ומבני הציבור והשלמת צרכים לטובת הציבור.

בין היתר ידרשו הפעולות הבאות כמפורט:

התאמת פתרונות מיגון: לאור אירועי חדירת מחבלים בהיקפים חסרי תקדים, במקרים רבים עצם קיומו של המרחב המוגן לא הספיק על מנת להגן על התושבים שכן המיגון הקיים לא תוכנן כדי לעמוד בלחימה מהסוג שהתרחש ב7/10. לאור אירועי 7 באוקטובר כאמור, נדרשת חשיבה, תכנון והצבה מחדש של מרחבים ממוגנים בשטחים הציבוריים שבאחריות המועצות, מיגון מבנים שלא היו ממוגנים עד היום, בתשומת לב למבני ציבור שבאחריות המועצות האזוריות כמבני חינוך, מתנ"סים, שטחי כינוס, דרכים ועוד, שכן על מרחבים אלו לספק מענה למספר גדול מאוד של תושבים במידת הצורך.

התאמות למבני ציבור ולשטחים הציבוריים שבאחריות המועצות: המצב ביישובי חבל התקומה אינו כשהיה ב-6.10.23. המציאות השתנתה והתושבים יידרשו להתארגנות שונה עבור הליכי שיקום מתמשכים לאורך שנים (ואף לכל החיים). פעילות השיקום תדרוש התאמה, השמשה ושיפוץ של מרחבים משותפים בין אם מבני ציבור ובין אם שטחי כינוס על מנת להכיל את הפעילות שהקהילות יידרשו אליה.

התאמות נגישות עבור אנשים עם מוגבלויות: עקב אירועי ה-7 באוקטובר, מקרב חבל התקומה נפגעו רבים מתושבי החבל בגוף ובנפש ולכן יש לבצע התאמות רבות למבני הציבור ולשטחים הציבוריים.

התאמות לתשתיות: נדרשות התאמות של תשתיות קיימות ובמקרים מסוימים אף שדרוג תשתיות חדשות שמטרתן להבטיח את הרציפות התפקודית של התשתיות בימי שגרה וחירום, ולנסוך בקרב התושבים את תחושת הביטחון שמאז אירועי ה-7 באוקטובר התערערה. מועצות אזוריות מתאפיינות בפיזור אוכלוסייה נרחב ולכן יש קושי אף משמעותי יותר לייצר רציפות בתחושת הביטחון. כך לדוגמה, במקרים מסוימים ישנם כבישים חשוכים ללא תאורה, אשר לאחר אירועי ה-7 באוקטובר לתושבים חשש כבד לנסוע בהם בשעות החשיכה, תשתיות שאינן מתפקדות כהלכה וכיוצא בזה.

אחזקת שבר גבוהה: מבני ציבור ותשתיות עמדו ללא תושבים לאורך חודשים רבים, או שהיו בשימוש הצבא בשל הלחימה העצימה המתקיימת ברצועת עזה מזה חצי שנה, ויש סבירות גבוהה לצפות לתחזוקת שבר גדולה יותר למבני ציבור ושטחים ציבוריים.

3. סעיף 3 – הפעילות להתאמות הנדרשות בעיר שדרות דורשות מענה של התאמות ייחודיות לאור המאפיינים הייחודיים של המרחב העירוני לעומת הכפרי במספר מאפיינים לדוגמת התנהלות התושבים, הפיזור, אופי הדיור, והצפיפות שונים ולפיכך דורשים.

המרחב העירוני מאופיין בצפיפות בנייה של יח"ד, מבני ציבור ותשתיות ולכן יש להתאים פתרונות ייחודיים בתחומים של מיגון, תחושת ביטחון, שדרוג והתאמת התשתיות העירוניות לשם שמירה על רציפות תפקודית בעתות שגרה וחירום. נוסף לכך, רבים מתושבי העיר נפגעו בגוף ובנפש, ויש לבצע התאמות נגישות לאנשים עם מוגבלות לשם הנגשת השירותים העירוניים ובכללם שירותי בריאות, חינוך, רווחה וכיוצא בזה.

כמו כן, המצב המלחמתי, הנובע מאירועי ה-7.10 ותוצאותיה, מצריך מצד הרשות המקומית להעמיד מענים רבים לציבור בכלל תחומי החיים (חינוך, בריאות, רווחה ועוד) ובשל כך גם להתאים או להעמיד את המבנים והתשתיות הנדרשות לטובת היקפי הפעילות.

4. סעיף 4 - יטופלו ההיבטים הבאים:

התאמות תכנון: במרבית יישובי החבל נדרשות התאמות של תכנית המתאר היישובית לאור אירועי ה-7 באוקטובר. בחלק מהמקרים התכנון הקיים אפשר צמיחה התפתחות לאזורים שהיום נחשבים מסוכנים או מאוימים ובחלק מהישובים מבקשים לעשות התאמות ושינויים תכנוניים. בנוסף, הזיכרון מהאירוע הטראומתי מהלחימה בתוך הישובים ומקרי הרצח והפשעים הנוראיים שהתחוללו בתוך הישובים מצריך שינוי תכנוני ופיזי בכדי לאפשר את חזרת התושבים לחיים בתחושת ביטחון ובשלווה הנדרשת למקום המגורים ככל הנדרש. במקרים נוספים אנו למדים מהקהילות על צרכים של תכנון פרוגרמטי מחודש בתוך היישובים על מנת לתת מענה של פתרונות מיגון, יצירת של חמ"ל,

נשקיה או אלמנטים נוספים הנוגעים לחיזוק תחושת הביטחון של הקהילות שדורשים הוצאת תכניות והיתרים.

התאמת פתרונות מיגון: לאור אירועי חדירת מחבלים ליישובים, במקרים רבים עצם קיומו של המרחב המוגן לא הספיק על מנת להגן על התושבים שכן המיגון הקיים לא תוכנן כדי לעמוד בלחימה מהסוג שהתרחש ב7/10. לאור אירועי 7 באוקטובר כאמור, נדרשת חשיבה, תכנון והצבה מחדש של מרחבים ממוגנים במבנים הקהילתיים הקיימים ביישובים ובשטחים המשותפים ועד כדי מיגון מרחבי נרחב במקומות חשופים צמודי גדר.

התאמות של מבנים קהילתיים והשטחים הציבוריים עבור הליכי השיקום: המצב ביישובי חבל התקומה אינו כשהיה ב6.10.23. המציאות השתנתה והתושבים שעברו את אירועי ה-7.10 יידרשו להתארגנות שונה עבור הליכי שיקום מתמשכים לאורך שנים (ואף לכל החיים). פעילות השיקום תדרוש התאמה, הקמה והתאמה של מרחבים משותפים בין אם מבנים קהילתיים ובין אם שטחים ציבוריים על מנת להכיל את הפעילות שהקהילות יידרשו אליה.

התאמות נגישות עבור אנשים עם מוגבלויות: עקב אירועי ה-7 באוקטובר, ישנן פגיעות רבות בגוף ובנפש של תושבי החבל ולכן יש לבצע התאמות רבות למבני הציבור ולשטחים הציבוריים בכדי להנגיש את המרחב הציבורי והמבנים הקהילתיים לצרכים אלו.

התאמות לתשתיות: נדרשות התאמות של תשתיות קיימות ובמקרים מסוימים אף שדרוג תשתיות חדשות שמטרתן להבטיח את הרציפות התפקודית של התשתיות בימי שגרה וחירום, ולנסוך בקרב התושבים את תחושת הביטחון שמאז אירועי ה-7 באוקטובר התערערה. במקרים מסוימים ישנם כבישים חשוכים ללא תאורה, תשתיות שאינן מתפקדות כהלכה ועוד. תשתיות החשמל, התקשורת, המים והביוב התנועה ועוד כל אלו בעלות חשיבות רבה לניהול אירוע חירומי, ויידרשו לתפקוד יציב כדי לנסוך את תחושת הביטחון הנדרשת.

אחזקת שבר גבוהה: מבני ציבור ותשתיות עמדו ללא תושבים לאורך חודשים רבים, או שהיו בשימוש הצבא, ויש סבירות גבוהה לצפות לתחזוקת שבר גדולה יותר למבני ציבור ושטחים ציבוריים.

5. יש לשקם ולהתאים את הדרכים הבין עירוניות וכבישי הגישה שנפגעו כתוצאה מאירועי ה-7.10 והלחימה המתמשכת בעקבותיהם. זאת על מנת לתמוך ברציפות התפקודית ובחזרה לשגרת חיים בחבל.

6. מענה בהיבטי בטיחות משתמשי הדרך: יש להקצות תקציב לטיפול במפגעים בטיחותיים ובכללם תאורה, הסדרת צמתים, שיקום נזקים ועוד על מנת להעלות את הבטיחות ותחושת הבטחון של משתמשי הדרך שחוו טראומה של חדירת מחבלים, רצח וחטיפות ב-7.10. כמו כן, לטפל בהסדרת דרכי גישה שנדרשים לטיפול עקב אירועי ה-7.10, כדוגמת הסדרת הגישה לחניון רעים שבעקבות אירועי 7.10 מגיעים אליו מבקרים רבים, הקמת פתרונות תאורה בצמתים וכיוצא בזה.

7. בעקבות המלחמה והפינוי של תושבים רבים קיים צורך לשיקום הגוף והנפש, לחיזוק החוסן הקהילתי, לחיבור בין האדם למקום וליצירת זהות מקומית. לחיבור בין התושבים לטבע בחבל תקומה יש חשיבות בתהליך השיקום הפיזי, הנפשי והקהילתי. אתרי הטבע הישוביים והעירוניים מהווים מוקד לפעילות קהילתית, חינוכית וספורטיבית ומסייעים להבראה ולאיכות חיים.

דוגמאות לכך הינן גינות קהילתיות ו"גני חוסן", פרויקטי "אמץ אתר", "גני מקלט" למינים נדירים, משתלות לצמחי בר ועוד שבהן מתבצעות פעילויות חינוכית פורמאלית ולא פורמאלית כגון זריעת פרחי בר באתרי טבע "למען העתיד", "זריעה מחדש" בעת החזרה לישבים שפנו, לימודים ב"כיתות חוץ", טיולי אופניים, באתרי הטבע ועוד.

מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לקדם תכנון טיפוח ושיקום של אתרי טבע, פרויקטים להגנה ושיקום השטחים הפתוחים ולחיבור הקהילה לטבע לצורך שיקומה הפיזי והנפשי וזאת באמצעות תקציב של 94 מלש"ח ממינהלת תקומה אשר יפרס על פני החומש הקרוב.

8. במסגרת הליכי שיקום חבל התקומה מקודמות תכניות שונות ומגוונות חלקן לשיקום מבני מגורים ולשיקום שימושי קרקע אחרים אשר ניזוקו. בסעיף זה מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לחזק את היחידה הסביבתית האזורית נגב מערבי ואת איגוד הערים להגנת הסביבה נפת אשקלון כך שיוכלו להציע ייעוץ סביבתי אשר יתמוך בשיקום נכון וסביבתי יותר בחבל התקומה בשל אירועי ה-7.10.

9. מתקפת הטרור הרצחנית ופעילות הצבא שלאחריה עלולים לפגוע באתרים ארכיאולוגיים במרחב החבל. לפיכך יש צורך לקיים סקר ארכיאולוגי שמטרתו לאתר פגיעות ונזקים לאתרי העתיקות הקיימים באזור כדוגמת האתר הארכיאולוגי נחל שקמה. מעבר לשיקום הפגיעות, יסייע סקר ארכיאולוגי בזירוז הליכי הבנייה, שמתעכבים לעיתים בשל גילויים לא צפויים של אתרי עתיקות וביצוע חפירות הצלה.

10. מט"ש שדרות הוא מט"ש בבעלות איגוד ערים שדרות ומוא"ז שער הנגב וקולט שפכים משדרות ומישובי המועצה. כמו כן המט"ש קולט עודפי ביוב שמגיעים דרך נחל חנון מרצועת עזה ומהווים איום של זיהום סביבתי חמור כולל על אתרי ההחדרה שקמה-בשור השכנים. לאור אירועי המלחמה נוצר חשש לזיהום סביבתי מנחל חנון. לאחרונה שודרג המט"ש לטפל בקולחים לאיכות שלישונית וביצוע הרחבתו לקיבולת 18,000 מק"י מסתיימת בימים אלה. לאור האיום של הזרמות הביוב מעזה דרך נחל חנון, נוצר צורך בהרחבה נוספת, עד קיבולת 25,000 מק"י.

11. לטובת קיצור וזירוז הליכי התכנון בעת פעילות השיקום, הכוללים עדכון תכניות מתאר והוצאות היתרים, מנהלת תקומה תקצה תקציב יעודי לצורך קיצור משך הטיפול בתכניות ובהיתרים.

ב. חינוך והשכלה גבוהה

סביב אירועי ה-7.10, נערים, ילדים וטף חוו אירועים טראומטיים וקשים, לאחר שנאלצו להתמודד עם קשיים הנובעים מהסתגרות לפרק זמן ממושך בממ"דים, חשש לחייהם, ותוך שהם חווים במלוא העצמה את התמודדות הקהילתית הקשה הכוללת היקף משמעותי של נרצחים, מתוכם רבים מחברים בני גילם. המציאות הבלתי אפשרית בהם עשרות מחבריהם הקטינים היו נתונים בשבי האויב תקופה ארוכה, הוסיפה לפגיעה זו. על רקע מצב משברי זה פונו הילדים ובני הנוער מבתיהם למקומו ארעיים אשר חשפו בפניהם מרחב חיים חדש ולא בהכרח מיטבי, שהוסיפה על הטראומה הקשה, קטעה את רצף חייהם, והגבירה את החרדה

והדיכאון. צירוף זה פגע בסמכות ההורית והשפיע לרעה על יכולת הקשב ועל המוטיבציה ללמידה. במציאות מורכבת וקשה זו חלה עליה בהתנהגויות סיכוניות⁶.

בתקופת הפינני במלונות, בלט מקומם ומשמעותם של המענים הבלתי פורמליים החינוכיים⁷. במקומות בהם החינוך הבלתי פורמלי היה איכותי, הדבר השפיע לטובה גם על החינוך הפורמלי ולהיפך, וכן על הפחתת התנהגויות סיכוניות וחזרה לשגרת חיים.

חוסנם של הילדים מושפע משגרת יומם ומהצלחתם בתחומי חיים שונים – חברתי, לימודי, משפחתי וכיוצ"ב. נוסף על הטראומה הקשה, האישית והקהילתית, כפי שפורט בפתח דברי ההסבר לעיל, חלה פגיעה משמעותית בשגרת יומו של התלמיד עקב סגירת מוסדות החינוך, ניתוק מהמרחב הטבעי ופתיחת מוסדות ארעיים אשר נתנו מענה חלקי לעומת המענה בשגרה ובתנאי לימוד לא אופטימליים⁸.

עם החזרה לישובים נרשמו פערים משמעותיים בהיבטי כח האדם⁹ – ולרבות צוותי חינוך שלא שבו אל ביתם/עבודתם אם בשל טראומה אישית הנובעת מהאירועים אותם חוו על בשרם ב-7.10, הקושי העומד בפני צוותי החינוך עצמם להתמודד עם האובדניים של עמיתים ותלמידים אשר נפלו קורבן לאירועי ה-7.10, חשש לשוב ולעבוד בתחומי החבל או צירוף של גורמים אלה. זאת, יחד עם עלייה בצורך במתן מענה אישי ומוקפד לכל תלמיד ותלמידה נוכח האירועים הקשים אותם חוו, מובילים לצורך אקוטי ומיידי בגיוס כח אדם איכותי ומוביל למערכות החינוך ברשויות השונות כדי לאפשר את מתן המענה לתלמידים.

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם ולמידה מניסיון העבר גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום מערכת החינוך וההשכלה הגבוהה בחבל. בתוך מענים אלו כלולים מענים בתחום הטיפול שיקומי החינוכי, כמו סל שיקומי לחינוך וגיבוש משרה מקצועית ייעודית לצורך סיוע למערך ההוליסטי, מענים לבעיות כוח האדם בהוראה באמצעות משיכת צוותי הוראה, מתן טיפולים אישיים וקבוצתיים על ידי הוספת כיתות ומרחב למידה.

המענים הרגשיים - טיפוליים הכוללים תוספת שעות טיפול, תכניות רגשיות ותכניות חוסן, הינם מענים שתכליתם לשקם את עולמם הנפשי של התלמידים, לאפשר להם להתמודד עם הטראומה שחוו, לאפשר להם למצוא עוגנים וחוזקות ולהחזיר להם את תחושת המסוגלות והשליטה על חייהם, שאבדו להם במהלך אירועי ה-7 באוקטובר. זאת, במטרה להשיבם באופן הדרגתי לחיי רציפות ושיגרה. כמו כן, הטראומה המשותפת של תלמידים, צוותי חינוך ומורים מחייבת מתן מענים לחיזוק השלומות והחוסן האישי והמקצועי של הצוותים החינוכיים, במטרה לחזק את יכולתם להתמודד עם אירועי ה-7.10 והשלכותיהם, הפינני מבינם ויכולתם לתמוך בתלמידים, בהורים ובקהילה.

המענים הפדגוגיים הלימודיים, הכוללים למידה בקבוצות קטנות, תכניות לימודיות לצמצום פערים, תכניות מעברים ותגבורים – תכליתם לתת מענה לזמן הארוך שבו תלמידים לא למדו

⁶ בני הנוער בצל מלחמת חרבות ברזל, עלם – העמותה לנוער במצבי סיכון, ינואר 2024
פרופ' הראל-פיש יוסי ופרופ' וולש סופי, סקר "יד על הדופק" 2024 – השפעת מלחמת חרבות ברזל על בני הנוער, הפקולטה לחינוך – אוניברסיטת בר אילן בשיתוף משרד החינוך, פברואר 2024.
בלנק כרמל, שי דנה, נבון יעל, סילברמן שרית, שביט יוסי, קשיים רגשיים והתנהגותיים בקרב ילדים בגיל הרך והוריהם: תמונת מצב עדכנית בעקבות המלחמה. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, פברואר 2024.

⁷ מתוך: בני הנוער בצל מלחמת חרבות ברזל, לעיל.
⁸ מתוך: קשיים רגשיים והתנהגותיים בקרב ילדים בגיל הרך והוריהם: תמונת מצב עדכנית בעקבות המלחמה, לעיל.
מנהל פדגוגי

וייסבלאי אתי, שירותי חינוך לתלמידים מפונים מבתיים בתקופת מלחמת חרבות ברזל, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, 31.12.2023.

או לא מסוגלים היו ללמוד עקב הנסיבות האובייקטיביות ועקב מצב רגשי רעוע לאחר הטראומה שהחלה ב-7.10 ונמשכה – ועודנה נמשכת – לאורך כל התקופה של התמודדות עם הסיטואציה הקשה של תוצאות מתקפת ה-7.10, ותוצאותיה הקשות בהיבטים האישיים והקהילתיים. סיטואציה מורכבת זו לא אפשרה לתלמידים להתרכז בלמידה, ללמוד באופן שוטף ולחזור לשגרת למידה מעמיקה. זאת ועוד, חלק מהתלמידים נשרו מהלימודים בנשירה גלויה וסמויה ויש צורך להחזירם חזרה למעגל הלמידה, לשקם בהיבט הלימודי ולהשיב להם את הכוחות והאמונה ביכולתם להצליח. עבור תלמידי האוכלוסיות המיוחדות התמונה הלימודית הקודרת קשה אף יותר: תלמידי חינוך מיוחד שנוקקים לשירותי חינוך מיוחדים שלא תמיד הינם בנמצא; תלמידים עולים חדשים - שכבר כך הם מצויים בפער משמעותי בשפה שמשפיע על מכלול היבטי הלמידה; תלמידים ונוער בסיכון ששהו בבתי מלון או במקום מגורים ארעי היו מנותקים וכעת ניתוקם החרף שבעתיים. כל אלו זקוקים לתגבור לימודי אינטנסיבי, להוראה דיפרנציאלית ומותאמת ולסט מענים לימודיים שיאפשרו להם לחזור לתלם הלמידה, להשתקם ולצמצם את הפערים שנצברו.

נוכח האירועים המורכבים אותם חוו התלמידות והתלמידים, נדרש מתן מענים הן בבתי הספר והן בקהילה, וזאת בתחומי הבריאות, הרווחה והחינוך. נדרש לסנכרן את כלל המענים בהיבטים פיזיים וארגוניים תוך ניצול משאבים נכון וחיבור בין כל הגורמים השונים המקיפים את התלמיד. כדי להקל על היכולת הפדגוגית-חינוכית של המנהל ולפנות את תשומת ליבו לליבת העשייה, ימונה לצורך כך בכל בית ספר בעל תפקיד ייעודי למטרות אלו.

שימור וגיוס עובדי הוראה ובכלל זה יועצים חינוכיים, עובדי בתחום מקצועות הבריאות ופסיכולוגים הינו נדבך משמעותי נוסף בתכנית זו. אמנם, ככלל קיים מחסור בצוותי חינוך בכל המדינה. אירועי ה-7.10 והטראומה אותה חוו – חווים - תושבי החבל מובילה לכך שגם היבט זה נדרש להתייחסות מיוחדת בהשוואה לשאר המדינה. כך, חלקים מצוותי החינוך לא חזרו לשגרת יומם, למקומות מגוריהם ולעבודתם. לפיכך נדרש מאמץ לצורך שימור כח האדם בכל המקצועות האמורים כמו גם גיוס כח אדם חלופי לחוסרים הקיימים, חסרים הנובעים הן מכך שחלק משמעותי מכח האדם שעבד בחבל מתמודד בעצמו עם טראומה ה-7.10 ותוצאותיה. המענים החברתיים הקהילתיים הכוללים תכניות בלתי פורמאליות, חוגים, פעילות חברתית, תמיכה חזוק והעצמה אישית הינם חיוניים ביותר לשיקום, קידום וחיזוק הנפשי של התלמידים, לצד החיזוק החברתי. תלמידים שנעקרו מכור מחצבתם, תלמידים שהעדיפו להתבודד ולנתק עצמם מהמעגל החברתי אליו השתייכו, תלמידים שהסתגרו, חייבים לעבור חוויה מתקנת ותהליך חיברות מחודש, לקיים מפגשים, לפעול, לחזק מעגלים חברתיים כחלק משיקומם ומהוצאתם ממעגל הבדידות. רק עבודה עמוקה, שיקומית, טיפולית, פדגוגית וחברתית תוכל "לתקן" את שנשבר, להבריא את שחלה, להחזיר לתלמידים את האמון והאמונה בעצמם, בזולתם ובאדם.

מרחבי למידה והפוגה מקבלים משמעות חדשה בימי מלחמת "חרבות ברזל", אשר הוסיפה לטראומה הקשה של ה-7.10 ולהשלכותיה בכל מישורי החיים, ומחייבת חשיבה עמוקה ורגישה על צרכיהם של התלמידים השבים ומשפחותיהם. נדרש לעצב מרחבים רכים אלה כ"מרחבי קשיבות", הנותנים בראש ובראשונה מקום ומענה מרחבי ורגשי לאור תקופה מורכבת זו. הפסיכולוגיה הסביבתית עוסקת רבות בהשפעות הסביבה על השהים בה; מוצע כי המרחב יעוצב כמרחב מאפשר, מרכז ומחבק לאור החוויה האישית שהשהים בה עברו ועוברים, באמצעות שימוש במרחבי הפנים, הצבת מנחי ישיבה דיאלוגיים לצד פעלנים, תוך שימוש

בחומרים טבעיים ככל הניתן, שילוב צמחייה, צבעים רכים ומידתיות בעומס הויזואלי. מטרתם של מרחבי הלמידה וההפוגה, פנים וחוץ מבניים, לאפשר חוויה של Wellbeing במרחבים החינוכיים, תוך קידום תהליכי הקשבה וקשיבות, מיינדפולנס, תקשורת מקרבת, סובלנות, אמפתיה, תוך חיזוק תהליכים תוך אישיים ובין אישיים, חברתיים ומעצימים, במרחבי הלמידה וההפוגה.

מרחבי הכלה/חדרי טיפול וחדרי חוסן – מרחבים אלו הכרחיים לקיום מפגשים רגשיים, טיפוליים וחינוכיים לתלמידים. כפי שצויין קודם, המענים הרגשיים-טיפוליים ישקמו ויתנו מזור לנפשם של הילדים, שעברו טלטלה קשה בשל חדירת המחבלים אל תחומי החבל, מעשי הזוועות שבוצעו בו, הצורך להתמודד עם השבר שפקד את הקהילה כולה, כפי שתואר בחלק הכללי לעיל. מרחבים אלו מותאמים למתן טיפול, לשיח רגשי, למרגוע לנפש בוערת, מפגש אינטימי של מטפל עם ילד או קבוצת ילדים. מדובר במרחב אחר השונה מהכיתה הרגילה המסורתית והוא מכיל ציוד וריהוט מותאם, מספר חללים מופרדים, ציוד ומיכשור טיפולי.

מתי"א (מרכז תמיכה ישובי אזורי) – נותן מענים לתלמידים זכאי שירותי חינוך מיוחד וכן לתלמידים מתקשים ומאתגרים ולתלמידים עם בעיות התנהגות ובעיות רגשיות. עובדי המתי"א, שהם עובדי הוראה ממקצועות הבריאות ומטפלים באמנות נותנים מענים רגשיים-טיפוליים לאוכלוסיות המורכבות והמתקשות ביותר. מדובר באוכלוסיות תלמידים שממילא מצויות בפערים ביחס לכלל האוכלוסייה. שיקומן של אוכלוסיות אלו קריטיות לצמצום הפערים לשיקום גם ברמה האישית וגם ברמה המשפחתית והקהילתית, לאחר הפגיעה הייחודית שנגרמה לאוכלוסייה זו בעקבות אירועי ה 7.10.

מרכזי הפסג"ה – מהווים ערוץ מרכזי וחיוני בפיתוח החוסן האישי והמקצועי, בהכשרה ובליווי צוותי החינוך במצבי חירום ובטראומה וברכישת הידע והכלים להתמודדות במציאות זו בקרב המורים והגננות. ככל שמרכזי הפסגה שיוקמו יהיו קרובים למקום מגורי ועבודת עובדי ההוראה, הם הופכים לרלוונטיים ומשמעותיים הן בשימור עובדי ההוראה והן במתן כלים והכשרות בנושאים של חוסן, התמודדות עם בעיות רגשיות והתנהגותיות, התמודדות עם פערים לימודיים, שהם נושאים קריטיים בשיקום הלומדים.

כיתות ספח – תלמידי החבל צברו פערים לימודיים רבים לאורך השנים, בשל היותו של החבל מזה שנים רבות מוקד לירי מתמשך של רקטות ומפעולות איבה שונות כלפי יישובי האזור ותושביו, אשר בגינם כל תלמידי החבל היו תחת איומים אינטנסיביים שלא היו קיימים באזורים אחרים, ובגינם סבלו מחסרים לימודיים לאורך שנים רבות. לצורך כך, נדרש כי התלמידים ילמדו בהרכבי לומדים שונים: קבוצות קטנות, פרטני, מליאה, חצאי כיתות. כדי שניתן יהיה לאפשר שיקום והבראה בהיבט הפדגוגי נדרשים מרחבי למידה רבים, מעבר למספר כיתות האם הבסיסי. למידה במרחבים המותאמים לצורכי התלמידים תאפשר שיקום וחיזוק ההיבטים הרגשיים, החברתיים והפדגוגיים.

חווה חקלאית טיפולית – החוות החקלאיות הינן מוסדות חינוך ייחודיים ללימודי הסביבה והחקלאות שמהווים חלק בלתי נפרד מחיי השגרה של העוטף. החווה החקלאית מאפשרת חיבור מחודש לטבע, חוויה של תקווה והבנה שלכל דבר בטבע יש כח חיות, חזרתיות ושיבה לחיים. לחוות החקלאיות מגיעים תלמידים פעמים רבות כדי לחוות, מעבר לחוויה הלימודית המשמעותית, גם חוויה רגשית ומעצימה. העיסוק בבעלי חיים ובעבודת האדמה משיב לתלמידים את תחושה השליטה על חייהם ועל הסובב אותם, תחושה שאבדה במהלך הימים הקשים והאירועים הטראומטיים. זאת ועוד, ילדי החבל, שהחקלאות ועבודת האדמה הם נדבך

משמעותי בחייהם ובשלומותם, יוכלו לחוות בחווה חוויה משקמת, וזאת מתוך היכרותם וחיבורם העמוק והשורשי לאדמה, תוך חיזוק חיבור זה, מרכיב חיוני לאחר הטראומה שחו. **התאמה, חידוש ושיפוץ מבנים** - לצד סביבת למידה החורבן שחו תושבי החבל בכלל ותלמידי החבל בפרט, הוא לא רק בהיבט הקיומי אלא גם בהיבט הפיזי. כידוע, "ביתו של אדם הוא מבצרו". מבצרם של התלמידים, מעבר לביתם הפרטי, הוא המבנה בו הם לומדים ושוהים לפחות מחצית מזמנם. מבנה הרוס, חבול, בלתי מזמן, מותיר את התלמידים בתחושת ההרס והחורבן. הלמידה במרחבים משופצים נדרשת להחזרת הביטחון ולתחושת המוגנות הבסיסית המקדמת אקלים חינוכי מיטיב ולמידה מזמנת שיקום רגשי.

מתקני ספורט - פעילות גופנית מחזקת חוסן, רוחה נפשית, מסייעת להתמודדות במצבי דחק ותורמת לניהול שיגרת חיים במגוון היבטים. מצבים רגשיים שונים יכולים להשפיע על התפקוד הפיזי וההיפך. פעילות גופנית משחררת נויורטרנסמיטורים המשפרים את מצב הרוח הרגשי, אימון גופני משחרר אנדרופינים התורמים להרגשה הטובה ולנינוחות. בנוסף, הפעילות הגופנית תורמת לתחושת שליטה, הגברת הביטחון העצמי, האינטראקציה החברתית, פורקן המתחים שהתלמידים חוו וחווים. ככל שמרחבי הספורט יהיו קרובים ונגישים יותר לתלמידים, הם יעודדו את השימוש בהם ובכך יאפשרו לתרום להתאוששות האישית והקהילתית מטראומת ה-7.10. כמו כן, מרחבים מזמנים המאפשרים פעילות גופנית יש בהם כדי לתרום לשיקום ולהבראה, דוגמת בתי הלוחם של פצועי צה"ל שהם מרכזי שיקום והבראה ומרכזים חברתיים. **מג"ר (מרכזי גיל רך)** - מרכזים שמטרתם תמיכה בהתפתחות הילדים מגילי לידה עד 6. מחקרים שונים הראו על עיכובים התפתחותיים בילדים עקב מצבי טראומה וטרור, דוגמת אלה שנחו על ידי פעוטות החבל, והשפעה כזאת אף בעקבות חוויות טרור וטראומה על ידי ההורים בטרם נולדו הילדים. בצד החיובי, מחקרים מעידים כי ההשקעה בגיל הרך מניבה תוצאות משמעותיות בהיבטים התפתחותיים, רגשיים וקוגניטיביים. וגם בכך יש כדי לחזק את הצורך בהשקעה משמעותית בשלב התפתחותי זה. מג"ר הינו מרכז נגיש המשלב מגוון שירותים בקהילה היוצרים רצף חינוכי-טיפולי. המרכזים מאפשרים איתור, מניעה ונשירה של אוכלוסיות בסיכון, אבחון וטיפול בקשיי התפתחות וקשיים רגשיים, טיפולים ועבודה עם ההורים. תרומתם של המג"רים, שחלקם מכיל גם מעון לילדים, לשיקום והבראה היא משמעותית וחיונית. מעבר לארוע הטראומטי הייחודי של ה-7.10 והתקופה שאחריה, מאחר וחבל זה ספג מתקפות טרור אינטנסיביות במשך שנים רבות, יש חשיבות רבה להקמתם בחבל מבנים אלו, לאחר השלמת בנייתם/שיפוצם ועל מנת לאפשר את הפעלתם ע"י מערכת החינוך, יחייבו הצטיידות מתאימה.

כמו כן תפעל מנהלת תקומה למתן מלגות לסטודנטים, שכר לימוד ושכר דירה לשם עידוד והחזקת הביקוש כחלק משמעותי בזירוז תהליך השיקום של החבל ובכלל זה השבת אוכלוסייה צעירה ליישובים.

מכללת ספיר ממוקמת 3.5 ק"מ מעזה. מכללת ספיר הנה המוסד האקדמי היחיד בחבל התקומה, והיא מהווה מוקד משיכה מרכזי ועיקרי של אוכלוסייה צעירה לאזור. כ-1,500 מהסטודנטים במכללה עוברים להתגורר, ללמוד, לעבוד ולצרוך באזור מדי שנה בשל לימודיהם במכללה, ולפי הערכה כ-20% מהם נשארים בו לאחר סיום לימודיהם, הם תושבי חבל התקומה לכל דבר ועניין. המכללה היא המעסיק הגדול באזור, עם 1,300 אנשי סגל מנהלי ואקדמי, וכן מפעילה מערך ספקים מקומיים נרחב. חדירת המחבלים ומעשי הזוועות שביצעו בחבל ב-7.10, שבהם באו לידי מימוש התרחישים הגרועים ביותר שניתן היה להעלות על הדעת ואף גרוע מכך,

מגבירים את החשש הן של הסטודנטים במכללה להמשיך וללמוד בה, והן את חששם של העובדים לשוב ללמוד בה. מעבר לכך, השפיעו אירועי ה-7.10 על מכללה במימדים רבים:

- 27 מחברי קהילת המכללה (סטודנטים, סגל מנהלי וסגל אקדמי, ובוגרים החיים באזור) נרצחו. רבים מהם עם בני משפחותיהם.
- סטודנט ובן זוג של עובדת מכללה מנחל עוז נחטפו לעזה. הסטודנט נהרג לצערנו.
- 1,200 סטודנטים ו-270 אנשי סגל פונו מבתייהם.
- הלימודים במכללה הופסקו עד סוף דצמבר, ושוב במתכונת מקוונת בלבד בסמסטר הראשון.
- בעקבות ביטולי הרשמה מסיביים בחודש אוקטובר ונובמבר (למעלה מ-750 סטודנטים), הות"ת הכיר בייחודיות מצבה של ספיר ומימן לכל הסטודנטים בשנת תשפ"ד מלגת שכר לימוד מלאה. המימון סייע למספרי הסטודנטים התייצבו בדומה למספרם בשנה שעברה (כ-4,500 סטודנטים באקדמיה; כ-1,000 סטודנטים במכללה הטכנולוגית להנדסאים; כ-1,000 סטודנטים במערך לימודי המכינות ולימודי החוץ).
- בסמסטר ב', עם החזרה החלקית לקמפוס של חלק מהמחלקות האקדמיות, המכללה נתקלה בהתנגדות עזה מצד הסטודנטים, שסירבו לשוב לקמפוס, כתבו עצומות, ארגנו הפגנה ופתחו בשביתות בשיתוף אגודת הסטודנטים הארצית, שזכו לסיקור תקשורתי מקיף.
- על אף שתושבי שדרות וחלק מהקיבוצים מתחילים לחזור לאיזור, הסטודנטים עדיין לא חזרו לאיזור והמעונות שלא נפגעו בתקיפה נותרו ריקים.
- ההרשמה של סטודנטים לשנה הבאה נפגעה באופן אנוש, המעורר דאגה ממשית לעצם קיומה של המכללה ולפעילות הכלכלית, החברתית והתרבותית באיזור. ההרשמה לשנה הבאה עומדת על 35% בלבד ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. נתון זה מדאיג, משום שההרשמה מוקדמת נוגעת בעיקר למחלקות המבוקשות ביותר – עבודה סוציאלית, כלכלה ומשפטים.
- מקרב 1,300 אנשי ונשות הסגל המנהלי והאקדמי, עובדים רבים נמנעים מלהגיע למכללה עד עתה ויש גם שהודיעו על עזיבתם את העבודה.
- מכללת ספיר מספקת טיפולים פסיכולוגיים לכ-950 סטודנטים ואנשי סגל, שסובלים מחרדה או בקשיים בתפקוד.
- חדירת המחבלים ומעשי הזוועות שביצעו בחבל ב-7.10, והפגיעה הקשה שספגה קהילת ספיר עצמה, מגבירים את החשש הן של הסטודנטים במכללה להמשיך וללמוד בה, והן את חששם של העובדים לשוב ללמוד בה.
- מחלקת המחקר של התאחדות הסטודנטים¹⁰ לאחר ביצוע סקר רחב בקרב כ-7,350 סטודנטים, מציגה ממצאים קשים אודות מצבה של ספיר ביחס מוסדות אקדמיים בארץ, וקובע "היקף הפגיעה בסטודנטים והסטודנטיות במכללת ספיר ובמכללת ספיר עצמה, כפי שעולה מנתוני ההתאחדות, הוא לאין שיעור עמוק וייחודי ביחס לשאר המוסדות האקדמיים שנכללו במדגם שערכה ההתאחדות. לסיכום, אנו עדי לפגיעה האנושה ביכולתה של מכללת ספיר להוות מוקד משיכה לצעירים וצעירות מכל רחבי הארץ למרחב עוטף עזה.. מעטפת תמיכה לצעירי העוטף

¹⁰ תמונת מצב: סטודנטים בצל מלחמת "חברות ברזל" זרקור חבל תקומה ומכללת ספיר

הינה קרדינלית לשיקום החבל...". גם המועצה להשכלה גבוהה ("המל"ג"), הועדה לתכנון ותקצוב(הות"ת) במכתבה¹¹ ציינה מפורשות כי היא רואה בחיוב כל תמיכה שתסייע בשיקום המוסד בעת הזו להחזרת המצב לקדמותו.

ללא סיוע מידי לשיקומה, קיים חשש כבד לשרידותה של המכללה, כפי שעולה מהמידע שנאסף עד כה, להערכת גורמי המקצוע, הדרך היחידה להבטיח את חזרת הסטודנטים והסגל ולשקם את הנוק והאמון שנפגע זה באמצעות תמריצים ומלגות. זאת, לאור החשש הכבד כי ללא התקציב המכללה לא תשוקם.

עוד יודגש כימכללת ספיר הינה עוגן כלכלי לאזור כולו -וזאת בשל 1,300 העובדים שמועסקים במכללה, 1,200 הסטודנטים שמתגוררים באזור ומשלמים דמי שכירות, והעסקים שנפתחים בעקבות המעבר של סטודנטים לאזור ועל ידי אנשים שנשארו באזור לאחר סיום התואר הראשון. ירידה דרסטית בכמות של נרשמים למכללה תפגע קשות באקוסיסטם הכלכלי באזור. לחליפין, שימור אלפי הסטודנטים שבה, הצעירים שגרים, מתנדבים ולומדים בחבל היא תנאי הכרחי לשיקום האיזור ברמה הדמוגרפית, הכלכלית, התרבותית והחברתית.

לסיכום בלי מתן הטבות משמעותיות וייחודיות, קיים חשש של ממש לכך שמוסד זה לא ישוקם, על ההשלכות המעשיות הנובעות מכך, וכן על המשמעות הסמלית שתעלה מכך שמוסד משמעותי זה בחיי החבל, לא ישוקם מטראומת ה-7.10.

ג. בריאות, בריאות הנפש וחוסן

מערכת הבריאות היא יסוד קריטי לשיקום החיים בחבל בהיותה אחד המאפשרים המרכזיים לקיום חיים. חיזוק ואבטחת רציפות שירותי רפואה כמו גם קידום זמינות ונגישות המענים בתחום הבריאות, בריאות הנפש והחוסן חיוניים על מנת לתת מענה לצורכי הבריאות בגוף ובנפש של תושבי החבל אשר חלקם התעצמו עקב אירועי ה-7.10. בנוסף, אבטחת השירות הרפואי מהווה את אחד מתנאי הליבה המשמעותיים ביותר לחזרת התושבים לביתם ולשיקום החבל.

בתחומי בריאות הנפש אנו עדים לעלייה פי 4 בצריכת טיפולים נפשיים במסגרת מרכזי החוסן ברשויות חבל התקומה. בהתאמה, גדלה כמות המטופלים פי 4.5. אחוז אוכלוסיית הפונים לטיפול במרכזי החוסן מקרב תושבי רשויות חבל התקומה הינו בין 7.5% ל-19% - הגבוה פי כמה מאחוז האוכלוסייה ברשויות אחרות (לדוגמא בנתיבות 2%). בשדרות אף דווח על תושבים אשר ממתינים להתחלת טיפולים.¹² על מנת לתת מענה טיפולי הולם לצרכי הטיפול לתושבי חבל תקומה נדרשת הרחבת תשתיות חוסן ובריאות הנפש, וזאת כדי לאפשר זמינות ונגישות להרחבת הטיפולים הדרושים כמו גם לאפשר מענה לקבלת טיפולים משלימים.

בדומה למגמת העלייה בביקוש לשירותי רפואת הנפש והחוסן, צפויה גם עלייה בשיעורי התחלואה האקוטית והכרונית: מחקרים מדעיים רבים מצביעים על הקשר בין שינוי או ערעור במצב נפשי היכול להתבטא בדחק (סטריס), פוסט טראומה ודכאון, לבין עלייה בשיעורי התחלואה הגופנית, וזאת עקב ההשפעה השלילית על מכלול מערכות גופניות: המערכת החיסונית, המערכת הקרדיווסקולריות (מערכת הלב וכלי הדם), מערכת העיכול, המוח

¹¹ תכנית שיקום "תקומה" – העברת תקציבים למכללה האקדמית ספיר, מכתבו של יניב כהן-שבתאי, סמנכ"ל תקצוב ות"ת

¹² נספח א' – מסמך גב' בלה בן גרשון, אגף בריאות הנפש, משרד הבריאות

המערכת נוירולוגית והמערכת האנדוקרינית¹³ כדי להתאים מענה למזור, ריפוי ושיקום נדרשים חיזוק והבטחת זמינות ונגישות שירותי הרפואה לצרכי הבריאות במציאות החדשה של השבים הביתה בתחומים הבאים: רפואה דחופה, רפואה בקהילה, רפואת מומחים, בריאות הנפש ושיקום.

זאת, תוך קידום סל מענים עבור שיקום והתאמת תשתיות רפואה, יחד עם גיוס מטפלים בתחומי הרפואה, סיעוד ומקצועות הבריאות להבטחת זמינות ונגישות בשירותי הרפואה. לשם כך, יוקמו, בין ייתר המענים הרפואיים והשיקומיים, מרכזיים רפואיים אשר יתנו מענה אזורי לתושבי חבל תקומה בתחומי הרפואה הקהילתית והשניונית. הצורך בהקמת שירותים רפואיים אלה מועצם ביתר שאת נוכח העדר תשתית קיימת להפעלת שירותי רפואה מרחביים, כמו גם לנוכח אי שוויון בבריאות המובנה כבר באזור הדרום.¹⁴

בתחום הרפואה המונעת וקידום בריאות, אירועי 7/10 והשהייה הארוכה במלונות ומחוז לבית הובילו להתנהגויות סיכוניות¹⁵ ולשיבוש באורחות חיים שאף העצימו הרגלים לא בריאים, תזונה לקויה ויושבנות (מיעוט בפעילות גופנית). כך עלה, למשל, מסקר עדכני אודות הרגלי תזונה לאחר 7/10 בקרב 474 אנשי חבל תקומה שערכו ד"ר נעמי פליס מאגף תזונה ממשרד הבריאות וגב' אודליה רדמי, תזונאית אשכול נגב מערבי. בסקר דיווחו 77% מהעונים כי איכות התזונה האישית שלהם ירדה לאחר אירועי 7/10. כ-50% דיווחו שאיכות תזונת ילדיהם ירדה. 54% מהעונים דיווחו על ירידה בתדירות עיסוק בפעילות גופנית¹⁶. נתוני סקר זה נתמכים בהספרות המחקרית אשר מצביעה על כך כי מצבי טראומה עשויים להשפיע באופן ניכר על דפוסי האכילה הכוללים חוסר תאבון, אכילה רגשית, התמכרות למזון מעובד, אכילה מופרעת והפרעות אכילה קליניות כמו אכילה כפייתית, בולימיה או אנורקסיה.¹⁷

מצבם הבריאותי הייחודי והסיכוני של תושבי החבל מחזקים את הצורך בקידום והטמעת תוכניות העוסקות במניעה, שיפור אורחות חיים, מיגור וטיפול בהשמנה, סכרת ומניעה לגיל השלישי שיוכלו באמצעות מקדמי בריאות ברשויות לטובת מתן מענה אינטגרטיבי יחד עם גורמי הרווחה והחינוך. תוכניות אלה מהוות נדבך חיוני למענה ההוליסטי הדרוש בעת הזאת לריפוי ושיקום בריאותם של תושבי חבל תקומה מהטראומה אותה חוו.

גם בנושא התפתחות הילד, הטראומה שעברה על תושבי החבל הינה בעלת השפעה מרחיקת לכת. על פי מחקרים רבים במצבי טראומה, התפתחות הילד נפגעת במספר דרכים - השפעה ישירה על התפתחות המוח, פגיעה ביכולת הוויסות העצמי, פגיעה בהתקשרות ופגיעה ביכולת הילד לחקור וללמוד את העולם סביבו שהינה הכרחית לפיתוח יכולותיו. מחקרים מצאו כי חשיפה לקונפליקטים מקומיים, מלחמה וטרור, תשפיע, בסבירות גבוהה, על השגשוג והרווחה של הילד בתחומי הבריאות, הקוגניציה והבריאות הנפשית¹⁸. ילדים יחוו עיכוב בהתפתחות

¹³ Yaribeygi et al. (2017) The impact of stress on body function: A review נדלה בתאריך 8.4.24 מתוך: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28900385/>

¹⁴ American Psychological Association (2024) נדלה בתאריך 8.4.24 מתוך: <https://www.apa.org/> דו"ח אי שוויון בבריאות, אגף אסטרטגיה, משרד הבריאות נדלה בתאריך 8.4.24 מתוך: <https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/inequality-2022>

¹⁵ נוער בסיכום בצל מלחמת חרבות ברזל, עליים (2024)

¹⁶ נספח ג' – דשבורד בריאות אודות נתונים אודות דפוסי בריאות בקרב תושבי חבל תקומה, אשכול מגב מערבי ומשרד הבריאות

¹⁷ Roel et.al. (2021) Inpatients experiences about the impact of traumatic stress on eating behaviors: an exploratory focus group study <https://jeatdisord.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40337-021-00480-y>

¹⁸ Fairbank & Fairbank, 2009; Wolmer et al., 2011

בשנות הילדות המוקדמות, והעיכוב יגבר במצבים של חשיפה כרונית¹⁹. ילדים שחווים או נחשפים לאירועים טראומטיים במצבי מלחמה וטרור, כולל אובדן יקיריהם, עקירה ממקום המגורים הקבוע, היעדר מבנה חינוכי ושינויים דרסטיים בשגרת היומיום ובערכי הקהילה, הם פגיעים במיוחד ועלולים לפתח תגובות דחק טראומטיות ונסיגה התפתחותית בתחומים כגון שפה, אכילה, שינה, גמילה, בעיות התנהגות ופגיעות קוגניטיביות. לכל אלו, השפעה על יחסים חברתיים, תפקוד בבית הספר ובהמשך הצלחה בשוק²⁰.

לאור האירועים הקשים והשלכותיהם על התפתחות ילדי החבל, והאמור בספרות המקצועית בתחום, מנהלת תקומה תבצע התאמה בתשתיות ותעבה את המענים הטיפולים הניתנים במרכזי התפתחות הילד ולילדים על הרצף ברשויות חבל תקומה, על מנת למנוע עיכובים התפתחותיים בקרב הילדים ומתן מענה טיפולי מתאים לילדים ובני משפחותיהם.

ד. רווחה

תושבי חבל תקומה חוו שנים של סבבי לחימה וסבלו מירי טילים ואיומים ביטחוניים. לאירועי ה-7.10 מאפיינים יחודיים, ובהם הטלת אימה על התושבים, כאשר חלק מהמקרים הסתיימו במעשי רצח אכזריים, בחלק מהמקרים של משפחות על ילדיהם, חטיפת אנשים מבתיים והבערת בתים על יושביהם, ביזה ועוד. הדבר עלול להחריף את הפגיעה הנפשית בכלל האוכלוסיה שנחשפה על בשרה או מקרוב לפעולות אלה ושרדה אותה, לאור העובדה כי גרמו לפגיעה נרחבת בקהילה ובנכסיה, אופיינו בפתאומיות ונמשכו זמן רב. אסון שנגרם מידי אדם במכוון הינו אירוע מורכב המאתגר את משאבי המערכות ומשאבי הקהילות שנפגעו, מפר ומחלל נורמות של קהילה ופוגע פגיעה נפשית גדולה מזו של אסון טבע. ב-7.10 חוו התושבים טראומה, אובדן ושכול יחד עם ערעור היסודות הקהילתיים והחוסן ברמת הפרט, משפחתו וקהילתו, על רקע ריבוי הנרצחים והנופלים ואכזריות המעשים. חלק מההתמודדויות הנוכחיות חסרות תקדים בהיסטוריה של מדינת ישראל, כמו הטיפול במשפחות האזרחים הנמצאים בשבי, טיפול בחטופים שחזרו מהשבי ובמשפחותיהם. בתחומים אלה, על מערכות הרווחה לפתח מודלים ומענים חדשים, סדורים וייחודיים, כל זאת תוך כדי תנועה ונתינת מענים לצרכים הרבים בשטח. במקביל, נדרשת הרחבה של מענים קיימים והתאמתם למצב בו היקף גדול של פרטים, משפחות וקהילות מתמודדים עם פגיעה בשלומות וברווחה הנפשית, הכלכלית והפיסית שלהם. הפינוי הבהול של תושבי החבל מעלה את הצורך במכלול של מענים בתחומים קיומיים בסיסיים בהם דיור, הכנסה, תעסוקה, רצף לימודי וסיוע במיצוי זכויות בתחומי חיים רבים. בקרב אוכלוסיית החבל ישנן קבוצות אוכלוסייה ייחודיות, דוגמת אנשים עם מוגבלות ואזרחים ותיקים, בהן העמיקו האתגרים של שימור תפקוד ורצפי טיפול יחד עם הצורך במענים למסגרות המותאמות לצרכיהן הייחודיים. זאת, ועוד- תופעות של סיכון וסכנה העצימו בקרב ילדים, נוער, צעירים ובגירים, מציאות הדורשת הרחבה של השירותים הקיימים ופיתוח שירותים ותוכניות, כולל בלתי וורבליות, באוריינטציה מודעת טראומה.

¹⁹ Hall, 2022

²⁰ Hall, 2022; Fairbank & ; Fairbank, 2009; Joshi & O'donnell, 2003; Wolmer et al., 2011; רות פת- הורנצ'יק, 2016

בספרות המחקר הפגיעה מוגדרת 'טראומה קולקטיבית', העלולה לפגוע קשות בליבת הקשר הקהילתי ולשנות מהיסוד את תפקוד הקהילה, בפרט במצבים של הרס המשאבים וקושי לספק את הצרכים של חבריה. לאור זאת גובר הצורך והביקוש לשירותי רווחה ושלומות²¹.

הצרכים המרכזיים העולים מהרשויות המקומיות²² הם טיפול בסוגיות של יחסי הורים וילדים, התמודדות עם עוני, התמודדות עם התמכרויות, אירועי פגיעות מיניות, מענים לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים ואוכלוסיית הנוער והצעירים על רצף סיכון, סכנה וניתוק²³, וכן מעטפת שירותי תמיכה וטיפול לאוכלוסייה עם מוגבלויות²⁴.

אוכלוסיית האנשים עם המוגבלויות מהווה 18% מכלל האוכלוסייה והינה פגיעה יותר מהאוכלוסייה הכללית בעיקר במצבי משבר וחירום, בהם רמת המוכנות שהיא נמוכה יותר. אוכלוסייה זו נמצאת בסיכון מוגבר להשפעות שליליות, כגון מצוקה נפשית, פגיעה במצב הבריאות, חשיפה לאלימות ולניצול, אובדן מקום המגורים, אובדן מקור ההכנסה ומצוקה, העמקת האתגרים בתהליכי שימור התפקוד, רצפי הטיפול ועוד.

מבחינת אוכלוסיית הילדים ובני הנוער מחקרים מראים כי לאירועי ה-7.10 השפעה רבה הממוקדת בשבעה תחומים מרכזיים, מציאות המצריכה את התייחסותנו בתהליך פיתוח מענים ושירותים :

1. קיום פיזי בריאות ואפשרות להתפתחות- איום בטחוני וסכנה להישרדותם של ילדים ולשלומם הפיזי.
2. רווחה ובריאות רגשית: אובדן ושכול: מצוקה רגשית לנוכח חשיפתם לתכנים של מלחמה ולזוועות מתקפת הטרור, חרדה, דיכאון ו-PTSD.
3. השתייכות למשפחה: קושי לספק מענה לצרכים הרגשיים והחברתיים של הילד; חשש להתעללות והזנחה במשפחה.
4. הגנה מפני אחרים: פגיעה פיזית, מינית או רגשית מחוץ למשפחה; עלייה בעבירות סייבר נגד ילדים; היעדר מוגנות במתקני הפינוי.
5. למידה ורכישת מיומנויות: היעדר מסגרת חינוך; קשיים בלמידה מרחוק והגדלת פערים ואי-שוויון בין ילדים
6. השתייכות והשתלבות חברתית: הסתגרות של ילדים או קושי לשמור על קשרים חברתיים; ניתוק ילדים מפונים מסביבתם החברתית וקושי להשתלב במסגרות החדשות; אובדן חברים וניתוק ממושך מהם

סקירת הספרות מלחמת "חרבות ברזל": השפעות של אובדן ושכול ודרכי התמודדות עם אסונות ועם אובדן ושכול-²¹
<https://brookdale.jdc.org.il/publication/in-the-shadow-of-the-israel-hamas-war-the-impact-of-loss-and-bereavement-on-families-and-communities/> : ברוקדייל 2023 משפחות, זקנים, ילדים

אנשים עם מוגבלות בישראל במלחמת "חרבות ברזל": עובדות ומספרים – ד"ר ליטל ברלב, נורית גדסי, מריאלה²³
יאבו, ד"ר רותם נגר אידלמן, הילה רימון גרינשפן- ברוקדייל 2023

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/people-with-disabilities-in-israel-during-the-2023-israel-hamas-war-facts-and-figures/> :

7. הגנה מפני התנהגויות סיכון: צמצום או היעדר גורמי פיקוח במשפחה ובקהילה;

חוסר במענים לבני הנוער במרכזי המפונים ועלייה בהתנהגויות סיכון – שוטטות,

שימוש בסמים ובאלכוהול, עישון, התנהגות מינית מסתכנת.

לאור האמור, על מנת להביא לשיפור במדדי החוסן האישי, המשפחתי, ולעליה בשלומות רגשית ובמסוגלות האישית, צמצום התנהגויות מסכנות ועלייה בתפקוד יומיומי של כל תושבי החבל נדרש לפעול לשמירה על שלומות אישית ומשפחתית. זאת, באמצעות מגוון שירותים ותוכניות המעניקים מענים ייחודיים ומותאמים הן ברמת התוכן והן בהתאמה לאוכלוסיות היעד המגוונות בחבל אשר צוינו לעיל. לדוגמא: מענים להתמודדות עם טראומה ושיכול ינתנו באמצעות מגוון תוכניות לנפגעים הכוללות ליווי וטיפול בנפגעים ובבני משפחתם ברמה פרטנית, משפחתית וזוגית וקהילתית, זאת לאור היקף הנפגעים הרב הכולל משפחות שכולות, משפחות של חטופים, חטופים שבים, פצועים ובני משפחותיהם, תוך שילוב של מענים באמצעים בלתי וורבלים מגוונים (ספורט, אומנות, בעלי חיים ועוד).

נדרש לתת מענים ייעודיים לאוכלוסיית ילדים ובני הנוער על רצף הסיכון, הסכנה והניתוק ולאוכלוסיית הצעירים, מענים לאוכלוסיות ייחודיות דוגמת: אזרחים ותיקים, אנשים עם מוגבלויות, אוכלוסיות קצה לסוגיהן. לצורך כך יש מקום לתת שירותים מגוונים כגון יחידות לטיפול בהתמכרויות, במשפחות, ועוד.

לשם מתן מענה מתאים ישנה חשיבות רבה לירכישת מיומנויות מקצועיות מתאימות של אנשי המקצוע השונים זאת באמצעות, הדרכות והכשרות לאנשי המקצוע²⁵.

כמצוין, נדרשת הרחבה והנגשה משמעותית של כלל המענים הטיפוליים לאוכלוסיות השונות בהתאם לצרכיהם וליכולתם לצרוך מענים טיפוליים בקהילה, כולל פיתוח מודלים ייחודיים להתערבות אפקטיבית, סדורה ומותאמת. כל האמור מהווה אתגר מקצועי ייחודי ומשמעותי הדורש הכשרה, ליווי והתאמות.

מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות או במועצות האזוריות מאופיינות בעבודה המחוברת ליישוב ולמנהיגות הישובים, ונדרש כי כעת כי מחלקות אלה תהיינה נגישות ונוכחות יותר. תושבים רבים זקוקים לשירותים ולמענים הייחודיים הניתנים באמצעות אגף הרווחה, ומכאן שיש חשיבות להיקף עובדים מותאם שיענה על כל צרכי השטח. בנוסף, יש לציין כי בישובים מסוימים קיימת חשיבות להקמת שלוחות של אגפי הרווחה לצורך הענקת מענה נגיש ומותאם שיתרום גם לחיזוק ההנהגה והמנגנונים הקהילתיים בישוב ובמועצה.

להלן הנתונים אודות העלייה בביקוש לשירותי רווחה ברשויות החבל לאחר אירועי ה-7.10:

1. אשכול: 17,000 תושבים, לפני ה-7.10 קיבלו שירות 1220 משפחות ו-2784 מקבלי שירות. לאחר ה-7.10 - תוספת של 500 פניות חדשות כשמתוכן למעלה מ-300 סביב נושא חטופים נרצחים והרוגים.
2. שדות נגב: 12,000 תושבים, לפני ה-7.10 היו 860 מטופלים במחלקה לאחר ה-7.10 - 1250, ובנוסף 200 שטופלו ללא תיק.
3. שדרות: 10,500 בתי אב, מאז ה-7.10 - למעלה מ-50% מתושבי העיר קיבלו מענה במחלקה. בנוסף התבצעו 9000 ביקורי בית מספר פעמים, ו-3000 פניות בנושא מיצוי זכויות קיבלו מענה.

²⁵ תמיכה באנשי מקצוע בשירותים חברתיים בעת משבר: שיטת עבודה וכלים ממדינות שונות - ד"ר טל לנטו והילה דולב. ברוקדייל 2024
<https://brookdale.jdc.org.il/publication/support-for-social-service-professionals-in-times-of-crisis/>

4. חוף אשקלון: 900 מקבלי שירות לפני ה-7.10. לאחר ה-7.10 -תוספת של 134 רשומים ו-400 שטופלו ללא תיק.

נוכח אירועי 7.10 והשבר הקהילתי הנובע, בין היתר, מהיקף הנפגעים בקהילות ומאופיה הרב מימדי של הפגיעה, אוכלוסיות רבות מוצאות עצמן מתקשות לטפל בנושאים בירוקרטיים ומשפטיים רבים העומדים לפתחן (מיצוי זכויות, דיני עבודה שכירויות ודיוור, חוזים שלא ניתן לקיים ועוד); צרכים אלו – אם לא יטופלו באופן נכון בתחילת הדרך – עשויים להקשות על אותן אוכלוסיות את החזרת לשגרת חייהם. לכן מוצע ליתן לתושבי חבל תקומה הכוונה משפטית ראשונית וסיוע למיצוי זכויות משפטיות במודל של "קו ראשון", באמצעות משרד המשפטים, במהלך השנים 2024 עד 2026. השירות יכלול הכוונה משפטית, מיצוי זכויות משפטיות, פישוט הליכים, עזרה במילוי טפסים וכיו"ב.

לאור הפגיעה הכלכלית בתושבי החבל בשל אירועי ה-7.10, גם בשל הניתוק ממקורות התעסוקה ומהתנהלות כלכלית של חירום, יש לקדם תהליכי מיצוי זכויות אקטיביים, זאת לצד תוכניות מגוונות לסיוע חומרי (תוכנית לחוסן כלכלי, ייעוץ פסיכולוגי תעסוקתי, סדנאות ליווי תעסוקתי, סדנאות התנהלות כלכלית נבונה ועוד).

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום מערכת הרווחה בחבל. בתוך מענים אלו כלולים: פיתוח מענים להתמודדות עם טראומה ושיכול, גיבוש תכניות פסיכוסוציאליות מגוונות לאוכלוסיות ייחודיות, הרחבת התקינה, שימור ומשיכה של ההון האנושי וכן קידום תהליכי מיצוי זכויות לפרט ולמשפחה.

ה. קהילה

בעקבות אירועי ה-7.10 והפגיעה האנושה בקהילות החבל, נדרש תהליך שיקום ארוך של יישובי המועצות האזוריות אשכול, שדות נגב, שער הנגב וחוף אשקלון וכן קהילות העיר שדרות.

הניסיון הישראלי והעולמי מלמד כי לקהילה השפעה קריטית על תהליכי השיקום ולחוסן קהילתי השפעה משמעותית על חוסן הפרט והמשפחה²⁶ ובמיוחד לילדים ולמשפחות. תמיכה רגשית ועזרה מעשית מצד חברי קהילה מהווה גורם עמידות מרכזי עבור משפחות ילדים ובני נוער בתקופות של לחימה, אי וודאות ופינוי²⁷.

אירועי ה-7.10, המלחמה המתמשכת, היקף הנפגעים, החטופים והנרצחים בתחום החבל, על מאפייניהם היחודיים כפי שפורטו בחלק הכללי, אשר להם נוספו פינוי היישובים פגעו באופן משמעותי במבנים הקהילתיים ובחוסן הקהילתי בתוך היישובים השונים בשל אובדנם הכואב של בעלי תפקיד משמעותיים בתוך הקהילות, הטראומה הקשה שהתקיימה במרחב החיים של הקהילה, הניתוק הכפוי מהמרחב הפיזי סביבו נבנתה הקהילה והיפרדות הקהילות לפתרונות ביניים שונים. אל המשבר הראשוני, התלוו גם הפינוי והתמשכות השהייה מחוץ לבית, שהעצימו את חוויית התלישות ופגעו ברציפות התפקודית. אתגר זה מחייב היערכות ברמת כל יישוב ויישוב בהתאמה בשילוב עבודה קהילתית נרחבת על מנת לאפשר חזרה מיטיבה ותהליך בנייה משקם של כלל הקהילות.

²⁶ בן יוסף, 2010; שוגרמן וסנדר, 2011

²⁷ המרכז הישראלי להתמכרויות, מרכז מיטיב- אוניברסיטת רייכמן- פרופ' ענת שושני מרץ 2024

מציאות זו מחייבת מסגרת סדורה ברמת המועצה האזורית והקהילה היישובית, בשיתוף פעולה עם שאר גורמי הסיוע, להשגת המטרות הבאות:

1. שמירה על לכידות הקהילה, המסוגלות הקהילתית ותחושת הקהילתיות.
 2. לסייע לקהילה להיות מרחב מיטיב, תומך ומצמיח למשפחות, לפרטים ולקבוצות שבתוכה
 3. לסייע לממלאי התפקידים בקהילה לקיים מנגנונים, תהליכי עבודה ותהליכי קבלת החלטות אשר ישרתו באופן מיטבי את ההתמודדות, ההתאוששות, השיקום והצמיחה של היישוב בממד הפיזי, המשקי, החינוכי, החברתי, תהליכי ההנצחה ועוד.
 4. לסייע לקהילה לקיים ממשקי עבודה פוריים ומיטיבים עם כל מערכת הסיוע, ובכללם: המועצה האזורית, מחלקות הרווחה, המתנ"ס, מרכזי החוסן, המתנ"ס, מנהלת תקומה, משרדי ממשלה, ארגוני חברה אזרחית וארגונים עסקיים.
- השיקום הקהילתי יתבצע באמצעות חיזוק אנשי הקהילה ויכולתם לגבש נרטיב מחבר ומצמיח, יצירת משמעות, תכלית ותקווה, וכן חיזוק הקשרים החברתיים והערבות ההדדית, חיזוק המסוגלות הקהילתית להתארגן באופן יעיל ומועיל.
- לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום קהילות החבל. בתוך מענים אלו כלולים: ליווי היישובים תקצוב רכזי קהילות, חיזוק החוסן ותחושת השייכות הקהילתית ברמות השונות, חיזוק מערך ההתנדבות ותוכניות ייחודיות, כל זאת בהתאמה למאפייני וצרכי הקהילות ואוכלוסיות היעד המגוונות והייחודיות.

ו. תרבות

מרחב התרבות בעוטף של ה 6 לאוקטובר (ראו מיפוי של המרחב התרבותי של העוטף²⁸), היה עשיר בפעילות שמקורה במוסדות התרבות, ביזמות עסקית ועצמאית בתחום התרבות, ברשות המקומית, במוסדות קהילתיים וע"י יוצרים עצמאיים. המרחב התרבותי היה חלק בלתי נפרד מאיכות החיים והזהות של התושבים, ותרם לפיתוח כלכלי, תעסוקה, מורשת והנצחה.

ב-7.10 עולם התרבות חווה אובדן טראגי מבחינת פגיעה בחיי אדם, רבים ממנהיגי התרבות המקומיים נרצחו או נחטפו. אלו ששרדו את הטבח חוו פגיעות קשות של אובדן בני משפחה מדרגה ראשונה, חברים, שכנים וגם שותפים לעשייה האמנותית.

ההרס הפיזי שהתרחש ב-7.10 התרחב בתקופת הלחימה שבה חלק ממרחבי התרבות הופקעו לטובת שימוש כוחות הבטחון וכן פגיעה באמנות שנמצאת במרחב הציבורי והייתה בעלת משמעות קהילתית חשובה.

מחקרים מראים כי לעשייה תרבותית קהילתית, ישנה משמעות עצומה בכל הקשור לשיקום קהילות העוטף²⁹. מחקרים רבים מרחבי העולם מתייחסים לאופן שבו המדינה עושה שימוש

²⁸ תמונת מצב ראשונית, תרבות בעוטף – תוצרי המיפוי, המכללה האקדמית ספיר
²⁹ על הכוח של אמנות ככלי לפיתוח חוסן קהילתי:

באמנויות כדי לשקם מרחבים וקהילות לאחר אירועי טרור, מלחמות ואסונות³⁰ ועולה מהם כיצד אמנות יכולה לתת מענה לצרכים פסיכולוגיים קהילתיים: סולידריות, נראות של הכאב כמו גם התקווה.

פעילות אמנותית משותפת מייצרת התאספות, עיבוד, תיעוד ושיקום. הספרות מלמדת שהשיתופיות חיזקה את הקהילות והסולידריות, את החיבור המחודש לאחר האירוע ואמנם חשפה את הפגיעות אך לצידו אפשרה להרגיש שותפות גורל, התחדשות ותקווה. אלו הם מרכיבים קריטיים בשיקום הפרט כחלק מהקהילה.

בהתאמה עם מחקרים אלה, מסקנות דו"ח מיפוי המרחב התרבותי של העוטף, שנערך לאחר ה-7.10 מדגיש את חשיבות יצירת המרחב שיאפשר חיי תרבות ככלי מרכזי לשיקום תחומים נוספים החיוניים לחיים תקינים חוסן וחזקת הקהילה. זאת, בעיקר לאור העובדה שטרם מתקפת ה-7.10 החבל הצטיין בחיי תרבות עשירים, מפותחים ובעלי תרבות אותנטית מקומית ומגוונת, שהיה בה כדי לחזק את השייכות, הזהות והקשר של התושבים במקום. הדו"ח האמור הדגיש את המסורת שהיתה מושרשת בחבל, טרום מתקפת הטרור, של שימוש בתרבות ואמנות ככלי לחיזוק הקהילה, ומפורט בו בהרחבה את מצב התרבות בחבל טרם אירועי ה-7.10 ואת גודל השבר לאחריו.

בתקופה שעברה מאז אירועי ה-7.10 הלכו והתחזקו תפקידי התרבות והאומנות כחלק מתהליך השיקום האישי והקהילתי. כך, לדוגמא, באמצעות השימוש באמנות ובתרבות במוקדי הפינוי, בהופעות מוזיקה, באמנויות שונות כדרך לעיבוד טראומה ופיתוח חוסן. מוסדות התרבות המקצועיים המקומיים הנתמכים עוסקים בארגון פעילות ואירועי תרבות לטובת הקהילות המפונות בכל רחבי הארץ, בשיתוף אמנים מקומיים.

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר במקרים דומים ובשים לב לניסיון של משרד התרבות והספורט מפעילויות תרבות שתמכו בהם מאז ה-7 באוקטובר שחידדו עד כמה האומנות והתרבות נותנים מענה לשיקום החוסן הנפשי, ריפוי רגשי ועיבוד הטראומה, גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום התרבות בחבל. בתוך מענים אלו כלולים מענה לפעילות של יוצרים ויוצרות מקומיים, חיזוק מעני חוסן באמצעות תמיכות וחיזוק מוסדות התרבות, גיבוש פעילות תרבותית ברשויות.

2. ספורט

אירועי ה-7.10 הוביל לקריסה, עד כדי הפסקה מוחלטת של מסגרות הספורט, בייחוד התחרויות, וכן לכך שאיגודי הספורט לא הצליחו לשמר את הפעילות הספורטיבית, לרבות מחסור חמור במאמנים לשם חזרה לשגרת אימונים ותחרויות, ומכיוון שמשפחות רבות לא חזרו לחבל, בהם הספורטאים, וכן מאחר וספורטאים שחו את הטראומה נטשו את הספורט. בפועל, תוצאת אירועי ה-7.10 היתה הרסנית, כך שבהתאם לגורמי המקצוע במשרד התרבות והספורט קיים חשש אמיתי להשרדותו של הספורט התחרותי בחבל.)

לצד זה, פעילות הספורט העממי ניזוקה קשות אף היא. מתוך הכרה בחשיבות השמירה על שגרה ספורטיבית, הופעלו במוקדי הפינוי השונים על ידי הרשויות הקולטות חוגים ופעילויות

³⁰ על יצירה משותפת של אמנות במרחב הציבורי כדרך להתמודדות מרחבית עם התקפת הטרור במנצ'סטר, אנגליה:

ספורט עממיות יחד עם התאחדות הספורט לבתי הספר. עם התחלת חזרתם של המפונים ליישובי הקבע והיישובים הארעיים, עולה חשיבות רבה לכך שקבוצות הספורט הארעיות שפעלו במוקדים אלה, ימשיכו להתקיים כחלק מהוודאות לילדים ומבוגרים כאחד, שכן עלה כיהקבוצה הפכה לגורם תמך מכריע מבחינה מנטלית ופיזית ולחיזוק חוסנם הנפשי ושמירה על אורח חיים בריא שנפגע.

מאמנים רבים לא חזרו להתגורר בחבל תקומה, כמו גם מפונים. לפיכך, נדרש לעסוק ביצירת תשתיות מאמנים מקומיות על ידי הכשרה ופיתוח של פוטנציאל קיים במרחב.

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, והלמידה מניסיון העבר, ובשים לב לניסיון של משרד התרבות והספורט מפעילויות ספורט שתמכו בהם מאז ה 7 באוקטובר שחידדו עד כמה מסגרת ספורטיבית היא מענה מיטבי לשיקום החוסן הנפשי, הקהילתי וחיזוק הלכידות של הקהילות שעברו טראומה, גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום פעילות הספורט בחבל. מענים אלו כוללים חיזוק הספורט העממי, הקהילתי והתחרותי וקיום אירועי ספורט.

ח. צעירים

ב-7/10 חדרו מאות מחבלים ליישובי העוטף; המחבלים חדרו ראשית לאזור ההתיישבות הצעירים בסמוך לגדר הישוב ופגעו בצעירים ובמשפחות צעירות שלמות, ותושביהם נרצחו ונחטפו. אלו אשר חוו את התופת באירועי ה-7.10 נדרשים לשקם את חייהם וחיי משפחתם. צעירי העוטף הם אוכלוסייה שנפגעה קשה בכמה מישורים כאמור לעיל: מגורי הצעירים בקיבוצים שסמוכים לגדר היו בקרבת שער הכניסה ליישוב כמו בכפר עזה. שכונות הצעירים נהרסו לגמרי בחלק מהמקרים לצד אבדות קשות בנפש. במסגרת תוכנית השיקום ניצור מעטפת מענים לשיקום וליווי הפרט והקבוצה, ומיזמים לצעירים לשיקום המסוגלות העצמית והקהילתית וזאת גם על רקע ההבנה שלהשבת אוכלוסייה צעירה יש השפעה משמעותית על שיקום החבל והשבת אוכלוסיות אליו.

הצלחת השיקום של החבל תלויה במידה רבה גם ביכולת לייצר המשכיות וברצון של צעירי המקום לשוב ולקבוע את ביתם באזור. לאירועי ה-7.10 יש השפעה קשה במיוחד על משפחות עם ילדים צעירים, אשר חוו טראומה קשה, הן בעצמם והן כתוצאה מההתמודדות שנכפתה עליהם בשל רצח וחטיפה של ילדים בני גילם, כאשר על ההורים להתמודד עם התחושה שההשלכה הקשה על ילדיהם נובעת מהחלטתם שלהם, כהורים, לגור באזור זה, אשר הסכנה לגביו התממשה בצורה כה מחרידה. לכן, לצד משיכה של אוכלוסייה צעירה בשלבי החיים השונים, שתחליף חלק מהמשפחות הצעירות שלא ישובו לאזור. נוכחותן של משפחות צעירות כחלק מהחבל הינו בעלי חשיבות עליונה לעיצוב המסלול העתידי של הקהילות בחבל.

לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום קהילות הצעירים בחבל. מענים אלו כוללים: חיזוק המנהיגות הצעירה, קידום קבוצת מנהיגי אזוריים, תמיכה במיזמי שיקום המסוגלות העצמית והקהילתית לצעירים, תוספת תקציבית לכוח אדם ופעילות במרכזי הצעירים, תמיכה ועיבוי גרעיני נח"ל ומכינות, כפרי סטודנטים וקהילות סטודנטיות, שנת שירות, ישיבת הסדר ותוכניות לצעירים.

ט. שירותי דת

היקפי הנרצחים באירועי ה-7.10 יצרו, למרבה הצער והקושי, צורך בהיקפי קבורה עצומים שתשתיות בתי העלמין לא הותאמו אליהם. קיים צורך להרחיב חלק מבתי העלמין, לשפר את חזותם ולהסדיר בהם מתקנים בסיסיים על מנת לחלוק כבוד ראוי לנרצחים שנקברו בהם, למשפחותיהם ולעולים על קברם. בתי העלמין היישוביים לא תוכננו לאפשר הגעת כמות מבקרים רבה בטווח קצר, שכן בדרך כלל, עיקר הביקורים בבתי העלמין הינם ביום השנה לפטירה/ לקבורה. ריבוי הנרצחים ביום אחד, עתיד לגרום לאורך שנים לעומסים בבתי העלמין בימי הזיכרון ובסמוך להם והתשתיות הקיימות בבתי העלמין כגון דרכי גישה, ומקומות חניה, לא תוכננו לכך. לכן, יש צורך להתאים את התשתיות ובכלל זה, הסדרת חניות, שירותים, סככות, ספסלים, ברזיות ומתקנים נוספים;

קיים צורך בשיקום בתי כנסת ומקוואות בהיותם מהווים חלק מהזהות העצמית של תושבי החבל, בחלק מהיישובים התושבים רואים בבתי הכנסת מקום קהילתי מאחד ומגבש בו הם שואבים כוחות ומתחברים לצד הרוחני. בנוסף, משמש בית הכנסת את הקהילה לצורך קיום אירועים קהילתיים דתיים, אירועי בר מצווה, שיעורי תורה ועוד. מקוואות נשים מהווים תנאי לקיום יחסי אישות על פי ההלכה, משפחות השומרות תורה ומצוות אינן יכולות להתגורר ביישוב ללא מקווה. שיקום המקוואות והבאתם לסטנדרטים מודרניים, הינו חלק מדרישה בסיסית של נשות היישובים המקיימות את מצוות הטבילה על פי ההלכה. מסיבות אלו, שיקום בתי הכנסת והמקוואות יהווה גורם מסייע לחזרה לשגרת חיים תקינה;

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום שירותי הדת בחבל. סל מענים זה כולל התאמות נדרשות בבתי עלמין ושיקום בתי כנסת ומקוואות.

י. תעסוקה (עצמאים ושכירים)

מתקפת הטרור שאירעה ב-7 באוקטובר והחשש המוגבר של מעסיקים ומועסקים לשוב ולפעול בחבל לאחר חדירת המחבלים, הרצח, החטיפות, הביזה וההרס שהחבל חווה, והטראומה והחשש לפעול בתחום החבל, יחד עם צעדי המדיניות של פינוי יישובים שנקטו בעקבותיה השליכו על תעסוקת תושבי החבל בטווח המיידי, ובהיעדר התערבות מותאמת עשויים להשליך אף לטווח הארוך. טרום מתקפת הטרור, המצב התעסוקתי בחבל היה טוב וגבוה מהממוצע הארצי. על פי נתוני משרד העבודה, שיעור התעסוקה בחבל עמד על 91% שיעורי תעסוקה ו-1% אבטלה בלבד. על פי נתוני שירות התעסוקה בחודשים אוקטובר 2023 - ינואר 2024 הצטרפו כ-3,400 דורשי עבודה חדשים בחמש רשויות החבל. זאת לעומת מספר הקטן מ-900 בתקופה המקבילה בשנה שקדמה לכך. קרי, מספר דורשי העבודה גדל כמעט פי 4.

כדי לחזור לשגרת החיים שקדמה ל 7.10 ועל אף האירועים הטראומתיים שחוו, תושבי החבל, בין אם הם שכירים או עצמאים, יידרשו להתמודד עם אתגרים שונים בעולם העבודה. החל בצורך להסתגל מחדש לשגרת עבודה, דרך הצורך להתמודד עם התאמות הנדרשות בשל קשיים אישיים שחווים הם עצמם או סביבתם הקרובה, דרך טריגרים במקום העבודה ועד, חלילה, להתמודדויות עם התדרדרות המצב על רקע אירועים בטחוניים או השלכותיהם של אירועי ה-7.10. כדי למנוע משבר תעסוקתי ולחזק את החוסן האישי ולהשיב אותם לעצמאות כלכלית, נדרש מערך ליווי ותמיכה בפרט המכוון לתמיכה וקידום תעסוקתי. עבודה מקצועית ברמת

הפרט, הקהילה, המועצה והחבל הכרחית לטובת החזרה לשגרת התעסוקה בחבל, לשימורו כחבל ארץ פעיל ויצרני שתושביו נהנים מעצמאות כלכלית והגשמה עצמית.

מדינת ישראל לא ידעה אירועים בסדרי גודל שחוו תושבי העוטף ב 7.10 ובימים שחלפו לאחר מכן. אירוע קרוב שעשוי ללמד על היקפי הפגיעה הצפויים, הוא פינוי גוש קטיף בקיץ 2005. על פי דוח ועדת החקירה הממלכתית שבחנה את אופן הטיפול של הרשויות המוסמכות במפוני גוש קטיף, עלה כי בעוד בתקופה שקדמה לפינוי שיעורי האבטלה באזור שאפו ל 0%, 4 שנים לאחר הפינוי, אחוזי האבטלה עמדו על 16.2% בקרב מפוני גוש קטיף (שיעור האבטלה הארצי עמד על 7.4% באותה עת). משיחות עם בעלי מקצוע שונים בתחום הטיפול, עלה כי לאור גודל הטראומה שחוו תושבי העוטף ב 7.10 ועוצמתה, ניתן לשער שכ-10%-20% מתושבי החבל עלולים לסבול מתסמיני פוסט טראומה. תסמינים אלו עלולים

להשפיע על שגרת התעסוקה ויכולת ההשתלבות המחודשת של תושבי החבל בשוק העבודה. לדוג' אחד מהתסמינים הברורים של פוסט טראומה עשוי להיות הימנעות – הימנעות מהגעה למקום העבודה, פוגעת הן בעובד והן בעסק עצמו. כדי לסבר את האוזן, העלויות הישירות של "רק" 10% דורשי אבטלה מסך התושבים בגילי העבודה לחצי שנה עשויות לעלות על סך של 150 מלש"ח.

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים גיבשה מנהלת תקומה תכנית חומש ובתוכה סל מענים שמטרתם שיקום התעסוקה ושימור החוסן התעסוקתי בחבל. בתוך מענים אלו כלולים:

- **מרכזי תעסוקה** - מטרת מרכזי התעסוקה היא לשמש כתובת אפקטיבית לקידום תעסוקתי עבור כל פרט תושב החבל בגיל העבודה, בין אם הוא שכיר, עצמאי או גם וגם. מרכזים אלו יציעו מגוון שירותים ותוכניות שמטרתן לקדם את הפרט לתעסוקה איכותית ומיטבית בכל אחד משלבי המיון והתעסוקה עצמה - אבחון, ייעוץ, הכשרה והשמה, לצד סל מענים להסרת חסמים, פיתוח אישי, ליווי מתמשך ועוד. מרכזי התעסוקה ישימו דגש על תהליכים פרטניים המובילים לקידום תעסוקתי, יבוצעו מתוך מודעות מקצועית לטראומה והשלכותיה על הפרט בהקשר התעסוקתי, ויבוססו על תפיסה קהילתית המותאמת לאופי החבל.
- **הרחבת היצע הזדמנויות התעסוקה בראי הפרט והחבל** – פיתוח והרחבה של תוכניות הכשרה בדגש על השמה וקידום תעסוקתי. תוכניות אלו ייבנו יחד עם גופי הכשרה ומעסיקים שונים, כאשר הייחוד בתוכניות אלו הוא המחויבות להשמה בקצה. תוכניות אלו נועדו הן לעובדים בתחילת דרכם והן לעובדים המעוניינים בשינוי תעסוקתי הכרוך בהכשרה נוספת. בנוסף לכך, התוכניות יעודדו נגישות להשכלה על תיכונית והכשרות מוכוונות העסקה בפריזון גבוה, לרבות תמיכה בפרט.
- כמו כן, ומתוך הבנה כי המשבר התעסוקתי עשוי ללוש צורות שונות ולהעלות צרכים חדשים שטרם גובשו להם מענים, בתוך תוכנית החומש כלולה תוכנית ייעודית לפיתוח מענים משלימים לשימור עובדים ולחיזוק התעסוקה בחבל, הן מזווית הפרט והן מזווית העסק.

יא. עסקים, מסחר, תעשייה ותעשייה חקלאית

לשם החזרת הפעילות העסקית בחבל, שהצטמצמה באופן ניכר החל ובעקבות אירועי ה 7.10 כמו גם בשל מצב הלחימה המתמשך, פינוי התושבים, מחסור בעובדים והקשיים האישיים על רקע הטראומה שחוו בעלי העסקים עצמם, היקפי הנפגעים מתוך קהילות החבל והשפעתם המצטברת של כל אלה על היכולת לחזור לפעילות עסקית, לצד המטרה לשמור על רציפות עסקית בחבל, ולאור החשיבות שהממשלה רואה בחיזוק וביצירת ודאות לעסקים אלו, גיבשה מנהלת תקומה מענים לצרכי העסקים, המסחר, התעשייה והתעשייה החקלאית בחבל.

נכון ל-6.10.23, פעלו בשגרה בחבל תקומה כ-6,000 עסקים מענפים שונים ובמגוון היקפי פעילות. כ-2,000 מתוכם מוגדרים עוסקים פטורים, בעלי מחזורי פעילות שנתיים אשר נמוכים מ-120 אלף ₪ (עצמאים). מרבית העסקים (כ-3,725 עסקים) הם עסקים קטנים אשר מחזור פעילותם השנתי עומד על עד 5 מיליון ₪. בנוסף, יש כ-241 עסקים בינוניים. מתוכם, 172 בעלי מחזור של 5-20 מיליוני ₪ בשנה, 69 בעלי מחזור של 20-100 מיליוני ₪ בשנה, ו-21 עסקים גדולים בעלי מחזור פעילות הגבוה מ-100 מיליוני ₪ בשנה.

חשוב להדגיש כי לצד האתגרים הרבים שאיתם מתמודדים בעלי עסקים בכל הארץ, ועוד טרם אירועי 7 באוקטובר, העסקים בחבל מתמודדים עם קושי כפול ומכופל לנוכח המציאות הביטחונית המורכבת אשר פקדה את האזור אחת לתקופה בסבבי לחימה, פינוי תושבים והתרעננויות, לצד תופעות ביטחוניות נוספות (הפגנות על הגדר, בלוני תבערה, ירי תמ"ס ועוד).

אירועי 7.10 הביאו להפסקה מוחלטת של הפעילות הכלכלית ביישובי החבל בשל איסור כניסה לאזור, וכן בשל פינוי של התושבים מבתיהם. לאחר מכן החלה חזרה איטית מדורגת של הפעילות העסקית, בעיקר בעסקים הגדולים ובמפעלי התעשייה, וכן בעסקים חיוניים. מגוון פעילויות מסחר מקומיות עדיין לא חזרו לפעילות. כמו כן, העסקים מתמודדים וצפויים להמשיך ולהתמודד עם ממדי הטראומה שפקדה את בעלי העסקים, עובדיהם וקרוביהם לצד אתגרים שונים הנובעים מאירועי המלחמה המתמשכת. אתגרים אלו מאופיינים, בין היתר, בקושי בשמירה או בהחזרה של מעגל הלקוחות, ביקושים נמוכים – קשיים בייצוב ההכנסות ושימור הכדאיות הכלכלית של העסק; מחסור בכוח אדם, שימור וקליטת עובדים חדשים – קשיים ממשיים בתפעול העסק עד רמה של חוסר יכולת לייצר ולספק את השירותים של בית העסק; אתגרי ההפעלה מחדש - מרחק ממקור הפרנסה והבית כל עוד החזרה מתקדמת באופן הדרגתי, אובדן לקוחות וספקים, צורך בחידוש מלאי ופחת ציוד, קושי תזרימי, התייקרות הריבית והשפעתה על עלויות המימון בכלל והתייקרות בהערכת הסיכון האזורי בפרט ועוד.

במסגרת תהליכי שיתוף ציבור, מפגשי שיח, שולחנות עגולים ופגישות עם בעלי עסקים מקומיים עלה מהשטח הצורך בחיזוק החוסן של עובדים, מנהלים ובעלי עסקים כצורך מרכזי של עסקים בחבל. לבעלי העסקים הקטנים אין בהכרח את היכולת המקצועית, הפניות הרגשית או המשאבים לבצע פעולות נדרשות המאפשרות חיזוק ושימור החוסן של עובדים ומנהלים לצורך שימור המסוגלות התעסוקתית שלהם, לצד היציבות העסקית של העסק. חשוב להדגיש כי לעומת עסקים גדולים המעסיקים יחידות משאבי אנוש המוכוונות לטיפול בסוגיות פרט, במקרים של עסקים קטנים, כל צורכי העובד והעסק נמצאים באחריותו של בעל העסק.

אתגרים אלה מתגברים עוד יותר בעסקים אשר היו בקשיים לפני 7 באוקטובר, או בעלי תלות גבוהה בהטבות ממשלתיות. ההשפעות של המלחמה על עסקים משתנות בהתאם לעוצמתה, משכה, מיקום העסק וסוג העסק. יש לסייע לעסקים אלו להתאושש ולחזור לפעילות תקינה

ולרמת הרווחה הכלכלית של הפרט ושל העסקים בחבל ערב אירועי 7 באוקטובר. עד כה התמיכה בעסקים נעשתה כמעט בלעדית בערוצי הפיצויים הישירים והעקיפים של מס רכוש. בנוסף, על מנת להתגבר על המחסור החמור בכח אדם לאור פינוי התושבים והסיכון הבטחוני באיזור, נתנה הממשלה תמריצי חזרה לעבודה לעובד מפונה שחזר לעבודה שגרתית במקום עבודתו המקורי או לעובד שחזר לתעסוקה בבית עסק בשטח מפונה. מענקים אלה ניתנו באמצעות ביטוח לאומי.

לאור האתגרים המתוארים לעיל, גיבשה מנהלת תקומה את הכלים הבאים:

- מסלול השקעות הון ייעודי ומידי לעסקים ולתעשיות בחבל – המסלול מיועד למבקשי סיוע הממוקמים בחבל ומעוניינים לבצע השקעות הוניות במטרה לחזור לרמת פעילותם העסקית ערב אירועי 7.10. בשונה ממסלולי השקעות ההון הקיימים, שייעודם העלאת הפיריון, הגברת יכולת ייצור ו/או ייצוא ויצירת משרות בפיריון גבוה, מטרת מסלול מידי זה לאפשר לעסקים ותעשיות שנפגעו כתוצאה מאירועי 7/10 להשתקם ולשוב, ככל הניתן, למצבם המקורי בהיבטי שימור לקוחות וגישור על נזקי מלחמה. עסקים ותעשיות חוו פגיעה בכושר הייצור, במעגל הלקוחות בד בבד עם נזקים ישירים, קושי בגיוס עובדים ואבטחת מידע. מסלול זה יאפשר לבצע השקעות הון מהירות בטווח המידי לשיקום והחזרת פעילותם לקדמותה ככל הניתן.
- ליווי מתמשך ומעטפת תומכת לעסקים קטנים ובינוניים – לשם מתן מענה פרטני המותאם למצב העסק בכוונת תקומה לעבות את השירותים הניתנים כיום על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, הן באמצעות הקצאת משאבים ייעודית והן באמצעות פיתוח מענים נוספים. לדוג' הרחבת יכולת קבלת הייעוץ העסקי, כך שיהיה זמין לכלל העסקים הקטנים והבינוניים בחבל; חיזוק קהילות עסקים; בניית מסלולים ייעודיים לתמיכה כלכלית לשם התנעה / חידוש / החזרת הפעילות העסקית; ליווי "360" הכולל מנטורינג וחניכה אישית בהתאם לצרכים של העסק; ליווי ייעודי לעסקים עם חובות משמעותיים או על סף פשיטת רגל וכיו"ב. בהיעדר משאבים ייעודיים, גם תכניות קיימות, כדוג' הייעוץ העסקי של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, אינן יכולות לתת מענה להיקפי הביקושים. בנוסף, נדרשות התאמות לליווי הפרטני, על רקע השלכות מתקפת הטרור והשלכותיה על תפקוד העסק ויכולתו לשוב ולפעול באופן סדיר ורציף. מענים אלו ינתנו הן באמצעות משרד הכלכלה – הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים והן באמצעות שיתופי פעולה עם גורמים נוספים בממשלה, הרשויות או יצירת התקשרויות ייעודיות לשם פיתוח או השתתפות והרחבת פעילות קיימת.
- חיזוק החוסן התעסוקתי של בעלי העסקים ועובדיהם לשם שימור וייצוב העסקים, מניעת נשירת עובדים וחיזוק ההון האנושי בדגש על יכולת ההתמודדות עם טראומה מתמשכת והשלכותיה על מקומות העבודה. חיזוק החוסן יכול להיעשות באמצעות התערבות וסדנאות בתוך מקום העבודה, החל משדרת הניהול ועד אחרון העובדים, כמו גם התערבות המשותפת לעובדים ובעלי עסקים בעלי מכנה משותף.. יוזמות פרטיות במגזר השלישי שהחלו לעסוק בהתערבות זו, בתוך אלה ניתן למנות את מרכז החוסן הבינלאומי בשדרות, ציונות 2000, איגוד התעשייה הקיבוצית, קו לנוער, תבת – ג'וינט ועוד. יוזמות אלה משתפות בשביעות רצון גדולה מצד הנהלת העסקים

ועובדיהם, ולא פחות חשוב מכך, קיימות תוצאות מוחשיות, כדוג' צמצום היעדרויות והתמודדות עם טריגרים (אזעקות כדוג') באופן המאפשר שימור יציבות וחזרה מהירה לשגרה. מאחר ומדובר בצורך חדש ורחב, וכבר החלו לצמוח בשטח יוזמות הפעולות לחיזוק החוסן, מנהלת תקומה תבחן את אופן שיתוף הפעולה עם גופים מחוץ לממשלה, בכדי לבסס ולהרחיב יוזמות המחזקות את החוסן התעסוקתי בחבל.

יב. אנרגיה

אספקת אנרגיה רציפה מאפשרת את הקיום הבסיסי בשגרה, ועל אחת כמה וכמה בחירום. בתקופות משבר ועימותים, תשתיות האנרגיה מותקפות לרוב ראשונות, וב-7.10 התחדדה חשיבות הביטחון האנרגטי ביישובי החבל. על פי משרד האנרגיה והתשתיות, אירועי 7 באוקטובר כללו פגיעה בתשתיות החשמל ביישובי החבל ושהייה ממושכת של התושבים ללא חשמל או אפשרות ליצירת קשר חיצוני. הפסקות החשמל התארכו לזמנים ממושכים בשל קשיים בהגעת צוותים למוקדי התקלה. כך, על פי משרד האנרגיה, נקטעה אספקת החשמל במהלך מתקפת החמאס. כך למשל בכפר עזה, ניר עוז, כרם שלום, נחל עוז ועוד יישובים נקטעה אספקת החשמל, ונפגעה לא רק תחושת הביטחון אלא גם הביטחון עצמו. היעדר יכולת ליצור קשר עם גורמי החירום, תאורה בסיסית ויכולת שליטה באמצעי אבטחה (תריסים, גדרות, מחסומים, מצלמות וכדומה), הקשו על גורמי הביטחון האזרחיים והצבאיים לפעול ולהגן על התושבים. הפגיעה בתחושת הביטחון עלתה מהתושבים שהיו נצורים בממ"דים שעות ולעיתים אף מעל יממה ללא חשמל וללא יכולת ליצור קשר עם העולם בשל חדירת המחבלים ומעשי הזוועות שביצעו ביישובי העוטף. בטחון אנרגטי הוא גורם משפיע על המוכנות לחזור ליישובים בעקבות הטראומה שחוו ב-7.10.

בהתאם לעמדת משרד האנרגיה והתשתיות, מתקני אנרגיה מתחדשת ואגירה, לצד תשתיות תומכות, מבטיחים את אספקת החשמל הרציפה, גם בזמני חרום, ובכך מאפשרים את הקיום הבסיסי גם תחת איומים משמעותיים. זאת, לצד שיקום ושיפור משמעותי של תחושת הביטחון. לעומת גנרטורים הדורשים אספקת סולר, שגם היא עשויה שלא להיות בנמצא בעת חירום, מתקנים לייצור אנרגיה מתחדשת, כשמש כן הם, מחדשים את עצמם ומייצרים אנרגיה באופן עצמאי ומתמשך ללא צורך במשאבים חיצוניים. בנוסף, הטמנת קווי מתח ומיגון שנאים ממזערים באופן משמעותי את פגיעות מתקני החשמל ובכך אף הם מגבירים את הביטחון בחבל. כדי לשמור על אספקת חשמל רציפה, בדגש על שעת חרום, נקדם הטמנה והתאמת תשתיות, ושילוב אמצעי אגירה במתקני אנרגיות מתחדשות לצורך גיבוי והבטחת יתירות בעת הצורך (חרום ושגרה) ויצירת תנאים שיאפשרו יכולת תפעול עצמאית של הרשת הפנימית ביישובים. לטובת עידוד וקידום הטמעת המענים יוצעו ליווי ותמריצים. לטובת יצירת ביטחון אנרגטי בשעת חרום יש לקדם את המהלכים הבאים:

- (1) הטמנת רשת החשמל העילית הקיימת בתחום היישובים ומיגון שנאים.
- (2) עידוד הקמת מערכות פוטו-וולטאיות ומערכות אגירה בבתים משותפים. זאת לצד מערכות פוטו-וולטאיות קיימות, עידוד הקמת מערכות אגירה במבני ציבור, עסקים ובתי מגורים.
- (3) תמיכה בהתקנת ממירים היברידיים במתקני האנרגיה המתחדשת והאגירה הקיימים והמתוכננים לקדם כדי לאפשר להשתמש בהם בעת חרום באופן מקומי.

יג. חקלאות

חקלאי החבל מתמודדים מזה שנים ארוכות עם אירועים בטחוניים המקשים עליהם בניהול המשק החקלאי ומגדילים משמעותית את אי הוודאות שממילא מאפיינת את הענף. אירועי ה-7/10 הציבו את החקלאים בחזית הלחימה, ורבים מהם נפגעו באופן ישיר, ואף נרצחו ונחטפו. החקלאות בכללותה עמדה במוקד המתקפה של החמאס, שלא פסח על העובדים הזרים העוסקים בחקלאות, שנחטפו ונרצחו אף הם, השמיד ציוד ותשתיות, והכל מתוך מטרה ברורה לקעקע את אחיזתם האיתנה של החקלאים בקרקע.

החקלאות בחבל, המתקיימת על כ-80% משטחו, מהווה מרכיב מרכזי בזהות תושבי החבל, כלכלת החבל, בהגנה על גבולות המדינה ובבטחון המזון הלאומי. הפגיעה הקשה בחקלאות החבל בעקבות אירועי ה-7/10, כוללת נזקים ישירים ועקיפים. בין הנזקים הישירים: אבדן והשחתה של כלים חקלאיים, הרס של מבנים חקלאיים ופגיעה בקרקעות ובתשתיות; ובין הנזקים העקיפים: מחסור חמור בידים עובדות ומניעת גישה לשטחים חקלאיים.

על פי נתוני משקי הנגב, נגרם אבדן תוצרת של כ-20%-50% בגידולי שדה, קרוב ל-50% במטעים ופרדסים, וירידה של כ-20% בתפוקת החלב. על פי נתוני משרד החקלאות, רוב כוח העבודה הזר עזב את הארץ, ונעצרה לחלוטין כניסת העובדים הפלסטינים. הלחימה הבלתי פוסקת והתמרון הצבאי, מנעו כניסה לשטחים חקלאיים רבים, בדגש על מערבית לכביש 232, ולחלק מהשטחים נמנעת הגישה עד היום, משיקולים בטחוניים. משקים רבים צמצמו את פעילותם וההערכה היא כי היקף הפעילות במשקים כיום עומדת על כ-60%-70% ביחס למצב ערב המלחמה.

במושב נתיב העשרה מתקיימת פעילות חקלאית אינטנסיבית בצמוד לגדר המערכת, ברובה גידול זרעים בחממות הדורש יומיומית בטווחי זמן ארוכים. זהו מצב ייחודי שלא מתקיים במקומות אחרים בחבל. אירועי ה-7/10 הדגישו ביתר שאת את הקושי לקיים פעילות חקלאית מסוג זה, המחייבת הגעה תכופה לשטחים החקלאיים, אשר הגישה אליהם אינה מתאפשרת באופן סדיר בעת אירועי מתיחות ביטחונית. מכאן, שיש מקום להעתיק פעילות זו לאזור מרוחק יותר בתוך המושב, ולקיים באיזור צמוד הגדר פעילות חקלאית אחרת.

תשתיות הניקוז האזוריות, הדרכים החקלאיות והקרקע החקלאית מחייבים שיקום והתאמה להיערכות הבטחונית החדשה.

מערך השירותים הוטרינריים האזורי, נדרש להתמודד עם להקות עצומות של כלבים משוטטים שחדרו מרצועת עזה, ויש לחזקו על מנת להתמודד עם המציאות החדשה המאפיינת את האזור. היעדר הקטיף במטעי החבל כתוצאה מאירועי ה-7/10 הביא להתפתחות מחלות ופגעים שעשויים להשפיע על תנובתם לטווח בינוני וארוך. נדרש מהלך רחב של הדברה אזורית לטיפול בנגעים.

יד. תיירות

התיירות בחבל ובכלל זה העסקים הנסמכים עליה, נפגעו באורח קשה כתוצאה מהמלחמה, ופעילותם הופסקה כמעט לחלוטין. העידן שלאחר אירועי ה-7.10, טומן בחובו אתגרים והזדמנויות, המחייבות היערכות מתאימה מצד גורמי התיירות במרחב, בדגש על העסקים

הקטנים. לאור האמור גיבשה מינהלת תקומה מענה לשיקום התיירות בחבל באמצעות מתן ליווי מקצועי לעסקי התיירות בחבל על בסיס חממת התיירות שמפעיל משרד התיירות.

טו. בטחון לאומי

מתקפת הטרור שאירעה ב-7 באוקטובר הייתה חסרת תקדים בהיקפה בהיבט מספר המחבלים שהשתתפו במתקפה ובהיבט היקף השטח שבו התקיימה לחימה, כאשר אזור הפלישה של המחבלים התפרס על שטח של כ- 590 קמ"ר, בעומק של 20 ק"מ לתוך שטח מדינת ישראל (השטח כגודל כל רצועת עזה). לאור היקף האירועים, משטרת ישראל וכוחות ההצלה, לצד כוחות צה"ל השתתפו בלחימה חסרת תקדים, שהתמקדה ביישובים ובמרחב, שכללה מאות היתקלויות, עשרות זירות לחימה שהתמשכו לאורך ימים מול חוליות מושהות. בקרב בשדרות בו נכנסו לשכונות העיר עשרות מחבלים, שרצחו אזרחים והשתלטו, בין היתר, על תחנת המשטרה בעיר. צה"ל והמשטרה ניהלו במשך יומיים קרב קשה מול המחבלים עד להשתלטות על האירוע, שבסופו נחרבה תחנת המשטרה עד היסוד. פעילותם של השוטרים וכוחות ההצלה שהשתתפו באירוע השפיעה רבות על בידוד ובלימה של המחבלים באזור העוטף על מנת שלא ימשיכו למרכז הארץ ולדרומה. במהלך אירועי ה-7 באוקטובר, נהרגו 61 שוטרים, 5 לוחמי אש ו-5 מתנדבי כב"ה.

במסגרת תוכנית תקומה עם המשרד לביטחון לאומי, הרעיון המסדר הוא חיזוק ותגבור של מערכי המשטרה וכוחות וההצלה המהווים חלק בלתי נפרד מתפיסת הביטחון ומתחושת הבטחון של תושבי החבל.

טז. מורשת

תהליך התייעוד, חומרי ההנצחה והמורשת מהותיים לשיקום ולפיתוח היישובים והם בעלי משקל רב בשיקום חבל התקומה והנגב המערבי – ובשיקום הקהילות מהתאוששות מטרומה³¹. שימור הזיכרון, תיעוד ופיתוח המורשת תורמים לחיזוק החוסן האישי, הקהילתי, האזורי והלאומי וכן לחיזוק הסולידריות הפנימית והבינלאומית. ההרס הרב שהותירו אירועי ה-7.10 מחייבים פעולות תיעוד ושימור כחלק מהליך השיקום והבנייה מחדש.

התפיסה המרחבית של המורשת תאפשר לתת מקום לריבוי האירועים והסיפורים שהתרחשו במרחב הנגב המערבי מראשית הציונות ועד אירועי השבעה באוקטובר, תתייחס לריבוי צירי תוכן ואתרים מגוונים בתוך היישובים ובשטחים הפתוחים בחבל, תהווה תשתית לתיאום ולשותפות בין ריבוי הגורמים. כל זאת תוך יצירת איזון בין הנצחה, זיכרון ומורשת, לבין שיקום, פיתוח צמיחה וחזרה לחיי חוסן קהילתיים.

מאז 2020 מקדם משרד המורשת מדיניות מרחבית. הכוונה במרחב מורשת היא ל"תכנית בעלת תפישה מרחבית המתכללת מספר מיזמי מורשת במרחב גאוגרפי מסוים ומייצרים קשרים מגוונים פיזיים, דיגיטליים, או אחרים בין מיזמי המורשת באותו מרחב".³² תכנית מרחב

³¹ עפ"י דוח מרכז שמואל נאמן והטכניון "הביתה – אבני דרך בגיבוש מדיניות שיבת התושבים לבתייהם עם שוק הקרבות", ינואר 2024, מתוארות פעולות התייעוד, ההנצחה והמורשת וכרכיב מפתח בשיבה הביתה: "מוקד זה פעמים רבות (ראו למשל אנדרטת אסון המסוקים) בסיס של ימי עיון, שיח וגיבוש הדרגתי של נרטיב אשר מסייע לארגון את האירועים לכדי סיפור שיש בו משום הריפוי" וכן כי נרטיבים מעניקי משמעות הינם "יצרני חוסן אפקטיביים"

³² <https://www.gov.il/BlobFolder/rfp/moreshet2021-2026/he/%D7%A7%D7%95%D7%9C%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%90%20%D7%9E%D7%95%D7%A8%D7%A9%D7%AA%20%D7%9E%D7%95%D7%97%D7%A9%D7%99%D7%AA.pdf>

המורשת כוללת איסוף ממצאים, תיעוד ושימור עדויות, תיעוד, שימור ושיקום מבנים בעלי חשיבות היסטורית ובכלל זאת: הקמת מאגר מידע דיגיטלי לאומי, איסוף וצילום עדויות, תיעוד יישובי חבל התקומה ומיפוי המורשת טרום האירועים ובמהלכם, טיפול בפגיעות באתרי מורשת (שימור והצלה) וקידום תכנון ראשוני לעוגנים ראשיים ומשניים. ציר 232, העורק הראשי החוצה את המרחב מצפון לדרום, מהווה את סיפור הדרך של החבל ומייצג קישוריות לצד נרטיב מרחבי מגוון, ויהווה את ציר המורשת המרכזי שסביבו יפותח מרחב מורשת חבל התקומה.

תהליך גיבוש מרחב המורשת יתקיים בשיתוף כלל הגופים הממשלתיים והביטחוניים העוסקים בנושא המורשת וההנצחה וארגוני המשפחות השכולות, ובכלל זה המשפחות השכולות של מסיבות הדרום.

יז. שלטון מקומי

אירועי ה-7 באוקטובר חייבו את חמשת הרשויות המקומיות בחבל להתאים בן לילה את דרכי פעולתן למצב החדש והכאוטי שנוצר כשאלפי בתי אב מפונים מבתיהם בצו אלוף ומפוזרים במאות מוקדי פינוי שונים, קהילות מרוסקות עקב הטראומה והאובדן שחוו וכל מערך השירותים המוניציפאליים צריך לתפקד בצורה חדשה, מותאמת למצב החדש שנוצר³³ רשויות אלו חוו את האירוע הכאוטי ביותר שחווה שלטון מקומי במדינת ישראל בעשורים האחרונים. במהלך שני העשורים האחרונים התמודדו רשויות החבל עם חמישה מבצעים צבאיים שהיקשו על תפקוד הרשויות וניתן מספר הטבות לאורך השנים על מנת לסייע להן באתגריהן אלו.

זאת לאחר שני עשורים של מצב בטחוני מורכב במהלכו בוצעו חמישה מבצעים צבאיים אשר יצרו קשיים ביכולות הרשויות המקומיות לתת מענה לתושביהן.

ביום אחד נרצחו 315 תושבי החבל, 127 נחטפו ביניהם משפחות שלמות, ילדים זקנים ונכים. נכון למועד כתיבת שורות אלה, 33 מתושבי החבל עדיין נמצאים בשבי ארגוני הטרור ברצועת עזה.

לאחר אירועי ה-7.10 ובצל לחימה קשה פונו הישובים והעיר שדרות. הרשויות המקומיות בחבל נזקקו למתן שירותים בפריסה גיאוגרפית רחבה לאוכלוסייה בטרומה, למשפחות שכולות בהיקפים עצומים ולמשפחות חטופים, לילדים ונוער תחת חוויות קשות. הרשויות נזקקות למתן שירותים בכל תחומי החיים בהרחבה דרמטית לשם שיקום האוכלוסייה. במסמך שפורסם ע"י מרכז שמואל נאמן והטכניון בינואר 2024³⁴ ועסק בהשבת אוכלוסיית חבל התקומה לישובים לאחר האסון, הושם דגש משמעותי על חיזוקן של הרשויות המקומיות כרכיב קריטי לשיקום אזור לאחר אסון וזאת באמצעות חיזוק יכולותיהן. אתגרי הרשויות באים לידי

³³ הנתונים להלן אודות תושבים שטרם חזרו לביתם מבוססים על מערכות המידע הלאומיות. עם זאת, ידוע שעלולות להיות סטיות של מספר אחוזים בנתונים כתוצאה מדינמיות החזרה הביתה.

³⁴ "הביתה – אבני דרך בגיבוש מדיניות שיבת התושבים לבתיהם עם שוק הקרבות" מרכז שמואל נאמן והטכניון, ינואר 2024

ביטוי בעקבות קהילות שחוו טראומה ואובדן קיצוניים, נדרש להרחיב משמעותית את מענה הרווחה והחוסן. לצד מתן מענה כמופיע בפרקי ההחלטה הקודמים: החינוך, הרווחה, החוסן, הבריאות, הספורט והתרבות. לצד צורך בליווי מקצועי וצמוד בהנהגות הישובים בהתמודדות עם טראומה ושכול. שיקום תשתיות מאסיבי בעקבות הרס המרחב הבנוי והשטחים הפתוחים וגדילה מאסיבית בגידול התקציבים המיועדים לשיקום.

הנתונים המפורטים להלן ביחס למועצות האזוריות מתייחסים למפונים ביישובים שבאחריות מנהלת תקומה.

95% מתושבי יישובי חבל תקומה פונו לאחר אירועי ה-7.10 לכ-300 מוקדי פינוי שונים ברחבי הארץ, מאילת בדרום ועד לטבריה בצפון. כיום, נכון לאפריל 2024, עדיין נמצאים כ-19,000 תושבי רשויות החבל מחוץ ליישוביהם. כולל 12 קהילות ביישובי ביניים אשר מועד חזרתן יארך כשנתיים, עד לשיקום יישוביהן.

הרשויות כבר התמודדו בעבר עם אתגרים תיפעוליים (משבר הקורונה, סבבי לחימה קודמים) אולם משבר בסדר גודל כזה, טרם היה. למול הרשויות המקומיות ניצבו בתחילה וניצבים כעת אתגרים חדשים שמחדדים את ההכרח ברשויות מקומיות איתנות ומתפקדות באופן מקצועי, שיהיו מסוגלות לתת מענה מיטבי לתושביהן, לקחת חלק פעיל ומרכזי בשיקום האוכלוסייה לאחר האסון, להחזיר את מרקם החיים לקדמותו ולחזק את חוסן של הקהילות השבורות.

בחודשים הראשונים עיקר המעמסה היתה בשל השהייה במלונות והצורך לספק שירותים ותמיכה לתושבים אשר פונו תחת אש ולאחר מעשי זוועה שהתחוללו בהם ובמשפחותיהם ונדרשו למענה ייחודי בשלל תחומים וצרכים של הפרט, המשפחות והקהילות. הרשויות המקומיות נדרשו לארגן לוויית וליווי משפחות חטופים ושכול עד עצם היום הזה וכן לטפל בחטופים ששבו מתופת שבי החמאס. בחודשים האחרונים (מרץ-אפריל), מרכז הכובד מופנה להסדרת הפתרונות הזמניים של מי שאינם יכולים לשוב ליישובי המקור ולחזרת תושבים ליישובים שיש היתר בטחוני לחזרתם. עומק האתגרים יוצרים הכבדה משמעותית על הרשות המקומית ומחייבים הגדלה של היקף ומיגון המענים הנדרשים כדי לספק שירותים מוניציפאליים ראויים לתושבים ולעמוד במכלול הפעולות הנדרשות הן בהיבטי הניהול, הבינוי הפיזי והן בהיבט אספקת השירותים החברתיים-רווחתיים-בריאותיים לצורכי ריפוי ושיקום.

על מנת לעמוד במשימות השיקום המתוכננות כגון תכנון וביצוע פעולות השיקום הפיזי ביישובים ובשטחי הרשויות, תמיכה במאמצי השיקום הנפשי בכלל הקהילות ובקרב התושבים, תמיכה במחלקות החינוך במתן כלל המענים לאוכלוסיות השונות, טיפול במפגעי בטיחות ובנזקים שנגרמו כתוצאה מאירועי ה-7 לאוקטובר ותקופת הפינוי הארוכה, מתן שירות לקהילות ולתושבים בצורה הדוקה ואינטינסיבית. יש לייצר ברשויות תשתיות ארגוניות בנות-קיימא הנשענות על שלטון מקומי יציב המקיים מנגנוני עבודה סדורים על ידי בעלי תפקידים מקצועיים המצוידים בכלים ובמימונויות כדי להתמודד עם עומס המשימות הצפוי בשלב השיקום והריפוי. תחומי הפעולה הנדרשים חולשים על כלל סביבות העבודה ברשויות המקומיות - ניהול כללי, ניהול פיזי, שירותים חברתיים, ניהול קהילות וכוללים יכולות תכנון אסטרטגי ארוך טווח, יכולות ביצוע של פרויקטים תשתיתיים ופיזיים רבים במקביל וכן מתן מענים ושירותים לתושבים לפי הצרכים המשתנים. ולאפשר את מימוש תוכניות השיקום המתוכננות.

הרשויות המקומיות בחבל התקומה, הן רשויות קטנות ברובן, פריפריאליות ומתקשות למשוך עובדים ולשמר עובדים במיוחד אחרי אירועי ה-7.10. על פי דווחי מנכ"לי הרשויות יש קושי ממשי לשמר עובדים שמצב החירום מתח אותם עד קצה גבול היכולת וקשה אף יותר לגייס עובדים חדשים, בהינתן העומס הרב והאתגרים הרבים העומדים בפניהן ותגמול כספי בלתי מספק. נכון להיום קיים קושי לגייס מועמדים טובים למשרות ניהוליות וזאת בנוסף לאתגר של חזרה חלקית לעבודה ברשויות השונות. נכון לסוף חודש פברואר דווחו הרשויות המקומיות שרק כ-60% מהעובדים חזרו לעבודה מלאה. יש לציין כי רוב עובדי הרשויות הינם תושבי החבל בעצמם ומכאן שחוו על גופם את טראומת המתקפה והאירועים. (נתונים לגבי מספר עובדי הרשויות שהם תושבי החבל) מאז, ניכרת מגמה של חזרה הדרגתית של העובדים שמושפעת מחזרת התושבים ליישוביהם וממצבם הפיזי והרגשי של העובדים. ניכר כי עובדים רבים, על פי דיווחי הרשויות, נזקקים לטיפולים נפשיים תומכים, לצד עלייה דרמטית של צורך בליווי אוכלוסיית התושבים שנוקת בעצמה לטיפול חוסן במספרים גדולים.

עובדים שחזרו, מתקשים לתפקד כמקודם. ואין זה פלא, לאור הטראומה שחוו. על מנת לעודד חזרת עובדים לעבודה מלאה גם בתקופה מורכבת זו, בהתחשב בשחיקתם הרבה, וכדי לשמרם לאורך כל תקופת השיקום, יינתנו כלים כלכליים לשימור כוח אדם הנדרש לפעילויות השיקום (שנכללו במצבת העובדים ב-7.10) בדגש על הדרג הניהולי במשך 3 שנים ראשונות ולאחר מכן ביחס לשאר עובדי הרשות. אסטרטגיית שימור העובדים תהיה מכוונת עמידה ביעדים. כמו כן, תינתן אפשרות לרשות המקומית לתת כלים כלכליים כגון, מענקי הצטרפות, חניכה, ליווי, הכשרות נוספות למשיכת עובדים חדשים בעלי ניסיון מוכח במקצועות ייחודיים שיגויסו לרשות המקומית לתמיכה במשימות בשלב השיקום.

לאור מציאות זו, כדי לאפשר לכל רשות מקומית להתמודד בהצלחה עם אתגרי השיקום והריפוי הייחודיים שלה, נדרשים תהליכי פיתוח ארגוני, לרבות התאמת המבנה הארגוני של הרשות באמצעות העסקת משרות זמניות, רכישת שירותים בדגש מיוחד על בתחומי הנדסה וטכנולוגיה בהם קיים מחסור בכח אדם מקצועי ומיומן בכל הארץ ובפרט בפריפריה. התאמת המבנה הארגוני תעשה על ידי מתן משרות תוספתיות זמניות לתקופה מוגבלת של עד 5 שנים, על פי הצרכים של כל רשות ורשות, בדגש על משרות ניהוליות ומקצועיות וברכישת שירותים באמצעות מיקור חוץ ככל שנדרש. התהליך ילווה על ידי משרד הפנים וישען על אבחון עומק שיבוצע על ידי הרשויות המקומיות בהנחיית משרד הפנים.

הון אנושי וארגוני - מעבר לתיגבור בעלי תפקידים נחוצים, יש צורך לחזק גם את המקצועיות ויכולת ההוצאה לפועל של השירותים המוניפאליים ומשימות השיקום המגוונות. כדי לאפשר שגרות ניהוליות ותרבות ארגונית שיתופית בין כלל מחלקות הרשות המקומית, במסגרת התכנית הרשויות ילוו על ידי יועצים ארגוניים ויועצים מומחים אחרים כדי לחזק את היכולות המקצועיות להבנות תהליכי עבודה בריאים ויעילים, לקיים ליווי, הכשרות והדרכות מקצועיות ולסייע בתהליכי הטמעה של שגרות העבודה השיתופיות כמו כן ינתן מענה באספקת סביבת עבודה ראויה ומתאימה וכלים ארגוניים מותאמים לאתגרי השיקום. למועצות האזוריות נדרש מרכיב ייחודי נוסף של חיזוק הקשר בין הקהילות לבין המועצה האזורית, וכן ליווי קהילתי על ידי הרשות המקומית כדי לסייע לקהילות המפורקות להשתקם ולהחזיר לעצמן את יכולותיהן שנטלו מהן בשל המתקפה הרצחנית. לצורך כך יש לתמוך, ללוות ולהכשיר בעלי תפקידים ניהוליים אלו ברשויות המקומיות.

התאמה ושיפור תהליכי העבודה הארגוניים באמצעים דיגיטליים כדי לתמוך את מאמצי השיקום -

תושבי הרשויות חוו במהלך ה-7.10 קריסת תשתיות תקשורת בנוסף להיעדר תשתיות מיחשבויות, דבר שהשפיע על היכולות התיפקודיות של הרשויות ועל המענה שניתן היה לתת לתושבים. כפי שנמסר לנו על ידי גורמי המקצוע, מערכות המידע של הרשויות המקומיות לא הצליחו לתת מענה לצרכים הנדרשים של התושבים. דבר אשר פגע באופן קשה ביכולות התיפקוד הרשויות וגם באמון של התושבים ביכולות אלו (כל זאת כאמור בחו"ד המקצועי של הצוות הבינמשרדי והיחידה לקידום הדיגיטל בשלטון המקומי במערך הדיגיטל הלאומי) החזרת רמת השירותים לאזרח והחזרת יעילות התיפקוד הרשויות מחייבת לאפשר שימוש יעיל בכלים דיגיטליים ברשויות המקומיות. התוכנית תתמוך, בין היתר, ברכש חומרה ותוכנה, בהטמעה של תהליכים לפי צורכי הרשויות וכן במערכות ליבה ובמערכות נוספות לאינטגרציה של מידע תוך דגש לחיזוק היכולות הדיגיטליות אשר ישמרו ויחזקו את הקשר עם הקהילות והישובים, אלו הפרוסים ברחבי הארץ ואלו החוזרים לישוביהם. מערך דיגיטלי יעיל ומתפקד יתמוך בפעולות השיקום והמענה המהיר לתושבים בישוים הביניים ובקהילות השונות, יקצר את זמן המענה, יחסוך זמן לתושב ויאפשר לרשויות מעקב וניהול הנתונים, כמו כן יאפשר מתן שירותים ותמיכה מרחוק לקהילות ולתושבים.

התכנית כולה נבנתה בשיתוף פעולה עם משרד הפנים. הקצאת הסיוע תעשה לפי כללים ותבחינים מקצועיים שייקבעו על ידי משרד הפנים ובכפוף לאישורו ובהיוועצות עם מנהלת תקומה לתכניות העבודה המפורטות שתגיש כל רשות מקומית למימוש הרכיבים האמורים. לצורך מימוש תכנית זו תקצה מנהלת תקומה, למשרד הפנים, תקציב בסך 190 מיליון שח במתווה פוחת בין השנים 2024-2028.

לסעיף 3 להחלטה – פיתוח החבל (תיקון החלטות ממשלה 462 ו-566)

כללי -

בהצעת ההחלטה מפורטים שורה של פעולות וכלים מקצועיים שמטרתם להביא לשיקום וריפוי החבל בהמשך לאירועי ה-7 באוקטובר, ולמתן מענה בין היתר בהיבטים סוציאליים, חינוכיים וקהילתיים ולהביא לצמצום פגמים קיימים, שאף התגברו נוכח מתקפת הטרור והשלכותיה על החבל ואוכלוסייתו. מענים אלו יינתנו במהלך השנים 2024-2028 כמפורט בהצעת ההחלטה ובהתאם לנימוקים המפורטים בדברי ההסבר והמביאים לידי ביטוי את המענה לצרכי החבל ותושביו לאחר אירועי ה-7 באוקטובר.

בנוסף, בהצעת ההחלטה מפורטים פעולות וכלים לפיתוח החבל בשנת 2024, שמקורם בעדיפות החבל כהגדרתו בהחלטת ממשלה 980, שכאמור, מפנה להחלטת ממשלה 462; זאת, בהתאם לסעיפים 151 ו-152 לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009.

כפי שמפורט לעיל בדברי ההסבר לסעיף 2 להצעת ההחלטה ובפרק העדיפות הלאומית שלה, מתקפת הטרור שהחלה ביום ה-7 באוקטובר ומלחמת "חברות ברזל" שבאה בעקבותיה, הביאה

להשלכות משמעותיות על החבל ותושביו שנתנו משנה תוקף למצב הביטחוני באזור ולהעמקת הפערים האמורים בהחלטת ממשלה 462.

לאור האמור לעיל, כלי העדיפות הלאומית הניתנים ליישובים בשנת 2024 בהתאם להצעת ההחלטה נשענים על היסודות האמורים בהחלטת ממשלה 462 וכן על הנימוקים והנתונים המובאים בדברי ההסבר ובחלק העדיפות להצעת ההחלטה, המבוססים על מידע עדכני המבהיר את המצב הייחודי ביישובי חבל התקומה בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר וההתמודדויות המורכבות במנעד רחב של תחומים בעקבותיהם ובכלל כן בהיבטי הדיור, הרווחה, החינוך, הבריאות, הקהילה, התעסוקה ובתחומים נוספים.

בנוסף, סעיף 7.ד.3 מתייחס לתיקון החלטת הממשלה 566 (פירוט לעניין זה בסעיף 7.ד.7 להלן). להלן פירוט התיקונים המוצעים להחלטת ממשלה 462 והתיקון המוצע להחלטת ממשלה 566 :

א. בינוי ודיור

הוספת סעיפים 3.25 א ו-3.25 ב - כחלק ממאמץ השיקום יש לייצר אופק להתחדשות וצמיחה של היישובים, על ידי סבסוד פיתוח קרקעות וסבסוד בניית בתי אגודה, שיספקו תמריץ משמעותי ליישובים עצמם לקלוט תושבים חדשים, ולתושבים עצמם לבחור להקים את ביתם ביישובי חבל התקומה .

לפיכך, בשנת 2024 יגובש מתווה שיקדם מודל להעמקת סבסוד פיתוח הקרקעות (סעיף 3.25 א) וסבסוד בניית בתי האגודה (סעיף 3.25 ב) שיקודם עם אישורה של תכנית הפיתוח של מנהלת תקומה. המטרה של סבסוד עלויות פיתוח היא להוריד את עלויות הבנייה עבור התושבים, מה שיביא לעידוד משמעותי של תושבים חדשים. סבסוד בניית בתי אגודה הוא מודל שמייצר בתי מוזלים ליישובים, המתחייבים לקלוט תושבים חדשים, כעתודת צמיחה.

ב. התחדשות עירונית בשדרות

תהליכי התחדשות עירונית יסייעו לשדרג את המרקם הוותיק בשדרות, תוך הגדלת היצע הדיור. לשם כך, הרשות הממשלתית להתחדשות עירונית (להלן: "הרשות להתחדשות עירונית") תקדם מיפוי של המבנים בבנייה רוויה בשדרות, בדגש על מבנים אשר נפגעו במלחמה, לשם איתור מתחמים המתאימים להתחדשות עירונית בדרך של פינוי בינוי ; לאחר השלמת האיתור, תקדם הרשות להתחדשות עירונית תכניות מפורטות לפינוי בינוי, שמכוון ניתן להוציא היתרי בנייה במתחמים האמורים. בחירת המתחמים תיעשה בהתאם לאמות מידה שייקבעו על ידי הרשות להתחדשות עירונית, ולדירוג שיעשה על ידה. התכניות יכללו לצד חידוש מבני המגורים, התייחסות למרחב הציבורי ולמענים הדרושים לצורכי הציבור כתוצאה מתוספת האוכלוסייה במתחמים.

ג. מים וביוב

תשתיות המים והביוב במועצות האזוריות בעוטף עזה ובשדרות הן תשתיות ישנות הדורשות שדרוג. תחנות השאיבה במועצות (כ-15 בכל מועצה) הוקמו לפני שנים רבות, במצב בלאי קשה וללא שום מיגון, כך שקשה גם לתחזק אותן, ובפרט בימי לחימה כפי שמתרחש באזור בחודשים האחרונים.

מט"ש חולית בבעלות מוא"ז אשכול, הוקם לפני 10 שנים לקיבולת 3,000 מק"י ולפני התחלת מלחמת "חרבות ברזל" קיבל כמויות שפכים מעבר ליכולת הקיבולת שלו מה שפגע בפעולתו התקינה. המט"ש קולט את הביוב של מרבית יישובי המועצה, כאשר חשיבות שדרוגו והרחבתו צוינה מפורשות בהחלטת ממשלה 462 (נקבע בהחלטה כי הממשלה תעמיד מקור תקציבי לשדרוג והרחבת המט"ש בתוך 120 יום מקבלת ההחלטה). לאור חוסר יכולתה של הממשלה להעמיד מקור תקציבי, מנהלת תקומה מבקשת לתקצב את הסעיף המדובר בהחלטת ממשלה 462 כאמור. יכולת הפעילות של המט"ש בשלב ביניים תהיה קיבולת של 8,500 מק"י ובשלב היעד לשנת 2050 תהיה הקיבולת 12,500 מק"י.

ד. הגנת הסביבה

1. תיקון סעיף 3.9 ד - מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לתמוך בפעולות להסדרה ושיקום התפקוד האקולוגי, ליצירת רצף שטחים פתוחים ולטיפול במפגעים לאורך ערוצי הנחלים שקמה-בשור בשטח חבל התקומה. לצורך זה מינהלת תקומה תקצה 3 מלש"ח.
2. תיקון סעיף 3.9 ה - בעקבות המלחמה והפינוי של תושבים רבים קיים צורך לחיזוק החוסן הקהילתי ולחיבור בין האדם למקום. בעיר שדרות קיימים מבני שיכונים רבים המתאפיינים בחצרות משותפים ובשטחים פתוחים בין המבנים. בעבר המשרד להגנת הסביבה תמך ביוזמות לטיפול סביבתי של החללים המשותפים, להצללה שלהם והגדלת הנוי, להתקנת פאנלים סולאריים שישמשו כעוגן כלכלי למימון התחזוקה, בפעילויות קהילתיות בחצרות המשותפים ועוד. מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לסייע בתקציב נוסף של 5 מלש"ח להרחבת הפרויקט כאמור וזאת מתקציב מינהלת תקומה.
3. תיקון סעיף 3.9 למיזם מחדש : בעקבות המלחמה חלק מהתושבים עזבו את ביתם. חלקם שבים לביתם, חלקם עברו למגורים זמניים באופן עצמאי או כקהילות לשוב מחדש ויחזרו בעתיד לביתם. תנודות האוכלוסייה יוצרות גם צורך נפשי בחיבור מחדש של האנשים למקום וצורך פרקטי בריהוט מחדש של בתיהם. כמו כן, פריטי ריהוט רבים ניזוקו במלחמה. בסעיף זה מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה, בתיאום עם מינהלת תקומה, לקדם הקמתם של מרכזים בהם תושבי החבל המעוניינים בכך יוכלו למסור את הרהיטים שלהם למיחדש, לעבוד בעצמם בסדנה לחידוש הרהיטים ולקבל בחזרה את הרהיט המחודש או להציע אותו למסירה/למכירה. מיזם זה יאפשר גם צמצום של השלכת פסולת וגם ריפוי בעת העבודה על חידוש הרהיטים.
4. תיקון סעיף 3.10 ב - בסעיף 3.10.4 להחלטת ממשלה 462 הוטל על המשרד להגנת הסביבה לפנות לקרן הניקיון בבקשה להקצות 4 מלש"ח לטובת פינוי מפגעי פסולת בניין באמצעות מחזור. לאור אירועי ה 7.10 הקרן לשמירת הניקיון החליטה להקצות 7.5 מלש"ח במקום 4 מלש"ח ולכן מוצע לתקן את החלטת הממשלה כאמור.
5. הוספת סעיף 3.10 ג - בשטח המועצה האזורית אשכול פועל אתר הטמנה לפסולת מעורבת הנוצרת ביישובי המועצה. הפעילות באתר יוצרת מפגעים סביבתיים, אשר הפכו להיות קשים במיוחד בתקופת המלחמה. באתר צמוד מתוכננת הקמתו של מתקן מתקדם למיון וטיפול בפסולת עוד כשלוש שנים. מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לתמוך בתקופת הביניים במועצה האזורית אשכול בתוספת העלות לשליחת הפסולת למתקן המיון והטיפול

בדודאים. לצורך זה מינהלת תקומה תתקצב 4 מלש"ח והקרן לשמירת הניקיון תתקצב 2 מלש"ח.

6. הוספת סעיף 3.10 יד - בעקבות המלחמה והפינוי של תושבים רבים קיים צורך לחיזוק החוסן הקהילתי ולחיבור בין האדם למקום. אחת השיטות לאפשר זאת היא באמצעות הצללה של המרחב העירוני ובפרט של רחובות מרכזיים בעיר. מוצע להטיל על המשרד להגנת הסביבה לתמוך בעיריית שדרות לטובת הכנת תכנית הצללה וקירור עירונית שתסייע לעיריה גם להפוך את המרחב הציבורי למזמין יותר וגם להיערך לשינויי האקלים.

7. בנוסף, מוצע תיקון להחלטת ממשלה 566 - בסעיף 49ג' להחלטת ממשלה 566 הוטל על המשרד להגנת הסביבה לפנות לקרן הניקיון בבקשה להקצות 15 מלש"ח לטובת הסדרת הפסולת הביתית ובין היתר עבור רכישת ציוד והקמת תשתיות להפחתת הטמנת פסולת ועידוד מיחזור ביישובי עוטף עזה. לאור אירועי ה-7.10 הקרן לשמירת הניקיון החליטה להקצות 5 מלש"ח נוספים למטרה זו ולכן מוצע לתקן את החלטת הממשלה כאמור. כמו כן מוצע להבהיר כי הכוונה לכלל הפסולת העירונית והכפרית ולא רק לפסולת הביתית.

ה. תחבורה

בהחלטת ממשלה 462 הוצהר על גיבוש מודל הפעלה חדשני של התחבורה הציבורית במרחב הכפרי. מנהלת תקומה רואה לנכון להמשיך ולפתח כחלק מפילוט אזורי חדשני את פילוט הפעלת התחבורה הציבורית על ידי חיבור תכנון חיבור השירות לצרכים העולים מהשטח. התחבורה הציבורית תתוכנן בשיתוף רובד השלטון האזורי, הכולל את אשכול רשויות נגב מערבי והרשויות המקומיות המרכיבות את חבל התקומה, מתוך תפיסה שמחברת את התכנון התחבורתי לשטח.

ו. חינוך

החלטת ממשלה 462 סעיף 2.11 מורה להנחות את מינהל הפיתוח במשרד החינוך לתעדף את ישובי עוטף עזה במסגרת הקצאת התקציב לשיפוץ וחדוש מוסדות חינוך. לשם העלאת רמת החינוך והמענה הטיפולי הניתן לתלמידי עוטף עזה יש לתקן את החלטת הממשלה ולהטיל על מינהלת תקומה בשיתוף עם משרד החינוך לקדם תכנון של מבני חינוך מסוגים שונים, לרבות - כיתות ספת, חוות טיפוליות, מרכז לגיל הרך ומרכז מחוננים. זאת בשל היותם מענה פיזי נדרש התומך את פעולות השיקום הנעשות במסגרת חינוכיות.

ז. רווחה

החלטת ממשלה 462 סעיף 2.11 מורה על הבינוי הנדרש בנושא מבני ציבור בעוטף עזה. לשם יצירת מענה פיזי ראוי התומך את פעולות השיקום, יש להוסיף סעיף העוסק בנושא הבינוי הנדרש לשיקום מערכת הרווחה בחבל ומתן מענה ראוי לתושביו. בשל גידול הצרכים והביקוש העולה לשירותי רווחה, נוספו תקנים והורחבה הפעילות המחייבת את הרחבת הבינוי ובכלל זאת – מבני אזרחים ותיקים, מבנים להרחבת שירותים חברתיים, מועדוניות ועוד.

ח. ספורט

החלטת ממשלה 462 סעיף 2.11 מורה על הבינוי הנדרש בנושא מבני ציבור בעוטף עזה ובכלל זה בינוי הנדרש לשם הספורט. לשם תמיכה בפעילות ספורטיבית של ילדי וקהילות וחבל שנועדה לשיקומם, יש לתקן את הסעיף כך שיוורה על הקמת מתקני ספורט לפעילות זו. בנוסף, מוצע לתקן את הסעיף ולהטיל על מנהלת תקומה להקצות תקציב לטובת בדיקת היתכנות להקמת מרכז ספורט וינגייט דרום שתבצע בשיתוף עם משרד התרבות והספורט.

ט. תרבות

החלטת ממשלה 462 סעיף 2.11 מורה על הבינוי הנדרש בנושא מבני ציבור בעוטף עזה. יש לתקן את הסעיף כך שיכלול הקמת מוסדות תרבות ופנאי ברשויות העוטף, זאת בשל חשיבותה של פעילות תרבותית לתהליכי השיקום האישיים והקהילתיים. הפעילות תעשה בשיתוף משרד התרבות והספורט ומשרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי.

לעשייה תרבותית קהילתית, ישנה משמעות עצומה בכל הקשור לשיקום קהילות העוטף^[1]. מחקרים רבים מרחבי העולם מתייחסים לאופן שבו המדינה עושה שימוש באומנויות כדי לשקם מרחבים וקהילות לאחר אירועי טרור, מלחמות ואסונות^[2] מחקרים מלמדים כיצד אמנות יכולה לתת מענה לצרכים פסיכולוגיים קהילתיים: סולידריות, נראות של הכאב כמו גם התקווה.

לכן, לאור האירועים הקשים והשלכותיהם, למידה מניסיון העבר ומקרים דומים, ובשים לב לניסיון שצבר משרד התרבות והספורט בפעילותו מאז ה-7 באוקטובר שלימד על חשיבות העשייה התרבותית לחיזוק החוסן, הלכידות הקהילתית ועיבוד הטראומה, גיבשה מנהלת תקומה סל מענים שמטרתם שיקום התרבות בעוטף עזה ולבצע התאמות נדרשות במבני התרבות הקיימים כדוגמת פעולות מיגון.

כמו כן יתוקן סעיף 3.6 ד להחלטת הממשלה 462, כך שיוורה על הקצאה 15 מלש"ח נוספים מעבר לקיימים בסעיף שמטרתם השתתפות בהקמת מרכז כנסים ואירועים מוגן ומרכז הפעל וחמ"ל אזורי בחירום בעיר שדרות. זאת, מאחר ואירועי 7.10 הגבירו וחיידוד את הצורך בחמ"ל אזורי אחוד ממוגן שיכול לתת מענה לצרכי האזור הן בהיבט של התכנסות תרבות והן בהיבט של ניהול אירועי חירום. לטובת המשך שגרת החיים גם בחירום, קיים צורך משמעותי במבנה מסוג זה.

י. שירותי דת

תיקון סעיף 3.25 עוסק בהקמת מבני דת וכן בינוי ושיפוץ בתי כנסת ו/או מקוואות ו/או בתי עלמין ביישובי עוטף עזה. תיקון זה נדרש בשל הדרישה להקמת מקוואות ובתי כנסת חדשים, בכדי לאפשר לתושבים דתיים הגרים בהם לקיים את מצוות דתם. מדובר בתקצוב מבנים

^[1]על הכוח של אמנות ככלי לפיתוח חוסן קהילתי:

Kim, H. (2015). Community and art: creative education fostering resilience through art. Asia Pacific Education Review, 16, 193-201

^[2]על יצירה משותפת של אמנות במרחב הציבורי כדרך להתמודדות מרחבית עם התקפת הטרור במנצ'סטר, אנגליה:

Hurdsfield, G. (2018). Community Resilience and Visual Art: Responses to the Manchester Arena attack

חדשים ליישובים שהם מבודדים באופן יחסית האחד מהשני ואין בהם אפשרות להשתמש בתשתיות קיימות של יישוב אחר.

לפני מתקפת החמאס, נהגו תושבי היישובים להגיע לפעילויות תורניות בבתי כנסת ביישובים אחרים ולגבי מקוואות, נשות היישובים נסעו מיישוב ליישוב בכדי לקיים מצוות טבילה במקוה נשים. על פי ההלכה יש לטבול דווקא לאחר רדת החשיכה ומקוואות הנשים אינם פתוחים במשך היום. כיום התושבות חוששות לנסוע בשעות חשיכה מיישוב ליישוב ובפרט כשמדובר בנשים הנאלצות לנסוע לבדן למקוה. מסיבה זו קיימת חשיבות רבה לאפשר לתושבי היישובים לקבל את שירותי הדת הבסיסיים ביותר בתחומי היישובים עצמם ללא הסתמכות על מתקנים ביישובים אחרים.

הקמת מבנים אלו הינם חלק מפעילות השיקום ליישובי עוטף עזה, באופן שיאפשר לתושבים ליהנות משירותי הדת להם הם נזקקים בתוך היישובים בהם הם מתגוררים, מתוך תחושת ביטחון וללא חששות מנסיעות באזורים חשוכים ומבודדים.

יא. קידום עסקים קטנים ובינוניים

בהחלטת ממשלה 462 נקבעו פעולות ייעודיות לקידום העסקים הקטנים והבינוניים באמצעות הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים. אירועי ה 7.10 חיזקו את הצורך של תושבי החבל באפשרויות תעסוקה בקרבת מקום המגורים והמשפחה. מתחמי עבודה משותפים נדרשים מתוך ההבנה כי היעדר תשתיות נוחות לעבודה מרחוק מצמצם את הזדמנויות התעסוקה והיזמות העסקית בחבל. יתר על כן, פיתוח מתחמי עבודה משותפים בראייה אזורית יאפשר חיזוק ופיתוח של המרקם העסקי, התעסוקתי והקהילתי בחבל.

על כן, עולה הצורך בהקמה והרחבה של מתחמי עבודה מרחוק בכדי לאפשר לעצמאים כמו גם לשכירים לעבוד מרחוק ועדיין לשמור על מקור פרנסתם או שיתאפשר להם להשתלב במקום עבודה חליפי מרחוק. לצורך כך מוצע להרחיב את הסעיף העוסק בקידום עסקים קטנים ובינוניים ולהוסיף כלי נוסף אשר יבוצע באמצעות משרד נגב, גליל והחוסן הלאומי, העוסק במתחמי עבודה משותפים. לשם כך מוצע, כי מנהלת תקומה תעביר למשרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי תקציב ייעודי בסך 30 מלש"ח לשם קידום הקמת מתחמי עבודה משותפים. נדרש מתוך ההבנה כי היעדר תשתיות נוחות לעבודה מרחוק מצמצם את הזדמנויות התעסוקה והיזמות העסקית בחבל. יתר על כן, פיתוח מתחמי עבודה משותפים בראייה אזורית יאפשר חיזוק ופיתוח של המרקם העסקי, התעסוקתי והקהילתי בחבל.

יב. התחדשות כפרית

סעיף 2.12 בהחלטת ממשלה 462 עוסק בהקצאת תקציבים לחיזוק וועדות התכנון ומשאבים לתכנון עבור הרשויות המקומיות. על מנת להשיב את תושבי החבל ליישוביהם, יש צורך לחזק את אפשרויות התעסוקה והיזמות בקרבת היישובים. כמו גם, לחזק גם את איכות השירותים העומדים לרשות התושבים בחבל ארץ מרוחק ומאויים. מתוך עבודה מקצועית שנעשתה בשיתוף עם מנהל תכנון, עלה כי יש מקום לפתח מוקדים יישוביים למסחר ושירותים ומימוש מקצועי של התושבים המקומיים באמצעות תמיכה ופיתוח של מוקד כלכלי יישובי ומרחבי כלכלה חבליים לטובת יצירת מרקם חיים כפרי קהילתי, אספקת שירותים בסיסיים, שיפור השירות

לתושבים, קידום עסקים ועידוד פעילות יזמית מקומית להחזרת היקף הפעילות העסקית והרווחה הכלכלית של הפרט ושל העסקים ערב אירועי 7 באוקטובר. בשל כך מציעה המנהלת, לפתח תוכנית אב, למפות את הצרכים המקומיים והפריסה המרחבית ולהיעזר ביועצים שינהלו את תחילתו של התכנון והפיתוח של הפרויקט. על כן מוצע להקצות 10 מלש"ח על מנת לאפשר את התנעת המהלך וקידום זמינות הפרויקט לקראת שלבי ביצוע עתידיים.

יג. פיתוח כלכלי רשותי

סעיף 3.3 בהחלטת ממשלה 462 מקצה כ- 15 מלש"ח לתוכנות לפיתוח כלכלי ארגוני ופיתוח נכסים מניבים עבור הרשויות המקומיות. מנהלת תקומה מציעה להקצות כ- 15 מלש"ח נוספים למטרה זו על מנת להאיץ את השיקום והפיתוח הכלכלי של הרשויות המקומיות בחבל, על מנת שיוכלו לספק שירותים איכותיים לתושבי החבל באופן שיישמר וימשוך אוכלוסיה ליישובי החבל. תקציבים אלה ישמשו, בין היתר, לקידום פרויקטים לשיקום אזורי התעשייה לשיפור סביבת העבודה, שימור האטרקטיביות, יצירת מוקד משיכה לעסקים חדשים, שיפור יכולת התחרות והרווחיות של העסקים ואזורי התעסוקה הקיימים באזור וחיזוק הכלכלה באזור.

יד. חדשנות, מדע וטכנולוגיה

החלטת ממשלה מס' 1127 מיום 10.12.2023 שעניינה "מתווה לתוכנית אסטרטגית רב-שנתית לשיקום ולפיתוח 'חבל התקומה' ואוכלוסייתו וכלים ליישום" ("תוכנית החומש") קובעת בסעיף ד.2 ב כי על מנהלת תקומה לעסוק ב"גיבוש מתווה להשקעות בתשתיות טכנולוגיות, מיכון, אוטומציה, מרכז מחקר ופיתוח תקומה, המוכוונים לצמצום התלות בעובדים זרים, השקעה בתשתיות פיזיות בתחומי התעשייה, המסחר והמפעלים החקלאיים ומפעלי טיפול בפסולת, לרבות אגרוטק ופודטק, בתנאים ייעודיים לחבל". במסגרת זו, מקדמת מנהלת תקומה יחד עם משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, משרד האנרגיה ומשרד האוצר מהלך להקמת מרכז מו"פ יישומי וחדשנות כעוגן אזורי/מרחבי בחבל התקומה, אשר יהווה מנוע לפיתוח כלכלי-חברתי אזורי במרחב החבל באמצעות מחקר יישומי מכוון טכנולוגיה מסחרית כמענה לצרכי האזור, לרבות הבטחת ביטחון מזון, ביטחון מים וביטחון אנרגטי לחבל תקומה. כל אלה יסייעו לחבל להפוך למוקד מרכזי לצמיחה, ליזמות ולחדשנות דרך מינוף מנועי פיתוח כלכליים קיימים, יצירת מנועים חדשים ובניית "אקו-סיסטם" אשר ישרת את תהליכי השיקום ואת שיפור איכות החיים של כלל תושבי האזור.

ועדת ההיגוי תוקם בשנת 2024 על מנת לגבש המלצות להקמת המרכז מכוח סעיף זה, במסגרתה תמליץ ועדת ההיגוי על יעדי המרכז, המבנה המשפטי, מודל הפעולה, מנגנון התקצוב של המרכז, וכל זאת במטרה לבנות מודל אפקטיבי ובר קיימא. דחיפות הנעת המהלך כעת נובעת מהצורך הדחוף לייצר מקומות תעסוקה איכותיים בחבל ולהנות מהרצון הנוכחי של גופים עסקיים ופילנתרופיה, המעוניינים להשקיע כעת במו"פ.

טו. חקלאות

המשבר שפקד את החקלאות בחבל בעקבות אירועי ה-7/10 והנזקים הקשים שנגרמו למשקים מחייב מתן מענה הוליסטי ומקיף, הכולל בחובו מהלכים לעידוד הטמעת טכנולוגיה וידע מתקדם במשקים, וזאת על מנת לאפשר להם להתמודד עם המציאות החדשה, בדגש על הקושי

בגיוס ידיים עובדות. את המענה יש לתת הן באמצעות פיתוח תשתיות המחקר והפיתוח האזוריות, והן באמצעות סיוע ישיר למשקים בהשקעות הון.

בחבל פועל גוף הנקרא "אגרונוג" מטעם אשכול נגב מערבי ומשרד הכלכלה, ומבצע פעילות של תיאום ותכלול של נושא האגטק במרחב, אולם יכולותיו מוגבלות ויש לבחון אם ניתן להרחיב את פעילותו באופן שיתן מענה לכל הצרכים המבוקשים, למול חלופת הקמת גוף אחר במקום הגוף הקיים.

ישנה חשיבות מיוחדת להשקיע בכל שרשרת הייצור, ובכלל זה גם במערכי המיון, האריזה והשייוק, התומכות את הפעילות החקלאית במשקים באזור.

הפעילות החקלאית הענפה והחשובה המתקיימת בחבל מביאה להצטברות כמות אדירה של פסולת חקלאית מסוגים שונים כגון גזם מלוכלך, ניילונים חקלאיים, צינורות טפטוף, רשתות ויריעות, אריזות חומרי הדברה, פרש בעלי חיים ועוד. יש חשיבות לפתח מתקני תשתית לטיפול בפסולת ולתמרץ את החקלאים המקומיים לצמצומה. כמו-כן, יש לטפל בהסדרה של אתרי פסולת חקלאית ישנים, המהווים מפגע לתושבי החבל. התקדמות החקלאות בחבל כרוכה גם בפיתוח תשתיות להגדלת מצאי המים בחבל, בדגש על מי קולחים, בשל מחירם הנמוך יחסית. המטרה היא להגדיל בשלב ראשון את מצאי המים בכ-3 מלמ"ק נוספים ובמסגרת תוכנית החומש בעוד כ-25 מלמ"ק.

טז. תיירות

אירועי ה-7/10 צפויים להגדיל משמעותית את היקף המבקרים באזור ולשנות לחלוטין את מפת התיירות האזורית. בעזרת ניהול אזורי מושכל והשקעות הון תומכות, ניתן יהיה להפוך את התיירות למנוע צמיחה חשוב עבור האזור, באופן רגיש לצרכי התושבים המקומיים.

יש לחזק את ארגוני התיירות האזוריים המרכזיים – אשכול נגב מערבי, עמותת התיירות שקמה בשור והחברה הכלכלית של שדרות – ולפתח את יכולותיהם, בין היתר בתחומי האסטרטגיה, השייוק, המכירה איסוף הנתונים והמחקר, לצד חיזוק שיתוף הפעולה ביניהם.

נדרש להשקיע בפיתוח עוגני התיירות המרכזיים בחבל, שאינם חלק ממפעל המורשת הזכרון והנצחה, וזאת על מנת לבסס את התיירות באזור לטווח ארוך. הכוונה בסעיף זה היא לכלל החבל ובתוכו למוקדים מושכי קהל כגון חניון רעים שהפך מוקד למבקרים מהארץ ומהעולם וחניון הרכבים שנפגעו בשטח החקלאי הצמוד למושב תקומה.

נדרש להשקיע במתקני לינה בחבל, שיעודדו את המבקרים לבלות זמן רב יותר בחבל, כולל בחלקו הדרומי והמרוחק יותר, באופן שיתרום לכלכלה המקומית.

יש לסייע לעסקי התיירות המקומיים, בדגש על מושכנים (אטרקציות) לבניית יכולותיהם והתאמתם למציאות התיירותית החדשה.

יז. הנצחה

סעיף 3.14 בהחלטת הממשלה 462 קובע כי יש להנחות את משרד המורשת להרחיב את תכניות והפיתוח של אתרי המורשת והארכיאולוגיה באזור עוטף עזה. עקב אירועי ה-7.10 והצורך בהנצחתם ברמה הלאומית, לשם גיבוש זיכרון קולקטיבי וייצוג הזיכרון לדורות. על מנת לקדום אתר הנצחה לאומי לאירועים תוקם מועצה ציבורית ייעודית, וכן יוקצה תקציב לתכנון

ראשוני וקידום ההיבטים הנדרשים בטווח הזמן הארוך. הקמת המועצה הציבורית מוצעת במסגרת תזכיר חוק חידוש ופיתוח חבל התקומה, תשפ"ד 2024, שפורסם בימים אלו. לשם כך תקצה המנהלת למשרד ראש הממשלה 15 מלש"ח.

לסעיף 4

סעיף זה מפרט את תקציבי ההחלטה, בהמשך להחלטה 1127 בה הוקצו 18 מיליארד ₪ עבור השנים 2024 – 2028 לפעילות מנהלת תקומה וזאת בנוסף ל-1 מיליארד ₪ שהוקצו לפעילות המנהלת כתקציב ראשוני בהחלטה 980.

סעיף קטן א להחלטה מפרט את פריסת סך התקציב שהוקצה למנהלת על פני השנים 2024 – 2028. סעיף קטן ב מפנה לנספח ב' המפרט את התקציבים שמוקצים לפעולות המפורטות בהחלטה העומדים על 14 מיליארד ₪ מסך כלל תקציב החומש.

סעיף קטן ג מפנה לנספח ג' המפרט את הפעולות שיבוצעו ביתרת הסכום על סך 5 מיליארד ₪ אשר שוריין לטובת מימון התכנית ויוקצה לפעולות שיפורטו בהחלטת ממשלה נפרדת שתבוסס על שיקולי עדיפות לאומית

סעיפים קטנים ד-ה מפרטים את האפשרות להסיט תקציב בין שנות ההחלטה ובין התחומים השונים.

לסעיף 5

החלטת ממשלה 980 והחלטת ממשלה 1127 הנחו את המינהלת לבצע מספר פעולות מרכזיות באופן מיידי הנוגעות לפתרונות דיור זמניים, מרכיבי בטחון, סיוע לרשויות המקומיות ולישובים, ופעולות מיידיות בתחומי החינוך, סיוע לצעירים ולקהילות, תעסוקה ומורשת. למען הסדר הטוב, סעיף זה מפרט את הפעולות המרכזיות אשר בוצעו ותוקצבו עד שלב זה, בטרם פרסום התוכנית האסטרטגית והחלטת ממשלה זו.

לסעיף 6

שיקום חבל התקומה מצריך ראייה אינטגרטיבית רב תחומית, כפי שעולה ממקרי בוחן העוסקים בשיקום אחרי אסון ברחבי העולם³⁵. עוצמת הפגיעה בישובים ובקהילות החבל הובילו להתגייסות חסרת תקדים של קרנות פילנתרופיות בארץ ובעולם היהודי. לשם סינכרון הפעולות, ריכוז המאמצים, שיתוף בידע ושיתופי פעולה יוקם צוות לתיאום הפעילות בין הממשלה לבין הפילנתרופיה. בראש הצוות יעמדו נציג החשב הכללי במשרד האוצר ונציג מנהלת תקומה והוא יעסוק בתיאום בין המאמצים לשיקום ופיתוח החבל בתחומי חינוך והשכלה, בריאות, רווחה, קהילה, תעסוקה ונושאים נוספים שיזוהו על פי הצורך.

לסעיף 7

לארגוני החברה האזרחית תפקיד מרכזי בשיקום חבל התקומה, תשתית פעולה רחבה, ידע, מומחיות וניסיון בעבודת שטח. עם פרוץ המלחמה, ארגוני החברה האזרחית העניקו סיוע לקהילות בהיקפים גדולים בתחומי החינוך, הבריאות, הרווחה ועוד. מאז פועלים ארגונים רבים לטובת

³⁵ ראו סקירה שקיים מינהל התכנון בנושא שיקום אזורי אסון – מחקר וסקירה מקצועית www.gov.il | מינהל התכנון (www.gov.il)

שיקום קהילות החבל. לאור החשיבות הרבה שרואה הממשלה בעבודת החברה האזרחית ובשיתוף פעולה הרב מגזרי בכל הנוגע לפעילות לטובת החבל ואוכלוסייתו, הממשלה מבקשת להנחות את משרדי הממשלה ובתוכם מנהלת תקומה והחשב הכללי לפעול לבחינת סיוע לגופי החברה האזרחית ביישובי החבל לצורך שינוי קריטריונים, באופן שיביא לידי ביטוי העדפה של מוסדות ציבור וגופי חברה אזרחית הפועלים ביישובי החבל. זאת, באמצעות תיקון ופרסום מבחני תמיכה קיימים או חדשים באופן שוויוני בכפוף להוראות סעיף 3א לחוק יסודות התקציב ולנוהל שר האוצר לתמיכה במוסדות ציבור ובהתאם לכל דין.

לסעיף 8

החטיבה להתיישבות בהסתדרות הציונית היא זרוע ביצוע של ממשלת ישראל, הפועלת מכוח החלטת ממשלה 1998. סעיף זה נועד לאפשר בידי המנהלת לממש חלק מהתוכנית באמצעות זרוע זו.

לסעיף 9

על מנת לפתח את החקלאות ביישובי צפון החבל אשר תקן הנחלה שלהם נמוך מתקן הנחלה המקובל בחבל העומד על שמונים דונם – יש מקום לבחון השוואה של תקן הנחלה ובכך לסייע לקידום החקלאות בצפון החבל. הבחינה תעשה על ידי ועדת פרוגרמות במשרד נגב גליל מתוקף סמכותה על פי דין.

לסעיף 10

בהחלטה 1127 קיבל משל"ט אופק חדש במשרד הביטחון, עבור פעילותו 20 משרות פרויקטליות, בלתי צמיתות, בחוזה מיוחד לפי תקנות שירות המדינה, לתקופה קצובה שלא תעלה על 5 שנים. מאז ההחלטה הגיעו משרד הבטחון ומנהלת תקומה להבנה כי שמונה משרות מתוך עשרים התקנים יועברו למנהלת תקומה, והעובדים יהיו עובדי המנהלת. על כן, מבוקש לבצע תיקון זה כאמור בסעיף.

לסעיף 11

סעיף זה קובע כי תוכניות העבודה לשימוש כלי הפעולה, לרבות הסטות תקציב, יאושרו בתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר.

לסעיף 12

הסעיף מפרט צעדים ופעולות הנוגעים לשכר ותנאי העסקה של עובדי מדינה או עובדים אצל מעסיקים אחרים במגזר הציבורי יעשו בתיאום עם הממונה על השכר והסכמי עבודה במשרד האוצר.

לסעיף 13

מפרט על דרכי הקצאת התקציב בהתאם להנחיות החשב הכללי וליתר הכללים הרלוונטיים בנושאים אלו.

לסעיף 14

יובהר כי במסגרת תכנית החומש יהיה צורך לבחון מתן מענים לפרט ברמה האזורית בהיבטי שירותי חינוך, בריאות ורווחה וזאת כאשר לא ניתן לעשות אבחנה והפרדה לגבי שירותים אלו בין יישובי חבל תקומה לבין שאר יישובי מועצות חבל תקומה. זאת, במטרה לאפשר לתת מענים לפרט

ברמה האזורית בהיבטי שירותי חינוך, בריאות ורווחה, כאשר אין אפשרות למתן המענה ברמת היישוב. כך לדוג' מערכת החינוך באזור חבל התקומה בנויה על בתי ספר על-אזוריים. על כן, על מנת לתת מענה בתחום שירותי החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי לילדי אזור חבל התקומה, יש לעיתים לתת מענים ברמת בתי הספר העל אזוריים הנמצאים לעיתים מחוץ לתחומי חבל תקומה. באופן דומה, מרכזי החוסן, נידודות הטיפול הנמרץ ושירותי הרווחה נותנים מענה לאוכלוסיית חבל התקומה ברמת המועצה האזורית ולא רק ברמת היישוב הבודד.

לסעיף 15

חרף עוצמתה וייחודה של הפגיעה בחבל התקומה, אירועי ה-7 באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל", גרמו לפגיעה ישירה או עקיפה בעוצמות משתנות ביישובים ובחבלי ארץ נוספים. בין היתר בשל מצב הלחימה המתמשך, בשלב זה טרם נאספו מלוא הנתונים והמידע מקיפים בכלל התחומים בנוגע להיקף הפגיעה המלא שנגרם מאירועי ה-7 באוקטובר ומהמלחמה שבעקבותיה באותם ישובים ואיזורים. לצד מענים שונים ליישובים נוספים שניתנו זה מכבר בידי הממשלה בהתאם לנתונים והמידע שבידה, בהחלטות ממשלה שונות, יש למצות את בחינת הצרכים הייחודיים שנוצרו בעקבות המצב האמור, ולגבש מענה ממשלתי לסיוע בהיבטים שונים שטרם התבהרו.

בהתאם, מוצע לקבוע בהצעת ההחלטה כי משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר יבחנו את הצורך במתן מענים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר ליישובים מחוץ לחבל התקומה כהגדרתו כעת, וככל שימצא שההצדקות להקצאות בהחלטה תקפות גם בעניינם, וככל הנדרש, יביא משרד ראש הממשלה בהסכמת משרד האוצר את העניין בפני הממשלה לקבלת החלטתה בהקדם האפשרי.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

כמפורט בהחלטה

תקציב

כמפורט בהחלטה

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

כמפורט בהחלטה

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

שר הפנים - תומך

שר הרווחה – תומך

שר האנרגיה והתשתיות – תומך

שר המשפטים – תומך

שר האוצר - תומך

שר הביטחון - תומך

השר לביטחון לאומי - תומך

שר הבינוי והשיכון - תומך

שר הבריאות - תומך

השרה להגנת הסביבה – טרם התקבלה עמדתה
שרת ההתיישבות והמשימות הלאומיות – תומכת
שרת החדשנות המדע והטכנולוגיה- טרם התקבלה עמדתה
שר החינוך - תומך
שר החקלאות ופיתוח הכפר - תומך
שר הכלכלה ותעשייה - מתנגד
שר המורשת - תומך
שר הנגב הגליל והחוסן הלאומי - תומך
שר העבודה - תומך
שר העלייה והקליטה - תומך
שרת התחבורה ובטיחות בדרכים - תומך
שר התיירות - תומך
שר התרבות והספורט – תומך
שר לשירותי דת – תומך
השרה לשוויון חברתי וקידום מעמד האישה – מתנגדת

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

החלטה מספר 462 מיום 20.4.2023
החלטה מספר 980 מיום 19.10.2023
החלטה מספר 987 מיום 22.10.2023
החלטה מספר 1054 מיום 12.11.2023
החלטה מספר 1127 מיום 10.12.2023
החלטה מספר 1478 מיום 29.2.2024
החלטה מספר 1504 מיום 7.3.2024

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

חוות דעת – תצורף

סיווגים

סיווג ראשי : 01 ביצועי
תחום פעולה עיקרי : 02 חברה וכלכלה

מוגש על ידי ראש הממשלה

ו' בניסן התשפ"ד
14 באפריל 2024

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה:

התכנית האסטרטגית לשיקום, חידוש ופיתוח חבל התקומה ואוכלוסייתו לשנים 2024-2028

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

1. רקע

א. ביום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) החלה מתקפה משולבת מרצועת עזה שכללה ירי טילים ממרחב העוטף ועד גוש דן וכן מתקפת טרור רצחנית של חדירת מחבלי חמאס ליישובים בישראל. לנוכח מתקפת הטרור הרצחנית הכריז שר הבטחון באותו היום על מצב מיוחד בעורף, מכוח סמכותו לפי סעיף 9ג(ב)(1) לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951. בהתאם לסעיף 9ג(א)(5) לאותו חוק, החליטה ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ביום כ"ז בתשרי התשפ"ד (12 באוקטובר 2023), לאשר את ההכרזה בשטחה של כל מדינת ישראל, והכרזה זו הוארכה מעת לעת. כמו כן, הוכרז בצה"ל על מבצע "חרבות ברזל", וועדת השרים לענייני ביטחון לאומי החליטה על נקיטת פעולות צבאיות משמעותיות, בהתאם לסעיף 40 לחוק יסוד: הממשלה.

ב. במקביל למענים המידיים שניתנו על ידי משרדי הממשלה והגופים הממשלתיים הרלוונטיים במטרה לשקם, להצמיח ולפעול לפיתוח כלכלי-חברתי של חבל התקומה (אזור עוטף עזה) ואוכלוסייתו, החליטה הממשלה בהחלטה מס' 980 מיום 19.10.2023 ("החלטה 980") להקים מנהלת ייעודית שתישא באחריות ובכלל הסמכויות הנדרשות לצורך ניהול וביצוע פעולות לשיקום ולחיזוק חבל התקומה ואוכלוסייתו באופן מהיר, בטוח ומיטבי בטווח המידי, הבינוני והארוך ("מנהלת תקומה", "המנהלת").

ג. בסעיף 2 בהחלטה 980 בה הוקמה מנהלת תקומה ולצורך פעולתה הגדירה הממשלה את חבל התקומה ולפיו: "חבל 'התקומה' לעניין החלטה זו הוא אזור שדרות רבתי והיישובים במועצות האזוריות אשכול, חוף אשקלון, שדות נגב ושער הנגב אשר בתיהם, כולם או חלקם, נמצאים בטווח של עד 7 ק"מ מגדר המערכת סביב רצועת עזה, כאמור בהגדרת "יישובי עוטף עזה". עוד נקבע בהחלטה 980 כי בכל מקום בהחלטה זו שנאמר "יישובי חבל התקומה" ייכללו בנוסף ליישובי חבל התקומה, כהגדרתם לעיל, גם האזורים בתחומי המועצות האזוריות המנויות לעיל המצויים בטווח של עד 7 ק"מ מגדר המערכת המקיפה את רצועת עזה". כל זאת בהתאם להחלטת הממשלה מס. 462 מיום 20.4.2023 ולהחלטות הממשלה המוזכרות בה ("יישובי חבל התקומה"). הממשלה קיבלה, החל משנת 2004, מספר החלטות בדבר תוכניות סיוע לשדרות רבתי וליישובי עוטף עזה, לנוכח המצב הביטחוני המיוחד באזור זה. מאז ועד לאירועי ה-7 באוקטובר, בהתאם לעמדת מערכת הביטחון, התפיסה המקובלת הייתה כי איזור זה מתאפיין ברמת איום ביטחוני יוצאת דופן בשל הקרבה לרצועת עזה, וכי מאפייני האיומים הם כאלה שמשפיעים באופן כולל על אורחות החיים של תושבי האיזור.

ד. באותה ההחלטה, הוטל על המנהלת לנהל את המאמץ הלאומי בנושא ובכלל זה לאפיין צרכים, לתכנן, להוביל, להנחות, לבצע, להסיר חסמים ולתאם בין משרדי הממשלה והגופים הייעודיים השונים, ולפעול גם מול גורמים מחוץ לממשלה לרבות המוסדות הלאומיים כדי לקדם את המטרות המפורטות באותה החלטה.

ה. במטרה לעגן את מחויבות ממשלת ישראל לשיקום ולפיתוח "חבל התקומה" עבור קהילותיו, תושביו ומדינת ישראל כולה, אישרה הממשלה ביום 10.12.2023 (החלטה מס' 1127) מתווה אסטרטגי רב-שנתי, לחידוש ולפיתוח חבל ארץ בטוח ובר קיימא עם צמיחה דמוגרפית משמעותית, שיהווה מוקד משיכה משגשג ואבן שואבת לחוסן כלכלי, חינוך איכותי, השקעות, חקלאות מתקדמת וחדשנית, תוך שימת דגש על תשתיות מתקדמות, עוגנים משותפים של תעשייה, מסחר, תיירות, מדע ואקדמיה והמרקם המחבר בין ההתיישבות הכפרית לשדרות כעיר מרכזית באזור ("החלטה 1127").

ו. בהתאם להחלטה 1127, הממשלה הטילה על מנהלת תקומה להשלים את גיבוש התכנית האמורה על פי העקרונות המפורטים בה והאמורים לעיל, ולהציגה ביחד עם מנכ"ל משרד רה"מ לפני ראש הממשלה שיביאה לאישור הממשלה.

2. עוד נקבע בהחלטה 1127 כי "משרד ראש הממשלה, בשיתוף עם משרד האוצר ומשרד הביטחון, ישלים את עבודת המטה לבחינה של הגדרת החבל שבהחלטה 980 ויביאה לאישור הממשלה בתוך 60 יום". משרד ראש הממשלה פועל בשיתוף עם משרד האוצר ומשרד הביטחון להשלמת עבודת המטה.

3. הגם שטרם הושלמה עבודת המטה להגדרת החבל, בשלב זה על סמך הנתונים הקיימים כבר עתה והבחינה המקיפה שביצעה מינהלת תקומה מאז הקמתה, עולה כי האזור האמור ספג פגיעה מצטברת וקשה ביותר במהלך מתקפת ה-7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיה; הן מבחינת היקף הנרצחים, והן מבחינת הנפגעים בגוף ובנפש. לכך יש להוסיף את היקף החטופים בקהילות השונות בחבל. מדובר בפגיעות חמורות ויוצאות דופן במאפייניהן ובהיקפן המיוחדות אותו ביחס לאזורים אחרים. לכך יש להוסיף פגיעה מצטברת וקשה מבחינת הפגיעה במבנים ובתשתיות, ומבחינת הפגיעה הדרמתית בחיים האזרחיים והכלכליים בחבל ופינוי התושבים ממנו.

לפיכך, למרות שעבודת המטה עודה מצויה בעיצומה, יש צורך דחוף להתחיל ולבצע את פעולות השיקום והפיתוח המתחייבות עבור תושבי החבל והאזור עצמו. זהו תנאי שאין בלתו לצורך התהליך הממושך והמורכב של חזרה לחיים בתחום החבל. לפיכך, בשלב זה וכל עוד לא נקבע אחרת, שטח חבל התקומה נשוא ההחלטה הוא כאמור בהחלטה 980 אשר מפנה להחלטה 462 כאמור לעיל. מובן כי אם תחליט הממשלה להגדיר את החבל באופן שונה, הממשלה תידרש לבחון את מכלול המשמעויות המעשיות והמשפטיות של שינוי ההגדרה כאמור.

4. בהמשך להחלטות הממשלה 980 ו-1127, מוצע כעת כי הממשלה תאשר את התוכנית האסטרטגית הרב שנתית לשיקום ופיתוח חבל התקומה שהציגה מנהלת תקומה ותורה בדבר יישומה בהתאם למפורט בהצעת החלטה זו, וכפי שיובהר להלן.

5. בהצעת ההחלטה מפורטים שורה של פעולות וכלים מקצועיים שמטרתם להביא לשיקום וריפוי החבל בהמשך לאירועי ה-7 באוקטובר, ולמתן מענה בין היתר בהיבטים סוציאליים, חינוכיים וקהילתיים ולהביא לצמצום פערים קיימים, שאף התגברו נוכח מתקפת הטרור והשלכותיה על החבל ואוכלוסייתו. מענים אלו יינתנו במהלך השנים 2024-2028 כמפורט בהצעת ההחלטה ובהתאם לנימוקים המפורטים בדברי ההסבר והמביאים לידי ביטוי את המענה לצרכי החבל ותושביו לאחר אירועי ה-7 באוקטובר.

6. בחלק מסעיפי ההצעה יש התייחסות לחלוקת התקציבים בין רשויות האזור והיישובים, על פי עניין, בהתאם

לתבחינים שווינוניים ומקצועיים הרלבנטיים לאותו עניין. חלק מרכיבי התוכנית מותאמים ליושבים במועצות האזוריות בלבד או לשדרות בלבד, שהיא הרשות העירונית היחידה בחבל, על פי העניין ועל פי השיקולים המקצועיים הרלבנטיים. רכיבים אחרים בתוכנית נבעו על פי הצרכים המקצועיים הרלבנטיים מתוך ראיית צרכי החבל כולו, ובמקרים מסוימים בשל שיקולים מקצועיים ולאחר בחינת צרכי האזור כולו, ניתן סיוע קונקרטי לרשות מסוימת או יישוב מסוים.

7. בנוסף, בהצעת ההחלטה מפורטים פעולות וכלים לפיתוח החבל בשנת 2024, שמקורם בעדיפות החבל כהגדרתו בהחלטת ממשלה 980, שכאמור, מפנה להחלטת ממשלה 462.

8. סעיף 151(א) לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009 ("החוק" או "חוק עדיפות לאומית") קובע כי הממשלה רשאית להחליט כי אזור מסויים או יישוב מסוים הוא בעל עדיפות לאומית ("אזור עדיפות לאומית"); ההחלטה כאמור יכול שתהיה כללית ויכול שתהיה לגבי עניין מסויים או לתקופה מסוימת.

9. סעיף 151(ב) לחוק מפרט את השיקולים שרשאית הממשלה לשקול לעניין זה, ובכללם שיקולים בנוגע למצב הביטחוני באזור או ביישוב ובנוגע לחוסנו הכלכלי והחברתי של האזור או היישוב ורמת השירותים שבו.

החלטת ממשלה 462

10. ביום 20.4.23 קיבלה הממשלה את החלטה 462 שעניינה "תוכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי "עוטף רצועת עזה" לשנים 2023 - 2024 ותיקון החלטות ממשלה". בהתאם לאמור בהחלטה, מטרתה היא להוסיף ולחזק את החוסן האזרחי בשדרות וביישובי עוטף רצועת עזה, הממשיכים לחיות תחת איום ביטחוני מתמיד ולאשר תוכנית סיוע לתושבים ולרשויות המקומיות ביישובי עוטף עזה לשנים 2023-2024. זאת, בהמשך להחלטת הממשלה מספר 566 מיום 22.11.2020 ולהחלטות הממשלה המאזכרות בה ולהחלטת הממשלה מספר 2017 מיום 21.3.2014.

11. בהתאם לאמור בהחלטת ממשלה 462, השיקול המרכזי שביסוד קביעת יישובי עוטף עזה כאזור עדיפות לאומית הוא המצב הביטחוני באזור או ביישוב. לשיקול מרכזי זה הצטרפו שיקולים תומכים הנוגעים לחוסנו הכלכלי והחברתי של האזור או היישוב ורמת השירותים בו, בשים לב לעומס השירותים הייחודי המוטל על הרשויות בשל המצב באזור ולהשפעות המצב הביטחוני בהיבטים פסיכולוגיים וסוציאליים על התושבים.

12. כפי שמפורט בדברי ההסבר להצעת החלטה זו ובפרק העדיפות הלאומית שלה, מתקפת הטרור שהחלה ביום ה-7 לאוקטובר ומלחמת "חברות ברזל" שבאה בעקבותיה, הביאה להשלכות משמעותיות על החבל ותושביו שנתנו משנה תוקף למצב הביטחוני באזור ולהעמקת הפערים האמורים בהחלטת ממשלה 462.

13. סעיף 152 לחוק קובע כי הממשלה רשאית להחליט על מתן הטבות לאזור עדיפות לאומית, אשר יכול שינתנו בתחומי הפעילות השונים של הממשלה, וכי הממשלה מוסמכת להחליט בדבר סוג ההטבות שיינתנו לאותו אזור, הדרכים או האמצעים למתן ההטבות, התקופה שבה יינתנו ההטבות ואמות המידה לנתינתן, והכל באופן ההולם את נסיבות העניין. כמו כן נקבע בסעיף כי הממשלה רשאית להחליט כי החלטות כאמור יתקבלו בידי שר משרי הממשלה בשטח הפעולה של משרדו וכי התחומים שבהם יינתנו הטבות לאזורי עדיפות לאומית לפי סעיף זה וכן סוגי ההטבות, הדרכים, האמצעים ואמות המידה לנתינתן והתקופות שבהן יינתנו, יכול שיהיו שונים לגבי אזורי עדיפות לאומית שונים.

14. לאור האמור לעיל, כלי העדיפות הלאומית הניתנים ליישובים בשנת 2024 בהתאם להצעת ההחלטה נשענים על היסודות האמורים בהחלטת ממשלה 462 וכן על הנימוקים והנתונים המובאים בדברי ההסבר להצעת

ההחלטה, המבוססים על מידע עדכני המבהיר את המצב הייחודי ביישובי חבל התקומה בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר וההתמודדויות המורכבות במנעד רחב של תחומים בעקבותיהם ובכלל כן בהיבטי הדיוור, הרווחה, החינוך, הבריאות, הקהילה, התעסוקה ובתחומים נוספים.

15. מובהר, כי תוקפה של החלטה 462 הוא עד סוף שנת 2024 ולפיכך המשך מתן הטבות שמקורן בחוק עדיפות לאומית לאחר שנת 2024 מותנה בקבלת החלטת ממשלה נוספת, לפי חוק זה, או לפי "חוק חבל תקומה" שמקודם בימים אלה (תזכיר חוק חידוש ופיתוח חבל התקומה, תשפ"ד – 2024 שהופץ ביום 9 באפריל 2024), אשר צפוי להסמיך את הממשלה באופן מפורש לפעול באופן ייעודי באיזור החבל, וליתן בו הטבות וכלי סיוע שונים על בסיס תפיסת ייחודיותו של האזור בשל אירועי ה-7 באוקטובר והשפעותיהם ההיקפיות יוצאות הדופן על חבל ארץ זה.

16. יישום רכיבי העדיפות הלאומית בשנת 2024 במשרדים השונים ילווה על פי העניין על ידי היועצים המשפטיים הרלוונטים. חלק מרכיבי ההצעה כרוכים בהתקנתם או בתיקונם של מבחני תמיכה, נהלים, הוראות וכו', כמפורט בהחלטה. הפעולות הכרוכות בביצוע ההחלטה על ידי המשרדים השונים ייעשו בכפוף לכל דין החל על העניין ובכלל זה בהקשרים הרלוונטים.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

17. חרף עוצמתה וייחודה של הפגיעה בחבל התקומה, אין חולק כי אירועי ה-7 באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל", גרמו לפגיעה ישירה או עקיפה בעוצמות משתנות ביישובים ובחבלי ארץ נוספים; וכי גם לגביהם יש למצות את בחינת הצרכים הייחודיים שנוצרו בעקבות המצב האמור, ולגבש מענה ממשלתי לסיוע בהיבטים שונים שטרם התבהרו. בין היתר בשל מצב הלחימה המתמשך, בשלב זה טרם נאספו מלוא הנתונים והמידע המקיפים בכלל התחומים בנוגע להיקף הפגיעה המלא שנגרם מאירועי ה-7 באוקטובר ומהמלחמה שבעקבותיה באותם ישובים ואיזורים. לפיכך, ההחלטה מעוררת קושי בהיבטי השיוויון, שכן בעקבותיה מענים בחבל תקומה יינתנו עוד קודם לגיבוש המענה הממשלתי הכולל לצרכים השונים שהתעוררו עקב המלחמה ביישובים ובאיזורים נוספים. בשל כך נקבע בהצעת ההחלטה כי משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר יבחנו את הצורך במתן מענים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר ליישובים מחוץ לחבל התקומה כהגדרתו, כעת, וככל שימצא שההצדקות להקצאות בהחלטה תקפות גם בעניינם, וככל הנדרש, יביא משרד ראש הממשלה בהסכמת משרד האוצר את העניין בפני הממשלה לקבלת החלטה בהקדם האפשרי. לצד זאת יצויין כי הממשלה נתנה זה מכבר מענים שונים ליישובים נוספים בהתאם לנתונים והמידע שבידה, בהחלטות ממשלה שונות ובהן -

- החלטת ממשלה מס' 987 מיום 22.10.23 שעניינה "הקצאת תקציבים למנהלת 'תקומה' ולסיוע חירום ליישובי עוטף עזה, סיוע לערים אופקים ואשקלון, לרשויות קולטות אוכלוסייה מפונה";
- החלטת ממשלה מס' 998 מיום 26.10.23 שעניינה "הקצאת תקציבים לסיוע חירום לרשויות המקומיות המפונות בגזרת הצפון ולכלל הרשויות המקומיות הנדרשות לסיוע, בהתאם לצורך, בהתמודדות עם מצב החירום";
- החלטת ממשלה מס' 1086 מיום 27.11.23 שעניינה "הקצאת תקציבים לרשויות המקומיות הנדרשות לסיוע בהתמודדות עם מצב החירום ותיקון החלטות ממשלה";
- החלטת ממשלה מס' 1110 מיום 3.12.23 שעניינה "סיוע המדינה לתושבי יישובי הצפון בטווח של 0 עד 3 ק"מ מגבול לבנון ולתושבי יישובי הדרום המצויים בטווח המכונה 0 עד 7 ק"מ מגבול רצועת עזה לאור מלחמת "חרבות ברזל";

- החלטת ממשלה מס' 1173 מיום 24.12.23 שעניינה "הקצאת תקציבים לרשויות המקומיות הנדרשות לסייע בהתמודדות עם מצב החירום – תיקון החלטות ממשלה";
- החלטת ממשלה מס' 1506 מיום 10.3.24 שעניינה "הקצאת תקציבים לרשויות המקומיות הנדרשות לסיוע בהתמודדות עם מצב החירום – תיקון החלטות ממשלה";
- 18. בנוסף, בפני בית המשפט העליון תלויה ועומדת עתירה, שעניינה הכללת העיר נתיבות בין יישובי "חבל תקומה" (בג"ץ 1317/24 **עיריית נתיבות נ' ממשלת ישראל**). במסגרת העתירה ביקשו העותרים מבית המשפט להוציא צו על תנאי המורה למשיבים לבוא וליתן טעם מדוע לא תיכלל העיר נתיבות בין יישובי חבל תקומה, כמשמעותם בהחלטה 980, ולכל הפחות - מדוע ממשלת ישראל, ראש הממשלה, שר הביטחון ושר האוצר לא יפעלו לפי סעיף ח' בהחלטה 1127 להשלמת עבודת המטה לבחינה של הגדרת החבל שבהחלטה 980, ומדוע לא יביאו לממשלת ישראל המלצה לכלול את נתיבות בהגדרת חבל תקומה.
- 19. בהתאם להחלטת בית המשפט מיום 17.3.2024, על המדינה להגיש תגובה מקדמית לעתירה עד ליום 16.4.2024.
- 20. כאמור לעיל, משרד ראש הממשלה פועל בשיתוף עם משרד האוצר ומשרד הביטחון להשלמת עבודת המטה, שנכון לעת הזו טרם הושלמה.
- 21. לאור כל זאת, בהתאם להצעת ההחלטה מיושמות הטבות המבוססות על שיקולי עדיפות לאומית רק ביחס לשנת 2024, באופן של תיקון החלטה 462, התקפה עד לתום שנת 2024. בהצעה נכללה התייחסות לכך כי יישום רכיבי התוכנית המתייחסים להיבטי פיתוח כלכלי חברתי לשנים 2025 – 2028, קרי – הטבות המבוססות על שיקולי עדיפות לאומית לשנים שלאחר תום תוקפה של החלטה 462, מותנה באישור החלטת ממשלה נוספת לעניין זה, בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, שעניינו עדיפות לאומית, או הוראת חוק פרטנית אחרת שתסדיר היבטים אלו ביחס לחבל התקומה, ושבה תתן הממשלה דעתה על הגדרת החבל. כמו כן, וכאמור לעיל, בהצעת ההחלטה נקבע כי משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר יבחנו את הצורך במתן מענים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר ליישובים מחוץ לחבל התקומה כהגדרתו כעת, וככל שיימצא שההצדקות להקצאות בהחלטה תקפות גם בעניינם וככל הנדרש, יביא משרד ראש הממשלה בהסכמת משרד האוצר את העניין בפני הממשלה לקבלת החלטתה בהקדם האפשרי.
- 22. בשים לב לאמור לעיל, אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

עמדת היועצים המשפטיים של המשרדים אחרים שההצעה נוגעת להם:

- 23. הצעת ההחלטה הופצה ליועצים המשפטיים של המשרדים הרלבנטיים. מרבית ההערות שהתקבלו בהיבטים המשפטיים עד למועד הפצת ההצעה הוטמעו בנוסח.
- 24. חוות הדעת מקובלת על המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט אזורחי).

בכבוד רב,

 יעל מלם-יפה,
 היועצת המשפטית
 מנהלת תקומה

היועצת המשפטית

ירושלים, ה' בניסן התשפ"ד
13 באפריל 2024

חוות דעת משפטית הנלווית להצעה להחלטת ממשלה

נושא הצעת ההחלטה : התכנית האסטרטגית לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל התקומה ואוכלוסייתו לשנים 2024-2028

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטי המשפטיים :

א. בהתאם להחלטת ממשלה מס' 1127 מיום 10.12.2023, שעניינה "מתווה לתכנית אסטרטגית רב-שנתית לשיקום ולפיתוח 'חבל התקומה' ואוכלוסייתו וכלים ליישום", מוצע כעת להביא לאישור הממשלה תכנית אסטרטגית רב-שנתית לשיקום ולפיתוח חבל התקומה, שצורפה להצעה כנספח א' (להלן – **התכנית**) ולקבוע כי יישומה יהא בהתאם למפורט בהצעת ההחלטה ועל פי הקבוע בה.

ב. התכנית כוללת הטבות המבוססות על שיקולי עדיפות לאומית וכן רכיבים שעניינם מענים מקצועיים ישירים, אשר ניתן היה לתתם גם שלא במסגרת החלטה המבוססת על שיקולי עדיפות לאומית.

באשר להטבות המבוססות על שיקולי עדיפות לאומית - נקבע בהצעה כי יישום ההטבות ביחס לשנת 2024, הנשענות על היסודות האמורים בהחלטת ממשלה מס' 462 מיום 20.4.2023, שעניינה "תוכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי 'עוטף רצועת עזה' לשנים 2023-2024 ותיקון החלטות ממשלה" וכן על הנימוקים והנתונים המובאים בדברי ההסבר להצעת ההחלטה, המבוססים על מידע עדכני המבהיר את המצב הייחודי ביישובי חבל התקומה בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר, יהא באופן של תיקון החלטה 462, התקפה עד לתום שנת 2024. לעומת זאת, מתן הטבות המבוססות על שיקולי עדיפות לאומית לשנים 2025-2028 מותנה באישור החלטת ממשלה נוספת לעניין זה, בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, שעניינו עדיפות לאומית, או בהתאם להוראת חוק פרטנית אחרת שתסדיר היבטים אלו ביחס לחבל התקומה.

באשר לרכיבי התכנית שעניינם מענים מקצועיים ישירים, אשר ניתן היה לתתם גם שלא במסגרת החלטה המבוססת על שיקולי עדיפות לאומית - בנוסף לקביעתם בתכנית ביחס לחבל התקומה, נקבע בהצעה כי משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר יבחנו את הצורך במתן מענים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר גם ליישובים שמחוץ לחבל התקומה, ככל שיימצא שההצדקה להקצאות תקפה גם לעניינם, וככל הנדרש יביא משרד ראש הממשלה, בהסכמת משרד האוצר, את העניין בפני הממשלה לקבלת החלטתה בהקדם האפשרי.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם :

מצ"ב חוות דעתה של עו"ד יעל מלם יפה, היועצת המשפטית של מנהלת תקומה. בחוות הדעת מפורטים הקשיים המשפטיים העולים מההצעה וכן דרכי פתרונם. חוות דעתה מקובלת עלי.

היועצת המשפטית

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שהצעת ההחלטה נוגעת להם:

בהתאם לאמור בחוות דעתה של היועצת המשפטית של מנהלת תקומה, הצעת ההחלטה הופצה על ידה ליועצים המשפטיים של המשרדים הנוגעים בדבר, וההערות שהתקבלו בהיבטים המשפטיים עד למועד הפצת ההצעה הוטמעו בנוסח.

כמו כן, וכאמור בחוות דעתה של היועצת המשפטית של מנהלת תקומה, חוות הדעת מקובלת על המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט אזורי).

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה:

בשים לב לכל האמור לעיל, ולאמור בחוות דעתה של היועצת המשפטית של מנהלת תקומה, אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

שלומית ברנע פרגו, עו"ד
היועצת המשפטית

התכנית האסטרטגית לשיקום, לחידוש ולפיתוח חבל 'התקומה' ואוכלוסייתו 2024-2028

ניסן התשפ"ד
אפריל 2024

**התכנית האסטרטגית
לשיקום, לחידוש
ולפיתוח חבל 'התקומה'
ואוכלוסייתו
2024-2028**

דבר ראש מנהלת תקומה

בעקבות מתקפת הטרור הרצחנית שארעה ב-7 באוקטובר 2023, השתנו חיינו. יישובים ובתים שלמים שנהרסו, משפחות נעקרו מבתיהם, מראות קשים שלעד יצרבו בנפשותינו ובעיקר בנפשם של מי שנאלצו בעל כורחם לעמוד בחזית מול אכזריות בלתי נתפסת. **זו אחריותנו כמדינה לדאוג להם ולעתיד החבל.**

מהרגע הראשון היה ברור כי לאור המלחמה עלינו כמדינה **לפעול בשני נדבכים: השגת ניצחון ומענה אזרחי מקיף, שיביא איתו את התקומה, התקווה ובניית האמון מחדש.**

מנהלת תקומה הוקמה על ידי ממשלת ישראל בהחלטת ממשלה ב-19 באוקטובר 2023 כגוף מקצועי, ממלכתי, המוביל את המאמץ הלאומי לשיקום ופיתוח חבל "התקומה" באופן מהיר ומיטבי בטווח המידי, הבינוני והארוך.

מיום הקמתה ולאורך כל הדרך, הבינה המנהלת את הערך העצום של הקהילתיות ו**לפיכך**, ביקרנו ביישובים ונפגשנו עם הרשויות והתושבים על מנת ללמוד מהם על הצרכים והקשיים איתם הם מתמודדים. **בראש ובראשונה פעלנו לספק את המענה הדחוף והמידי במלונות**, תוך מתן מענים כלכליים, פיזיים, ריווחתיים, בריאותיים, חינוכיים **וכל זאת לצד מתן פתרונות דיור זמניים עירוניים וכפריים כאחד**. על מנת להבטיח את העתיד למשפחות והקהילות בחבל, **קיימנו תהליך למידה מעמיק מתוכניות שיקום של מדינות אחרות בעולם שהתמודדו עם אירועים מוכי אסון ותובנה מרכזית שעלתה**, הייתה שלצד הצורך לעסוק ב"כאן ועכשיו", **חייבים להסתכל גם אל האופק, לייצר תקווה, אמון ותוכניות מקיפות לעתיד טוב יותר.**

בראשית הדרך, תבענו חזון מאתגר: **"לחזור וליישב את הקהילות, לחדש ולהרחיב את היישובים, למנף ולהביא לשגשוג הקהילות והחבל כאזור חיוני, פורח ואטרקטיבי עבור תושבי החבל ועבור מדינת ישראל כולה".**

תוכנית החומש האסטרטגית המפורטת במסמך זה, מציבה **עתיד ברור של ריפוי, שיקום, צמיחה, שגשוג ותקווה**, כנגד האסון הנורא וניסיונות ההרס והפגיעה הקשים.

התוכנית תביא בשורה לחבל, והיא יכולה להוות מודל לחיקוי לאזורים נוספים בחבלי ארצנו. **התוכנית נבנתה בראייה מערכתית לאומית ונוגעת בכל תחומי החיים: שיקום הבתים בראייה מרחיבה, תוך שדרוג מרחבי החיים. חיזוק החוסן הנפשי, האישי והקהילתי, שיפור תחומי החינוך, הבריאות והרווחה לכלל האוכלוסייה. תמיכה וקידום חקלאות וייצור משקים מודרניים ויציבים כלכלית, מתוך תפיסה שהחקלאות היא חלק מהזהות של החבל וגורם משמעותי לחיזוק ההתיישבות. התוכנית תשדרג את מרכיבי ביטחון ביישובים ותיצור מעטפת רחבה להשבת הביטחון האישי והקהילתי, תחזק את הרשויות המקומיות ותתמוך בעובדים ובעסקים בצליחת המשבר ובחזרה לפעילות על מנת לשמר מסוגלות ויציבות כלכלית, צמיחה והתחדשות.**

תוכנית זו נבנתה על ידי אנשי מנהלת תקומה והצוותים המקצועיים, בשותפות עם ראשי הרשויות ומנהלי הקהילות, משרדי הממשלה השונים, אנשי מקצוע ומגזר שלישי, על מנת לתת מענה מותאם לכל קהילה ולחבל. **אנו רואים בכך חובה מוסרית וציונית מהמעלה הראשונה**, ועושים ככל שניתן בכדי לתת לקהילות את מלוא הכלים, האמצעים והתשתיות על מנת שיוכלו להשפיע על עיצוב עתידם.

עבודתנו לא תמה, היא רק מתחילה – אין לנו שום כוונה להאט את הקצב ולא נרפה עד להגשמת חזוננו באופן מלא. **אנחנו רואים בכך מבחן לציונות** ועיני כל העם בישראל נשואות לשגשוג החבל, כמו גם עיני יהדות התפוצות. מעבר לחשיבות החבל לכל אחד מאתנו, **עבור תושבי החבל זהו הבית, הבית שלהם!** ונעשה כל שביכולתנו על מנת **שישוב להיות ביתם החם והבטוח.**

בברכה,

משה אדרי

ראש מנהלת תקומה

תודות

בתום חודשים של עבודה מאומצת התוכנית הרב שנתית יוצאת לדרך. למרות שעבודתנו טרם הסתיימה ושלב היישום מתחיל כעת – זו העת להגיד תודה.

תוכנית זו גובשה במשך 100 ימים ולילות ומתוך מחויבות עמוקה של רבים ורבות להשיב את האמון והתקווה של תושבי החבל.

נבקש להודות לראשי הרשויות המקומיות – מר אלון דויד, ראש העיר שדרות; מר גדי ירקוני, ראש המועצה האזורית אשכול; מר יוסי קרן, מ"מ ראש מועצת שער הנגב; מר איתמר רביבו, ראש מועצה אזורית חוף אשקלון; ומר תמיר עידאן, ראש המועצה האזורית שדות נגב. לכולם כאחד, על מנהיגות אמיצה בתקופה מורכבת ועל ראייה עתידית שהובילה לגיבוש המענים המתאימים לצרכי החבל ולתוכנית אסטרטגית זו. כמו גם, לכל המנהלים ובעלי התפקידים המקצועיים ברשויות המקומיות, שהעמידו לטובת צוותי המנהלת מידע רב ובעל ערך ותרמו רבות לתהליכי החשיבה, לזיהוי הצרכים ולגיבוש כיווני הפעולה.

לראש הממשלה מר בנימין נתניהו, לכלל השרים במשרדי הממשלה, ולמנכ"לים ואנשי המקצוע, שהתגייסו למאמץ המוגבר בפרק זמן קצר, במסירות ובמקצועיות, תוך שהם מתמודדים עם משימות דחופות נוספות שנובעות ממצב המלחמה שמדינת ישראל נקלעה אליו.

תודה למנכ"ל משרד ראש הממשלה, מר יוסי שלי וצוותו במטה החברתי כלכלי, בלשכה המשפטית ובאגף פנים, תכנון ופיתוח במשרד ראש הממשלה.

ליועצת המשפטית לממשלה, המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט אזרחי) והגורמים מטעמה המלווים את מנהלת תקומה מיום הקמתה.

לצוותים המקצועיים במנהלת תקומה, עובדות ועובדים, שהתגייסו למאמץ הלאומי, עבדו במסירות לילות כימים, סיירו, נפגשו והקשיבו לקהילות השונות, לגורמי מקצוע, למשרדי ממשלה ולגורמים רבים נוספים והובילו לגיבוש ובנייה של תוכנית זו.

למתנדבים הרבים שהציעו את זמנם, ניסיונם וחוכמתם, מן היום הראשון של המנהלת ועד היום ועזרו לגבש את התשתית החיונית למלאכת התכנון, להאיר זוויות חשובות ולמצוא פתרונות יצירתיים. תרומתכם לאתגר המחשבת, העשיר את תהליך התכנון ותרומתכם להנחת האדנים הראשונים לתכנון, לא תסולא בפז.

לרבים מבין תושבי החבל, מנהיגי הקהילות, ארגוני חברה אזרחית, פורומים מקצועיים, גורמים מהמגזר העסקי והפילנתרופי שלקחו חלק בהיוועצויות ובמפגשים רבים שקיימנו כדי לשמוע את השטח, להבין את הצרכים ולחשוב קדימה.

לאנשי הוועדה לאנרגיה אטומית, שנרתמו למשימת הקמת המנהלת מיומה הראשון ואפשרו תנאי עבודה הולמים – תודה על הלב והנשמה שהבאתם יחד עם מקצועיות ויסודיות.

את המשימה המורכבת של התכנון ליוו יועצים רבים בשלבים שונים של העבודה. תודה מיוחדת לחברת 'מקינזי' שהשקיעה רבות בשלבים הראשונים של גיבוש מסגרת העבודה ולחברת 'דלויט' שהביאה את העבודה לקו הגמר במקצועיות רבה.

לסא"ל (מיל') אורי הרמן שהתייצב בהתנדבות והניח את היסודות לגיבוש תוכנית זו ולאחיו (מיל') יעקב אייז, שהתנדב לעמוד בראש צוות התכנון והוביל את העבודה במקצועיות חסרת פשרות, תוך ירידה לפרטים לצד ראיית התמונה הרחבה.

לכולכם – תודה והערכה רבה. וכעת, המשימה שעומדת לפתחנו היא ליישם את התוכנית ולממש את חזון חבל התקומה.

בהצלחה לכולם.

הקדמה

5

8

• תהליך התכנון של תוכנית החומש

תוכנית החומש

15

17

• אדם וקהילה

53

• סביבת חיים: בינוי, דיור ותשתיות

71

• כלכלה, עסקים ותעסוקה

99

• חקלאות

117

• תיירות

123

• ביטחון לאומי

129

• תיעוד הנצחה ומורשת

נושאים נוספים

133

134

• חיזוק ופיתוח הרשויות המקומיות

140

• פתרונות ביניים

146

• מרכיבי ביטחון

150

• יישום, מעקב ובקרה

154

• סיכום

1. הקמת מנהלת "תקומה"

מתקפת הטרור הרצחנית של חמאס על מדינת ישראל ב-7.10.2023 המיטה אסון וזרעה הרס וחורבן בממדים שלא היו כמותם במדינת ישראל. ממשלת ישראל נחושה לאסוף את השברים ולהצמיח מתוכם חבל ארץ פורח, משגשג ואטרקטיבי.

החלטת ממשלה מ-19.10.2023 (להלן: "החלטה 980") קבעה כי יש להקים את מנהלת "תקומה", מנהלת ייעודית שמוקמת לחמש שנים, שתישא באחריות ובסמכויות הנדרשות לצורך ניהול וביצוע פעולות לשיקום ולחיזוק חבל התקומה (להלן: "החבל") ואוכלוסייתו באופן מהיר, בטוח ומיטבי בטווח המידי, הביניים והארוך (להלן: "המנהלת"). עוד הגדירה החלטה זו את גבולות חבל התקומה ואת הרשויות והיישובים הנכללים בו, את תחומי הטיפול והאחריות של המנהלת ואת צוותי הפעולה אשר ירכיבו אותה.¹

בהמשך להחלטה זו, הגדירה הממשלה בהחלטה 1127 מ-10.12.2023 (להלן: "החלטה 1127") את המתווה לתוכנית האסטרטגית הרב-שנתית לשיקום ופיתוח "חבל התקומה" (להלן: "תוכנית החומש"), את היעדים, התחומים ואבני היסוד של התוכנית ואת התקציב שמוקצב לתוכנית החומש ולנושאים נוספים הנדרשים לטווח המידי ולטווח הביניים.

בהתאם לאמור בסעיף א'2 להחלטה 1127, בתום 100 הימים שהוקצבו למנהלת, השלימה המנהלת את פירוט תוכנית החומש ליעדים, לכלי פעולה ולחלוקת התקציב שהוקצב להם, כפי שיפורט להלן.

2. חזון המינהלת

חזון המינהלת הוא לחזור וליישב מחדש את הקהילות, לחדש ולהרחיב את היישובים, למנף את הקהילות והחבל כאזור חיוני, בר-קיימה, פורח ואטרקטיבי לתושבי החבל ומדינת ישראל ולהביא לשגשוג. לכשימומש החזון, יהיה החבל בעל חוסן כלכלי, יהיו בו חינוך איכותי ושירותים נגישים, חקלאות מתקדמת וחדשנית והשקעות רחבות היקף. לשם כך יושם דגש על הקמת תשתיות מתקדמות, עוגנים משותפים של תעשייה, מסחר, תיירות, מדע ואקדמיה ופיתוח מרחב אשר יחבר בין ההתיישבות הכפרית לעירונית באזור חבל התקומה

מתוך האמונה ביכולתה של מדינת ישראל והחברה הישראלית לצמוח ולשגשג מהשבר הגדול, גובשה תוכנית החומש שבה הושקע מאמץ תכנוני רחב ומקיף שתרמו לו תושבים וקהילות, הרשויות המקומיות, משרדי הממשלה וגורמים חוץ ממשלתיים.

3. שלביות בעבודת המנהלת

הגם שמנהלת תקומה מוכוונת בעבודתה לתמונת עתיד של שיגשוג וחיזוק האזור, בטרם יבשילו התנאים לכך, יש הכרח למקד את המאמצים בריפוי, שיקום והחזרת המצב לקדמותו. אסון ה-7.10 הביא לנזקים ישירים אדירים ובעקבותיהם נזקים נוספים שנוצרו כאפקט דומינו. כך למשל, הרס תשתיות פיסיות הועמק עקב היות האזור שטח צבאי סגור ובשל פעילות צבאית נרחבת שתרמה לשחיקה מוגברת ולהרס נוסף של תשתיות. באשר להון האנושי, בניגוד לפגיעות בגוף, שניכרות לעין, הפגיעות בנפש הן שקופות והתפתחותן היא דינמית ומתרחשת עוד זמן רב בעקבות טריגרים בלתי צפויים. יתר על כן, אירוע כה משברי, מביא להדרדרות בלתי

¹ מנהלת תקומה פועלת מאז הקמתה בהתאם להגדרה "חבל התקומה" בהחלטה 980. תוכנית החומש נכתבה בהתאם לאותה הגדרה. בהתאם לסעיף ב' להחלטת ממשלה 1127 פועל משרד ראש הממשלה בשיתוף עם משרד האוצר ומשרד הביטחון להשלמת עבודת המטה לבחינה של הגדרה "חבל התקומה" שבהחלטה 980. נכון למועד זה טרם הושלמה עבודת המטה ולפיכך מתייחסת התוכנית להגדרה בהחלטת הממשלה. בהמשך לכך, וכפי שהוגדרה מאז הקמתה, המנהלת היא גורם מבצע בכל הקשור בחבל, ומכאן שהיא תיערך למימוש כל החלטת ממשלה שתתקבל בהקשר להגדרת החבל, בהתאם למשאבים הנדרשים.

נמנעת אצל מי שמצבם היה שברירי עוד קודם לכן ולפיכך הצרכים הינם דינמיים ומשתנים כל העת. גם מסגרות ארגוניות אינן חסינות והורגשה בהן פגיעה ממשית, במיוחד בצד הארגוני והקהילתי. נובע מכל האמור שפעולות הריפוי והשיקום הנדרשות הן רחבות, דינמיות ומורכבות ולכן מחייבות מסה קריטית של מאמצים, מעבר לסך הפגיעה שהתקיימה, כדי להחזיר מצב לקדמותו. התכנית האסטרטגית המובאת להלן נכתבה בהתאם לשלבויות הנדרשת. מחד, תוך חתירה לתמונת עתיד טובה משהיתה ובד בבד תוך מיקוד בפעולות ריפוי ושיקום. בפרק היישום, החותם את התכנית, יפורטו הכלים הממשליים והאמצעים הנדרשים לכל סוג מאמץ.

4. ייעוד מנהלת תקומה

מנהלת תקומה נועדה לממש את החלטות הממשלה הנוגעות לשיקום החבל ופיתוחו ובכלל זה, לשקם ולחזק את מרקם החיים של הרשויות המקומיות, היישובים, הקהילות והתושבים שנפגעו בחבל התקומה, תוך שימת דגש על מענים נפשיים, חברתיים וחומריים; לשקם את המרחב הפיזי, התשתיות והשירותים שנפגעו ולפתח את המרחב על ידי השקעות שיובילו לצמיחה; לחזק את האמון, החוסן ותחושת הבטחון האישי והקהילתי של תושבי חבל 'התקומה'; לפעול בשקיפות ולסייע לגורמים המוסמכים בממשלה לממש את תחומי אחריותם ולתגברם מעבר למצב הקיים, כדי לממש את תכניות הפיתוח והצמיחה; לספק מענה מרכזי ואחוד לרשויות המקומיות וליישובים בחבל כדי לייעל את העבודה ולייצר סינרגיה.

5. תמונת מצב של חבל התקומה ערב המלחמה ובעקבותיה

פעולות שקודמו ע"י ממשלת ישראל לחיזוק החבל

שורה של החלטות ממשלה ביקשו להשקיע משאבים בפיתוח החבל, לשם חיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי עוטף רצועת עזה, בשל האיום הבטחוני המתמיד, בהן החלטה 566 מיום 22.11.2020, והחלטה 2017 מיום 21.9.2014.

לנוכח המצב הבטחוני המתקיים בעוטף עזה – המצב הבטחוני וההפרעה לשגרת החיים האזרחית במשך שנים, שפגע בשגרת החיים בחבל, הפרות סדר לאורך הגבול, טרור הצתות של שטחים פתוחים, יערות, שטחי חקלאות ואיום החדירה נקבע כי יש צורך במתן סיוע והטבות לתושבי האזור. הצרכים המיוחדים של תושבי האזור בשל המצב הבטחוני גורר הוצאות מיוחדות, ובכללם – שירותי אבטחה והסעות לבתי ספר, אבטחה יישובית, תחזוקה מתמדת של מקלטים, הפעלת מוקדי חירום ומתן סיוע לתושבם בעת הפעלת התראות. ב-20.4.2023 התקבלה החלטה ממשלה 462 – "תוכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי עוטף רצועת עזה" לשנים 2023-2024, המתייחסת לאזור שהוגדר בהחלטה 980 כ"חבל התקומה", וקבעה כי ממשלת ישראל לתפעל לחיזוק החוסן האזרחי ביישובים אלה, תוך דגש על העצמת תושבים וחיזוק רשתות התמיכה הקהילתיות, חיזוק ופיתוח הכלכלה המקומית והאזורית, חיזוק השלטון המקומי, ונקבעה הקצאת המשאבים לצורך כך. בנוסף, חוק סיוע לשדרות וליישובי הנגב המערבי (הוראת שעה) (תיקון מס' 7), התשפ"ב-2022, האריך את הטבות המס להם זכאים תושבי האזור עד לסוף שנת 2025.

ערב המלחמה

תמונת המצב האינטגרטיבית מתייחסת להרכב האוכלוסייה, לנגישות לשירותים ולמוקדי עניין מרכזיים, למגמות כלכליות וחברתיות ולמצב הרשויות המקומיות, תוך התייחסות גיאוגרפית למאפיינים הייחודיים של אזורים שונים בתוך החבל. תמונת המצב המפורטת להלן היא כללית, כאשר פרקי התוכנית יפרטו בהרחבה את תמונת המצב הרלוונטית לכל תחום.

דמוגרפיה: בחבל, כהגדרתו, התגוררו ערב ה-7.10.2023 63,675 תושבים. כמחציתם בעיר שדרות וכמחציתם ב-46 יישובים כפריים במועצות האזוריות אשכול, שער הנגב, שדות נגב וחוף אשקלון (נתוני למ"ס, ספטמבר 2023). ערב המלחמה היה החבל, בכל חמש הרשויות, מצוי בצמיחה דמוגרפית מעל הממוצע הארצי. הגידול המתמיד, בדגש על העיר שדרות, התקיים תוך שמירה על אחוז גבוה של תושבי המרחב הכפרי (כ-50%, בהשוואה למחוזות אחרים במדינה 20%-10%). הקהילות התאפיינו בגיוון גילאי: שיעורי משפחות צעירות, ילדים ומבוגרים בגיל העבודה הדומים לממוצע.

גאוגרפיה: החבל מהווה את הרצועה המערבית של אזור הנגב המערבי. החבל כולל כאמור יישובים מהעיר שדרות ומארבע מועצת אזוריות, כאשר לכל אחת מהן יישובים הנמצאים גם מחוץ להגדרת החבל. החבל כולל אזורים שונים במהותם מבחינת הפריפריאליות והפיזור שלהם. צפון החבל קרוב באופן יחסי למרכז הארץ, והוא רווי אוכלוסייה באופן יחסי. דרום החבל דליל ומרוחק באופן משמעותי מהמרכז וממטרופולינים בכלל. החבל מחובר מבחינה מטרופולינית גם לבאר שבע וגם לאשקלון.

כלכלת החבל: החבל התאפיין ביציבות כלכלית-חברתית ובצמיחה מסוימת (יציבות ואף עלייה במדד הסוציו-אקונומי של הרשויות המקומיות בעשורים האחרונים). תושבי החבל ובעלי העסקים בו נהנו מהטבות מס משמעותיות; הטבה של 20% בתשלומי מס הכנסה, הטבה של 45% בארנונה למגורים והטבה של 39% בארנונה לעסקים. רמת התעסוקה בחבל הייתה מעט מעל הממוצע ובסך הכול התאפיין החבל בתעסוקה מלאה, אולם ההכנסה לנפש נמצאה מעט מתחת לממוצע הארצי. אזורי התעשייה והתעסוקה התאפיינו בתפוסה נמוכה יחסית, כאשר רק ב-20% נרשמה תפוסה מלאה. המעמד הסוציו-אקונומי בחבל היה גבוה יחסית במועצות שער הנגב וחוף אשקלון, לעומת הרשויות המקומיות האחרות. בחבל התקיימו פערים כלכליים-חברתיים בין המרחב הכפרי לעיר שדרות. החבל התאפיין בחקלאות מניבה, כאשר 85% משטחו הוא שטח חקלאי. עם זאת, רק 5% מתושבי החבל עסקו באופן ישיר בחקלאות. החבל תואר כאסם התבואה של המדינה, כאשר אחוז גבוה יחסית מהתוצרת החקלאית העצמית במדינת ישראל הגיע ממנו. החבל התאפיין במספר מצומצם יחסית של עוגנים וגורמי משיכה תיירותיים, כלכליים וחברתיים, ומרבית הביקורים בחבל היו חד יומיים (בעיקר בפארק "אשכול" או סביב אירועי שיא שנתיים דוגמת פסטיבל "דרום אדום").

נגישות לשירותים: בחבל התקיימו פערים גדולים בכל הנוגע לנגישות לשירותים כדוגמת אזורי תעסוקה, מרכזי רפואה, ותחבורה ציבורית. בהקשר זה בלטו הפערים בין אזורים שונים בחבל ובעיקר בין צפון החבל לדרומו (בדגש כל דרום המועצה האזורית אשכול). בעוד צפון החבל נסמך במידה לא מבוטלת על מרכז הארץ, דרום החבל סבל מההשפעות הפריפריאליות והמגבלות הנובעות ממיעוט התושבים ומפיזור היישובים. פער בולט ובעל משקל משמעותי התקיים בחבל בכל הנוגע לשירותי בריאות, אשר התאפיינו בזמינות נמוכה ובתשתית מצומצמת, בדגש על רפואה יועצת והיבטים של התפתחות הילד.

איכות חיים: על אף הקרבה לרצועת עזה וסבבי הלחימה הרבים לאורך עשרות השנים האחרונות, החבל תואר על ידי תושביו כמקום עם איכות חיים גבוהה בשל הקרבה לטבע, החיים הקהילתיים העשירים והחינוך האיכותי והערכי².

בעקבות המלחמה

עקב אירועי 7.10.23 בהחלטת הממשלה 950 מיום 12.10.2023 נקבעה תוכנית פעולה לאומית לביצוע פינוי אוכלוסייה המצויה בסמך לגבול רצועת עזה, והסדרי קליטת הזמניים. התושבים פוזרו למלונות בכל רחבי הארץ. בתחילה הושבתו כל שירותי הרשויות המקומיות וכן כלל הפעילות בחבל, אולם הרשויות המקומיות נערכו מחדש במהירות על מנת למלא את תפקידן בסיטואציה בלתי מוכרת של פיזור במוקדים רבים. בעקבות הפינוי התערער המרקם הקהילתי, והישובים והרשויות פוזרו בין מוקדים רבים ברחבי הארץ. כ-22,000 איש

² מתוך מחקר שנערך על ידי אגף פנים, תכנון ופיתוח במשרד ראש הממשלה בשיתוף הרשויות המקומיות בחבל לקראת גיבוש תוכנית הסיוע ליישובי עוטף עזה, 2021.

פנו לבתי מלון, ואילו כ-31,000 קיבלו פתרונות שכירות בקהילה. יתר התושבים מצאו פתרונות דיור באופן עצמאי. קבלת תמונת מצב מדויקת על מקומות המגורים של התושבים הינה מאתגרת שכן הדינמיות רבה. הפינוי הוביל למצוקה שמקורה בעקירה מהבית, בדאגה לגורל בני משפחה, חברים, מכרים ובעצב עמוק על מי ששילמו בחייהם. בנוסף, המציאות המלחמתית הביאה לאי ודאות מתמשכת, לערעור מצב התעסוקה ולתנאי לחץ גדולים אישיים ומשפחתיים. לצד המצוקות המתוארות שמקורן בפינוי ובמצב הכללי, רבים מהמפונים התמודדו (ועודם מתמודדים) עם טראומה, אובדן אישי ודאגה לגורל החטופים מקרב תושבי החבל. מתקפת הטרור והמלחמה שבאה בהמשך גרמו לנזק רחב היקף לבתים ומבנים נוספים וכן לתשתיות כדוגמת כבישים ותשתיות מים וחשמל. כמו כן, המלחמה והשבתת רוב הפעילות בחבל בעקבותיה הובילו לפגיעה תשתיתית וכלכלית ברשויות, ביישובים, בעסקים ובתושבים, במידה שעדיין קשה לאמוד באופן מלא. אין ספק כי המתקפה ותוצאותיה היוו משבר לאומי בקנה מידה גדול אשר יהפוך לנקודת ציון היסטורית בתולדות מדינת ישראל.

תובנות ראשוניות מתמונת המצב

תמונת המצב המתוארת לעיל מלמדת כי החבל נהנה מחוזקות ומנכסים משמעותיים והיה במגמת צמיחה והתפתחות ערב המלחמה. זאת, לצד אתגרים המאפיינים פריפריה בכלל המדינה. מתקפת הטרור והמלחמה פגעו אנושות בחבל, ברשויות, ביישובים, בתשתיות ובמרקם החיים. לאור תמונת מצב זו, תפקידה של המנהלת הוא לשקם את החבל ולהחזירו למסלול הצמיחה שבו היה, לצד התמודדות עם האתגרים אשר אפיינו ומאפיינים אותו והעצמת חוזקותיו ונכסיו המשמעותיים. תמונת המצב מחדדת עוד יותר את חשיבות השיקום והפיתוח של החבל ומהווה שעת מבחן של המדינה ושל הציונות בעת הזאת. מכאן תפעל המנהלת לסלול את דרכם של תושבי החבל חזרה לבתיהם, לחיים מלאים, בריאים ובטוחים כלכלית, אישית ומשפחתית.

1. תשתית לתכנון

א. **החלטת ממשלה:** כאמור, המנהלת קמה ופועלת מתוקף החלטות ממשלה (980 ו-1127) אשר הגדירו את תפקידיה, סמכויותיה ותקציבה.

ב. **חוק חבל התקומה:** כדי להביא לשיקום ופיתוח מואץ של חבל התקומה, ובתוך כך לעגן כלים הנדרשים, בין היתר, ליישום תכנית החומש, מקדמת מנהלת תקומה בשיתוף עם משרד ראש הממשלה את החוק לחידוש ופיתוח חבל תקומה. בימים אלה הופץ תזכיר החוק, ובו הוצעה המסגרת הנורמטיבית לשיקום חבל תקומה וטיפול בתושביו שתאפשר למנהלת תקומה, למשרדי הממשלה ולגופים נוספים להרחיב את תוכניות השיקום והפיתוח של החבל. בתזכיר באים לידי ביטוי החשיבות והאינטרס הלאומי שרואה המדינה בנושא זה, באופן מואץ ותוך מתן סיוע ותיעודף לחבל התקומה עבור התושבים, הקהילות, הרשויות והיישובים. בתזכיר מוצע לעגן את הסמכויות הנדרשות לפעולת המנהלת ולבצע תיקוני חקיקה ראשית, במקומות בהם הדבר נדרש, לצורך יישום מטרות החוק ליצירת מנגנונים ייחודיים לחבל ולשחרור חסמים אסדרתיים. כך, למשל, מוצע להקים ועדת תכנון ייחודית שבאמצעותה ניתן יהיה לפעול לשיקום ופיתוח מואץ של חבל התקומה.

ג. **תוכנית חומש:** תוכנית אסטרטגית שמבוססת על היתרונות הייחודיים של החבל, ההזדמנויות, הפערים והאתגרים שזוהו, השאיפות והחזון שהוצגו על ידי הרשויות המקומיות והקהילות וכיווני פעולה שהוצעו. כל אלה גובשו למיקודים מוגדרים בתחומי חיים שונים, שעל מנת לממשם נדרשות פעולות של מספר משרדי ממשלה וגורמים שונים. לכל תחום חיים הוקצב סכום ייעודי. על מנת ליישם את תוכנית החומש יש לתרגמה לתכניות עבודה שנתיות מפורטות ומתוקצבות. תהליך זה יתבצע לאחר שתוכנית החומש תאושר ויתקיים מדי שנה. התוכניות השנתיות יכללו מנגנוני ביצוע

לכל אחד מכלי הפעולה המפורטים בתוכנית. במידת הצורך יערכו שינויים במסגרת התוכניות המפורטות, לאור תהליכי למידה והפקת לקחים שיתקיימו באופן שוטף כחלק מתהליך היישום.

ד. **תקציב חומש:** על-פי החלטת הממשלה, התקציב הממשלתי לפעילות הרשויות והיישובים שהושקע בחבל התקומה ערב ה-7.10.2023 (לרבות תקציב מכח החלטות ממשלה) יישמר, ואליו יתווסף תקציב המינהלת שמיועד לריפוי, שיקום וצמיחה.

התקציב לריפוי אישי, נפשי וקהילתי ולבניית בתי התושבים מחדש ולשיקום קהילות ויישובי החבל, יגיע לשיא בשנים 2024-2025. לאחר מכן יירד בהתאם לתוכנית עד לתום החומש (2028). תקציב הפיתוח – 'צמיחה והתחדשות' יילך ויגדל החל מ-2024 ועד לתום החומש.

סך התקציב של מינהלת תקומה לשנים 2023-2028 עומד על 19 מיליארדי ש"ח. התקציב סוכם בהחלטות הממשלה הרלוונטיות.

בעת הקמתה, סוכם כי המינהלת תעבוד בשותפות, בתיאום ובסנכרון עם הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה. לפיכך, תקציבי המינהלת ממומשים באמצעות אפיקים שונים, בין היתר: משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות ובאמצעות המינהלת עצמה.

2. עקרונות התכנון

מאמצי התכנון התקיימו במקביל בכל אחד מהנושאים. על מנת לוודא שפה משותפת, לשמור על סטנדרט תכנוני גבוהה ולסייע לתהליך האינטגרטיבי, נקבעו עקרונות עבודה שהנחו את עבודת הצוותים. ואלו הם:

א. **ראייה הוליסטית ודחיפה מתמדת קדימה:** בתהליך התכנון פעלה המנהלת וצוותי התכנון לחשיבה מערכתית, מקיפה ומאזנת בין צרכים, כל זאת מתוך ראייה כוללת, בת קיימא וארוכת טווח. המנהלת מאתגרת את שותפיה למשימה בשני היבטים עיקריים: הראשון – להבטיח ששיקום ופיתוח החבל לא ירד מסדר היום של גורמי הביצוע ושקצב העבודה יהיה מהיר, תוך הצבת תושבי החבל באופן מתמיד לנגד עיני העוסקים במלאכה. השני – לוודא שהמשימה המורכבת מקבלת התייחסות שחוצה תחומי פעילות ואחריות של משרדים, שכן נדרשת הסתכלות בין-משרדית על מנת לספק רצף מענים וסוג מענים שיהיה מותאם ורלוונטי.

ב. **שיתוף והיוועצות:** תפיסת העולם של המנהלת שמה דגש על האנשים בראש סדר העדיפויות. ומשכך, חשוב לשמוע אותם ואת כל מי שיש לו מומחיות וניסיון ויכול לשפוך אור על צרכים ומענים אפשריים. לפיכך, קיימה המנהלת, בשיתוף עם משרדי הממשלה ועם הרשויות המקומיות שורה של תהליכי היוועצות וחשיבה משותפת, אשר במסגרתם נאספו הצרכים לשלב השיקום ולשלב צמיחה. באירועים אלה לקחו חלק מנהיגי קהילות, תושבים, בעלי תפקידים בממשלה וברשויות המקומיות ובעלי עניין נוספים מהחברה האזרחית, הפילנתרופיה והמגזר העסקי. ההיוועצויות עסקו בהיבטי רווחה, חינוך, בריאות, תרבות, תכנון מרחבי, תיירות ועוד. כמו כן כל צוותי התכנון ערכו התייעצויות ממוקדות עם מומחים בתפיסה רב-מגזרית. התובנות, הצרכים והאמירות העקרוניות שנאספו במפגשים אלו נשקלו וחלקם הוטמעו במענים מתוך ראיית צרכי החבל כולו, מענים אותם התוכנית מקדמת ויפורטו בהמשך.

ג. **שקיפות לאורך כל הדרך:** מנהלת תקומה מפעילה אתר אינטרנט שבו מתעדכנת תדיר כל פעולותיה. בנוסף, מפיקה המנהלת מדי חודש סיכום פעולות המוגש לחברי הקבינט החברתי – כלכלי.

ד. **שיתוף פעולה עם ההנהגה המקומית:** מנהלת תקומה מקיימת אחת לתקופה מפגשים בהרכב משתתפים משתנה הכולל את מנהיגי הקהילות, היישובים והרשויות המקומיות במטרה לשמור על יחסים הדדיים של שיתוף במידע, דיון בדילמות וליבון מחלוקות. מנהלת תקומה לא נועדה

להחליף אף בעל תפקיד ולכן יש חשיבות יתרה לעבודה משותפת שבה כל צד יביא את מיטב יכולותיו ויחד יוצרו מכפילי כח שימנפו את הפעולות בשטח. במהלך חמישה חודשי עבודת המנהלת התקיימו 3 כנסים גדולים עם היישובים והרשויות, זאת בנוסף למפגשים ייעודיים עם היישובים ועם כל אחת מהרשויות המקומיות על מנת ללמוד את הצרכים על סדר היום ועל מנת להציג בפניהם את התכנית הנרקמת.

ה. **מחויבות לתוצאות:** מה שניתן למדוד, ניתן לשפר. גישה זו מנחה את מנהלת תקומה כדי לשמש כמצפן לכלל השותפים לתכנון התוכנית. תכנון מכוון תוצאות הוא מאתגר שכן רמת אי הוודאות גדולה ויש חשש לאי עמידה בהתחייבויות שעלולה לגרום לכשל ולביקורת. אולם, כדי להגיע להישגים יש צורך להגדיר, באומץ, את היעדים הרצויים. בתהליך התכנון הוקדש זמן כדי להגדיר את התוצאות הרצויות לשלב הריפוי והשיקום, ובתוך כך: חזרה לבית טוב יותר מזה שהיה, נגישות לטיפול לכל אחד ואחת ולפי הצורך, השבת הבטחון האישי והקהילתי, שימור מסוגלות ויציבות כלכלית, רשויות מקומיות עצמאיות וחזקות. ותוצאות רצויות לשלב הצמיחה והשגשוג, ובתוך כך: איכות חיים גבוהה וחוסן קהילתי, צמיחה כלכלית לפרט ולרשויות המקומיות, הרחבת שטחים חקלאיים, הגדלת הפיריון, צמיחה דמוגרפית מגוונת וצעירה, אבן שואבת לתיירות ומוקד מורשת שיספר את סיפור החבל. מרגע שהוגדרו היעדים, שעתידיים להיות מפורטים למדדים תוצאתיים, כל פרק בתוכנית מפרט את המהלכים וכיווני הפעולה כדי להשיג את התוצאות הרצויות.

ו. **תכנון בר-קיימה ובנייה מחודשת מיטיבה (Build Back Better):** איננו מסתפקים בהחזרת המצב לקדמותו, אלא מתכננים להביא שיפור משמעותי. תפקיד המנהלת הוא, בין היתר, להניח את התשתיות ומתווי הפעולה הדרושים כדי שהחבל (על הרשויות והיישובים המרכיבים אותו) ימשיך להתפתח ולשגשג גם בתום פעילותה כעבור חמש שנים.

ז. **חיבור בין צרכים מהשטח למדיניות מושכלת (תכנון Bottom-up):** המינהלת פעלה מתוך מחויבת להקשיב לצורכי השטח, אלו שימשו בסיס לגיבוש תוכנית העבודה ופעילות המנהלת.

ח. **חדשנות:** המנהלת פועלת לקידום פתרונות יצירתיים המבוססים על ידע מחקרי, תפיסות מתקדמות של מדיניות ציבורית וחדשנות טכנולוגית.

ט. **אימוץ גישת תכנון גמישה ומותאמת לשינויים:** המנהלת פועלת לתכנון גמיש המאפשר גם התאמה לאורך זמן למול שינויים והתפתחויות עתידיות, על מנת להבטיח את מימוש היעדים.

י. **השקעה בעוגנים אזוריים ובפעולה בראייה מרחבית ומערכתית:** המנהלת פועלת לחיזוק עוגנים אזוריים ולפיתוח האזור בהתבסס על ראייה מרחבית, מערכתית, כוללת ורחבה, במטרה לקדם צמיחה מכלילה, תוך התחשבות בחלקי הנגב השכנים לחבל, מתוקף היותם חלק בלתי נפרד מרקמת התיישבות אזורית רחבה.

יא. **ניהול תכנון מתכלל, רב תחומי ובר-קיימה:** קידום גישה רב תחומית המאפשרת שילוב ידע ומשאבים מתחומים שונים. שיתוף פעולה בין משרדי הממשלה השונים, הרשויות המקומיות וגופים נוספים הוא חיוני להצלחת התוכנית ומבטיח גישה מקיפה התומכת ביעדים משותפים בני-קיימה.

יב. **אמון ושיתוף:** שיתוף ציבור התושבים, הקשבה ושילוב המוטבים בהשפעה על תהליכי קבלת ההחלטות הם אבן יסוד בעבודת המנהלת לשם חיזוק האמון ויצירת תכנון מיטיבי ומותאם לצרכים בשטח.

יג. **נכונות לשותפויות:** המנהלת פועלת להרחיב את מעגל השותפים לתכנון וליישום, מתוך רצון לאפשר גם לשותפים מחוץ לממשלה לקחת חלק פעיל במאמצי הריפוי והצמיחה לחבל, ובכך להוסיף משאבי ידע וניסיון המצויים במגזרים חוץ ממשלתיים ולהגדיל את המשאבים המופנים לשיקום וצמיחת החבל.

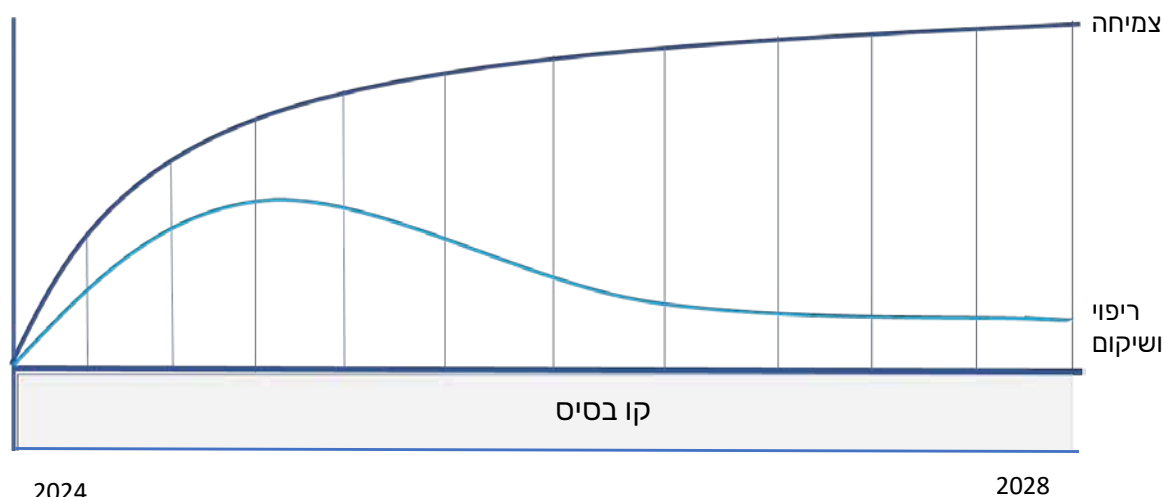
3. רב מימדיות בתכנון

א. טווחי זמן

הניסיון המצטבר מהעולם בנוגע להתאוששות לאחר אסון מבחין בין שלושה טווחי זמן: מענה מיידי שבו ניתנים פתרונות חירום; מענה ביניים בתקופה של מגורים זמניים; שיקום קבע בראייה לטווח ארוך והשקעות לצמיחה. מיקוד הפעילות של המנהלת בעיקרו מתייחס הן שלב הביניים והן לטווח הארוך כאשר תוכנית החומש מכוונת לטווח הארוך. עבודת התכנון בוצעה בהתאם.

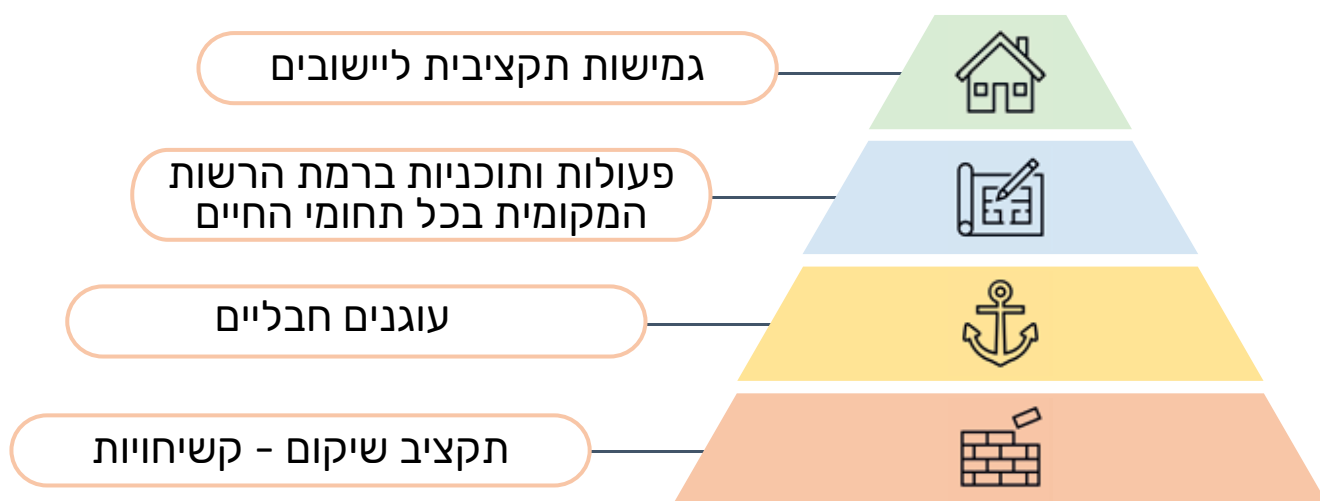
מבחינה תקציבית, צפוי ששלב הריפוי והשיקום יגיע לשיאו התקציבי בשנים 2024-2025, ויהיה חלק משמעותי מפעולת המנהלת בתקופת זמן זו. ההשקעה התקציבית צפויה לדעוך בהדרגה עד שנת 2028. במקביל, מתחיל ציר הצמיחה, שהינו לב תוכנית החומש, ועבורו מוקצה תקציב הפיתוח התוספתי אשר יילך ויתעצם, החל מ-2024 ועד תום החומש בשנת 2028.

טווחי זמן

ב. רבדי התוכנית

התוכנית בנויה מארבעה רבדים כמפורט באיור הבא:

תקציב שיקום – קשיחויות

תחילה, נקבעו הקשיחויות לתכנון. הכוונה לכל אותן פעולות שיקום וריפוי שחובה לבצע במטרה לאפשר לתושבים לחזור לשגרה, ככל שהדבר מתאפשר בהתאם לנסיבות. ברובד זה נכללות העלויות הכרוכות באספקת מגורי ביניים לסוגיהם והשירותים הנלווים אליהם, מענקי השיבה הביתה, פעולות הבנייה לבתים, למבני ציבור ולתשתיות שנפגעו.

עוגנים חבליים

הרובד השני הוא רובד העוגנים החבליים. הכוונה היא לעוגנים חבליים אזוריים אשר ישמשו כמוקדי משיכה לתושבים חדשים לחבל, לצד חיזוק מעטפת השירותים הניתנת לתושבי החבל ומחוצה לו. דוגמאות לכך ניתן למצוא בהשקעה משמעותית במכללת "ספיר", בהקמת מרכז שיקומי טיפולי שיעניק שירותים ברמה בינלאומית, בהקמת 'יונגייט דרום' שיציע מסלולים לספורטאים מצטיינים ויפתח את דלתותיו לכלל תושבי החבל והמדינה, במרכז מו"פ יישובי ובהשקעות תשתיות חסרות תקדים נוספות המתוארות בפירוט בהמשך התוכנית בהתאם לתחומי התוכן השונים.

פעולות ותוכניות ברמת הרשות המקומית בכל תחומי החיים

הרובד השלישי הוא התוכניות והמענים שיסופקו ע"י הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה, ובפרט בתחומים החברתיים, קהילתיים, רווחתיים ובריאותיים. הרשות המקומית היא לבנת היסוד והיא זו שמכירה בצורה הטובה ביותר את צורכי התושבים ואף קובעת את הכיוון החזוני להתפתחות הרשות המקומית.

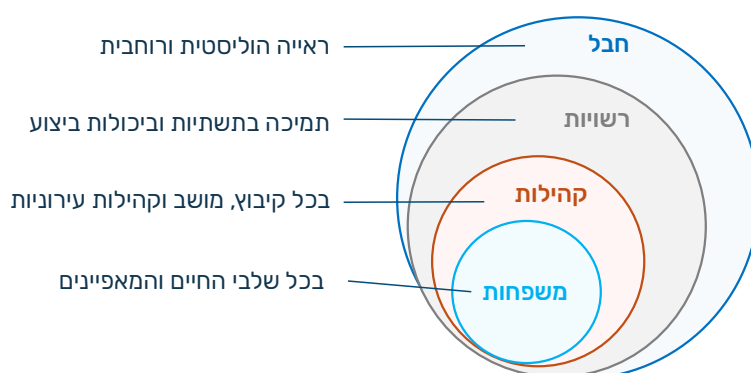
גמישות תקציבית ליישובים

הרובד הרביעי מתייחס לפעולות שיבוצעו ע"י היישובים מתוך תפיסה שלא זו בלבד שהיישובים יודעים באופן המדויק ביותר מה נדרש עבורם, לקיחת חלק אקטיבי בביצוע תורמת למסוגלות והיא מרכיב חיוני בריפוי והשיקום. לפיכך, הוחלט להקצות ליישובים תקציב ייעודי לטיפול בתשתיות היישוב ומבני הציבור, בתיאום ובשיתוף עם הרשות המקומית.

בפרקים הבאים יפורטו כלי הפעולה שנקבעו לכל תחום חיים. התכנית משקפת איזון בין חופש פעולה וגמישות לרשויות וליישובים לבין נושאים שחובה על המדינה להבטיח שיסופקו.

ג. מעגלי ההשפעה

מעגלי ההשפעה הרלוונטיים מתחילים בפרט ובמשפחה, סביבם הקהילה, הקהילות והיישובים מרכיבים את הרשות המקומית וכלל הרשויות מהוות את החבל. התוכנית לוקחת בחשבון מעגלים אלו. מעגל החבל

- מעגל השפעה המייצג את הראייה ההוליסטית-רוחבית והמתייחס לפרויקטי עוגן חבליים ולכיווני פעולה שנותנים מענה לחבל בכללותו ומעבר לו, תוך יצירת שיתופי פעולה בשלב היישום. מעגל הרשויות, שם דגש על תמיכה בתשתיות וביכולות הביצוע. מעגל היישובים וקהילות החבל - מעגל שבמרכזו כל קיבוץ, מושב וכל קהילה מהקהילות הרבות המרכיבות את העיר שדרות. מעגל הפרט והמשפחה בכל שלבי החיים והמאפיינים שלהם, על צורכיהם המשתנים.

ד. תחומי תוכן

תוכנית החומש מורכבת ממספר תחומי תוכן, כמפורט בהחלטה 1127: אדם וקהילה המכיל את תחומי השירותים החברתיים ונועד לבנות את החוסן של תושבי החבל למען הצמיחה והשגשוג של האדם והקהילה; סביבת חיים המכיל את תחומי הבינוי, דיור ותשתיות במטרה לשקם, לשדרג ולפתח את יישובי החבל והתשתיות במרחב; תשתיות תומכות צמיחה בתחום התחבורה, התקשורת, סביבה ואקלים, ביוזם ומים ופתרונות אנרגיה; כלכלה תעסוקה ועסקים לשם חיזוק ופיתוח כלכלי של הפרט, הקהילות והחבל כולו; חקלאות כאינטרס לאומי בטחוני; תיירות כמנוע צמיחה כלכלי וכאמצעי לחיזוק הקשר של הציבור עם החבל; ביטחון לאומי לשם העלאת תחושת הביטחון של הקהילות והתושבים וחיזוק מערכי הביטחון בהיבטים שבאחריות המשרד לביטחון לאומי; תיעוד, הנצחה ומורשת במטרה להנציח ולשמר את זיכרון אירועי 7 באוקטובר.

עיקר עבודת התכנון עסקה ביצירת תמונה אינטגרטיבית מכל הנושאים הללו, מתוך הבנה שיש ליצור קישוריות ושילוביות בין התחומים על מנת ליצור תמונת עתיד אופטימלית לחבל המאפשרת לתחומים למנף זה את זה וליצור יחד מארג של כיווני פעולה שיאפשר להשיג את התוצאות השאפתניות של שיגשוג וצמיחה.

תחומי תוכן

4. שלבי תהליך התכנון

תהליך התכנון של מנהלת תקומה התבצע באופן שיטתי וסדור, בהובלת צוותים מקצועיים ובשיתוף פעולה ושיח מתמיד עם משרדי הממשלה הרלוונטיים, עם הרשויות המקומיות ועם גורמים נוספים ועל בסיס לימוד וניתוח תמונת מצב מקדימה. התכנון נעשה בהתאם לשלבים המקובלים בתהליך תכנון אסטרטגי:

א. **גיבוש תמונת מצב**, מיטבית, מבוססת נתונים ומידע אודות המצב בחבל ערב המלחמה (נתוני פתיחה) ואודות השפעות מיידיות של המלחמה והמצב הכאוטי שנוצר, שבו אנשים נעקרו מביתם ללא תכנון מוקדם (היקפי הנזק). על מנת לקבל את הנתונים ולגבש תמונת מצב, פעל כל צוות מקצועי אל מול הגורמים הרלוונטיים ואסף תכניות, נתונים מבסיסי מידע, מחקרים של חוקרים ומכוני מחקר ועוד.

ב. **ניתוח תמונת המצב**, הגדרת פערים, הפקת תובנות ומגמות מרכזיות.

ג. שני השלבים הראשונים נתמכו ע"י תהליכי שיתוף ציבור שהעשירו את נתוני הבסיס והן את התובנות הנובעות מהם.

ד. **סימון כיווני הפעולה המרכזיים** לאור תמונת המצב והתובנות בכל אחד מהתחומים, בהליך אינטגרטיבי משותף, לכדי אוסף מהלכים המייצרים השפעה חבלית ניכרת.

ה. יצירת סל כלי פעולה בתחומים השונים.

ו. **תיעודף כלי הפעולה** וחלוקת המשאבים ביניהם, לאור בחינת עלויות ותועלות ומשקולות רלוונטיים.

הליך התכנון הסדור הניב תמונה ברורה של מיקודים אסטרטגיים שמנצלים את היתרונות הייחודיים של החבל שעתידים להוביל לקפיצת המדרגה הרצויה. הראייה האינטגרטיבית כמענה לסוגיות רוחב מניחה את האדנים לרצף מענים ולהוליסטיות בתחומי הטיפול, כך שתינתן מעטפת מיטבית סינרגטית שתועשר מעצם המאמץ לחיבור וסינכרון רוחבי. הדגמה לכך ניתן לראות במוקד ההשפעה של הצמיחה הדמוגרפית – כמדד תוצאה. על מנת לממש את התוצאה הרצויה יש לשלב בין מהלכים הקשורים בתכנון סטטוטורי, בהליכי התחדשות כפרית ועירונית, בחקלאות ועוד. דוגמאות נוספות ויתר פירוט, ניתן לראות בפרקים המקצועיים של התכנית.

משרד ראש הממשלה

תוכנית החומש

**מנהלת
תקומה**

משרד ראש הממשלה

אדם וקהילה

רקע, מיקוד ומטרות

צוות אדם וקהילה אמון על שמונה נושאים, חינוך, בריאות, שירותי חברתיים, קהילה, צעירים, תרבות, ספורט ודת. תחומים אלו שזורים אחד בשני ומהווים יחד מענה הוליסטי בתחום האדם והקהילה. בין התחומים יש אזורי חפיפה מרובים וההפרדה בהצגת תוכנית העבודה נועדה להקל על הבניית מרכזי העשייה וחלוקת הפרויקטים על פי גורם מוביל, אך אין בה כדי לבדל ולהפריד בין תחומי העשייה ואופני הפעילות. לאור הצורך בסינרגיה בין תוכניות ממספר תחומים שונים, גובשו מספר עקרונות יסוד בתפיסת הפתרון של הצוות. תחומים אלו משתלבים בתחומי עשייה נוספים של המנהלת כגון תחום התשתיות המהווה מערכת מאפשרת בלא מעט מהתחומים למימוש ההישג הנדרש.

התוכנית גובשה ונכתבה בתהליך מובנה אשר הוגדר מראש בעת היציאה לדרך כאשר הערכים שעמדו בבסיס התהליך היו בהתאם לערכי המנהלת: שיתוף, אמון, שקיפות, מקצועיות ויעילות. בשלב הראשון, מופו השחקנים המרכזיים בתהליך הן במשרדי הממשלה המרכזיים הרלוונטיים, הן באגפים המקצועיים של הרשויות ואף גורמים שונים במגזר הפרטי והשלישי. כמו כן, גובשו אבני הדרך המרכזיות בתהליך והתקבלה החלטת הממשלה 1127. בשלב השני, התקיימו פגישות מתוך כוונה לגבש 'תמונת מצב' באשר לתחומים השונים ערב ה-7.10 ולאחריו. לשם כך התקיימו מפגשים וראיונות רבים שבהם נלמדו ונאספו הצרכים מהרשויות ומקהלים נוספים תוך התייחסות לקשיים, לאתגרים ולהזדמנויות החדשות שנוצרו בשיתוף פעולה מלא עם משרדי הממשלה. במקביל נאספו נתונים רבים על מנת לייצר ולגבש, כאמור, תמונת מצב מלאה לשם מיפוי מצב קיים וליצירת נקודת מוצא שממנה יתקבלו בהמשך החלטות. עוד בוצע ניתוח מעמיק של הנתונים תוך השוואה לממוצע הארצי, ולמידה מתוכניות שיקום אחרות בארץ ובעולם ולמידת עמיתים עם גופי מחקר בארץ ובעולם.

כל אלו על מנת להשיג את המטרה המרכזית של צוות אדם וקהילה שהיא, השבת החוסן והעלאת האטרקטיביות של החבל באמצעות חינוך מצוין ואיכות חיים גבוהה.

כדי לממש את המטרה פעלנו בארבעה מעגלים:

- **פרט** - האדם, המשאב האנושי, הוא ליבת הפעילות ותכלית התוכנית. המטרה היא העצמה, הרחבת המענים וההזדמנויות ולאפשר תהליכי שיקום וצמיחה. הפרט נבחן בעת גיבוש התוכנית במסגרת "מסע לקוח" ולפי שלבי חייו השונים: ילדות מוקדמת (0-3), גיל הרך (3-6), הילדות האמצעית (6-12), גיל ההתבגרות (12-18), צעירים (18-35) מבוגרים (35-65) ואוכלוסייה ותיקה (+65). כמו כן, נערכה בחינה והתייחסות גם לאוכלוסיות הצריכות התאמות נוספות כאנשים עם מוגבלויות, נוער בסיכון ונפגעי תקיפה מינית. דגש מיוחד ניתן לאוכלוסיית הילדים והנוער בבתי הספר, על יצירת כלים למוביליות חברתית ועל חיזוק היבטים של מענים הוליסטים ומתאמים במערכת החינוך עבורם.
- **משפחה** - משפחתו של האדם היא קבוצת התמיכה ומקור החוסן המיידי והמשמעותי ביותר במרבית המקרים. מעבר לאירועי ה-7.10, אופי המגורים, הלחצים הכלכליים, חוסר הוודאות ומורכבויות נוספות בתקופת הפינוי השפיעו במקרים רבים על החוסן והתאמים המשפחתיים. דבר זה העלה וחיזק את הצורך לעבוד עם המשפחות ולא רק עם הפרטים ולכן בחלק מן המענים פותחה גם יכולת זו הרואה את המשפחה כשלם.
- **קהילה** - מעגל השייכות השלישי הוא ההשתייכות של האדם והמשפחה לקהילה. הקהילה היא מקור למשאבים ולתמיכה, ומהווה קבוצת שייכות חשובה. לאורך החודשים האחרונים ניתן היה לראות ביתר שאת את חשיבות ההקשרים הקהילתיים ומוסדות הקהילה בשיקום והחזקה של חברי הקהילה. בחבל העוטף יש קהילות מסוגים שונים: הקיבוצים, המושבים והקהילות העירוניות בשדרות. ההתייחסות השונה למאפיינים הייחודיים של הקהילות השונות והמענים הנדרשים לשם כך קיבלו התייחסות בפרק הרלוונטי.
- **מוסדות המדינה** - הממשלה והרשויות הן האמונות על מתן השירותים והפעלת התוכניות בשגרה ובחירום. עבודת הצוות לא באה להחליף אותן, כמובן, והיא מבוססת על תפיסה של שימור, ככל הניתן, במתן המענים לתושבים דרך הגופים הרגילים ומתוך תפיסה שהמקצועיות בכל תחום מצויה במשרדי הממשלה, וכן מתוך רצון לחזק את המערכות כדי שלאחר פעילות המנהלת לא תיווצר תלות בגופים ובתהליכי עבודה שלא מיועדים להישאר כדרך קבע. האמור כמובן נשען גם על היות משרדי הממשלה אמונים על הפרופסיה המקצועית בכל תחום ותחום - בעלי היכרות ויכולות תשתיות חזקות.

המנהלת הוסמכה לטפל באוכלוסייה הגרה ביישובי העוטף הנמצאים בחבל התקומה. עם זאת, בשל אופי המענים והמסגרות המשרתים אוכלוסייה רחבה יותר תוך עירוב אוכלוסיות מאזורים שונים (מרכזי ספורט ותרבות, מרפאות, בתי ספר) ולאור התפיסה שהחבל אינו מנותק מהאזור בו הוא ממוקם, וחשיבות המרקם החיים המשותף, כמו גם הרצון להעצים את החבל כמוקד מרכזי, הופנה המבט גם אל אזור הנגב המערבי כולו.

כחלק מההבנה של הצורך במענה שלם, מתכלל ומסונכרן, חוברו עקרונות לבניית התוכנית כדי לייצר סנכרון נכון ביעדים, במטרות ובתהליכי העבודה בין הפרויקטים.

עקרונות העבודה

בר-קיימה Sustainable - כדי לאפשר את המשכיות המענה והפיתוח של החבל, המענים הניתנים נבנים בצורה המאפשרת המשכיות גם לאחר תום תקופת הפעילות של המנהלת ותוך הקטנת התלות במנהלת עצמה שעלולה לייצר שבר נוסף בעת הפסקת פעילותה. האמצעי העיקרי להשגת מטרה זו הוא חיזוק והעצמת הרשויות המקומיות כמנהלות ומובילות התוכניות בפועל, במידת האפשר. לצד זה, שימוש בתשתיות המקצועיות והמנהלתיות החזקות המצויות במשרדי הממשלה.

כמו כן, נעשה ניסיון להרחיב את המענים הניתנים בתוך המסגרות הקיימות ועל ידי בעלי התפקידים המאיישים אותן, במקום בניית תוכניות חדשות יש מאין. בנוסף, מינוף השימוש בפתרונות טכנולוגיים להרחבת הנגישות והמענים מהווה אמצעי נוסף לגיבוש פתרונות בני-קיימה.

גמישות Agility - תוכנית זו מתמודדת עם אירוע חסר תקדים אשר השלכותיו אינן ידועות והוא יחייב למידה ותיקון באופן ספירלי לאורך כל שנות התוכנית. תהליכי שיקום ותמיכה מלווים פעמים רבות בסיכון: כדי להיות זכאים להם, על הנעזר בקצה יופעלו כוחות מנוגדים. כלומר, לצד הרצון להתקדם ולהצליח יעמוד החשש מהצלחת יתר שתבטל את נזקקותו ואת הצורך שלו במענה ויישללו ממנו ההטבות והתמיכות. בנוסף, פעמים רבות הצורך לעמוד בתבחינים ולהיות מתווג לאור היבטים שונים מייצר אתגר נוסף בהגדרתו העצמית של האדם שמקשה על השיקום. לאור זאת, הפתרונות המוצעים ממעטים בצורך בתיג ובאבחון על בסיס תבחינים "קשיחים" עבור זכאות לתוכניות השונות. בנוסף, בשל אי הוודאות באשר למשך הזמן שיידרש לשיקום, להתפתחות הצרכים ולאופי העבודה בהמשך, התוכניות משאירות מרחב גמישות והתאמה במעלה הדרך.

רב מערכות ורב ממדיות - ריבוי הצרכים והמענים, כמו גם הרצון לייצר מענה מותאם, נגיש ופשוט מצריכים גמישות באופי העבודה בין התחומים ופתרונות בין משרדיים בחתכים שונים של האוכלוסייה, בסוג המענה, בסביבה הנכונה, בזמינות ובאופי ההנגשה. כל אלו מאתגרים את חלוקות התחומים המקובלות בין השלטון המקומי לגופי הממשלה ובחלק מהמקרים אף בתוך משרדי הממשלה עצמם. תפיסה זו באה לידי ביטוי לא רק בין תחומי האחריות של המשרדים השונים, אלא גם בבניית תוכנית שנותנת פתרון משלים ככל האפשר בין המסגרות השונות וממעיטה את הכפילויות בתהליכים או המענים.

משיקום להתחדשות וצמיחה - המענים השונים נועדו לעודד צמיחה ומתוך שאיפה ליצור תמונת עתיד חדשה. הם מבוססים על תהליכי מניעה באמצעות זיהוי צרכים מוקדם ככל האפשר ובניית מענים לאתגרים מראש. המענים אומנם מתמקדים בהתמודדות עם הטראומה והניתוק מהבית ובשיקום הקהילות והפרט, אך בה בעת הם מכווני חיזוק תשתיות, מיומנויות וכישורים ויצירת הזדמנויות חדשות לעידוד צמיחה.

תחומי הפעילות וההשפעה

בבסיס התוכניות עומדות שלוש אבני יסוד שהן תנאי יסוד בתוכניות השיקום והצמיחה:

זהות וערכים - חיבור שורשי ועמוק בתוך הקשר ערכי-רעיוני של התושבים הוא מפתח חשוב ויסודי בתוכנית השיקום והצמיחה של החבל. הזהות של תושבי החבל וההקשר האזורי הם אבן יסוד קריטית בבניית החבל מחדש.

תפיסת מסוגלות - מסוגלות עצמית או קבוצתית היא תחושתו ויכולתו של אדם להתמודד בצורה טובה עם טלטלות ומשברים. אדם בעל תפיסת מסוגלות עצמית גבוהה מעריך את יכולתו להתמודד בהצלחה עם משימות שונות ומורכבות. היעדרה של תחושת מסוגלות תחליש את ההנעה הפנימית של האדם, תגרור

מחשבות על כישלון ותחליש את אמונתו ביכולתו להשפיע על הצלחתו ותפקודו. הגישה היא שבתוכנית עלינו לפעול להגברת תחושת המסוגלות העצמית של תושבי החבל ושל הקהילות שבו.

חוסן resilience - מצרף יכולות ומרכיבים המאפשרים להעריך עמידות בפני משברים וקשיים והיכולת להיבנות לאחר התרחשותם, להתאושש ולצמוח. חוסן הוא תולדה של זהות מגובשת ותחושת מסוגלות טובה הבאות לידי ביטוי במסגרת של קהילה מתפקדת היטב בלכידות גבוהה. זוהי למעשה תפיסת החוסן. הרעיון הוא לשאוף לפתח חוסן חברתי ועוצמה אישית ומשפחתית להתמודדות עם אתגרים מתחומי חיים מגוונים מגיל הילדות ועד גיל זקנה.

כדי לעשות זאת התבססה התוכנית על התחומים שנמצאו³ כמשפיעים על מוביליות באופן משמעותי יותר מתוך מוכוונות לצמיחה. בחירת תחומים אלו היא מצפן לבחינת פרויקטים ולדיוק המענים כדי לתמוך בצמיחה ולהוריד חסמים המעכבים ומונעים שיקום.

חברתי/רגשי - בתחום זה המיקוד הוא על הרכיבים הבאים: שליטה עצמית, כישורים חברתיים, כישורים רכים, דפוס חשיבה מתפתח ושאילות וציפיות תעסוקתיות.

פיזי/פיזיולוגי - מיקוד במענים המייצרים מניעה והמאפשרים טיפול ברכיבים הבאים: השמנה, עיכובים התפתחותיים, בעיות התנהגותיות ומצבי סיכון ותחלואה.

קוגניטיבי - חיזוק הכישורים האורייניים והכישורים המתמטיים.

תמונת מצב אדם וקהילה

מתוך הבנה כי חוסנו של האדם נבנה במעגלים רבים - חינוך, בריאות, רווחה, קהילה, תרבות ועוד - עולה כי מתחומים אלו נדרשת ראייה הוליסטית של החוסן האישי והמענים האינטגרטיביים תוך שיפור המענים בכל תחום בנפרד. כדי לא לייצר כפילות מיותרת, חולקה תמונת המצב בתחומי העבודה של צוות אדם וקהילה במסגרת התוכנית בין הפרקים השונים לפי ההקשר התחומי המרכזי. באופן דומה חילקנו גם את התוכניות והמענים לפי התחומים המרכזיים. כל הפתרונות שניתנו, הן פתרונות הביניים והן תוכנית החומש נכתבו במסגרת תחומית זו.

פתרונות הביניים יפורטו תחת פרק "נושאים נוספים" בהמשך, להלן מפורטת תוכנית החומש בתחום אדם וקהילה.

³ על סמך מחקר מקיף של ארגון הג'וינט, משרד הרווחה והשירותים החברתיים וקרן רש"י - https://socialmobility.org.il/?utm_source=joint_web&utm_medium=digital_library

1. חינוך

מערכת החינוך מהווה עוגן קהילתי, ובעתות של חירום תפקיד זה מקבל משנה תוקף. במציאות של אי ודאות מסגרות החינוך מעניקות רצף ויציבות בעבור כלל הילדים ומשענת חינוכית בעבור ההורים. כמו כן, הן יכולות להבטיח את התנאים המיטביים למתן מענים הוליסטיים הן לתלמידים והן למשפחותיהם.

בנייה נכונה של המענים במערכת תאפשר תהליכי שיקום - עיבוד, תמיכה וטיפול, קידום אורח חיים בריא ושלומות¹. תפיסה הוליסטית של המענים ומוקד ההתפתחות של הפרט ומשפחתו על בסיס מערכת החינוך מאפשרת לדלג מעל חסמים רבים של נגישות, חוסר ידע ומסוגלות, לתכלול תוכניות התערבות שונות ולסנכרון בין המאמצים, ומפחיתה את הצורך בתיגוב והגדרה עצמית של המשפחות והאנשים כצורכי שירותי רווחה על הסטיגמות המתלוות לכך. כלים של טיפול, ליווי, הדרכות הורים, ליווי במיצוי זכויות ועוד שיינתנו בסנכרון עם גורמים רלוונטיים בתוך מערכת החינוך יהוו מכפיל כוח משמעותי בכל המעטפת והמענים הניתנים לפרט. זאת ועוד, מערכת זו מאפשרת להורים יציאה לעולמות התעסוקה ובעקיפין הינה חיונית לכלכלה ולחקלאות של החבל.

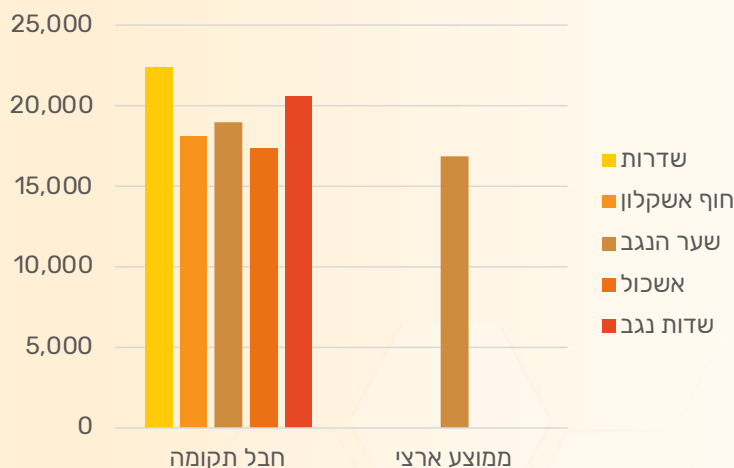
בתוך תהליכי השיקום, מסגרות החינוך תמשכנה לשקוד על עיצובו וטיפולו של דמות הבוגר, ובתוך כך היא תקנה לו ידע, ערכים ומיומנויות שישרתו אותו במהלך דרכו בצבא, באקדמיה ובשוק התעסוקה. היא גם תעניק לתלמיד הזדמנויות מגוונות, שייצרו בעבורו מוביליות חברתית.

כדי להבטיח את כל אלה, מערכת החינוך חייבת לשמר בשורותיה הון אנושי מיומן ואיכותי. היא נדרשת לשמר עובדי ההוראה ולעודד קליטתו של כח אדם חדש ואיכותי. ההון האנושי מהווה נדבך מרכזי בפעולות המערכת, במימוש מטרותיה ויעדיה. נוסף על זאת, כדי למקסם את המענים החינוכיים במערכת החינוך של העוטף, יסופחו עתודות ניהוליות שישתלבו אף הן במערכת. עתודות אלו תהווה חלק מהמעטפת החינוכית האיכותית הרחבה.

1.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

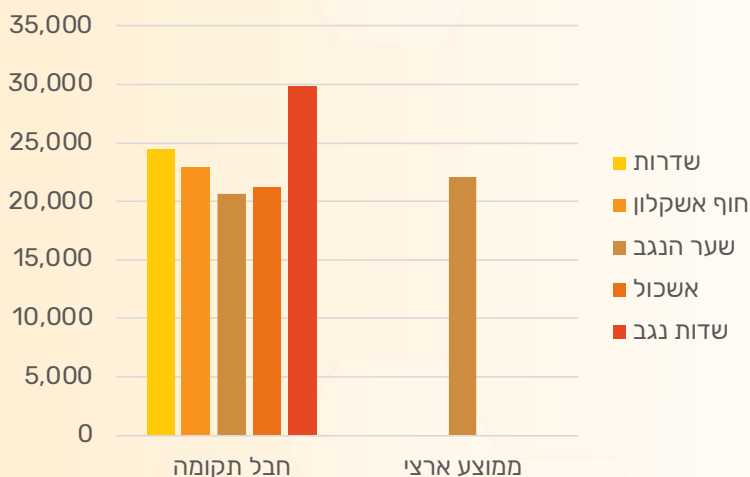
- 1.1.1 ילדי החבל חוו שנים רבות של סבבי לחימה, קושי ביטחוני ותחושת ביטחון מוגבלת.
- 1.1.2 לאורך השנים, ההשקעה בחינוך בכלל רשויות החבל הייתה גבוהה מהממוצע הארצי (בין 5% ל-35% מעל הממוצע הארצי לתלמיד).

תקציב לילד הלומד בבית ספר יסודי
בחבל תקומה ביחס לממוצע הארצי

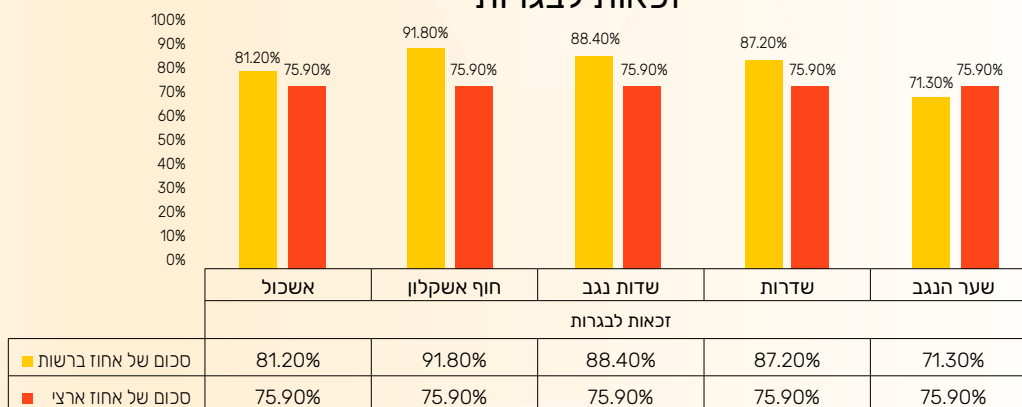
1 ארגז כלים מנטלי רגשי וחברתי למיצוי יכולות אישיות <https://www.efl.co.il/info-page>

תקציב לילד הלומד בבית ספר חטיבה בחבל תקומה ביחס לממוצע הארצי

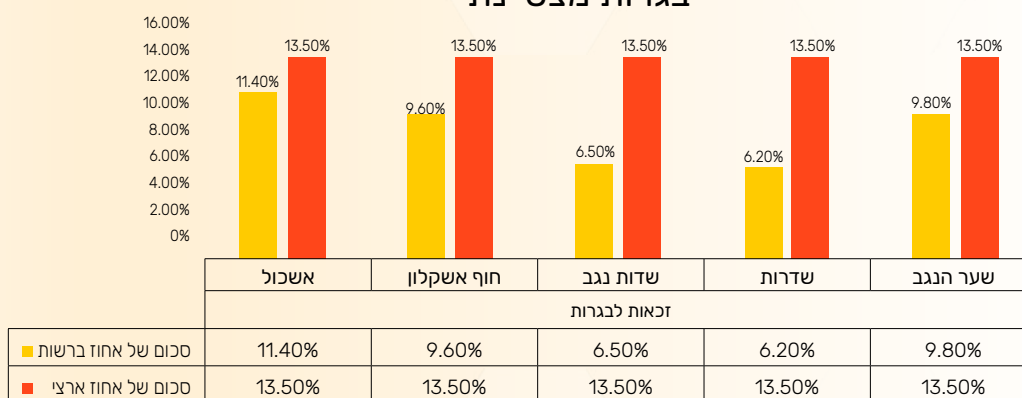

1.1.3 כלל זכאי הבגרות ברשויות והיוצאים לשירות צבאי משמעותי, לשנות שירות ולמכינות, היו גבוהים מהממוצע הארצי. עם זאת, היקף הזכאים לבגרויות בהצטיינות נמוך וקיים אקלים חינוכי נמוך בהשוואה לממוצע הארצי, וכפי הנראה על פי הערכת הרשויות, גם שיעורי נשירה סמויה גבוהים יחסית.

זכאות לבגרות

בגרות מצטיינת

- 1.1.4 עד ה-6.10 נרשם בחבל מחסור משמעותי במורים לכל מקצועות ה-STEM. כמו כן, קיימים 1,400 מורים שמתגוררים בחבל ועובדים מחוצה לו. בנוסף, מעט מאוד תלמידים מגיעים לרמת מצוינות לאומית ובינלאומית ונדרש תגבור למסלול בגרות-טק.
- 1.1.5 מבחינת ההשכלה הגבוהה, מכללת "ספיר" היא המעסיק הגדול בחבל והמכללה הגדולה בארץ. מלבד תרומתה הישירה להכשרה ולתעסוקה, היא מהווה מרכז קהילתי-תרבותי ראשון במעלה לעיר שדרות ולעוטף כולו. מזה שלושים שנה רכשה המכללה מוניטין של מצוינות אקדמית ושל מעורבות חברתית עמוקה בקהילות מסביבה. במכללת "ספיר" לומדים 7,500 סטודנטים ב-15 מחלקות אקדמיות, בבית ספר להנדסאים ובלימודים קדם וחץ אקדמיים. הם מגיעים מרחבי הארץ ללמוד, לגור, לעבוד ולהתנדב באזור. רבים מהם נשארים בו לאחר לימודיהם. מכללת "ספיר" היא גם המעסיק הגדול בעוטף המשלם 1,300 משכורות בחודש והמפרנס מערך נרחב של ספקים מקומיים.

1.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

- 1.2.1 במסגרת אירועי ה-7.10, נערים ילדים וטף חוו אירועים טראומטיים וקשים² שהגבירו את הדיכאון והחרדה והשליכו על היכולת שלהם להשתלב במערכות הקולטות. הקושי ניכר גם בקרב צוותי ההוראה. לאחר חודשי הפינוי הארוכים, החזרה שלהם לעוטף מאופיינת בקשיים שמן הסתם ישליכו על ההתמודדות הלימודית והאישית של התלמידים להסתגל מחדש לשגרת למידה ורציפות תפקודית. נתוני דוח "עלם" מצביעים על היקף גדול של דיווחים הנוגעים להתקפי דיכאון וחרדה, פגיעה בסמכות ההורית בתקופת הפינוי, עלייה בהתנהגויות סיכוניות³ במהלך תקופת המלחמה ושיעורי השתלבות נמוכים במסגרות חינוך במהלך הפינוי.
- 1.2.2 בתקופת הפינוי במלונות, בלט מקומם ומשמעותם של המענים הבלתי פורמליים החינוכיים. תנועות הנוער, רכזי הנוער, היציאה לטיולים ומגוון עמותות בלטו בעשייה שלהם. העמותות עצמן הגיבו בצורה מהירה ונתנו מענים חשובים במגוון היבטים לנוער המפונה. קיומם של מענים איכותיים ומותאמים בתחום זה השפיעו על התנהלות הנוער, ההתנהגויות הסיכוניות, והיכולת לשוב לשגרת חיים ולימודים פורמליים בהמשך. לאור זאת, מצאנו שיש חשיבות רבה להמשך המענים הבלתי פורמליים והעצמתם.
- 1.2.3 חשוב לציין כי חוסנם של הילדים מושפע משגרת יומם ומהצלחתם בתחומי חיים שונים – חברתי, לימודי, משפחתי וכיוצ"ב. נוסף על החשיפה לאירועי המלחמה, חלה פגיעה משמעותית בשגרת יומו של התלמיד עקב סגירת מוסדות החינוך, ניתוק מהמרחב הטבעי ופתיחת מוסדות ארעיים אשר נתנו מענה חלקי לעומת המענה בשגרה ובתנאי לימוד לא אופטימליים⁴.
- 1.2.4 עם החזרה לישובים נרשמו פערים משמעותיים בהיבטי כח האדם – ולרבות צוותי חינוך שלא שבו אל ביתם/עבודתם. זאת, יחד עם עלייה בצורך במתן מענה אישי ומוקפד לכל תלמיד ותלמידה נוכח האירועים הקשים אותם חוו – מובילים לצורך אקוטי בגיוס כח אדם איכותי ומוביל למערכות החינוך ברשויות השונות.

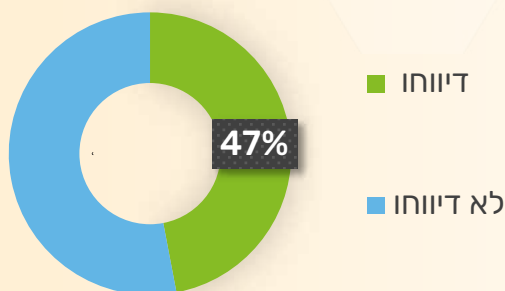
2 גם ילדים שלא היו חשופים באופן ישיר לאירועים ב-7.10 נחשפו לאחר מכן פעמים רבות לתיעודים ברשתות החברתיות. ראו דוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא: פעולות מניעה והסברה בעניין חשיפת בני-נוער לתכנים קשים ברשתות החברתיות בצל המלחמה, דצמבר 2023.

3 בני הנוער בצל מלחמת חרבות ברזל, עלם – העמותה לנוער במצבי סיכון, ינואר 2024
פרופ' הראל-פיש יוסי ופרופ' וולש סופי, סקר "יד על הדופק" 2024 – השפעת מלחמת חרבות ברזל על בני הנוער, הפקולטה לחינוך – אוניברסיטת בר אילן בשיתוף משרד החינוך, פברואר 2024.

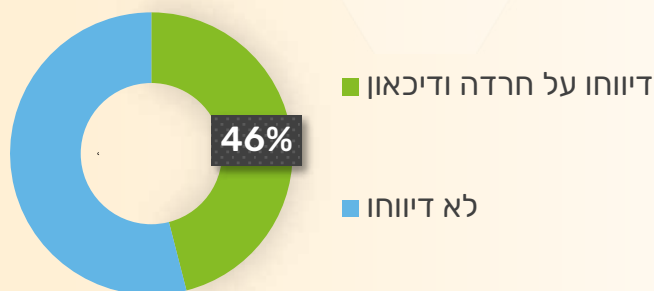
בלנק כרמל, שי דנה, נבון יעל, סילברמן שרית, שביט יוסי, קשיים רגשיים והתנהגותיים בקרב ילדים בגיל הרך והוריהם: תמונת מצב עדכנית בעקבות המלחמה. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, פברואר 2024.

4 מתוך: קשיים רגשיים והתנהגותיים בקרב ילדים בגיל הרך והוריהם: תמונת מצב עדכנית בעקבות המלחמה, לעיל.
מנהל פדגוגי וייסבלאי אתי, שירותי חינוך לתלמידים מפונים מבתיים בתקופת מלחמת חרבות ברזל, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, 31.12.2023.

צרכי אכילה וסמים⁶

חוו דיכאון וחרדה⁵

1.2.5. לאחר ה-7.10, היו במכללת ספיר מאות ביטולי הרשמה. הדבר שהצליח לאזן את ההרשמה היה מלגת לימודים מלאה והמעבר ללימודים מקוונים.

נכון למועד כתיבת שורות אלו, מצב ההרשמה לשנה הבאה עומד על 25%-35% משנה שעברה, נכון לאותה התקופה אשתקד.

גם מבחינת הסגל, ההתמודדות מורכבת: עובדים חוששים לחזור למכללה הנמצאת פחות מ-4 ק"מ מעזה וחשים חרדות וחוסר ביטחון; עובדים שעברו טלטלה נפשית ואף עובדים שהחליטו לא לחזור לעבוד במכללה, קושי בגיוס עובדים חדשים למכללה.

1.3 תובנות מרכזיות

1.3.1. החינוך הבלתי פורמלי מהווה עוגן משמעותי ומפתח משלים בתהליך הריפוי והשיקום. ככלל, הוא גם היווה נדבך מרכזי ומשמעותי בשגרת חייהם של התלמידים עוד טרם אירועי ה-7.10. לחינוך זה תרומה משמעותית בשיקומם של התלמידים. לאור זאת, נדרשת פעילות לשיקום ולעידוד מערכת החינוך הבלתי-פורמלי ברשויות החבל מתוך הבנת חשיבותה ככלי תומך ומסייע, יסודי ומשמעותי במצבי משבר כעין זה ובבניית יכולות חברתיות וחוסן. בעזרת החינוך הבלתי פורמלי ניתן לסייע לילדי החבל לחזק את הזהות, להגביר את תחושת השייכות ולהיות אזרחים מודעים, פעילים ושותפים לכל ההיבטים האזרחיים והקהילתיים.

1.3.2. היקף הטראומה מחייב התאמת המערכת כולה להתמודדות וללמידה בכלים תואמים, פרסונליים הכוללים למידה רגשית חברתית כחלק מתהליכי הוראה-למידה.

1.3.3. היקף הטראומה מחייב מתן מענים רגשיים וטיפוליים למעגלי פגיעה שונים לתלמידים, צוות והורים.

1.3.4. מצוינות היא ערך משמעותי למוביליות חברתית. נדרשות פעולות המעודדות את כל אחד מן התלמידות והתלמידים לחתירה למיצוי היכולות האישיות, ובנוסף יש חשיבות לפיתוח המצוינות, בייחוד במקצועות ה-STEM.

1.3.5. ניתן ללמוד מהתמונה החינוכית של משרד החינוך כי יש מקום לשיפור אקלים חינוכי מיטבי במוסדות החינוך. אקלים חינוכי מיטבי משליך על תחושת הביטחון האישית של כל אחד מבאי המוסד החינוכי ומאפשר פיתוח מיומנויות חברתיות, תחושת שייכות ומוגנות כמו גם למידה משמעותית ויעילה.

- 1.3.6. לאור הרצון לגייס כוח אדם נוסף לצורך מתן מענה אישי ובכלל זאת - צמצום פערים לימודיים, צפוי מחסור משמעותי במורים, יועצים ופסיכולוגים ויש להיערך עם אסטרטגיה שתאפשר משיכת כוח אדם איכותי לחבל.
- 1.3.7. שיקום מכללת "ספיר" והעצמתה הם מנוע משמעותי לשיקום העוטף כולו - החזון האסטרטגי לחומש הוא לרתום באופן מקיף את מערכי גיוס הסטודנטים, הלמידה, המחקר והפעילות החברתית לשיקום ולתקומת הנגב המערבי. זהו שני אתגרים מרכזיים:
- אתגר דמוגרפי ופיתוח אזורי: חינוך איכותי כזרז להחזרת תושבי האזור ומשיכת תושבים חדשים, בדגש על אוכלוסייה של משפחות צעירות.
 - אתגר חוסן ואיכות חיים: יצירת מערך בריאות, שיקום וחוסן נפשי לתושבי העוטף.

1.4 יעדים

- 1.4.1. שיפור האקלים הבית ספרי בכל רשות מקומית לאורך תוכנית החומש והקטנת תופעת הנשירה הסמויה והגלויה.
- 1.4.2. עלייה בשיעור המשתתפים בפעילויות של החינוך הבלתי פורמלי.
- 1.4.3. הגדלת היקף התלמידים הלומדים במסלולי לימוד טכנולוגיים ומשתתפים בתוכניות טכנולוגיות.
- 1.4.4. איוש משרות החינוך (הוראה, רכזי נוער, מענה הוליסטי).
- 1.4.5. השבחת איכות צוותי החינוך באמצעות הכשרות בנושאי טראומה וחוסן.
- 1.4.6. שיפור השלומות וחיזוק תחושת השייכות של התלמידים וצוותי החינוך

1.5 כיווני פעולה כלליים

- 1.5.1. תמרוץ ושימור צוותי הוראה לרבות יועצים חינוכיים.
- 1.5.2. הכשרות לצוותי חינוך בתחומי ה-SEL והחוסן.
- 1.5.3. קידום שלומות צוות ורווחה נפשית.
- 1.5.4. שימור ותמרוץ פסיכולוגים בשפ"ח.
- 1.5.5. תקציב יעודי למתן מענים רגשיים וטיפוליים.
- 1.5.6. הדרכה, ליווי ותמיכה להורים.
- 1.5.7. קידום אקלים חינוכי מיטבי וצמצום התנהגויות סיכון.
- 1.5.8. איוש תפקידי רכזי נוער, הרחבת המענים בתחום הבלתי פורמלי בכלל היישובים וגיבוש תוכניות עבודה מותאמות.
- 1.5.9. חיזוק המענים בחינוך טכנולוגי והקמת מרכזים טכנולוגיים.
- 1.5.10. תגבור לימודי בין היתר אמצעות תוכניות קיץ ומענים מותאמים.
- 1.5.11. עידוד יוזמות וחדשנות.

1.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
א.3.1	סל תקומה לחינוך - מגוון תוכניות העצמה לימודיות פדגוגיות על בסיס מנגנון הגפן בחלוקה לרשות מקומית ולמוסד החינוך	לפעול באמצעות משרד החינוך בגפן הרשות והבית ספרי או בכל דרך אחרת על פי כל דין, ובאמצעות יוזמות מוסדיות ורשותיות בגפן לגיבוש "סל תקומה לשיקום מערכת החינוך בחבל" לצורך מתן מענים פדגוגיים- חינוכיים, צרכים לימודיים מענים טיפוליים-רגשיים ובניית חוסן תלמידים וצוותי חינוך והוראה באמצעות יועצות חינוכיות, פסיכולוגים, מטפלים פרא- רפואיים ומטפלים בשילוב אומנויות, מתן מענים חברתיים-קהילתיים, צמצום פערים לימודיים, מתן מענים לאוכלוסיות מיוחדות	977	משרד החינוך	לאורך כל התוכנית
	הוספת רכזים ייעודיים למענה הוליסטי לתלמידים בבתי הספר	תכלול וסיוע מנהלי למנהלי בתי הספר למימוש תוכנית העבודה וסנכרון כלל המשאבים הניתנים בבית הספר בכללם מענים בריאותיים ורוחתיים	25	משרד החינוך, רשויות	לאורך כל התוכנית
	תמרוץ ושימור צוותי הוראה, - משיכת הון אנושי איכותי והגדלת ההיצע למקצועות STEM-ה	משיכה ושימור הון אנושי איכותי להוראה בחבל (הוראה, מטפלים, פסיכולוגים ויועצים חינוכיים) על מנת לטפל באתגרים הפדגוגיים, החברתיים והרגשיים, במורכבויות ובעיות יוצאות הדופן הנובעות מהפערים הלימודיים והתמודדות עם הקשיים הלימודיים שנוצרו בעקבות ארועי ה-7.10 של ילדי החבל, לרבות בעיות קשב וריכוז, העדר תחושת מסוגלות, פערי ידע וכו'.	200	משרד החינוך, רשויות, ממונה על השכר	לאורך כל התוכנית
	תמיכה בתוכניות בלתי פורמאליות - תגבור תנועות נוער, הכשרות, חוגים ופיתוח חוסן ועוד, לרבות הקמת מבנים	הרחבת המענים בחינוך הבלתי פורמלי והחברתי, לרבות הוספת רכז לכל יישוב והכשרות לצוותים, חיבור לקהילה ולמקום, הגדלת היצע החוגים, תגבור תנועות הנוער וכו' במתווה פוחת על פני השנים.	236	רשויות, עמותות משרד וארגונים, משרד החינוך	לאורך כל התוכנית
	מבניים תוספתיים לחינוך	מבנים תוספתיים מטרת מענים רגשיים וחברתיים	251	משרד החינוך, רשויות	לאורך כל התוכנית
	מרחב הייטק טכנולוגי	לעידוד לימודי ה-STEM בחבל	15	משרד המדע, משרד הביטחון, רשויות, משרד החינוך	2025- 2028
	חיזוק מכללת "ספיר" והשכלה גבוהה בחבל	מלגות לסטודנטים, תמרוץ לסגל האקדמי ותמיכה בהקמת פקולטות למקצועות הבריאות וההנדסה. כמו כן ייבחנו שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיים נוספים יבחנו שיתופי פעולה	305	מכללת ספיר, המועצה להשכלה גבוהה, מוסדות אקדמיים נוספים	משנת הלימודים תשפ"ה ופוחת לאורך תקופת התוכנית

2. בריאות

מערכת הבריאות היא יסוד קריטי בהיותה אחד המאפשרים המרכזיים ("enabler") לקיום בחבל. העלאת זמינות ונגישות המענים בתחום הבריאות, תגבור כוח אדם רפואי והרחבת תשתיות שירותי הבריאות בכלל ובריאות הנפש בפרט, היא חיונית על מנת לתת מענה לכלל צורכי הבריאות של תושבי החבל. בנוסף חיונית גם הרחבת המענים ברמה הרשותית בתחומי המניעה וקידום הבריאות לטובת אימוץ אורח חיים בריא והארכת שנות החיים הבריאות.

2.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

שירותי הבריאות בחבל מתאפיינים במחסור בכוח אדם טיפולי, בדגש על רפואת ילדים, רפואת מומחים, מקצועות הבריאות והרפואה בתחומי התפתחות הילד, שיקום ובריאות הנפש. מחסור זה מוביל לזמני המתנה ארוכים ברפואה יעצת (בייחוד בתחומי אורתופדיה, עיניים ועור במחוז אשקלון).

פערים אלה אף מועצמים ביתר שאת בנגישות לשירותי הרפואה בחלקו הדרומי של החבל (מועצה אזורית אשכול), ככל שמתרחקים מהערים אשקלון, שדרות, נתיבות ואופקים. העלייה בזמני ההמתנה בחלק מהשירותים עוד צפויה לגדול עם החזרה ליישובים, בדגש על תחומי התפתחות הילד ובריאות הנפש. נכון להיום, ההמתנה לאבחון ראשוני במחוז דרום לטיפול במרכזי התפתחות הילד נמשכת כארבעה חודשים וכשנה להתחלת הטיפול בפועל² המצב דומה גם בזמינות הנמוכה לשירותי בריאות הנפש בקהילה לאור מיעוט השירותים והנגישות הנמוכה.

עם זאת, ניתן לציין כנקודת חוזק בתחום בריאות הנפש את פעילות מרכזי החוסן לאורך השנים, וביתר שאת בשעת חירום, המהווים עוגן משמעותי למענה יעודי לטראומה בתחומי המניעה והטיפול.

בשונה ממערכי הרווחה והחינוך המוטמעים והפועלים בכל אחת מהרשויות באופן אינהרנטי, תחום הבריאות חסר בהווה הרשותית. כדוגמה לצורך בחיזוק הבריאות ברמת הרשות ניתן לציין את נתון השמנת היתר בקרב בני נוער בעיר שדרות הגבוהה ב-20% משאר הארץ (נתוני משרד הבריאות 2019-2020), נתון זה נותן ביטוי מוחשי לצורך בבעל תפקיד מעולם הבריאות אשר יפעל בדרג הרשויות וישמש סוכן שינוי ברמת השטח באמצעות הובלה והטמעה של תוכניות ובהתאמת תשתיות לקידום בריאות ושיפור אורחות החיים לטובת בריאות הציבור, כמו גם קידום מענים לגיל השלישי, לבריאות הנפש ואחרים.

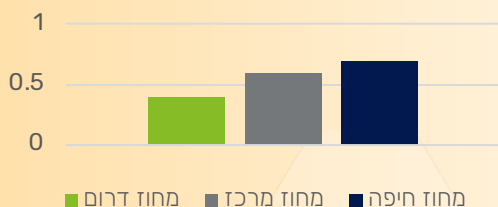
ברפואה הראשונית השירותים ניתנים במרבית היישובים במרחב הכפרי באמצעות רופא משפחה המבקר לפרקים במרפאה היישובית למספר שעות מוגבל בשבוע והנותן מענה בלתי ברירה גם לילדים כתוצאה מאילוצי הנובע מהמחסור המשמעותי ברופאי ילדים בחבל. לעומת זאת בעיר שדרות שירותי הרפואה הראשונית ניתנים באמצעות מרפאות קופות החולים הפזורות בעיר (כללית, מכבי ולאומית, למעט מאוחדת), יצוין כי בעיר בשדרות נבנות שכונות חדשות המצריכות הרחבת המענים של שירותי הרפואה הראשונית לטובת התאמתם למאפיינים הדמוגרפיים המתחדשים בעיר.

לבסוף, אבן היסוד לחיזוק ולפיתוח כלל המענים הרפואיים ולצמצום הפערים בבריאות היא עיבוי המשאב האנושי באמצעות עידוד כוח אדם רפואי ומקצועות הבריאות להשתלב בעבודה במסגרות הרפואה הציבורית בחבל. לשם כך, יש למצוא את המנגנונים ההוליסטיים המתאימים בתחומים המקצועיים בדיוור ובקהילה אשר יובילו לשינוי המיוחל, כמו גם עידוד רופאים עולים לעבוד בחבל ופתיחת מסלולי לימוד בתחומי מקצועות הבריאות, תוך יצירת מנגנוני תמרוץ והתחייבות של הבוגרות והבוגרים לעבוד בחבל הארץ ובכך לשמש מקפצה לשילובו של דור חדש מקצועי בהתיישבות ובתעסוקה בתחומי הבריאות בחבל.

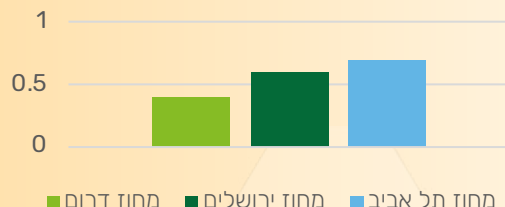
1 מתוך נתוני התוכנית הלאומית למדידת זמני המתנה, משרד הבריאות.

2 נתוני המחלקה להתפתחות הילד, משרד הבריאות

שיעור המועסקים בריפוי
בעיסוק ל-1000 נפש

שיעור המועסקים בקלינאות
תקשורת ל-1000 נפש

2.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

אירועי ה-7.10 הדגישו את הצורך בעיבוי מערך שירותי רפואת החירום ברשויות החבל, בדגש על הקמת נקודות הזנק חדשות לשירותי רפואת החירום ברשויות, עיבוי כ"א מטפל, חלוקת ציוד רפואי מתאים ועל הקמת מערך הכשרה לצוותי החירום היישוביים. כך גם ההבנה כי על אף הפערים הלאומיים במערך בריאות הנפש במערכת הבריאות בישראל המדינה מחויבת למקד מאמץ ייעודי לתושבי החבל חרף האירועים הקשים והטלטלה האישית, המשפחתית והקהילתית. המענה הייעודי יינתן באמצעות חיזוק מרכזי החוסן לתגבור שירותי בריאות הנפש על אך המחסור במשאבים בדרום.

2.3 תובנות מרכזיות

- 2.3.1 נדרש קידום הנגשת שירותי הבריאות בכלל החבל בדגש על המרחב הדרומי.
- 2.3.2 נדרש לעבות את שירותי החירום ואת מערך האמבולנסים ביישובי החבל.
- 2.3.3 צפויה עלייה בביקוש לשירותים רפואיים, ושירותי בריאות הנפש בחבל.
- 2.3.4 נדרש גיבוש סל מענים לטובת משיכת כוח אדם להגדלת היצע המטפלים כולל הקמת מסלולי לימוד למקצועות הבריאות (בכפוף לאישור מל"ג).
- 2.3.5 יש לשפר את המענה להתפתחות הילד.
- 2.3.6 נדרשות תוכניות העוסקות באורח חיים בריא ורפואה מונעת, עיבוי בעל תפקיד העוסק בקידום בריאות ובריאות הנפש במסגרת המועצה המקומית.

2.4 יעדים

- 2.4.1. הגדלת ההיצע וסוג המענים בתחומי הבריאות בהתאמה לצורכי התושבים.
- 2.4.2. העלאת זמינות ונגישות לשירותי רפואה.
- 2.4.3. הרחבת תשתית וטיפול חוסן.
- 2.4.4. הרחבת המענה הטיפולי ההוליסטי.

2.5 כיווני פעולה כלליים

- 2.5.1. הרחבת היצע וזמינות שירותי הרפואה.
- 2.5.2. הקמת מרכזי רפואה מרחביים בצפון ובדרום החבל בשדרות ובאשכול.
- 2.5.3. סיוע בהקמת מרפאות ראשוניות חדשות לשירות הצמיחה הדמוגרפית בעיר שדרות והרחבת המענים הרפואיים באשכול.
- 2.5.4. שיפוץ והרחבת מרפאות קיימות ביישובים.
- 2.5.5. הקמת 4 נקודות הזנק של מד"א בכל מועצה אזורית (למעט שדרות) ותוספת נט"ן למרחב אשכול.
- 2.5.6. הרחבת שירותי בריאות הנפש בשדרות ובאשכול.
- 2.5.7. הרחבת המענה הטיפולי וחיזוק התשתיות למרכזי החוסן.
- 2.5.8. חיזוק הבריאות ברשות באמצעות איוש בעלי תפקידים מתחום הבריאות לקידום בריאות ותכלול מענה הוליסטי לבריאות הנפש בשיתוף שירותי הרווחה והחינוך בכל רשות.
- 2.5.9. חיזוק מערך השירותים בהתפתחות הילד.
- 2.5.10. ייזום והפעלת פרויקטים בתחומי הבריאות הדיגיטאלית, רפואה מרחוק וחדשנות לטובת טיוב זמינות ונגישות לשירותי הרפואה.
- 2.5.11. הכלת אמצעים לגיוס ולעיבוי מטפלים לחבל תקומה.
- 2.5.12. פתיחת מסלולי לימוד חדשים בתחומי מקצועות הבריאות ומשיכת דור חדש של מטפלים להתיישבות ותעסוקה בחבל.

2.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
2.א.3	הקמת מרכזים רפואיים	העלאת זמינות ונגישות שירותי הבריאות בתחום הרפואה הקהילתית והשניונית במרחב – מנגנון הפעלה להקמת המרכזים הרפואיים יבחן וגובש עם הגורמים הרלוונטיים במשרדי הממשלה ובקופות החולים וזאת לצורך מתן שירות מיטבי בקהילה לתושבי האזור	70	רשויות / משרד הבריאות / קופות החולים	חומש
	הנגשת ועיבוי שירותי הרפואה בחבל	חיזוק והבטחת שירותי הרפואה – דחופה, ראשונית ויועצת, שיקום ובריאות הנפש, גיוס ושימור כח אדם לרבות עידוד עליית רופאים עולים וקידום בריאות דיגיטלית וחדשנות	264	משרד הבריאות/ קופות החולים/ מד"א/רשות החדשנות/ משרד הקליטה והעלייה	חומש
	רפואה מונעת וקידום בריאות	קידום בריאות תושבי החבל תוך חיזוק הבריאות ברמה המועצתית, הגברת מענים לגיל השלישי	40	משרד הבריאות / רשויות	חומש
	התפתחות הילד	חיזוק המענים להתפתחות הילד ולילדים על הרצף	39	משרד הבריאות / קופות חולים / רשויות	חומש
	חיזוק מרכזי החוסן	התאמת מרכזי החוסן בהיבטי תשתית, תפעול ותחזוקה לצרכים החדשים שהתהוו ו/או הועצמו עקב אירועי ה- 7/10	99	משרד הבריאות/ רשויות	חומש
	מענה לטיפולים תוספתיים	מתן מענים נדרשים לטיפולי חוסן ונפש, לאבחון וטיפול בפרט ובקהילות הסובלים מטראומה מחרדה ומהתמודדות עם השלכות של אובדן ושכול, וסנכרון בין כלל מעני בריאות הנפש בחבל בדגש על רצף הטיפול כמתחייב מאירועי ה- 7/10 והשלכותיהם	111	משרד הבריאות / רשויות	חומש
	מרכז אזורי רב תחומי (לרבות חוסן)	מרכז טיפולי-שיקומי	100	משרד הבריאות, משרדי רווחה, חינוך, רשויות	חומש

3. רווחה

מערכת הרווחה היא מנגנון חשוב המעניק לאוכלוסייה מעטפת תמיכה, שיקום וליווי המצמצמים את ההשפעות השליליות של אירועי המלחמה ברמות השונות על בתי האב (פרט משפחה וקהילה) בחבל. טראומת ה-7.10, ההשפעות הכלכליות של הפינוי המתמשך, ההשפעות על מצבם הרווחתי והנפשי של המפונים במלונות, עלייה בפגיעות של נוער בתקופה שכזו, מצבי סיכון כאלה ואחרים ועוד, מחייבים מערכת רווחה משמעותית מעובה ופרו-אקטיבית המובילה תהליכים משמעותיים ואפקטיביים בקהילה ומנגישה את המענים ככל הניתן לאוכלוסיית היעד. כל זאת במטרה לסייע לפרטים ולמשפחות לקבל את מעטפת השירותים, הליווי והתמיכה המותאמים והנכונים עבורם באופן מיטיב ומקדם.

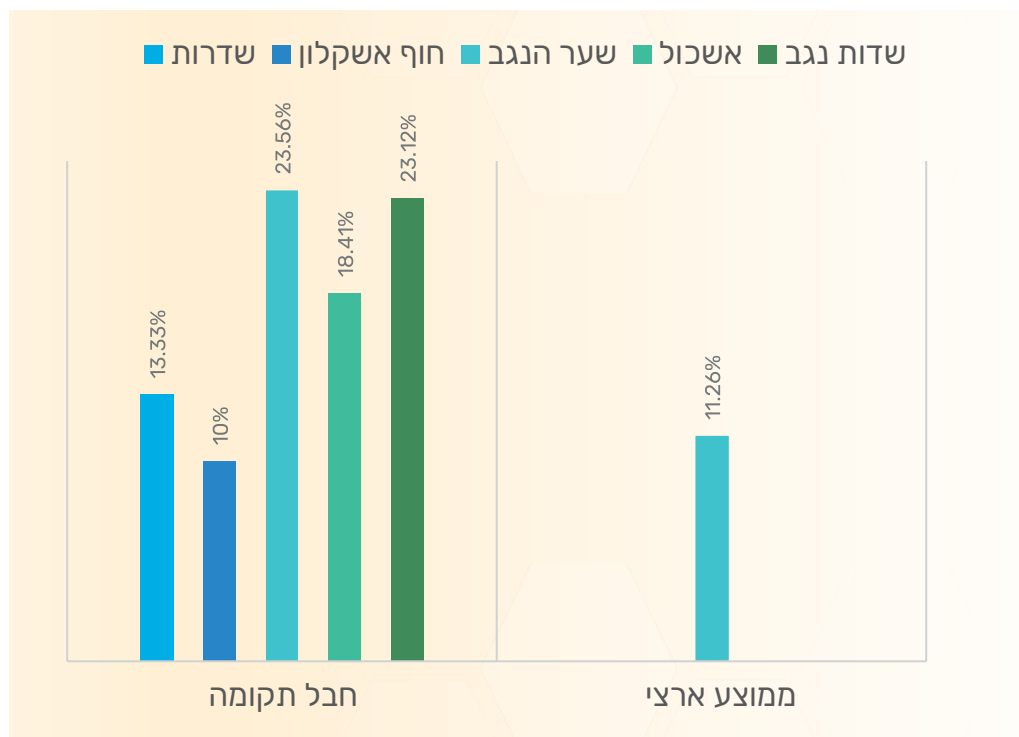
3.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

השירות במחלקות לשירותים החברתיים בקרב רשויות החבל ערב המלחמה עמד על כ-13,534 מקבלי שירות, אשר היוו כ-15.9% מאוכלוסיית החבל, הגבוה מהממוצע הארצי (11%).

פירוט הנזקקות המרכזיות של מקבלי השירות טרום המלחמה:

- קשיים על רקע זקנה
- קשיים על רקע מוגבלות
- קשיים בין הורים לילדים או בקרב ילדים
- עוני

אחוז המוכרים בשירותי הרווחה בכל רשות

3.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

3.2.1 אירועי ה-7.10 גרמו לחוויות טראומה ושכול בהיקפים חסרי תקדים, ובהתאם לכך לצורך גבוה במיוחד בשירותי רווחה ושלומות. לאור האמור, יש צפי לעלייה משמעותית בביקוש לשירותים אלו עם הימשכות תקופת הפינוי ותחילת החזרה ליישובים.

3.2.2 הצרכים המרכזיים העולים מהרשויות המקומיות הינם: טיפול בסוגיות של יחסי הורים וילדים, מעטפת שירותי תמיכה וטיפול לאוכלוסייה עם מוגבלויות¹, התמודדות עם עוני, אוכלוסיית האזרחים הוותיקים ואוכלוסיית הנוער והצעירים על רצף הסיכון, הסכנה והניתוק.² כיום, יש קושי למצוא פתרונות רווחה ושלומות לאוכלוסיית המפונים הן בשל הפיזור הגיאוגרפי הנרחב שלה והן בשל מורכבות בגיוס כוח אדם למציאות חסרת ודאות. מעבר לכך, חלק ניכר מהמטפלים הם מפונים, עניין שיוצר מורכבות מסוימת בטיפול באוכלוסייה.

3.2.3 נכון להיום, היקף תקני העו"ס בחבל גדל ב-51% מה-7.10 (מ-147 ל-222). הטיפול באוכלוסייה מזמן ועתיד לזמן אתגרים חדשים שידרשו הקשבה ושיח עם האוכלוסייה עצמה ועם אנשי מקצוע בשטח לשם גיבוש מענים מותאמים.

להלן פירוט היקף התקינה בחבל נכון היום

מימון	לא עו"ס	עו"ס	סכום כולל
ע"ח המשרד	32.96	158.13	191.09
ע"ח הרשות	4.74	12.02	16.76
תקציבי פעולה	5.20	9.27	14.47
סכום כולל	42.90	179.42	222.32

3.2.4 היכולת להניע מהלך שיקום פיזי, כלכלי וחברתי תלויה ביכולות של הפרטים, המשפחות והקהילות להתמודד ולהתחזק כחלק מתהליך של שיקום וצמיחה. מערכת הרווחה פועלת בשותפות עם הרשויות המקומיות, זאת על מנת להיות ערוכים לקדם ולתמוך בתהליך השיקום, הפיתוח וההקמה מחדש של הנגב המערבי במטרה להפכו לחבל הארץ שישמש דוגמה ומופת לחברה חסונה, בריאה שתמשוך אליה משפחות מכל רחבי הארץ ומכל גווי החברה הישראלית.

1 ילדים ונוער במלחמת "חרבות ברזל" ברוקדייל 2023: <https://brookdale.jdc.org.il/publication/the-effects-of-the-israel-hamas-war-on-children-and-youth-in-israel>
2 אנשים עם מוגבלות בישראל במלחמת "חרבות ברזל": עובדות ומספרים – ד"ר ליטל ברלב, נורית גדסי, מריאלה יאבו, ד"ר רותם נגר אידלמן, הילה רימון גרינשפן- ברוקדייל 2023 : <https://brookdale.jdc.org.il/publication/people-with-disabilities-in-israel-during-the-2023-israel-hamas-war-facts-and-figures>

3.3 תובנות מרכזיות

- 3.3.1 נדרש לתגבר את השירותים החברתיים.
- 3.3.2 הכשרת כלל המטפלים להתמודדות עם אובדן, טראומה ושכול (ובמיומנויות נוספות בתחום חוסן פרט, משפחה וקהילה, מצבי סיכון בחירום ועוד).
- 3.3.3 נדרש לחזק את החוסן הכלכלי והסיוע במיצוי זכויות של הפרט.
- 3.3.4 נדרש גיוס ואיוש תקנים, הכשרה, ליווי, תמרוץ, שימור וחיזוק אוכלוסיית העובדים הסוציאליים.
- 3.3.5 יש להרחיב את מגוון השירותים והמענים תוך התייחסות לאוכלוסיות מגוונות וייחודיות בהתאמה ולפעול במגוון רחב של כלים כולל שיפור תשתית על מנת להנגיש ולהתאים את השירותים החברתיים לקהילות, למשפחות, לילדים, לבני הנוער, הצעירים ואוכלוסיית האזרחים הוותיקים.
- 3.3.6 נדרשת התייחסות ממוקדת וחיזוק במועצה אזורית אשכול – לאור העובדה כי מדובר ב"פריפריה של הפריפריה" (למשל מרחק של 50 ק"מ בין שדרות לגבולות), אזור אשר היה מוקד מרכזי בפגיעה בנפש והיווה ביום ה-7 באוקטובר "מוקד רעידת האדמה".

3.4 יעדים

- 3.4.1 ירידה בזיהוי נזקקות טראומה ושכול במוקד ההתערבות לאחר 3 שנים.
- 3.4.2 40% שיפור במדדי שלומות אישית ומשפחתית לאחר 3 שנים.
- 3.4.3 שביעות רצון עובדים מהדרכות מקצועיות בתחום החוסן.
- 3.4.4 איוש מיטבי של המשרות והיקף נמוך של עזיבת עובדים.
- 3.4.5 עליה בהיקף מקבלי השירות שחזרו למעגל העבודה ומרבית מהפונים שקיבלו ליווי במיצוי זכויות, זכויותיהם מוצו.
- 3.4.6 העמדת גורמי מקצוע שיספקו הכוונה משפטית ראשונית וייסיעו במיצוי זכויות משפטיות.

3.5 כיווני פעולה כלליים

- 3.5.1 פיתוח סל מענים להתמודדות עם טראומה ושכול כולל מסגרות טיפוליות מותאמות.
- 3.5.2 הרחבת התקינה, תמרוץ ושימור כוח אדם קיים וחדש.
- 3.5.3 פיתוח מערך הכשרה והדרכה מכון טראומה.
- 3.5.4 בינוי תשתיות תומכות לשירותי הרווחה.
- 3.5.5 מיצוי זכויות וזכאויות ליצירת חוסן כלכלי.
- 3.5.6 פיתוח והקמת מענים מגוונים ומרכזים לליווי ומיצוי זכויות.
- 3.5.7 פיתוח מענים לנוער ולצעירים על רצף הסיכון, הסכנה והניתוק.
- 3.5.8 פיתוח מענים לאנשים עם מוגבלויות וצרכים מיוחדים ובני משפחתם.
- 3.5.9 פיתוח מענים לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים (גיל שלישי).
- 3.5.10 יוזמות פרו-אקטיביות לצמצום התנהגויות סיכוניות בקרב בני נוער צעירים ובוגרים וטיפול בהן.
- 3.5.11 טיפול בתא המשפחתי בראייה הוליסטית.
- 3.5.12 חיזוק החוסן של הקהילות וטיפול בטרומה ובשכול הקולקטיבי.

3.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.א.3	התמודדות עם טראומה ושכול - מגוון תוכניות אשר נותנות מענים לנפגעים ומלוות את משפחותיהם, הדרכות והכשרות לאנשי המקצוע	הכשרות והדרכות ייעודיות לעובדים ולמטפלים לטיפול ממוקד ומודע טראומה ושכול. נתינת מענים מגוונים ברמה פרטנית, זוגית, משפחתית וקהילתית וכן קבוצתית דוגמת טיפול רגשי, הדרכת הורים, תמיכה ליווי וחונכות למש' המתמודדות עם שכול, הקמת מרכזים לבני משפחה מטפלים, קב' ייעודיות לשכול ועוד	61	משרד הרווחה והביטחון החברתי	3 שנים ראשונות עיקר התקציב, ופעילות נמוכות יותר בשנים לאחר מכן
	שמירה על שלומות אישית ומשפחתית - מגוון תוכניות לאוכלוסיות מיוחדות: אזרחים ותיקים, צעירים ונוער בסיכון, אנשים עם מוגבלות, נפגעים ונפגעות תקיפה מינית ועוד	הפעלת תוכניות מגוונות המותאמות לאוכלוסיות יעד ³ ייחודיות בקהילה כולל הרחבת תוכניות לאיתור בני נוער על רצף הסיכון הסכנה והניתוק מועדונים לאזרחים ותיקים, מועדונים לילדים, ת.מניעה ושיקום לנוער על רצף הסיכון. עבודה עם הורים, מוגנות, תוכניות לליווי והדרכת הורים, תוכניות ייעודיות לצעירים ועוד	115	משרד הרווחה והביטחון החברתי	חומש
	תמיכה בעובדים ובמערכת - הרחבת התקינה, תגמול, תמרוץ ושימור עובדים סוציאליים	תוספות תקינה, תגמול ותמרוץ לקליטה של עובדים נוספים כדי לתת מענה לביקוש הצפוי, שימור עובדים וותיקים	130	משרד הרווחה והביטחון החברתי, משרד האוצר, מנהלת הפנים, מנהלת תקומה	חומש
	חוסן כלכלי ומיצוי זכויות - תוכניות תמיכה וליווי כלכלי, סיוע חומרי והרחבת המענים המגוונים, כולל המרכזים למיצוי זכויות	תוכניות תמיכה וליווי כלכלי, מענקי ביטחון תזונתי, העצמה והרחבת המענים והמרכזים למיצוי זכויות	74	משרד הרווחה והביטחון החברתי, משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי ומערך הדיגיטל הלאומי	התמקדות בשנתיים הראשונות
	מיצוי זכויות משפטיות	מיצוי זכויות משפטיות	8	משרד המשפטים	התמקדות בשנתיים הראשונות, מופחתת בשנה השלישית
	הוספת מבני שירותים חברתיים- הקמת שירותים ומסגרות לילדים ונוער, מועדונים, הרחבת שלוחות והנגשת שירותים חברתיים, מסגרות לאזרחים ותיקים ולאוכלוסיות ייחודיות נוספות	הקמה וטיוב תשתיות בכלל תחומי הרווחה בהתאם למיפוי שנעשה עם הרשויות ועל מנת לתת מענים ייעודיים המותאמים לאוכלוסיות הרלוונטיות. לרבות צורכי מגוון, מסגרות קהילתיות שונות, הרחבת המחלקות לשירותי הרווחה ועוד	128	רשויות מקומיות, משרד הרווחה והביטחון החברתי	חומש

3 במסגרת זו יש להטיל על משרד הרווחה והביטחון החברתי להכליל את המועצה האזורית שער הנגב בתכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון (360)

4. קהילה

צורות התיישבות

24 קיבוצים

18 מושבים

עירייה אחת

2 ישובים קהילתיים

מרכז קליטה אחד

המונח "קהילה" מתייחס לפרטים החולקים ערכים משותפים, תרבות והרגלי חיים ומתנהלים כקבוצה חברתית. הקהילה משמשת עמוד תמך אינטגרלי ביישובים השונים שבחבל, והיא חשובה בהם במיוחד כיוון שביכולתה להעניק תחושת שייכות, משמעות ותמיכה חברתית. כמו כן, ישנם יתרונות רבים ליישובים שבהם קיימת קהילה חזקה ביחס ליישובים לא קהילתיים, כגון רמת חיים גבוהה יותר, תחושת ביטחון מוגברת ואירועי חברה ותרבות עשירים יותר.

הקהילה היא אקו-סיסטם שבאפשרותו לקדם תהליכי שיקום וצמיחה משמעותיים ברמת החבל, לאפשר מעטפת חיונית לפרט ולמשפחה ולקדם תהליכי התפתחות וצמיחה. בתקופת הפינוי ניתן היה לראות את הפער בהתנהלות ושלומות הפרט בהתאם לחוזק הקהילה אליה הוא השתייך ולפרופסיונאליות של המוסדות המארגנים שלה (ניהול ומזכירות, קהילה, חינוך, ותיקים, בריאות, רווחה וכיוצ"ב). במקרים רבים הקהילה עצמה, באמצעות צוותי הצח"י והצח"ש (צוותי חירום ישוביים/שכונתיים) היא שדאגה לתת מענים מיידיים בתחומים שלא הוחזקו על ידי המוסדות השונים, דוגמת חינוך חברתי, תמיכה רגשית ואף צמיחה של יוזמות שונות דוגמת איסוף תרומות של ביגוד וציוד לתינוקות.

יש שונות רבה בממד הקהילתי בין שלוש צורות ההתיישבות שבחבל: קיבוץ, מושב ועיר. בקיבוצים, ככלל, קיימת רמת קהילתיות גבוהה בשל תפיסה עקרונית של מענה כולל בתחומי הקיבוץ, שמתקיימים בה שירותים קהילתיים רחבים – החל מריבוי בעלי תפקיד בשכר (לרוב בין 2-8, לפי המבנה הארגוני הספציפי), דרך ועדות פעילות בתחומי הקהילה השונים המערבות מתנדבים רבים מן הקהילה ועד למענים רחבים ושונים ובהם חינוך חברתי מקיף, אירועי קהילה ותרבות לפי צרכי התושבים, תמיכה בפרט ועוד.

במושבים התפיסה הקהילתית שונה, והמדד המובהק לכך הוא מספר בעלי התפקיד בשכר: פרט לתפקיד הטכני של ריכוז ומזכירות, קיימים מושבים אשר בהם לא קיימת כלל הפונקציה של הריכוז הקהילתי, בעוד שאחרים כוללים בנוסף גם תפקידי חינוך, ותיקים וכיוצ"ב. בהמשך לכך, רבים מן המענים בתחום החינוך הבלתי פורמלי והקהילה מתבססים על מענים של המועצה האזורית, ככל שאלה ניתנים על ידה.

לצד הקיבוצים והמושבים בחבל כפי שצוין לעיל, ישנה העיר שדרות, אשר מאופיינת בממד קהילה ותחושת השייכות גבוהים מהמוצא הארצי. העיר מחולקת לכ-12 שכונות בהן מתגוררות אוכלוסיית מקהילות שונות ומגוונות, דוגמת קהילה דוברת השפה הרוסית, אתיופית, בני מנשה, גרעין תורני, קיבוץ עירוני, זאת לצד אוכלוסייה ישראלית וותיקה. ברשות מנהיגות מקומית מאוד חזקה המתמודדת עם מנעד של שני מתחים מרכזיים, האחד הינו של חוסן קהילתי מאוד גדול, זאת לצד מציאות ביטחונית מאתגרת ומצב סוציאקונומי מורכב.

עם זאת, אירועי ה-7.10, המלחמה ופינוי היישובים פגעו באופן משמעותי במבנים הקהילתיים של היישובים השונים, הן בשל אובדנם הכואב של בעלי תפקיד משמעותיים בתוך הקהילות, הן בשל הניתוק הכפוי מהמרחב הפיזי סביבו נבנתה הקהילה והן בשל היפרדות הקהילות לפתרונות ביניים שונים. לא בכדי היעד הראשון של החלטת הממשלה הוא "חיזוק החוסן של הקהילות והתושבים שבחבל". בהתאם לכך, יש צורך בביצוע תהליכי הבנייה קהילתית סדורים כדי לבנות ולשקם את התשתית הקהילתית שתאפשר את צמיחתו של החבל מחדש ואת המנגנונים שיאפשרו את חיזוק החוסן – ברמה האישית, המשפחתית והקהילתית. כחלק מהבנת החשיבות של המענים הללו לחוסן הקהילות ולתהליך השיקום נפעל לייסד את המענה לזה באופן סדור על ידי בעל תפקיד ייעודי.

ציר עבודה נוסף בתחום הקהילות הוא הצמיחה הדמוגרפית החשובה הן לחוסן הקהילה והן לצמיחה של החבל. הרכיב העיקרי בצמיחה הדמוגרפית הוא הבאת משפחות צעירות ומשפחות עולים. דבר הדורש תהליך של שיפור התשתיות והמענים בחבל לצורך הבאת קהילות כולל פעילות בתחום צוות הבינוי שתאפשר את הרחבת הקליטה.

4.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

4.1.1 לפני ה-6.10, כלל רשויות החבל התאפיינו במידת קהילתיות גבוהה. הדברים נכונים הן לגבי צורות התיישבות קהילתיות יותר מטבען, כדוגמת קיבוצים ומושבים, והן לגבי העיר שדרות שבה מדד הקהילה ותחושת השייכות היו גבוהים מהממוצע הארצי (6.8 בהשוואה ל-6.1 ו-8.1 בהשוואה ל-7 בהתאמה).

4.1.2 קשיים מסוימים דווחו בקרב אוכלוסיות חדשות ביישובים ובקרב רווקים. הקשיים שהיו קשורים כפי הנראה, למגמת הזדקנות כללית של החבל שהתקיימה טרום המלחמה.

4.1.3 בנוסף יש לציין כי בשדרות ובהתיישבות הכפרית האחרת בחבל, קיים מחסור בכוח אדם מיומן לעבודה בתחומי הקהילה שלא על בסיס התנדבות.

4.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

בעקבות אירועי ה-7.10 והפגיעה האנושה בקהילות החבל נדרש תהליך שיקום ארוך של יישובי המועצות האזוריות אשכול, שדות נגב, שער הנגב וחוף אשקלון וכן קהילות העיר שדרות.

הניסיון הישראלי והעולמי מלמד כי לקהילה השפעה קריטית על תהליכי השיקום ולחוסן קהילתי השפעה משמעותית על חוסן הפרט והמשפחה¹ ובמיוחד לילדים ולמשפחות. תמיכה רגשית ועזרה מעשית מצד חברי קהילה מהווה גורם עמידות מרכזי עבור משפחות ילדים ובני נוער בתקופות של לחימה, אי וודאות ופינוי².

מאורעות ה-7.10 הובילו גם לשבר קהילתי אמיתי: התגלעו סכסוכים בין משפחות וקהילות, ונוצר משבר מנהיגותי בקרב קהילות רבות שבמתבטא בתפקוד חלקי בלבד של ועדות וגופים שונים בתוך היישובים. חוסר הוודאות בנוגע לחזרה, ולמוכנות של כלל המפונים לשוב מעיב גם הוא על החיים הקהילתיים בכלל הרשויות. נכון להיום, לכל יישוב במרחב הלא-עירוני הותאם מלווה קהילתי המעניק ליווי אישי וקבוצתי לבעלי התפקידים הרלוונטיים ביישובים השונים, תוך התמקדות בפן הסוציאלי-חברתי של שיקום הקהילה, ליווי בתהליכי התכנון הפיזי של יישובי הביניים ויישובי הקבע ועוד. תכנית שהתחילה ביוזמת החטיבה להתיישבות ועברה כיום לתקצוב תקומה והמשך הפעלה באמצעות החטיבה להתיישבות.

4.2.1 בעיר שדרות שהחיים הקהילתיים בה רופפים יותר מטבעם, הפינוי והפיצול פירקו קהילות ומסגרות שייכות רבות. נכון להיום, פועלים בשדרות כ-1,500 מתנדבים השייכים לכ-25 ארגוני מתנדבים. תקציב הפעילות של היחידה לעבודה קהילתית עומד על 1.23 מיליון ₪ (ללא תקצוב כוח אדם מתקציבי משרד הרווחה והשירותים החברתיים).

4.3 תובנות מרכזיות

4.3.1 יישנה חשיבות רבה לקיום פעילויות קהילתיות להתמודדות משותפת, ליצירת לכידות קהילתית לאור המצב המורכב והמאתגר איתו מתמודדות הקהילות בחבל.

4.3.2 נדרש חיזוק האמון, הזהות והשייכות של הקהילות השונות, לצד הבניית הנרטיב החדש ע"י פעולות מחברות שונות ובהן הנצחה וזיכרון.

1 בן יוסף, 2010; שוגרמן וסנדר, 2011
2 המרכז הישראלי להתמכרויות, מרכז מיטב-אוניברסיטת רייכמן-פרופ' ענת שושני מרץ 2024

4.3.3. נדרש לחזק את הנהגות היישובים ולהוסיף בעלי תפקידים בשכר על מנת להמשיך ללוות את הנהגת היישוב באמצעות המלווים הקהילתיים שהותאמו למשימה ורכזי/מנהלי קהילות ביישובים הרלוונטיים.

4.3.4. מזוהה צורך לאחד מחדש ולחזק את הקהילות כולל בעיר שדרות ולהחזירן לאיתנות. ישנה חשיבות מרבית לקידום נושא הקהילתיות והעבודה המשותפת של הרשויות המקומיות עם היישובים תוך נתינת מענים מותאמים לאוכלוסיות ייחודיות במגוון הרשויות, וחיזוק ממשקי העבודה בין הרשויות ליישובים השונים.

4.4 יעדים

4.4.1. ממוצע מדד הקהילתיות/מדד החוסן הקהילתי שווה או גבוה יותר בהשוואה ארצית בתום 3 שנים.

4.4.2. עלייה בכמות התושבים העולים.

4.5 כיווני פעולה כלליים

4.5.1. גיבוש מערך מתנדבים חזק ברחבי החבל.

4.5.2. ליווי פרטני וקהילתי בתהליכי השיבה הביתה.

4.5.3. המשך ליווי קהילתי לאחר השיבה הביתה לצורך שיקום וצמיחה.

4.5.4. תהליכי גיבוש, חיבור וחיזוק החוסן הקהילתי.

4.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
4.א.3	העצמה מקומית וליווי קהילות- מימון רכזי/ מנהלי קהילות ביישובים, חיזוק מערך ההתנדבות ביישובים ותוכניות ל להבנייה קהילתית עם התייחסות מותאמת לאוכלוסיות ייחודיות (להט"ב, העצמה נשית ועוד)	מימון רכזי קהילות ומלווי קהילות ביישובים (מלווים עד 3 שנים, רכזים עד 4 שנים), פעילויות ותוכניות לחיזוק תחושת השייכות, המחויבות, האמון והחוסן הקהילתי, חיזוק מערך ההתנדבות ביישובים ותוכניות להבנייה קהילתית	127	משרד הרווחה והביטחון החברתי, משרד הנגב והגליל והחוסן הלאומי, משרד לביטחון לאומי, משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות (החטיבה להתיישבות עמותות ארגונים וחברות ממשלתיות	התמקדות בשלוש שנים הראשונות (מתוך תקציב זה- ניתנה מקדמה ע"ס 12 מלש"ח בתחילת 2024)
	קליטת עלייה ואולפנים	תמיכה בתוכניות בית ראשון במולדת לעולים חדשים ועלייה של קהילות+ אולפנים למטרות צמיחה דמוגרפית	12	משרד העלייה והקליטה	2025-2027

5. תרבות

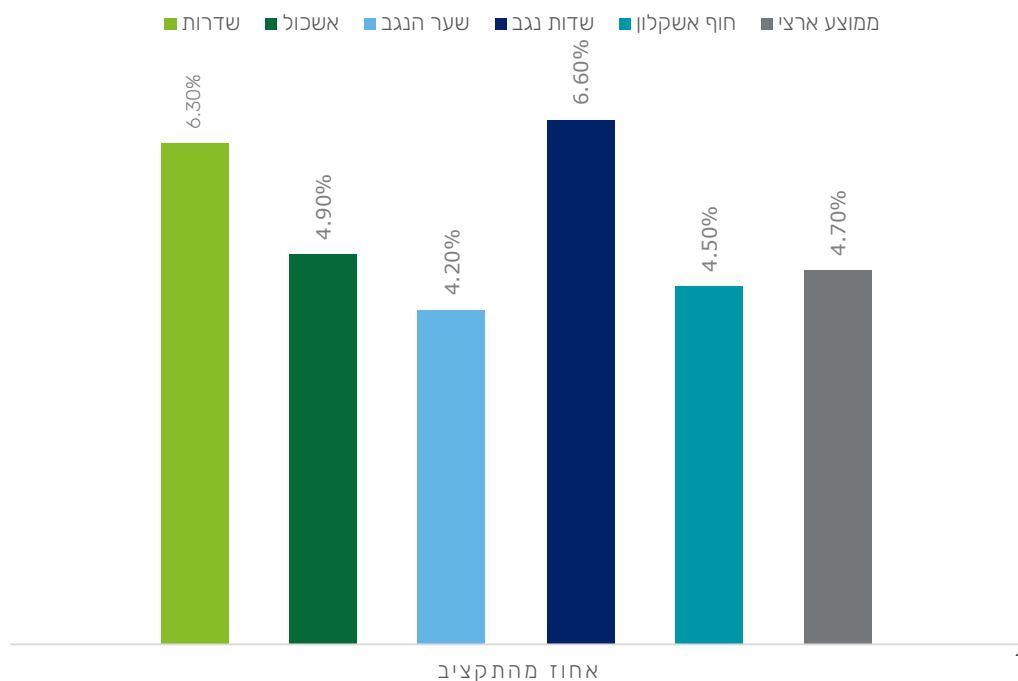
תרבות היא אמצעי וכלי ליצירת לכידות חברתית קהילתית ואזורית שלה השפעה ישירה על השלומות - רווחת החיים ובריאות הנפש. לנכסי תרבות וזהות תרבותית ייחודית של קהילה יש השפעה רבה על הפיתוח האזורי והתדמית החיובית של מקום ואזור¹. היצירה התרבותית יכולה לתרום לפיתוח של הסביבה על ידי יצירת מקומות עבודה וערך כלכלי, שיפור איכות החיים וככלי אשר משמש כעוגן קהילתי. אחד מהמניעים של פיתוח כלכלי מקומי הוא תמונה חיובית של מקום או אזור על ידי זיהוי והערכת נכסים תרבותיים ייחודיים. בין אם זה עירוני או כפרי, תרבות יכולה גם לתרום לסביבת מגורים טובה יותר.

תוכנית זו נועדה לטפח סביבה שבה ניתן הדגש הראוי ליצירתיות משגשגת, למגוון תרבותי ולעידוד מצינות גם בתחומי התרבות. התוכנית נועדה, באמצעות עידוד יצירה, חיזוק המוסדות והמגוון התרבותי באזור ועידוד של צריכת תרבות, לא רק לשמר את הזהות הייחודית היצירה התרבותית יכולה לתרום לפיתוח של הסביבה על ידי יצירת מקומות עבודה וערך כלכלי, שיפור איכות החיים וככלי אשר משמש כעוגן קהילתי. אחד מהמניעים של פיתוח כלכלי מקומי הוא תמונה חיובית של מקום או אזור על ידי זיהוי והערכת נכסים תרבותיים ייחודיים. בין אם זה עירוני או כפרי, תרבות יכולה גם לתרום לסביבת מגורים טובה יותר.

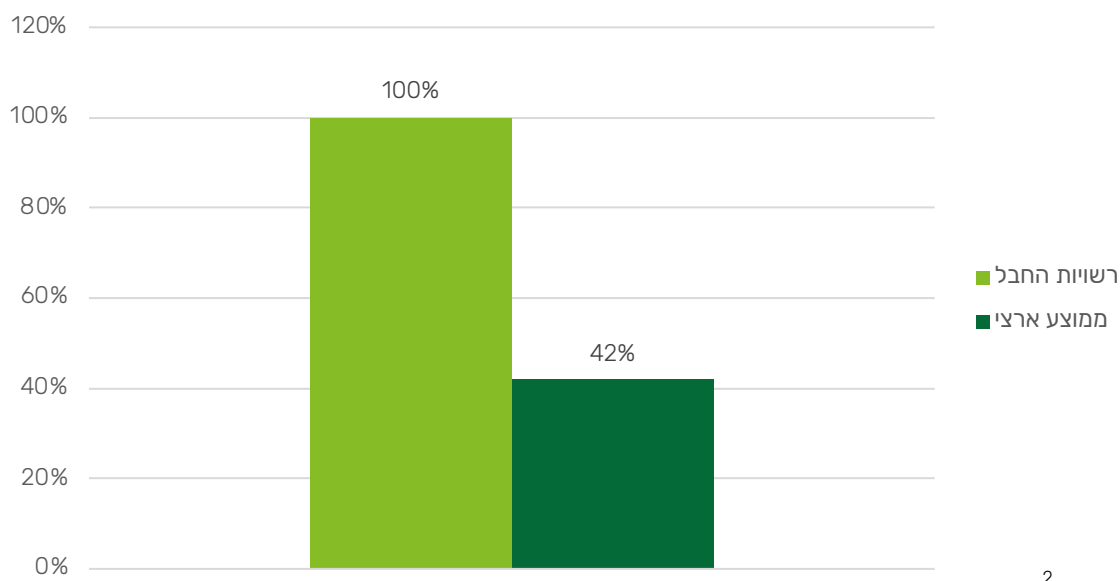
תוכנית זו נועדה לטפח סביבה שבה ניתן הדגש הראוי ליצירתיות משגשגת, למגוון תרבותי ולעידוד מצינות גם בתחומי התרבות. התוכנית נועדה, באמצעות עידוד יצירה, חיזוק המוסדות והמגוון התרבותי באזור ועידוד של צריכת תרבות, לא רק לשמר את הזהות הייחודית של האזור, אלא גם להציבה כמגדלור של יצירתיות, הזדמנויות ותרבות. בתוך התוכנית ניתן מיקוד לעוגנים התרבותיים המקומיים ולאומנים המקומיים כאבני היסוד להמשך ההתפתחות התרבותית של החבל, ולמחלקות התרבות ברשויות המקומיות אשר משמשים כסוכני שינוי והשפעה, ככלל המיקוד בתוכנית זו היא על החשיפה לתרבות מגוונת ועשירה לקהל רחב ככל הניתן מילדים ועד קשישים.

כחלק מתוכנית החומש בתרבות לפיתוח האומנות והתרבות באזור נלקחו בחשבון המאפיינים והשחקנים המקומיים, האופי של הקהילות והסביבה הגאוגרפית והטריטוריאלית בתהליך. על מנת למנוע תכנון שמגיע מגורמים חיצוניים בלבד, ככלל בתהליך התקיים שיח רב עם מנהלי ומנהלות התרבות ברשויות המקומיות, גופי התרבות המובילים בעוטף, אומנים עצמאיים ואיגודי אומנים, המחלקה לתרבות במכללת "ספיר" ואגף התרבות באשכול נגב מערבי, לצד שיתוף ציבור ופגישות שהתקיימו עם נציגים נוספים מקהילת התרבות והאומנות בעוטף ובמקומות נוספים.

אחוז ההשקעה בתרבות בתקציב הרשות ביחס לממוצע הארצי

מינוי מנהלי תרבות ברשות

2 תרבות בעוטף- תוצרי המיפוי, מכללת ספיר.
3 תרבות בעוטף- תוצרי המיפוי, מכללת ספיר.

5.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר¹

התרבות בעוטף הושפעה מכמה מרכיבים בולטים במרחב: ראשית, המצב הביטחוני בשלושת העשורים האחרונים הוביל לפיתוח של מודעות ציבור, להתמקצעות ולמיסוד הקשר בין אומנות לבין חוסן. מודעות זו אפשרה התפתחות של אומנות קהילתית, של פעילות אומנותית שאינה תרפויטית בלבד במרכזי החוסן ושל פרויקטים קהילתיים בתחום התרבות. שנית, המרחב המשותף של ההתיישבות הכפרית לצד המרחב העירוני ואלו תוך קרבה לגבול עם עזה עיצבו במידה רבה את האומנות והתרבות במקום.

זאת ועוד, לתרבות בעוטף זהות מסוימת, אותנטית וייחודית למקום, שמשלבת את הזהויות השונות ביישובים ובעיר שדרות. אחד המאפיינים המרכזיים של התרבות הוא פסטיבלים למשך "דרום אדום" ובתוך כך יזמות עסקית מסדנאות אומן ועד הפקת פסטיבלים במרחב. חשוב לציין שהאתגרים הרבים שהעוסקים בתחום התרבות באזור העוטף נתקלים בהם, אינם רק תוצר של ה-7.10. עוד קודם לכן, העוסקים בתחום נאלצו להתמודד עם תנאים לא שוויוניים ועם מציאות של החלשה שנוצרה משילוב של מספר גורמים. חבל תקומה הוא אזור פריפריאלי שכמו אזורים דומים בישראל סובל מחוסר נגישות מובנית גם בתחום התרבות, אתגרי נגישות, חוסר נגישות לידע ולמשאבים שנמצאים במרכז בפרט מהמסד התרבותי של עולם התרבות בישראל אשר בעל נגישות גבוהה למנגנוני קבלת ההחלטות ועיצוב המדיניות.

על אף המגבלות שהוצגו, בחבל קיימים כוחות תרבות מאוד חזקים בין אם באופן ממוסד או עצמאי, כגון:

- קיום מנהלות התרבות ברשויות המקומיות.
- המחלקה לתרבות במכללת "ספיר" שמכשירה אמנים ואנשי תרבות שחלקם מוביל מיזמים, פרויקטים ואירועים בחבל.
- האומנים והאומנויות וקבוצת האמנים המקומיות.
- כוחות אזוריים כמו אשכול נגב מערבי ותוכנית למנהיגות תרבות של מנדל בנגב.

לתרבות וליצירה המקומית חשיבות רבה בחבל. בחינת ההשקעה בתחום מראה כי התרבות נמצאת במעלה סדרי העדיפויות, דבר אשר בא לידי ביטוי בכך שכלל הרשויות מינו מנהלות תרבות במשאבי הרשות המוקצים לטובת התחום. תקציבי התרבות בשדרות ושער הנגב חוצים את הממוצע בכ-34% ובשאר הרשויות דומים לנתון הממוצע הארצי. עם זאת, מלבד שדרות, היקף תקציבי התרבות הניתנים לרשויות ע"י המדינה נמוכים יחסית בהשוואה לשאר הרשויות בישראל. וזאת לאור מפתח התקצוב המבוסס על היקף המשתתפים בפעילות. כ-37% ממוסדות התרבות בעוטף אינם נהנים מתמיכה של משרד התרבות והספורט. היצע התרבות המקומי מתבסס, אפוא, על יזמות מקומית, פסטיבלים והתאגדויות מקומיות של אומנים, ללא תמיכה משמעותית ממוסדות המדינה².

5.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

התרבות בחבל חוותה אובדן משמעותי מבחינת ההרס הפיזי ובפרט בהיבט של אנשי אומנות ותרבות רבים שנרצחו או נחטפו. ולצד זאת אנשי האומנות והתרבות ששרדו את הטבח, חוו פגיעות קשות של אובדן בני משפחה מדרגה ראשונה וחברים ושכנים שנרצחו או נחטפו. מאז ה-7.10 מוסדות התרבות הנתמכים על ידי משרד התרבות והאומנים העצמאיים קיבלו חשיפה, אכסנייה ותמיכה מהרשויות וממוסדות תרבות ברחבי הארץ. פעילותם של חלק מהמוסדות הועתקה למקומות אחרים להמשך פעילות ושיקום מחדש כמו גלריית בארי שקיבלה אכסניה בבית רומנו על ידי עיריית תל-אביב. ברמה הפיזית, יש מוסדות ומרכזי תרבות שנפגעו באופן פיזי, כמו מוזיאון יד מרדכי. לאחר ה-7.10 חלק ממרחבי היצירה של האומנים הופקעו לטובת כוחות הביטחון והקמת בית ספר עורפי

1 תרבות בעוטף - תוצרי המיפוי, מכללת ספיר.

2 תרבות בעוטף - תוצרי המיפוי, מכללת ספיר.

במקרה של בית הספר צוחר במועצה האזורית אשכול.

בהקשר של השגרה והפנאי, התרבות במוקדי הפינוי השתרשה עוד יותר ככלי להתמודדות עם טראומה ופיתוח חוסן. יוצרות ויוצרים עצמאיים רבים פתחו סדנאות יצירה במוקדים אלו. בנוסף, מוסדות התרבות הנתמכים כמו סינמטק שדרות, ותיאטרון העוטף, ארגוני אירועים לטובת המפונים בכל הארץ.

לעשייה תרבותית קהילתית, ישנה משמעות עצומה בכל הקשור לשיקום קהילות העוטף³. מחקרים רבים מרחבי העולם מתייחסים לאופן שבו המדינה עושה שימוש באמנויות כדי לשקם מרחבים וקהילות לאחר אירועי טרור, מלחמות ואסונות. מחקרים מלמדים כיצד אמנות יכולה לתת מענה לצרכים פסיכולוגיים קהילתיים: סולידריות, נראות של הכאב כמו גם התקווה.

5.3 תובנות מרכזיות

5.3.1 כדי להבטיח את שיקומה ויותר מכך, את צמיחתה של התרבות בחבל, נדרש פיתוח מנגנונים המאפשרים לספק מענים באופן נרחב להתארגנויות של יוצרים ויוצרות מקומיים, יזמי תרבות, גופי תרבות שאינם עומדים בקריטריונים לתמיכות ומוסדות קהילתיים.

5.3.2 תרבות האומנות הוא תחום דינמי אשר מתאים את עצמו למצב הביטחוני ולמצב הרוח הלאומי, למאפיינים הגיאוגרפיים והדמוגרפיים, ועל כן לתרבות יש תפקיד מרכזי בשיקום ובצמיחה של החבל.

5.4 יעדים

- 5.4.1 חיזוק האומנים וקבוצות האומנים המקומיים.
- 5.4.2 חיזוק פעילות מוסדות התרבות בחבל.
- 5.4.3 חיזוק הפעילות הרשותית והאזורית בתחומי התרבות.

5.5 כיווני פעולה כלליים

- 5.5.1 שיפור תשתיות התרבות.
- 5.5.2 הקמת מנגנון סיוע ליוצרים עצמאיים.
- 5.5.3 תמיכה בפעילות מוסדות תרבות נתמכים ומוכרים על ידי משרד התרבות והספורט.
- 5.5.4 סבסוד כרטיסים לאירוע תרבות.
- 5.5.5 סבסוד רכזי תרבות אזוריים.
- 5.5.6 פעילויות מותאמת לאנשים עם מוגבלויות.
- 5.5.7 בניית תוכנית אסטרטגית בתחום התרבות ויישומה.
- 5.5.8 העצמת התמיכה הרשותית בתחומי התרבות.

3 על הכוח של אמנות ככלי לפיתוח חוסן קהילתי: Kim, H. (2015). Community and art: creative education fostering resilience through art. Asia Pacific Education Review, 16, 193-201.

5.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
5.א.3	חיזוק פעילות מוסדות התרבות אשר נתמכים ע"י המדינה	העצמה וחיזוק הפעילות של מוסדות התרבות המובילים והנתמכים על ידי משרד התרבות והספורט בחבל הארץ ומתן אפשרות להנגשת התרבות	30	משרד התרבות והספורט, מוסדות התרבות הנתמכים בחבל התקומה	לאורך כל תוכנית החומש
	חיזוק אומנים מקומיים-השכרת חללים ומרחבים ליצירה, לעשייה ותמיכה דרך מנגנון סיוע ליוצרים עצמאיים	יצירת מנגנון שתומך באומנים העצמאיים באופן ישיר מבחינת ההיבטים של פעילות והצגת האומנות לקהל הרחב לצד יצירת מרחב יצירה ומתן מעטפת מלווה	23	משרד התרבות והספורט, רשויות עמותות וארגונים	לאורך כל תוכנית החומש
	חיזוק פעילות התרבות הרשויות והאזורית-מבחני תמיכה רשמיים וסבסוד כרטיסים למופעים	הרחבה וקידום של חיי התרבות והאומנות לרווחת הקהילה ועידוד פסטיבלים, פעילויות תרבות ויוזמות מקומיות	47	הרשויות המקומיות ומשרד התרבות והספורט	לאורך כל תוכנית החומש
	שיפוץ מבני תרבות קיימים ומוסדות עוגן	שיפוץ, בינוי והקמה של מבנים שישמשו לפעילויות ולמיצגי תרבות ואמנות	55	משרד התרבות והספורט, רשויות מקומיות, משרד הנגב הגליל והחוסן הלאומי	לאורך כל תוכנית החומש
	הקמת היכל תרבות ואולם כנסים בשדרות, קונסרבטוריון ואולם תרבות בחוף אשקלון	הקמה של היכל תרבות גדול שיאפשר לארח אירועים רבי משתתפים וכחלק ממנו אולם כנסים ממוגן אשר ישמש בשעות חירום כמרחב להתכנסות של כלל כוחות הביטחון, הקמת קונסרבטוריון ואולם תרבות בחוף אשקלון	129	רשויות מקומיות	2024- 2028

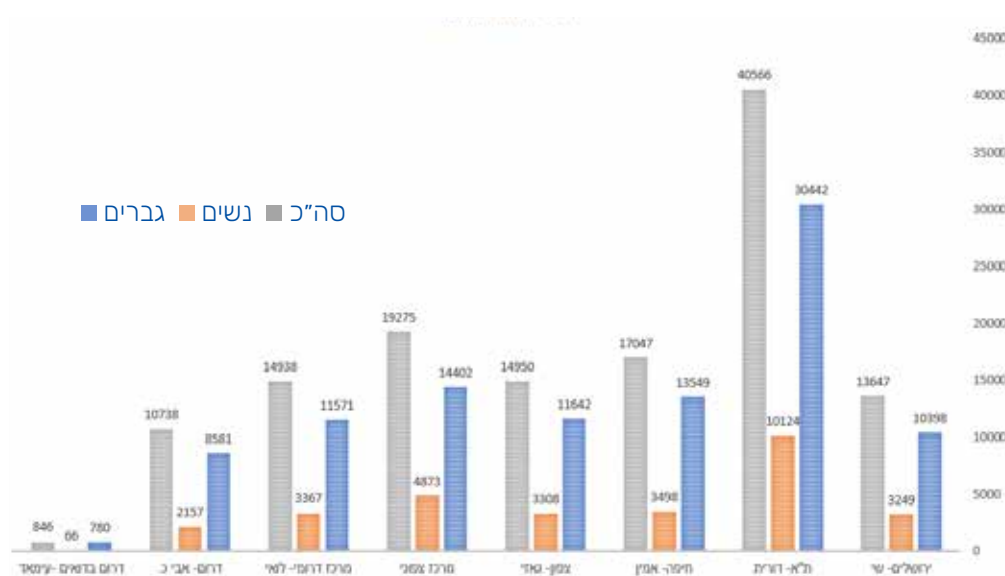
6. ספורט

תוכנית עבודה סדורה בתחום הספורט ממלאת תפקיד מרכזי בטיפול מצוינות, בקידום אורח חיים בריא, בטיפול חוסן בקרב אנשים בכל הגילים וביצירת הזדמנויות כלכליות וניידות חברתית. על ידי מתן הזדמנויות מובנות להשתתפות בפעילויות ספורט, תוכנית כזו לא רק מעודדת אנשים לשאוף לשיא אישי, אלא גם מנחילה ערכים חיוניים של משמעת, עבודת צוות והתמדה. יתרה מכך, הספורט משמש כלי רב עוצמה לשיפור הרווחה הפיזית והנפשית, תורם לבריאות הכללית ולחיוניות של קהילות. מעבר ליתרונות הבריאותיים שלו, העיסוק בפעילות ספורטיבית מטפח תחושת שייכות ואחוה, קידום הלכידות החברתית וחיזוק הקשרים הקהילתיים. בנוסף, תרבות הפנאי הספורטיבית מעודדת אנשים לאמץ אורח חיים פעיל תוך הפחתת ישיבה וסיכונים בריאותיים נלווים. בסופו של דבר, תוכנית עבודה בתחום זה, שמבוצעת היטב, לא רק מטפחת כישרון ומצוינות, אלא גם תורמת לבניית החוסן של הפרט ולהיותו של קהילות תוססות ומלוכדות. תוכנית העבודה שמה לה מטרה לצמצם את הפערים שבין הפריפריה למרכז, לאפשר חשיפה להיצע רב יותר של תחומי וסוגי ספורט ברמה העממית וברמה התחרותית, לצד תמיכה בספורטאים המקצועיים ברמה הכלכלית ומבחינת עיבוי המעטפת המקצועית והעמדת המאמנים המובילים בישראל.

6.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

לספורט תפקיד חשוב בחיי הקהילה בחבל. יתרה מכך, הספורט ההישגי והתחרותי הוא אבן בניין מרכזית בחיי הקהילה. לתופעה זו ניתן למצוא עדות בביקוש הגבוה דווקא לסוגי ספורט אלו בחבל בהשוואה לשאר יישובי הדרום. על אף מספרם הגבוה יחסית של ספורטאים בחבל, הוא סובל מחולשתו הכללית של מחוז הדרום בכך שעל אף שהוא 14% מהאוכלוסייה הכללית, רק 8.6% מהספורטאים הפעילים נמצאים בו. מחסור מיוחד ניתן למצוא דווקא בספורטאים במועדונים גדולים ורב-ענפיים, בהשוואה לאיגודים ולקבוצות קטנות ומקומיות יותר. יתרה מכך, יש מחסור גדול בתשתיות ספורט איכותיות.¹

מספר ספורטאים/ות 2019-2020 בחלוקה למחוזות למשרד הספורט

6.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

הפינוי הוביל לפירוק זמני של מסגרות הספורט, בייחוד התחרותיות, ויש מחסור חמור במאמנים לשם חזרה לשגרת אימונים ותחרויות. במוקדי הפינוי השונים הפעילו הרשויות הקולטות חוגים ופעילויות ספורט עממיות יחד עם התאחדות הספורט לבתי הספר (גוף ביצוע של משרד החינוך ומשרד התרבות והספורט). ההשתתפות בפעילויות ספורט מאורגנות וההזדהות עם קהילות ספורט מסוגים שונים נמצאו כגורם חוסן משמעותי. על מנת לשמור על שגרות אימונים והלכידות של הקבוצות, אגודות הספורט ותאגידי הספורט הרשותיים קיימו ימי שיא לתחומים השונים ואימונים משותפים על אף הפיזור והפיצול בין מוקדי הפינוי והיישובים שלא פונו. קבוצות הספורט שפעלו במוקדי הפינוי היו תלויות בכך שהיו מאמנים מקצועיים בתחומים השונים אשר גם התפנו יחד עם הקהילות המפונות. אי לכך, שבירת הרצף והלכידות והיעדר מקום אימונים קבוע תקשה על קיום הפעילות התחרותית בשנה הקרובה ובשנת הלימודים הבאה. לצד זאת קבוצות מקצועיות מתקשות לקיים שגרה של אימונים ולהתחרות בליגות המקצועיות ולהגיע לכל התחרויות, דבר אשר יהווה קושי בשמירה על הרמה המקצועית, איגודי הספורט בענפים השונים ידרשו להעניק מענה לסיטואציה זו. על אף זאת, נוצרה הזדמנות, לאור המאפיינים השונים של הרשויות הקולטות, המפונים נחשפו לסוגי ספורט שונים ומגוונים. תוכנית העבודה כוללת אפשרות לבנות מתקנים מתאימים ולקלוט מאמנים בתחומים החדשים.

6.3 תובנות מרכזיות

- 6.3.1 מסגרות ספורט כמפתח להפוגה בקרב ילדים, בני נוער ומבוגרים.
- 6.3.2 וינגייט דרום יכול להיות מקפצה לספורט התחרותי וההישגי עבור כל אזור הדרום אך יכול לפגוע במועדונים המקומיים אם לא יעשה בתיאום (בינוי). לתוכנית זו גם השפעה חיובית על נושא התעסוקה בחבל. כמו כן ישפיע גם על החינוך מתוך תפיסה כי יפתח את שעריו לכל ילדי החבל, בזמן שעות החינוך הפורמליות לפעילות ספורטיבית.
- 6.3.3 מועדוני הספורט המקומיים חזקים יחסית לאזור, אך צריכים חיזוק בתשתיות.
- 6.3.4 במאמנים ובמתקני האימון המקצועי כדי לצמוח עוד ולממש את הפוטנציאל.
- 6.3.5 קיים מחסור במאמני ספורט, ואלו משמעותיים מאוד לפיתוח הספורט בחבל ולחניכת הדורות הבאים.

6.4 יעדים

- 6.4.1 קידום הספורט התחרותי וההישגי בדגש על פיתוח אישי והגשמה עצמית.
- 6.4.2 חיזוק וטיפול התשתית האנושית בעוטף בדגש על מתן כלים לחוסן קהילתי בספורט.
- 6.4.3 חיזוק הספורט הקהילתי כמרכיב חיוני בחוסן האישי והקהילתי.
- 6.4.4 בינוי, שיפוץ, פיתוח והנגשת מתקני ספורט קהילתי, תחרותי והישגי.

6.5 כיווני פעולה כלליים

- 6.5.1. הקמת מכון וינגייט בחבל התקומה.
- 6.5.2. שדרוג מתקני ספורט.
- 6.5.3. חיזוק מועדוני ספורט רב-ענפיים.
- 6.5.4. תמיכה באיגודי ובאגודות הספורט.
- 6.5.5. תמריצים לספורטאים צעירים.
- 6.5.6. ביצוע מבחן רשותי לספורט קהילתי.

6.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
	הקמת וינגייט דרום	הקמה של מכון וינגייט למצוינות בספורט בחבל תקומה. המכון יסייע בפיתוח ובקידום הספורט התחרותי וההישגי לכלל תושבי הנגב וכן יסייע בהנחלת ערכי ספורט לכלל ילדי החבל	400	משרד התרבות והספורט, מכון וינגייט	2024-2028
	הקמת ושדרוג מתקני ספורט במטרה לעודד פעילות גופנית כחוסן וכקידום בריאות לילדים, לנוער ואזרחים ותיקים	שדרוג ובינוי מתקני ספורט חדשים למימוש הפוטנציאל של ילדי החבל בתחומי הספורט השונים והנגשת מתקני ספורט לעידוד ספורט קהילתי, הישגי ותחרותי, לרבות אולם ספורט בפתחת שלום באשכול ושיפוץ בריכה בשדות נגב	224	משרד התרבות והספורט, רשויות מקומיות, משרד הנגב והגליל והחוסן הלאומי	לאורך כל תוכנית החומש
	חיזוק הספורט העממי והקהילתי-תקצוב פעילויות הפוגה, אירועי ספורט ועוד במסגרת רשותית	עידוד פעילויות ואירועי ספורט עממיים כגון: מרתון, טורנירי כדורגל וכדורעף מועצתיים ועוד לצורך הנגשת הספורט וחיזוק הלכידות והחוסן הקהילתי דרך פעולות אלו	55	משרד התרבות והספורט, רשויות מקומיות	לאורך כל תוכנית החומש
	קידום הספורט ההישגי-חיזוק האיגודים, האגודות, מרכזים רב ענפיים ותמיכה בספורטאים צעירים	תמיכה בפעולות שיובילו להגדלת מספר הספורטאים בספורט התחרותי, ההישגי וחיזוקם, העמדת מעטפת מקצועית רחבה לטובתם וחיזוק התשתיות הארגוניות והיכולות של הרשויות המקומיות בתחומי הספורט לראייה רוחבית של הספורט	18	משרד התרבות והספורט, רשויות מקומיות	בפריסה של 4 שנים החל משנת 2025
	טיפול התשתית האנושית - תמרוץ מאמנים	משיכה ותמרוץ של מאמנים מקצועיים מרחבי הארץ במקצועות ספורט נדרשים, לצד סיוע בפיתוח קבוצות ספורט במקצועות חדשים	18	משרד התרבות והספורט	התמיכה תיתכן בפריסה של 4 שנים החל משנת 2025

7. צעירים

התוכנית נועדה לרתום את הפוטנציאל העצום של האוכלוסייה הצעירה (גילאי 18-35) ככוח מניע לצמיחה דמוגרפית, לחיזוק קהילתי ולשגשוג כלכלי באזור. הצלחת השיקום של החבל תלויה במידה רבה ביכולת לייצר המשכיות וברצון של צעירי המקום לשוב ולקבוע את ביתם באזור, לצד משיכה של אוכלוסייה צעירה בשלבי החיים השונים, שתשלב במרקם האוכלוסייה הקיימת. החיוניות והחדשנות של הצעירים הן בעלי חשיבות עליונה לעיצוב המסלול העתידי של הקהילות בחבל. באמצעות תוכנית עבודה זו, אנו שואפים ליצור סביבה עסקית תומכת המטפחת את הכישרונות, השאיפות והווי החיים עבור האוכלוסייה הצעירה שיאפשר להם להיות מנוע לשינוי חיובי ולקידום כלכלי. ככלל החלקים של התוכנית בצוות אדם וקהילה, גם רכיב זה בתוכנית אינו עומד בפני עצמו, מכיוון שיצירת מעטפת המאפשרת והמעודדת צעירים להשתקע באזור מבוססת על פתרון רב מערכתי המבוסס על השקעה אסטרטגית בתשתיות חינוך איכותיות, בפיתוח מיומנויות, ביזמות ובהזדמנויות ליצירת מקומות עבודה, בחיזוק התרבות והיצירה, במתן מענים בתחום תרבות הפנאי והספורט, ובמתן כלים לטובת פיתוח מנהיגות מקומית קהילתית צעירה ובקליטת אוכלוסייה צעירה חדשה דרך מסלולי המכינות והלימודים האקדמיים שתסייע בחידוש ובתקומה של חבל הארץ. רכיב זה בתוכנית הוא החלק הממוקד במענים לטובת חיזוק קהילת הצעירים בת המקום ומשיכת מגוון רחב של צעירים להתנסות במגורים בחבל ולהיחשף אליו ולחזק את הפלטפורמות הממוקדות בגיבוש המענים והטיפול בצורכי אוכלוסיית הצעירים.

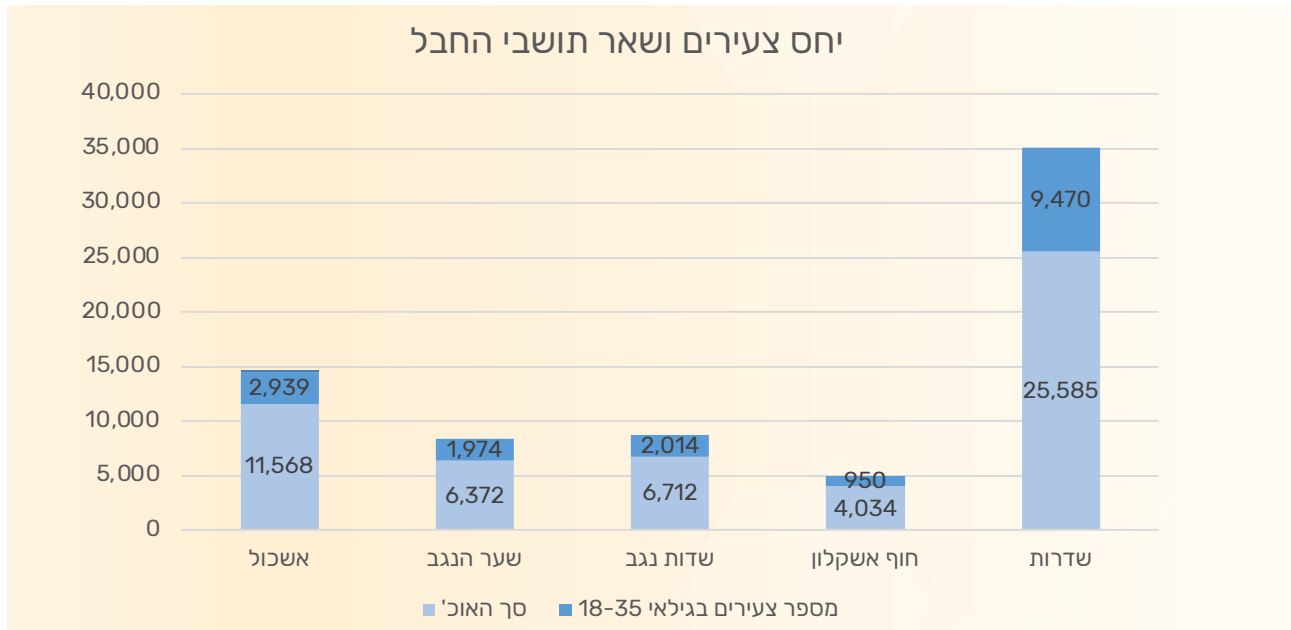
התוכנית מתמקדת בשלבי החיים השונים של הצעירים מגיל 18, עבור דרך תקופת השחרור מצה"ל, לימודים אקדמיים, תחילת הקריירה המקצועית והקמת משפחה. נוסף על כך, התוכנית ממוקדת בשני קהלי יעד: צעירים בני המקום וצעירים שאינם בני המקום המעוניינים להתגורר בחבל.

7.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

בחבל התקומה יש כ-15,000 צעירים (24% מתושבי החבל, גבוה מהממוצע הארצי) וכ-2,800 מתושבי החבל הם סטודנטים. בחבל פועלים 5 מרכזי צעירים ובכל אחד מהם יש בין 2 ל-6 רכזים. מרכזי הצעירים הם הפלטפורמה הממסדית המרכזית אל מול צעירים שעובדת בציר הרשות. המרכזים מציעים שירותים רבים דרך הגברת המעורבות החברתית ותכלול והנגשה של מלגות לסטודנטים, שירותי הכוון ויעוץ להשכלה גבוהה, תעסוקה, הכנה לצה"ל ושילוב אנשים עם מוגבלויות. בשנת 2023 השתתפו בפעילויות במרכזי הצעירים בחבל אלפי צעירים. עם זאת, המימון הממשלתי למרכזי הצעירים ברשויות שנע בין 50% עד 90% מכלל התקציב, אינו מעוגן בבסיס התקציב ועל כן, מרכזי הצעירים פועלים בחוסר ודאות תמידי. האזור חווה נטישה משמעותית של אוכלוסייה צעירה לאחר "צוק איתן", ונעשו נסיונות מוצלחים בחלק מהמקומות להשבת ומשיכת צעירים כמו בשדרות ובנחל עוז. לצד זאת, החבל סובל ממחסור מרכזי משיכה ומוקדי בילוי משמעותיים מחוץ לעיר שדרות ומחסור במרכזי תעסוקה בתעשיות "מושכות" כדוגמת היי-טק ויתר התעשיות עתירות הידע.

על אף מספר הסטודנטים הגבוה, רק מיעוט ממנו בוחר להשתקע בחבל (כ-8% בלבד נותר להתגורר באזור כשנתיים לאחר סיום התואר הראשון). יש לציין כי מספר לא מבוטל של סטודנטים ממכללת "ספיר" בוחרים להשתקע בבאר שבע בשל ההווי הסטודנטיאלי שהתפתח במרחב לאורך השנים, דבר שמעיד על חשיבות ההווי הסטודנטיאלי בבחירות של הצעירים להשתקע באזור. מוקד נוסף לפעילויות של צעירים הוא בתחום המכינות ושנות השירות. בעוד קיימת פעילות ענפה יחסית בתחום, נכון לרגע זה גרעיני נח"ל לא קיימים ביישובי העוטף. כמו כן, בבחינת פערים בתחום הצעירים יש לציין את מצוקתם של הצעירים בתחומי הרווחה והשלומות, שעליהן מורחב בסעיף הרווחה לעיל.

אחוז הצעירים מתוך האוכלוסייה

7.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

קבוצות הצעירים ביישובי העוטף פונו יחד עם הקהילות למוקדי הפינוי. אין נתונים מדויקים מביטוח לאומי, אך עולה כי רבים מהצעירים בחרו במענקי אכלוס ועזבו את המלונות לטובת פתרון דיור מיטיב יותר. משמעות הדבר היא פיזור גיאוגרפי של צעירים מאותן קהילות בין אזורים שונים בארץ. הפיזור פוגע ב'דבק' שחיבר את קהילות הצעירים - השכנות והמפגש הקבוע, ומוריד את סיכויי החזרה של הצעירים ליישובים, בהיעדר המעטפת החברתית-קהילתית.

צעירי העוטף הם אוכלוסייה שנפגעה קשה בכמה מישורים: מגורי הצעירים בקיבוצים שסמוכים לגדר היו בקרבת שער הכניסה ליישוב כמו בכפר עזה. שכונות הצעירים נהרסו לגמרי בחלק מהמקרים לצד אבדות קשות בנפש.

משפחות צעירות מעלות חשש כבד לחזור לעוטף לאור האסון והמחשבה שזה עלול להתרחש שוב. לעומת זאת, צעירים שהשתחררו מהצבא או צעירים לפני מחויבות הביעו נכונות לשקם את היישוב ולעבוד בו.

הנתונים חסרים לגבי אוכלוסייה זו, אך נדרשים מאמצים רבים על מנת להחזיר את אוכלוסייה זו ולשקם את האמון שאבד.

7.3 תובנות מרכזיות

- 7.3.1 נדרש לחזק את מכללת "ספיר" כמוסד מוביל להשכלה גבוהה וכהזדמנויות תעסוקתיות וכתוכניות המשך להשארות מספר הצעירים בחבל הארץ¹.
- 7.3.2 נדרש לחזק את מרכזי הצעירים ולהגדיל את השירותים וההיצע, בעיקר בתחומי החוסן, הקהילה והמעורבות החברתית.
- 7.3.3 מכינות/ש"ש/גרעיני נח"ל/כפרי צעירים/קהילות סטודנטים משמשים אבן שואבת לאוכלוסייה צעירה.
- 7.3.4 יש חשיבות ליצירת רשתות של מנהיגות צעירה יישובית ואזורית, שייצרו הנהגה יזמית שתפתח את היישובים והאזור מבחינת הון אנושי, עסקית ומעורבות חברתית.

7.4 יעדים

- 7.4.1 הגדלת מספר הצעירים החוזרים והחדשים בחבל.
- 7.4.2 הרחבת מספר המיזמים של הצעירים בחבל.
- 7.4.3 הרחבת שיעור הנהנים בפעילויות מרכזי צעירים.

7.5 כיווני פעולה כלליים

- 7.5.1 הקמה וטיוב של תשתיות רשותיות להגעה לאוכלוסיית הצעירים, מתן תקציבי פעולה תוספתיים לצד תקצוב של תקן רכזי צעירים ביישובים.
- 7.5.2 גיוס כוח אדם נוסף.
- 7.5.3 הקמת מסגרות לצעירים כגון מגורים לצעירים מסוג מעונות ועלייה וקליטה.
- 7.5.4 עידוד קהילות צעירים להקמה והובלה של מיזמים חבתיים-עסקיים (כדוגמת פאבים, מיזמי אומנות ומיזמים עסקיים) שיהיו בעל ערך חברתי וכלכלי לחבל ויפתחו מנהיגות ושייכות של התושבים למקום.
- 7.5.5 הקמה ותקצוב לקבוצות מנהיגות צעירה רשותיות ואזוריות בליווי רכז ייעודי.
- 7.5.6 תמיכה וחיזוק של מכללת "ספיר".
- 7.5.7 ליווי רשויות מקומיות על ידי גורמי מקצוע בגיבוש וביישום תוכניות אסטרטגיות לשימור ומשיכה של צעירים תוך מתן תנאים מיטביים למיצוי פוטנציאל אישי וקהילתי.
- 7.5.8 עידוד המעורבות החברתית של צעירים בחבל כגון גרעיני הנח"ל, גרעיני צבר, פרויקט מסע לחקלאות, הקמת מכינות חדשות והגדלת מכסות שנת שירות, כפרי סטודנטים ותמיכה בקהילות סטודנטים

¹ ראה גם פסקה 1.1.4 בנוגע למכללת "ספיר".

7.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.א.6	הקמת מעונות ומגורי סטודנטים וצעירים	הקמה ובינוי של מעונות ומגורי סטודנטים וצעירים ברחבי החבל אשר ישלימו את מצבת המיטות החסרה	127	רשויות מקומיות, מכללת ספיר	החל משנת 2025
	כפר צעירים ועולים	שיפוץ ושדרוג כפר הסטודנטים, לטובת התאמתו לסטודנטים ולצורכיהם	25	הסוכנות היהודית, משרד העלייה והקליטה	החל משנת 2025
	שיפוץ ובינוי מרכזי צעירים	שיפוץ, שדרוג, בינוי וסיוע בהקמה של מרכזי צעירים חדשניים ומותאמים לפעילות לקהל הצעיר (18-35), לסדנאות וחדרי לימוד והתייעצויות פרטניות	11	רשות הצעירים במשרד הנגב והגליל והחוסן הלאומי, רשויות	2025- 2028
	חיזוק מנהיגות צעירה - קבוצת מנהיגים אזוריים, תמיכה במיזמי צעירים וחיזוק התשתית הארגונית	מקבץ פעולות שמטרתן לחזק את קבוצת הצעירים בני המקום בחבל, מתן שירותים דרך מרכזי הצעירים וחיזוק קהילות הצעירים והמסוגלות שלהם לצד תמיכה ביוזמות מקומיות ומתן כלים ופיתוח מנהיגותי לטובת שיקום והצמחת חבל התקומה	61	רשות הצעירים רשות הצעירים במשרד הנגב והגליל והחוסן הלאומי, רשויות, עמותות וארגונים	לאורך כל תוכנית החומש
	גרעיני נח"ל, מכינות, שנת שירות, ישיבת הסדר, מסעות, לרבות הקמת מבנים	השבת אוכלוסייה צעירה לחבל כחלק מתהליך השיקום ולצורך משיכת צעירים חדשים לחבל, על ידי תמיכה בהקמה, תפעול ושיפוץ גרעיני נח"ל, מכינות, שנת שירות, ישיבת הסדר ומסע חקלאות וצבר, כפרי סטודנטים וקהילות סטודנטים	55	רשות הצעירים במשרד הנגב והגליל, משרד העלייה והקליטה, משרד הביטחון, משרד החינוך, משרד ההתיישבות	לאורך כל תוכנית החומש

8. דת

8.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

לאורך השנים לא התבצעו השקעות משמעותיות בבינוי, שיפוץ ובתחזוקה של מבני הדת במרבית החבל. יש פער בהיקף התקנים לנושאי משרה בתחום הדת בחבל.

8.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

היקפי הנרצחים באירועי ה-7.10 יצרו צורך בהיקפי קבורה עצומים שתשתיות בתי העלמין לא הותאמו אליהם, קיים צורך בהרחבת חלק מבתי העלמין וכן לשפר את חזותם ולהסדיר בהם מתקנים בסיסיים על מנת לחלוק כבוד ראוי לנרצחים שנקברו בהם, למשפחותיהם ולעולים על קברם. בתי העלמין היישוביים אינם בנויים לכמות מבקרים רבה בטווח קצר, שכן בדרך כלל, עיקר הביקורים בבתי העלמין הינם ביום השנה לפטירה/ לקבורה. ריבוי הנרצחים ביום אחד, עתיד לגרום לאורך שנים לעומסים בבתי העלמין בימי הזיכרון ובסמוך להם באופן שהתשתיות הקיימות בבתי העלמין כגון דרכי גישה, ומקומות חניה, אינן יכולות לעמוד בהם. ועל כן יש צורך להתאים את התשתיות ובכלל זה, הסדרת חניות, שירותים, סככות, ספסלים, ברזיות ומתקנים נוספים.

8.3 תובנות מרכזיות

- 8.3.1. דת כמאפשרת צורת חיים וכמעצמת שימור אורח החיים בחבל על בסיס האופי הקהילתי.
- 8.3.2. צורך בפיתוח ובהרחבת בתי העלמין.
- 8.3.3. שיפוץ ובנייה של מבני דת בהתאם לצורכי הקהילות.

8.4 יעדים

- 8.4.1. בינוי, שיפוץ והקמת בתי כנסת, מקוואות ובתי עלמין.

8.5 כיווני פעולה כלליים

- 8.5.1. הרחבת הנגישות של שירותי הדת.
- 8.5.2. שיפור והתאמת התשתיות בבתי העלמין.

8.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
	בינוי מוסדות לשירותי דת ¹	מיפוי של הצרכים בתחום עם הרשויות והקהילות ובינוי מותאם ובכלל זה, בתי עלמין, בתי כנסת, מקוואות	40	המשרד לשירותי דת, רשויות	כשלוש שנים

1 חלוקה בתוך רשות תהיה ע"י תוכניות עבודה שיואשרו ע"י מנהלת תקומה והמשרד לשירותי דת בהתאם לנוהל שיקבע

מנהלת
תקומה

משרד ראש הממשלה

סביבת חיים: בינוי, דיור ותשתיות

רקע

כחלק ממתקפת הטרור הרצחנית, נפגעו בצורה משמעותית תשתיות ציבוריות, מבני מגורים ומבני ציבור רבים. מטרת צוות דיור ותשתיות היא לפעול לשיקום המבנים והתשתיות שנהרסו תוך שדרוג ופיתוח התשתיות וסביבת המגורים, על מנת לייצר חבל אטרקטיבי ולאפשר צמיחה דמוגרפית ושגשוג באזורי החבל כולו. זאת, על בסיס עבודת מטה מקיפה עם משרדי ממשלה וגופים רלוונטיים, בשיתוף מומחים וגופים עסקיים.

תוכנית העבודה הצוותית גובשה לאור 4 תתי-תחום מרכזיים:

- שיקום יישובי קבע
- צמיחה דמוגרפית בשדרות
- צמיחה דמוגרפית במועצות האזוריות וביישובים
- פיתוח אזורי
- הגנת הסביבה
- תחבורה

התוכנית נערכה בשיתוף משרדי הממשלה, יחידות הסמך הממשלתיות, הרשויות המקומיות ויישובי החבל. נוסף אליהם, במהלך גיבוש התוכנית נעשתה חשיבה והתייעצות עם ארגוני המגזר השלישי וגופים מחקרניים במטרה לקדם ולפתח את חבל התקומה באופן הטוב והיעיל ביותר.

החלטת ממשלה 980 מ-19.10.2023 הגדירה את פעילות צוות בינוי, דיור ותשתיות: "צוות בינוי ודיור - יעסוק בפתרונות דיור ותשתיות, הרחבת הבנייה בחבל 'התקומה' תוך שמירה על מרקמי היישובים, לרבות פתרונות דיור ביניים וחלופות לדיור וסוגיות נוספות כפי שינחה ראש המנהלת, תוך בחינה אזורית".

בהחלטת ממשלה 1127 מ-10.12.2023 הוגדרו יעדי הצוות בפירוט מעמיק:

"במטרה לשקם, לשדרג ולפתח את יישובי החבל והתשתיות במרחב החבל, ובכלל זה לתכנן ולספק פתרונות דיור, מבני ציבור, מרחבים ציבוריים ותשתיות תומכות, יגובשו מענים בתחומים הבאים:

- שיקום, חידוש ופיתוח התשתיות והשטחים הציבוריים, שיפוץ המבנים, לרבות מבני הציבור בחבל, בתוך היישובים ובסביבתם.
- שיפוץ, תכנון, שיווק ופיתוח פתרונות דיור קבועים, משופרים ואיכותיים לרבות קידום ותקצוב תכנון עבור הרשויות המקומיות והיישובים, קידום הרחבות יישוביות, הכנת תוכניות סטטוטוריות חדשות, עדכון והתאמה של תוכניות סטטוטוריות קיימות.
- פיתוח ושדרוג תשתיות יישוביות ועירוניות, מוסדות ציבור ומבני ציבור בתוך היישובים במרחב העירוני ובמרחבים הכפריים בחבל ובכלל זה מבנים לצורכי חינוך, רווחה, בריאות ומוסדות דת.
- שדרוג תשתיות התחבורה והתחבורה הציבורית במרחב החבל וממנו למרכזים התחבורתיים בנגב ומחוצה לו והתאמת הפעלתו לאופי החבל ולצורכי תושבי החבל.
- קידום ותקצוב תוכניות להתחדשות עירונית בחבל של מתחמים הבנויים בבנייה רוויה וסיוע למימושן, בין היתר באמצעות בחינה של סבסוד מיזמי התחדשות עירונית במתחמים שבהם אין כדאיות כלכלית למימושם, לרבות בחינה של הקמת מנהלת להתחדשות עירונית.

- קידום הסכמי גג ו/או הסכמי פיתוח עם הרשויות המקומיות בחבל, לרבות גיבוש כלים שיתמרו את מימושם ומודלים מותאמים לרשויות וליישובים הכפריים בחבל.
 - מתן מענקי פיתוח עבור הרשויות המקומיות בזיקה לחבל ובכלל זה בחינה של סבסוד הפיתוח במגרשים המיועדים לבניית מגורים ומבני ציבור ברשויות החבל ומענקים לקליטת תושבים חוזרים ותושבים חדשים.
 - גיבוש מדיניות מקלה ומרחיבה בתחום התכנון והמקרקעין אשר תקל על קליטת תושבים חדשים בחבל ותזרזה מחד גיסא, ותסייע לשמירת צביונם ואופיים של יישובי החבל מאידך גיסא.
 - סביבה, אקלים ושמירה על הטבע – שיקום ופיתוח של החבל בין היתר על ידי ביצוע סקרים, טיפול במפגעים סביבתיים וסילוקם, קידום תחבורה נקייה ממהמים, בנייה ירוקה, פיתוח אתרי טבע עירוניים וכפריים כמוקדי משיכה לקהל, הצללה וטיפול של המרחב הציבורי בשיכונים וברחובות המרכזיים במרחב העירוני, בחינת טיפול מתקדם בפסולת ופיתוח תשתיות וכלים המאפשרים פתרונות ארוכי טווח להגנה על הסביבה ושיקום השטחים הפתוחים.
 - מים, ביוב וקולחים – לבית ולחקלאות: במטרה לשקם ולפתח תשתיות מים וביוב למגורים ולצורך תמיכה בפיתוח החקלאות, יגובשו מענים מתאימים, בין היתר, בתחומים של קידום תוכניות אב למים ולביוב וקידום פיתוח על בסיסן, לרבות בשטחים החקלאיים של היישובים ותגבור אספקת קולחים ומי שפד"ן אל החבל.
 - ייעול הליכי התכנון ובכלל זה בחינה של הסמכת הוועדות המקומיות ושל הקמת מוסד תכנוני אזורי ייעודי שיהיה בעל סמכויות מורחבות לתכנון ובנייה ויתן מענה לצורכי הרשויות המקומיות וכן סיוע לוועדות המקומיות בחבל.
 - לצורך עמידה ביעדים, תבחן המנהלת הקמת גוף פיקוח ובקרה שיפקח על התקדמות התכנון והפיתוח עבור יישובי החבל בראשות ראש המנהלת או נציגו. אין באמור כדי לפגוע בסמכויות של מוסדות התכנון שניתנו להם על פי דין או במועדים שנקבעו בדיון.
- התוכנית המוצגת כאן, היא בהמשך להחלטות הממשלה שהוזכרו, ומטרתה לאפשר שיקום מרחיב של החבל שיאפשר פיתוח מיטיב וצמיחה כוללת בחבל, וזאת על פי עיקרון Build Back Better.

1. שיקום יישובי הקבע:

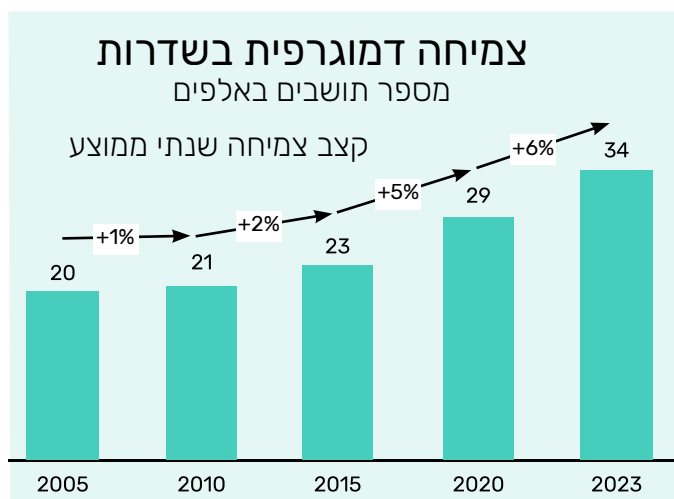
תיאור הפרויקט:

במטרה לשקם ולבנות מחדש את אזורי ההרס ובכללים את מבני המגורים, מבני הציבור והתשתיות הציבוריות שנפגעו כתוצאה ממתקפת הטרור הרצחנית, מנהלת תקומה מקדמת מדיניות אשר מאפשרת לקיחת אחריות ושותפות מלאה של היישובים והתושבים בבניית ביתם וישובם מחדש ורואה בכך ערך חשוב במלאכת השיקום. כמו כן, השיקום יתאפשר בצורה מרחיבה ולא יינתן מענה לנזק הספציפי בלבד, אלא בצורה שתאפשר תכנון מחודש שדרוג, ופיתוח, לצד השיקום וזאת על פי עיקרון Build Back Better. מטרת המנהלת היא לא להחזיר את המצב לקדמותו, אלא לפתח ולהצמיח את היישובים ולסייע בידם להפוך ליישובים מפותחים ומשגשגים. מנהלת תקומה תסייע בהקמת היישובים, בקידום לוחות הזמנים, בהסרת חסמים ובמתן מענה לסוגיות שיתעוררו במהלך משימת שיקום היישובים.

עלות מוערכת של הפרויקט - 1.465 מיליארדי ₪. תקופת הביצוע - 2024-2026

2. צמיחה דמוגרפית בשדרות

2.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

בשנים האחרונות, חוותה העיר שדרות צמיחה משמעותית בביקושים שהתבטאה הן בבנייה מואצת של יחידות דיור והן בעליית מחירי הנדל"ן. מגמות אלו מעידות על התנופה בביקושים שאפיינה את האיזור טרום אירועי ה-1.7.10.

ראיה נוספת לתנופת הפיתוח של העיר שדרות היא גידול האוכלוסייה ומאזן ההגירה החיובי הגבוה שלה אשר עמד על 1,046 בשנת 2022. מאזן הגירה זה גבוה ממאזן ההגירה הממוצע בארבעת אזורי החבל הנוספים (150 תושבים) וגם ביחס לערים דומות בדרום הארץ². חוזקה של קהילת העיר מהווה גורם משיכה אותו יש לשמר.

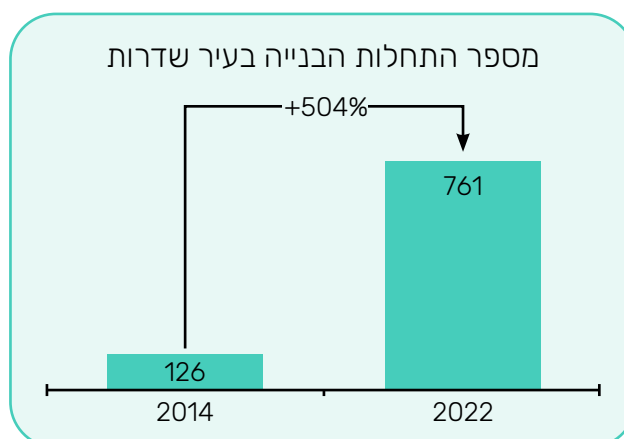
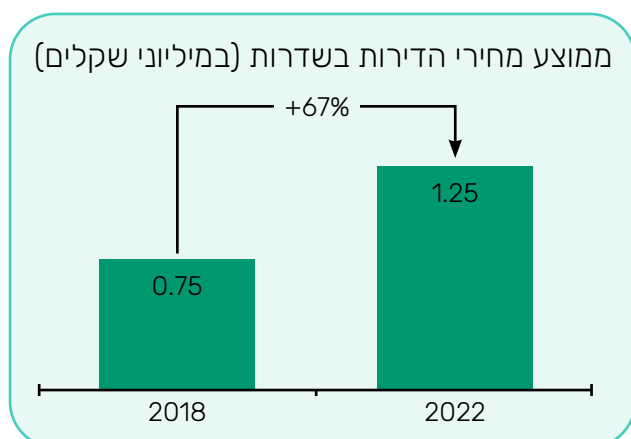
לעיר שדרות יש תוכניות נוספות לבנייה חדשה

שיאפשרו את הרחבתה ואת המשך הצמיחה של העיר. תוכניות אלו, בין היתר, יתמכו בעיר שדרות ויאפשרו השקעה בתשתיות ובמבנים לצרכים ציבוריים כדי לתת מענה לגידול המואץ.

עם זאת, בנייה חדשה בדרך כלל מייצרת פערים בין האזורים הישנים לחדשים בהיבטים של רמת המגורים, התשתיות ומבני הציבור. לכן, במסגרת התוכנית האסטרטגית יקודם תכנון להתחדשות עירונית במספר מתחמים בשכונות הוותיקות, כמו גם השקעה בסבסוד עלויות יזמיות להשלמת כדאיות כלכלית שתאפר מימוש של תוכניות להתחדשות עירונית בעיר שדרות.

לצד זאת תציג התוכנית השקעה בתשתיות ובמבני הציבור בשכונות הוותיקות במטרה לצמצם פערים בין השכונות החדשות לשכונות הוותיקות.

נוסף לכך, בעיר שדרות קיימים מבני ציבור הדורשים שיפוץ והתאמה לשימושים חדשים שיתמכו בצמיחת העיר ובעמידה ביעדי הצמיחה הדמוגרפית המאפיינת את העיר שדרות בעשור האחרון.

1 נתוני הלמ"ס, מנהל התכנון ועיתונות כלכלית.

2 נתוני הלמ"ס, 2023.

2.2 יעדים

מטרת פעילות צוות הדיור, הבינוי והתשתיות בעיר שדרות היא לשמר את הצמיחה הדמוגרפית שאפיינה את העיר בעשור האחרון ולקדם צמיחה של כ- 8,500 יח"ד בעשור הקרוב, תוך צמצום פערים בין שכונות ותיקות לחדשות.

עיריית שדרות מקדמת הסכם גג לבניית אלפי יחידות דיור בשנים הקרובות, ולכן כיווני הפעולה של המנהלת בעיר שדרות הם לתמוך בצמיחת העיר ובתשתיות הנדרשות לכך, לפעול לשדרוג המרקם הוותיק של העיר על ידי קידום התחדשות עירונית באמצעות השלמת כדאיות כלכלית לייזמים, התשתיות הקיימות והעמקת סבסוד עלויות הפיתוח. הרעיון המארגן להשקעה בעיר שדרות מתחלק לשני שלבים - שלב ראשון של שדרוג המצב הקיים, וכן "יישור קו" בתשתיות, מבני הציבור והשטחים הציבוריים, ושלב שני של תמיכה בצמיחה ע"י השלמת פערי מימון לבינוי של יח"ד חדשות.

נוכח אירועי הלחימה שהתרחשו בעיר שדרות, השקעה בתשתיות, מבני ציבור ושטחים ציבוריים קיימים כוללת התאמה של הנכסים הציבוריים הללו באופן שיחזק את תחושת הביטחון וייתן מענה לצרכים שהשתנו. בין היתר, תתבצע השקעה בהחלפת תשתיות ישנות שנדרשות לחידוש עקב תפקוד לקוי וכן על-מנת להגביר את רמת הביטחון ביכולתן של התשתיות לאפשר רציפות תפקודית בימי שגרה וחירום. נוסף על כך, ולאור האמור על אודות אירועי הלחימה הייחודיים אשר התרחשו בעיר שדרות, עולה הצורך להתאמות של פתרונות המיגון במבני ציבור ובשטחים ציבוריים. לבסוף, עקב היותה של העיר מפונה זמן רב, קיימות עלויות גבוהות של אחזקת שבר אשר נדרשות למענה הולם שיתמוך בחזרת התושבים לעיר.

2.3 כיווני פעולה כלליים

- 2.3.1. השקעה בתשתיות קיימות: שדרוג מבני ציבור ותשתיות קיימות.
- 2.3.2. תכנון ותמיכה בפרייקטי התחדשות עירונית באמצעות תכנון והשלמת כדאיות כלכלית לייזמים, הקמת מנהלת התחדשות עירונית שתקדם מימוש ההחלטה.
- 2.3.3. תמיכה בצמיחה דמוגרפית באמצעות העמקת סבסוד הפיתוח - האצת נדל"ן (העמקת הסבסוד תותנה בשיווק יח"ד לפי קצב שיווק שיוסכם בין עיריית שדרות, מנהלת תקומה ומשרד האוצר), תוספת של מבני ציבור חדשים והשקעות בתשתיות ברמה גבוהה.

2.4 טבלת פרויקטים - שדרות

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ב	שדרוג מבני ציבור ותשתיות קיימות	תנופת פיתוח של שכונות חדשות מצריכה שדרוג מוסדות ציבור ותשתיות קיימות כדי לקדם את העיר כמקשה אחת.	270	עיריית שדרות	2024-2028
3.ב	בינוי מוסדות ציבור ותשתיות בסטנדרט גבוה	בינוי מוסדות ציבור ותשתיות מתוך הבנה כי על מנת למשוך אוכלוסייה יש להשקיע במבני ציבור ובתשתיות איכותיות שישמרו את איכות החיים לצד הצמיחה הדמוגרפית	200	עיריית שדרות, משרד הבינוי ומשכון, משרד האוצר	2025-2028
3.ב	העמקת סבסוד הפיתוח - האצת נדל"ן, והשלמות מבני ציבור ותשתיות על	מתן הנחה בעלות פיתוח הקרקע, מעבר לסבסוד שיכול ויינתן בהתאם לכללי הסבסוד באזורי עדיפות לאומית או במסגרת תכנית מחיר מטרה	20	עיריית שדרות, משרד הבינוי ומשכון, משרד האוצר	2025-2028
3.ב	עידוד התחדשות עירונית, לרבות התחלת תכנון במסלול רשויות, הקמת מנהלת התחדשות עירונית ומתן סבסוד לצורך השלמת כדאיות כלכלית ליזמים להתחדשות	לאור ערך קרקע נמוך ועל מנת לקדם מתחמי התחדשות עירונית, מוצע לקדם תכנון מתחמים נוספים להתחדשות עירונית, ובכפוף לקיום תכנון, לפעול לסבסוד מתחמים ללא כדאיות כלכלית בהתאם לכללים המקובלים. הסכום צפוי לענות על צורכי הסבסוד של כ-5 מתחמים בהיקף של 2,000 יח"ד במצב הנכנס.	275	עיריית שדרות, הרשות להתחדשות עירונית, משרד האוצר	2024-2028

3. צמיחה דמוגרפית ביישובים

23 תמונת מצב לפני אירועי 7 באוקטובר

הצמיחה הדמוגרפית ביישובי החבל בשנים האחרונות התאפיינה בקצב כפול מהממוצע הארצי (3.2%), כאשר תושבים העידו על היעדר יחידות דיור פנויות לרכישה או להשכרה ביישובים במרחב הכפרי. צמיחה זו העידה על אטרקטיביות גדולה, על אף המציאות הביטחונית בחבל בשני העשורים האחרונים. מבין גורמי המשיכה לחבל ניתן למנות את סביבת החיים הירוקה ואת חיי הקהילה המיטיבים. כדי לשמר את גורמי משיכה אלו קלטו היישובים בממוצע כ-5-10 משפחות בשנה.

לצד מלאכת שיקום היישובים, מנהלת תקומה מציעה תוכנית זו במטרה לתמוך במחוללי הצמיחה ולהוסיף מנגנונים אשר יקימו את התשתיות הנחוצות כדי לשדרג ולפתח את סביבת המגורים ובמקביל לאפשר את חידוש השגשוג והצמיחה הדמוגרפית ביישובים.

3.2 תובנות מרכזיות

כתוצאה מהשינוי שחל במציאות החיים לאור אירועי ה-7.10.23, עולה צורך, מעבר להיבט השיקום הפיסי של המבנים והתשתיות, לבצע התאמות נדרשות. אותן התאמות אינן תוצאה של נזק ישיר או עקיף של אירועי הלחימה, אך הן נדרשות לאור השינוי, כאמור, שחל במציאות החיים של התושבים והקהילות. רק על ידי מתן מענה מיטבי לצורך בהתאמות נוכל להבטיח חזרת הקהילות לביתן כשלב ראשון של ביסוס מחדש והתייצבות, לקראת צמיחה דמוגרפית עתידית. ההתאמות נדרשות בין היתר עבור תכנון מתארי מחדש עקב האירועים החריגים, אשר מצריכים שינויים במטרה לאפשר חזרת תושבים לביתם (לדוגמה - שכונה חדשה שתוכננה להיבנות בשיפולים המערביים, היום נבחנת להיבנות בצד המזרחי). צורך נוסף שעולה הוא להתאמת פתרונות מגון, כאשר בחלק ממבני הציבור המיגון מיושן ואינו עומד בסטנדרטים של היום, ובחלק מהמקומות האירועים שהתרחשו דורשים חשיבה, תכנון והצבה מחדש של מרחבים ממוגנים במבני הציבור הקיימים ובשטחים המשותפים. נוסף לכך, יש לבצע התאמות למבני ציבור ולשטחים הציבוריים מאחר והמצב ביישובי חבל התקומה אינו כשהיה ב-6.10.23. המציאות השתנתה והתושבים יידרשו להתארגנות באופן שונה עבור הליכי שיקום מתמשכים לאורך שנים (ואף לשארית חייהם). פעילות השיקום תדרוש התאמה ושיפוץ של מרחבים משותפים, בין אם מבני ציבור ובין אם שטחים ציבוריים, על מנת להכיל את כלל הפעילות שהקהילות יידרשו אליה. נוסף לכך, יש לבצע התאמות נגישות למבני הציבור ולשטחים הציבוריים עבור אנשים בעלי מוגבלויות, זאת לאור כמות הנפגעים מיישובי חבל התקומה. כמו כן, יש לבצע שדרוג והתאמות של תשתיות ישנות וכן והקמת תשתיות חדשות במטרה לתמוך את חזרת התושבים הביתה: במקרים רבים התשתיות נדרשות לשדרוג על מנת שהתושבים יוכלו לחזור הביתה בבטחה, לדוגמה - תאורת רחוב לאורך הדרכים ביישובים, או שדרוג תשתיות קיימות שאינן מתפקדות כהלכה על מנת שיעמדו בעומס הפעילות ויספקו רצף תפקודי כאמצעי להקניית ביטחון. לבסוף, נדרשת תחזוקת שבר גדולה יותר עבור מבני הציבור והתשתיות שעמדו ללא תושבים לאורך חודשים רבים, או שהיו בשימוש הצבא. יש לצפות לאחזקת שבר גדולה אף יותר למבני ציבור ושטחים ציבוריים.

על שדרוג המצב הקיים, כמפורט באמצעות "הסל היישובי", לתמוך בצמיחה דמוגרפית של היישובים על ידי תמריצים לצמיחה, הן של היישובים והקהילות, והן של תושבים שיבקשו לעבור להתגורר ביישובים. לפיכך, כדי לעודד מחד רצון לקליטה של הקהילות עצמן, ומאידך הגעה של תושבים חדשים לחבל ובדגש על זוגות צעירים, מוצע לייצר מנגנוני תמרוץ באמצעות סבסוד של עלויות הפיתוח למגרשי מגורים לתושבים חדשים ביישובים ובהשקעה בסבסוד "בתי אגודה" ביישובים.

3.3 יעדים

לשמר את הצמיחה הדמוגרפית שאפיינה את יישובי החבל בשנים האחרונות, על ידי שיקום ושדרוג התשתיות ביישובים ויצירת בית חם לכל תושב.

3.4 כיווני פעולה כלליים

התקציב לרשויות וליישובים נועד לשדרוג התשתיות מצד אחד, ולתמרץ קליטת אוכלוסייה חדשה מצד שני, בהתבסס על גיבוש תמונת מצב מול המועצות והיישובים.

3.4.1 "הסל היישובי" ישמש בין היתר לשדרוג תשתיות מים וביוב, תשתיות תחבורה, חשמל, שטחים ציבוריים, שיפוץ ושדרוג מבני ציבור, חידוש מיגון למבני ציבור, וזאת על מנת לאפשר סביבת חיים מיטיבה ומשופרת. מטרת הסל במהותו "ליישר קו" ולשדרג את הקיים על מנת להתאים למציאות החיים החדשה, הכוללת בין היתר חידוש ופריסת מיגון, התאמת הנכסים הציבוריים להתארגנות קהילתית לטובת הליכי שיקום, העלאת תחושת הביטחון וכיוצא בזה. במידה וקיים חוסר משמעותי במבנה ציבורי, ניתן יהיה להשתמש בסל היישובי עבור הקמת מבנה ציבור חדש.

3.4.2 אופן חלוקת סל הפיתוח היישובי מחושב לפי סכום בסיס זהה לכלל יישובי החבל על סך 5 מלש"ח. יתרת התקציב תחושב על פי קריטריונים של כמות תושבים ומדד הפריפריאליות.

תהליך אישור תוכנית העבודה לכל יישוב במסגרת סל הפיתוח היישובי תאושר על ידי מנהלת תקומה והרשות המקומית.

3.4.3 תכנון- יאושרו תקציבי תכנון תב"ע ותכנון מפורט לקידום ההרחבות והפיתוח ביישובים. התכנון יאושר על פי רשימת צרכים שתתואם ותאושר ע"י מנהלת תקומה ומשרד הבינוי והשיכון. היקף התקציב הכולל לא יעלה על 80 מלש"ח ויהיה מתוך התקציב מסל הפיתוח היישובי.

3.4.4 סל עידוד קליטה יישובי שמטרתו לעודד יישובים ותושבים חדשים בחבל התקומה. הסל מורכב מהעמקת סבסוד פיתוח הקרקע לכ-40 מגרשים וסיוע להקמת עד כ-15 בתי אגודה ביישוב.

3.4.5 ישוב שייבחר לוותר על בתי אגודה כולם או חלקם יוכל להגדיל את כמות המגרשים בהעמקת סבסוד לעד 50 מגרשים.

3.4.6 ככל ויישובים יחליטו שלא לממש את ההקצאה של בתי האגודה, יתרת התקציב לסבסוד בתי האגודה, תחולק מחדש ע"פ תבחינים שיקבעו על ידי ראש המנהלת, משרד השיכון ומשרד נגב גליל. הכמות המירבית שתאושר ליישוב במסגרת התקציב המיועד לסבסוד בתי אגודה לא תעלה על 25 יח"ד.

3.4.7 סבסוד הפיתוח: ייקבע מנגנון להקצאת הכספים וחלוקתם בין היישובים ובתוכם, על בסיס עקרונות שוויוניים והעקרונות המפורטים להלן, כפי שייקבע במנגנון שייקבע לעניין זה:

- ביישובי 0-2 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 100% ולא יותר מ-280,000 ₪ ליח"ד.

- ביישובי 2-4 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 90% ולא יותר מ- 252,000 ₪

- ביישובי 4-7 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 80% ולא יותר מ- 224,000 ₪

3.4.8. כאמור, פרק זה עוסק בצמיחה דמוגרפית עתידית. יחד עם זאת ובעקבות אירועי ה-7.10.2023, עולה מצד הקהילות והמועצות האזוריות בקשה להחיל העמקת סבסוד גם על שכונות שהוחל בשיווקן ופיתוחן לפני ה-7.10.2023 והדיירים שנקלטו מבקשים לבטל / להשהות את בניית ביתם. לצורך בחינת סוגייה זו, מוצע כי י צוות בין משרדי בהובלת מנהלת תקומה ובהשתתפות אגף החשב הכללי ואגף התקציבים במשרד האוצר ומשרד הבינוי והשיכון, יבחן האפשרות למתן סבסוד גם בשכונות שהוחל בפיתוחן ולקביעת כללים ותנאים לכך במידת הצורך, על יסוד עקרונות שוויוניים ולפי כל דין.

3.4.9. מודל בניית בתי אגודה/בתי צעירים (בתי האגודה נועדו לשמש חלף דיור להשכרה עם אפשרות רכישה עתידית לקליטת משפחות).
להלן עקרונות התוכנית- מענק לבניית הבית:

- ביישובי 0-2 ק"מ מגבול הרצועה מענק בסך 500,000 ₪ ליח"ד.
- ביישובי 2-4 ק"מ מגבול הרצועה מענק בסך 450,000 ₪ ליח"ד.
- ביישובי 4-7 ק"מ מגבול הרצועה מענק בסך 400,000 ₪ ליח"ד.
- לכל יישוב יאושרו לבנייה עד 15 בתי אגודה.

3.4.10. לכל בית אגודה שתאושר הקמתו, יאושר בנוסף סבסוד פיתוח כמפורט להלן:

- ביישובי 0-2 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 100% ולא יותר מ- 280,000 ₪ ליח"ד.
- ביישובי 2-4 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 90% ולא יותר מ- 252,000 ₪
- ביישובי 4-7 ק"מ מגבול הרצועה יינתן סבסוד פיתוח בשיעור של 80% ולא יותר מ- 224,000 ₪.

3.4.11. ליישום סעיף בתי האגודה יפורסם נוהל על ידי מנהלת תקומה, משרד הבינוי והשיכון והמשרד לפיתוח הנגב והגליל אשר יסדיר את אופן הקצאת ויישום בתי האגודה.

3.4.12. תוקפה של החלטה זו - 5 שנים מיום אישור ההחלטה למימוש הסעיפים הנ"ל.

3.4.13. העמקת מענקי סבסוד הפיתוח כאמור בסעיף זה- בכפוף לאישורי עלויות פיתוח כמקובל.

3.4.14. "הסל המועצתי" ישמש לשדרוג תשתיות קיימות הנמצאות באחריות הרשויות המקומיות והדרושים לשדרוג על מנת לתמוך בהעלאת איכות החיים ולהוות תשתית לצמיחה דמוגרפית.

3.5 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ב.3	סל יישובי - שיפוץ מוסדות ציבור, כולל מיגון, שדרוג תשתיות פנים ובין יישוביות, תכנון והקמת מוסדות ציבור חדשים במטרה להשלים חוסרים	סל הפיתוח ישמש את היישוב לקידום פרויקטי התשתית שיביאו בהמשך לצמיחה ושגשוג, ולהעלאת רמת החיים	800	יישובים, המועצות האזוריות, משרדי ממשלה, משרד האוצר	2028-2024
	סל עידוד צמיחה יישובי שמטרתו עידוד קליטת תושבים חדשים	מטרתו של הסל היא עידוד לצמיחה ולקליטת תושבים חדשים. הסל מותנה בשיווק ובפיתוח מגרשים וקידום דיור מעודד קליטה	610	היישובים, המשרד לפיתוח הנגב והגליל, משרד הבינוי והשיכון, משרד האוצר	2028-2025
	סל פיתוח מועצתי לצורך תמיכה בפיתוח ושדרוג תשתיות ציבוריות שבאחריות המועצות האזוריות	המועצות אחראיות על תשתיות רבות בין היישובים ובתוכם. סל הפיתוח יהיה למטרות פיתוח ושדרוג תשתיות תחבורה, מים וביוב, תאורה ועוד	260	המועצות האזוריות, משרד לפיתוח הנגב והגליל, משרד רמ"י, משרד ההתיישבות משרד הבינוי והשיכון	2028-2024

4. פיתוח אזורי

תחומי פעילות בעלי השפעה מרחבית אשר כוללים פרויקטים המשפיעים על החבל כולו ומטרתם, כמו הפיתוח בשדרות וביישובים, לתמוך בצמיחה דמוגרפית בשנים הבאות ולשמר גורמי משיכה אזוריים, ושמירה על חבל ירוק, בר-קיימא, צומח ואטרקטיבי. גם בראייה אזורית יש לבצע התאמות למציאות החדשה עקב אירועי הלחימה שהתרחשה ועודנה מתרחשת במרחב, כמו גם הצורך לאפשר הליך שיקום מהיר ואיכותי לצד תמיכה בצמיחה עתידית באמצעות תשתיות-על מותאמות ואיכותיות.

הפיתוח האזורי נעשה סביב 3 תמות מרכזיות:

- סל מועצתי- השקעה של המועצות האזוריות בנכסים אזוריים.
- תשתיות מים וביוב.
- מאפשרי צמיחה – ייעול הליכי התכנון והבנייה.

4.1 סל מועצתי

כתוצאה מהשינוי שחל במציאות החיים לאור אירועי ה-7.10.23, נדרשות התאמות משמעותיות, בין היתר עבור תכנון סטטוטורי, פתרונות מיגון, התארגנות קהילתית, נגישות עבור אנשים בעלי מוגבלויות לנכסי המועצות, פעולות למען הגדלת תחושת הביטחון, אחזקת שבר גדולה של הנכסים הציבוריים ועוד.

כמו כן, יש לבצע שדרוג והתאמות לתשתיות קיימות וכן להקים תשתיות חדשות הנדרשות כדי לשמר את הרציפות התפקודית של התשתיות ובכך לתמוך את חזרת התושבים הביתה, לדוגמה- תאורת רחוב לאורך הדרכים ביישובים ובמועצות (ישנם כבישים חשוכים ללא תאורה), או שדרוג תשתיות קיימות שאינן מתפקדות כהלכה על מנת שיעמדו בעומס הפעילות ויספקו רצף תפקודי כאמצעי להקניית ביטחון.

4.2 תשתיות מים וביוב

קיימים מספר רב של מרכזי טיהור שפכים קטנים ברחבי החבל אשר אינם יכולים לתת מענה עתידי ליעדי הצמיחה הדמוגרפית. מרכזי טיהור השפכים הגדולים הנוכחיים בחבל, שדרות וחולית, דורשים שדרוג והרחבה הן על מנת לתמוך ביעדי הצמיחה הדמוגרפית והן על מנת לקדם תוצר שניתן להשתמש בו לחקלאות. שדרוג מרכז טיהור שפכים שדרות נמצא בעבודה שתסתיים במהלך 2024. שדרוג מרכז טיהור שפכים חולית טרם החל. נוסף לכך, מומלץ לייצר סל מועצתי עבור 4 המועצות האזוריות לסיוע להשלמת מימון עצמי לפרויקטי ביוב עתידיים ופרויקטים שאושרו ע"י רשות המים והביוב אך טרם התחילו ביצוע.

4.2.1 יעדים

קידום תשתיות מים וביוב איכותיות תומכות צמיחה דמוגרפית ואיכות חיים.

4.2.2 כיווני פעולה כלליים

- שדרוג ויצירת סטנדרטיזציה לרמת תשתיות המים והביוב ביישובים על בסיס תוכנית עבודה (תוספתי להחלטת ממשלה 462).
- העלאת איכות הטיפול של מכון טיהור השפכים חולית לרמת טיפול שלישונית על מנת

לאפשר השבת קולחים להשקיה חקלאית בלא מגבלות.

• הרחבת מכון טיהור השפכים שדרות

4.3 יעול תהליכי התכנון והבנייה באמצעות פעולות שתיקבענה בהמשך

קיצור משך הזמן לאישור תוכניות ולהוצאת היתרים הוא קריטי לקידום השיקום ובנייה מחדש, לצד פיתוח מואץ ומשמעותי של יישובי החבל וסביבתו.

4.3.1 יעדים

יעול הליכי התכנון והבנייה - לאפשר את שיקום היישובים בקצבי זמן מהירים ולהסיר חסמים העלולים לעכב את מלאכת השיקום. כמו כן, במסגרת תוכנית החומש המוצעת כאן, יגובשו תוכניות חדשות רבות אשר יצריכו מענה ייחודי לטיפול בבקשות בדמות יעול תהליכי תכנון ובנייה וקיצור משמעותי של משך זמן הוצאת היתרי הבנייה.

3.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ב.3	סל פיתוח מועצתי לצורך תמיכה בפיתוח ושדרוג תשתיות ציבוריות שבאחריות המועצות האזוריות	המועצות אחראיות על תשתיות רבות בין היישובים ובתוכם. סל הפיתוח יהיה למטרות פיתוח ושדרוג תשתיות תחבורה, מים וביוב, תאורה ועוד	260	המועצות האזוריות, משרד לפיתוח הנגב והגליל, רמ"י, משרד ההתיישבות משרד הבינוי והשיכון	
ב.3	ייעול הליכי התכנון והבנייה	ייעול הליכי התכנון והבנייה	20	משרד הפנים, מנהל תכנון, מטה התכנון	2024-2028
ג.3	תכנון תכנית אב למים ולביוב	אזור חבל התקומה אינו מאוגד ולכן יש מקום להניח תכנית אב אזורית שתתעדף שדרוג והקמת מתקנים לאספקת מים וטיפול בקולחין.	5	רשות המים, הרשויות המקומיות	2025-2024
ג.3	שדרוג מט"ש חולית בגודלו והעלאת רמת הטיפול לרמה שלישונית	מט"ש חולית כיום מטפל ברמה שניונית בלבד, המגביל את יכולת ניצול הקולחין לשימוש חקלאי. שדרוג המט"ש לרמה שלישונית יאפשר להשתמש בקולחין להשקיה חקלאית בלא מגבלות	95	אשכול, רשות המים	2026-2024
ג.3	סל מועצתי לפרויקטי ביוב, כולל סיוע להשלמת מימון עצמי לפרויקטי ביוב שיתוקצבו ותוקצבו אך טרם החל ביצועם	סל מועצתי לסיוע להשלמת מימון עצמי, לרבות שדרוג תחנת שאיבה וקו סניקה למט"ש שדרות לטיפול נאות בשפכים.	57	רשות המים, המועצות האזוריות, רשות המים והביוב	2028-2025
ג.3	תכנון והרחבת מט"ש שדרות	מט"ש שדרות מטפל בשפכים של שער הנגב והעיר שדרות. לאור תחזית הצמיחה הדמוגרפית של שתי הרשויות, יש להגדיל את המט"ש	60	רשות המים, עיריית שדרות	2024-2026
	ביצוע סקר ארכיאולוגי	לאור נזקי מלחמה מתמשכים, יש לבצע סקר לאתר פגיעות ונזקים לאתרי העתיקות בחבל	1	רשות העתיקות, משרד המורשת	2024

5. תחבורה

5.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

מרחב תקומה מאופיין בריבוי ופיזור של ישובים, ברובם יישוביים קהילתיים (קיבוצים, מושבים וכיו"ב) והעיר שדרות. האזור מתאפיין בשני סוגי נסיעות: פנים אזורי והסתמכות על מוקדי משיכה חיצוניים בעיקר בארבע, אשקלון, אופקים נתיבות ועוד.

משרד התחבורה משקיע בחבל העוטף ובנגב המערבי בין היתר בפרויקטי פיתוח: סלילת כבישים ומחלפים, תח"צ, קישוריות שיקום תשתיות, בטיחות, פרויקטים אסטרטגיים כולל חיבור למטרופוליניים.

בנוסף הצירים הבינעירוניים הראשיים משמשים ביום לא רק את תנועת התושבים הסדירה אלא גם כצירים ביטחוניים וכצירים להובלת סחורות ומטענים, המיצרים מגבלות תנועתיות משמעותיות הפוגעות בנגישות וברוחת משתמשי התחבורה.

5.2 תובנות מרכזיות

התחבורתית לחבל התקומה הוכנה בהתבסס על מדיניות משרד התחבורה והבטיחות בדרכים הכוללת חיבוריות וקישוריות לחלקי הארץ השונים באמצעות כבישי אורך ורוחב, שבילי אופניים, מסילות רכב קלה וכבדה, עידוד השימוש התחבורה הציבורית תוך שימוש בגמישות התחבורה והתאמת סוגי כלים ושעות פעילות בהתאם לביקושים, האבים תחבורתיים המשלבים בתוכם ריכוז כלי תחבורה שונים החל ממיקרומוביליטי, אוטובוסים, רכבות קלות וכבדות, שיפור הבטיחות, מערכות לניהול תנועה ועוד. בהתאם, התוכנית הוכנה בשיתוף פעולה של מנהלת תקומה ומשרד התחבורה והבטיחות בדרכים וזרועותיו, בהתייעצות ושיתוף הרשויות המקומיות בחבל התקומה ואשכול רשויות נגב מערבי. מטרתה להביא לפיתוח והסדרה של תשתיות ומערכות תחבורתיות משולבות אשר מקדמות את הניידות והנגישות של תושבי חבל התקומה והמבקרים ותורמות לצמיחה כלכלית וחברתית, תוך שמירה על הבטיחות ועל איכות הסביבה.

בסקר שנערך על ידי משרד ראש הממשלה והופץ בקרב תושבי חבל התקומה בשנת 2021, עולה כי תחום התחבורה נמצא כגורם משמעותי עבור העלאת איכות החיים בחבל. אשכול רשויות נגב מערבי קידם, בשיתוף המועצות האזוריות, תכנית תחבורתית חדשנית המותאמת למרחב הכפרי. עוד עלה באותו הסקר, כי אחד מגורמי המשיכה המשמעותיים ביותר לחבל התקומה הוא היותו של החבל ירוק ובר קיימא, מה שנקשר באופן ישיר לתחושת איכות החיים הגבוהה. לפיכך, קידומה של תחבורה ציבורית מותאמת אישית, מתקדמת ומקיימת תחזק ותתרום להעלאת איכות החיים, רווחה אישית וקולקטיבית של תושבי חבל התקומה.

5.3 יעדים

- 5.3.1 הגברת רוחת משתמשי רשת התחבורה באזור בדגש על שדרוג מערך התחבורה הציבורית והכפלת מספר המשתמשים בה ושיפור מדדי שביעות רצון- בתוך 5 שנים.
- 5.3.2 שיקום ושדרוג תשתיות התחבורה המרחבית (בין ובתוך ישובי חבל התקומה).
- 5.3.3 שיפור החיבוריות והקישוריות על ידי סלילת שבילי אופניים.
- 5.3.4 רציפות תפקודית בשעת חירום

5.4 כיווני פעולה כלליים

כיווני הפעולה נגזרים מהתפיסה אותה מוביל משרד התחבורה בהתאם למדיניותו בכל הארץ כולל שיפור הבטיחות וניהול התנועה, שבילי אופניים, מסופים ונתצים, וחיבור למטרופולינים.

- 5.4.1 שדרוג תשתיות התחבורה כך שיתמכו בנסיעת רכב פרטי ובהפעלת תחבורה ציבורית על

פי המדיניות כאמור המתבססת על "האבים" תחבורתיים (link & ride) ותשתיות תומכות דוגמת חניוני לילה ומסופים. ההאבים ימוקמו על צירי תנועה מרכזיים ויקושרו ליישובים על ידי תשתיות שבילי אופניים ומערך הסעות "שאטלים" מבוססי אפליקציה.

5.4.2 קידום התחבורה הציבורית: בהתבסס על הפעילות המתבצעת ברשות לתחבורה ציבורית במשרד התחבורה כאשר המיקומים ובחירתם מתבססים על מיפוי שבוצע במסגרת גיבוש תכנית אסטרטגית לנגב המערבי, במסגרתו אותרו מקבצי אוכלוסייה ברדיוס נסיעה של 15 דקות. המקומות המוצעים להקמת האבים, מסופים וחניוני לילה ייבחנו ויאושרו על בסיס עבודה מקצועית שתתבצע בשלב התכנון המפורט של תכנית ההפעלה. מיקומים כדוגמת חניון לילה בשדרות, מסוף באבשלום, האב תחבורתי בצומת סעד ועוד. נוסף לכך, התכנית תכלול הקמת מסופים וחניוני לילה שיאפשרו בין היתר תשתית לחשמול אוטובוסים.

5.4.3 תכנון וביצוע פרויקטי כבישים המשפרים חיבוריות ונגישות בין היישובים ובתוך יישובי חבל התקומה, כולל כבישי מילוט, דוגמת כביש הגישה לנתיב העשרה, כביש הגישה לנחל עוז ועוד.

5.4.4 קידום פרויקטי בטיחות וטיפול בנקודות תורפה בחבל התקומה כדוגמת הסדרת צמתים, תאורת כבישים, מעגלי תנועה, הסדרת פניות שמאלה ועוד.

5.4.5 תכנון וביצוע שבילי אופניים אשר ישלימו את תפיסת התחבורה האזורית וייצרו חיבוריות וקישוריות בין היישובים לבין מרכזי התחבורה הציבורית.

5.5 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון ובצוע הפרויקט
ג.3	שיפור התחבורה הציבורית על ידי תשתיות פיזיות ושירות מותאם אישית	הקמת מתקני תחבורה ציבורית חיוניים, חיבוריות, קישוריות, האבים תחבורתיים מרכזיים כחלק מתפיסת משרד התחבורה לנגישות התחבורה הציבורית ובכלל זה, תחנות המתנה משודרגות, תוספות שירות וקווים מהירים ותדירים	160	משרד התחבורה, נתיבי איילון	2024-2028
	תכנון, שיקום ושדרוג תשתיות תחבורה יבשתיות	שיקום והתאמות של תשתיות התחבורה לצד קידום תכנון וביצוע של הרחבת ושדרוג צירים	500	משרד התחבורה, נתיבי ישראל, נתיבי איילון	2024-2028
	סל בטיחות פרויקטים לקידום טיפול בנקודות תורפה בטיחותיות	פרויקטים לקידום טיפול בנקודות תורפה בטיחותיות	65	משרד התחבורה, נתיבי ישראל	2024-2028
	סלילת שבילי אופניים	הגברת החיבוריות והקישוריות	125	משרד התחבורה, נתיבי איילון, נתיבי ישראל	2025-2028

6. הגנת הסביבה

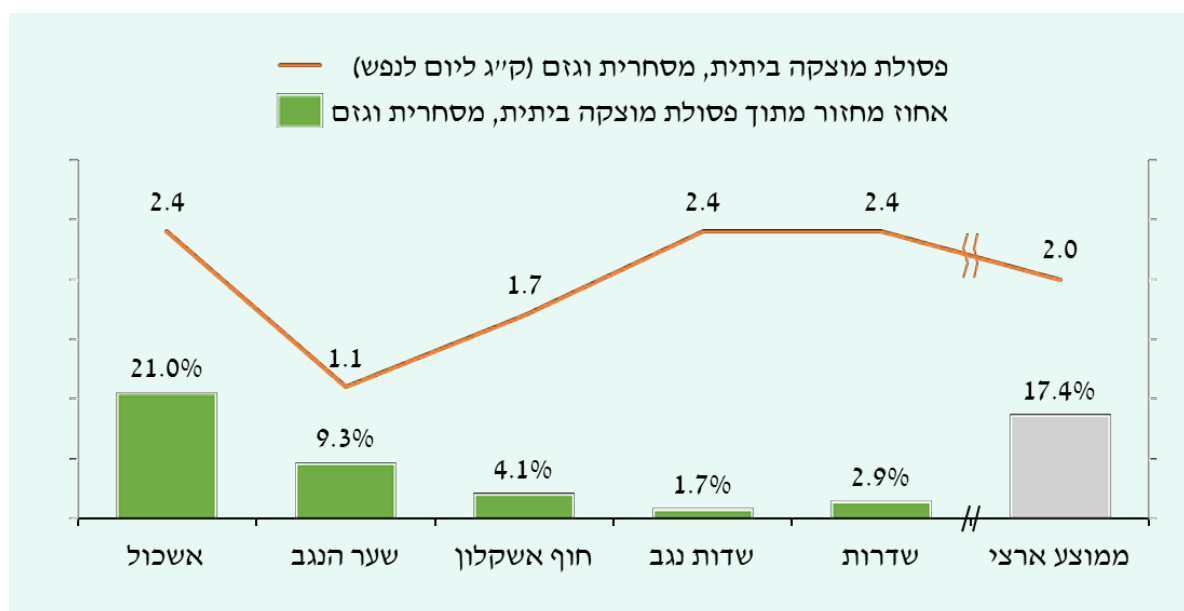
6.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

פרויקטי הגנת הסביבה הם פרויקטים המשפיעים על החבל כולו ומטרתם לתמוך בצמיחה דמוגרפית בשנים הבאות ולשמר גורמי משיכה אזוריים לצד שמירה על חבל ירוק ובר-קיימה.

6.2 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

6.2.1 השטחים הפתוחים וחיבור הקהילה לטבע מהווים גורם מושך משמעותי לתושבי החבל, כך לפי תהליך שיתוף ציבור לתושבי החבל שערך משרד רוח"מ בשנת 2021. בעבודה שנעשתה, נמצא כי שטחים פתוחים וסביבה ירוקה ונקייה ממפגעים הם חלק משמעותי מתפישת איכות החיים של תושבי האזור. בנוסף, הטבע משמש כעוגן בזהות תושבי האזור וכמוקד משמעותי לטיילות ותיירות במרחב. מאז ה- 7.10.2023, שטחים רבים מופרים נוסף לזיהומי קרקע משמעותיים שנוצרו בעקבות אירועי הלחימה בתוך היישובים וביניהם.

6.2.2 חלק מחזון החבל הירוק כולל הקמה של פינות מחזור והפרדה ביישובים שתביא למחזור גבוה יותר של פסולת ולשמירה על השטחים הפתוחים ואיכות החיים בעוטף. נכון להיום, יש אזורים בחבל אשר תושביהם מייצרים פסולת מעל הממוצע הארצי, אולם עם אחוזי מחזור מתחת לממוצע הארצי (על פי נתוני למ"ס והמשרד להגנת הסביבה).

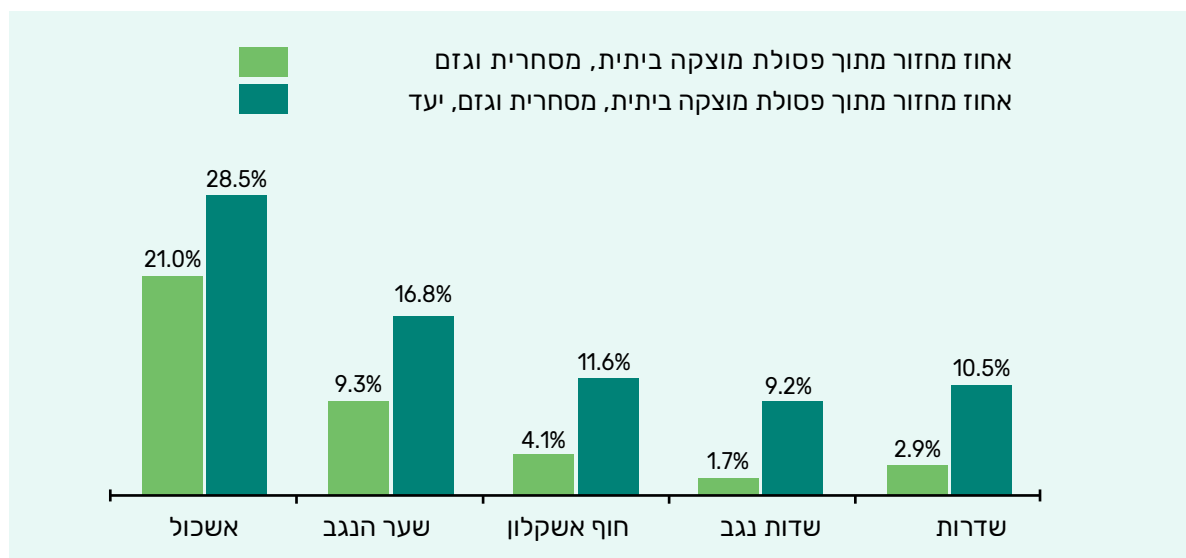

6.3 יעדים

6.3.1 קידום הגנה על הטבע והשטחים הפתוחים, שיקומם וטיפוחם, חיבור הקהילה לטבע ושמירה על הסביבה.

6.3.2 הערכות לשינויי אקלים.

6.3.3. הפחתת כמות הפסולת המופנית להטמנה והעלאת אחוזי השבת ומחזור הפסולת הביתית והחקלאית בחבל, כמפורט בגרף.

6.4 כיווני פעולה כלליים

6.4.1. שמירה על השטחים הפתוחים ושיקומם: הקמת אתרי טבע עירוניים (כדוגמת גבעת הכורכר בשדרות ועוד) וכפריים, קידום פרויקטים שמחברים טבע וקהילה, ומימון ייעוץ סביבתי באמצעות היחידות הסביבתיות.

6.4.2. קידום סביבה נקייה ממפגעים: תמיכה בסגירה ושיקום אתר הטמנה לא תקני באתר "דיה" על מנת שניתן יהיה להחליפו בתא הטמנה חדש שעומד בתנאי רישיון העסק הן מבחינת תשתיות והן מבחינה תפעולית, טיפול במפגעי פסולת ובמפגעים חמורים.

6.4.3. היערכות לשינויי אקלים וחיבור הסביבה הירוקה לסביבת החיים העירונית והכפרית: נטיעת עצים בעיר שדרות, הקמת גינות קהילתיות בעיר וביישובים, קידום עירוניות מיטיבה ופיתוח שפ"ם.

6.5 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ג.3	הקמת אתרי טבע עירוניים וכפריים; קידום הצללה ונטיעת עצים; פרויקט "שפפ"ים" בשכונות הוותיקות בשדרות; טיפול בפסולת ביתית	הקמת אתרי טבע עירוניים וכפריים, שמירה על השטחים הטבעיים ושדרוג תשתיות טיילות בשטחים אלו; קידום עירוניות מיטיבה וחיבור הקהילה לטבע: הצללה ונטיעת עצים בישובים, גינות קהילתיות; פרויקט שפ"פים בשכונות הוותיקות בשדרות, טיפול בפסולת ביתית	137	המשרד להגנת הסביבה, רט"ג, קק"ל, רשויות מקומיות	2024-2028
ג.3	טיפול בפסולת חקלאית ישנה ועתידית וייעול הדברה	טיפול בפסולת היסטורית, לצד השקעות והקמת מתקנים שיאפשרו הפחתת פסולת שנתית וטיפול בפסולת הנוצרת בשוטף (פלסטיק, גזם, פרש ועוד). קידום הדברה אזורית בשטחים החקלאיים, לצמצום וייעול השימוש בהדברה וקידום הדברה משולבת.	*76.3	המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות, אשכול נגב, מערבי, רשויות מקומיות	2028-2024

*אישור ביצוע וחלוקת התקציב בתוך כל אחד מהסעיפים והסטות בין סעיפי התוכנית יבוצעו בתיאום ושיתוף מנכ"ל משרד התחבורה

מנהלת
תקומה

משרד ראש הממשלה

כלכלה, עסקים ותעסוקה

רקע, מיקוד ומטרות

נושא הכלכלה, העסקים והתעסוקה מהווה נדבך משמעותי עבור השיקום של הפרט ושל כלל החבל לאחר אירועי שבעה באוקטובר 2023 והשלכות האירוע על הכלכלה והחברה המקומית. סוגיית התעסוקה היא מרכיב משמעותי בהליך השיקום של הפרט והתא המשפחתי; תחושת המסוגלות והחיוניות, לצד שימור הזהות האישית חשובים לא פחות מהביטחון הכלכלי הנובע מפרנסה. גם כאן, הדבר נכון החל מרמת הפרט ועד רמת היישוב והחבל. בתוך כך, מינוף השיקום והשימוש בו כקרקע לצמיחה ושגשוג החבל בשנים הבאות צריך להיעשות באופן מושכל ומאוזן. הצוות מטפל בארבעה תתי תחומים לפי הפירוט הבא:

תתי תחומים

- **תעסוקה: שכירים ועצמאים** – פיתוח אישי ומקצועי מוטה השמה של הפרט ופיתוח ושדרוג הזדמנויות תעסוקה.
- **עסקים קטנים** – חיזוק החוסן של העובדים והמעסיקים, יצירת תשתית לצמיחה, התרחבות והקמה של עסקים חדשים.
- **עסקים, מסחר ותעשייה** – השקעות הון להגדלת הפריון בעבודה ורווחיות העסקים וקפיצת מדרגה טכנולוגית.
- **פיתוח כלכלי אזורי** – העלאת רמת השירות לתושב, העמדת החבל כמוקד משיכה אזורי ויצירת עוצמה כלכלית לטווח הארוך.

בפרק זה יוצגו התובנות וכיווני הפעולה לשיקום ופיתוח תושבי החבל מבחינה כלכלית בחמש השנים הקרובות. אל אותן תובנות הגיע הצוות לאחר ניתוח מעמיק של תמונת המצב הכלכלית בחבל טרום אירועי ה-7 באוקטובר, איסוף צרכים ויעדים ברמות השונות (תושבים, יישובים, רשויות מקומיות, עסקים ומפעלים), מיפוי תוכניות אסטרטגיות של היישובים, האשכול ומשרדי הממשלה, למידה מתוכניות שיקום אחרות בארץ ובעולם ולמידת עמיתים עם גופי מחקר בארץ ובעולם. כל התוכניות המוצגות נוצרו במטרה להעמיד את החבל כמוקד אטרקטיבי לתושבים ולעסקים גם ביום שאחרי תוכנית החומש.

מטרת פרק זה היא להציג מענה הוליסטי לצמיחה כלכלית של החבל תוך יצירת מענה תעסוקתי איכותי לכלל אוכלוסייתו, מתוך שאיפה לעתיד עשיר ומשגשג של החבל אשר ישמש מוקד משיכה כלכלי לתושבים ולעסקים. עבודת הצוות נעשתה באופן מקיף אשר נועד לתת מענה החל מרמת הפרט, דרך העסקים הקטנים, הבינוניים והגדולים וכלה ברמת היישובים והרשויות.

- **בצד הפרט**, פעילות המנהלת מכוונת לליווי ותמיכה עבור שימור המסוגלות התעסוקתית חרף המשבר, לצד קידום תעסוקתי באמצעות הכשרה, פיתוח יזמות אישית והרחבת הזדמנויות התעסוקה, בדגש על תעסוקה מיטבית.
- **בצד העסקים**, המנהלת פועלת מתוך ראיית כלל העסקים בחבל והבנת חיוניותם ותרומתם. המנהלת ממקדת בהעלאת הפריון והגדלת הרווחיות, שדרוג טכנולוגי בענפי התעשייה והמסחר ובפעולות נוספות לפיתוח מנועי צמיחה אזוריים הנדרשות לצמיחה ושגשוג כלכלי בר-קיימה.
- **בצד היישובים והרשויות**, פעילות המנהלת ממקדת בשדרוג רמת החיים ביישובים ובהסרת חסמים תכנוניים לפיתוח "מרכז הכפר", להגדלת הכנסות הרשויות, לפיתוח עצמאות אנרגטית ולשדרוג ופיתוח אזורי תעשייה ותיקים וחדשים בחבל.

תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

בחבל פעלו כ-4,000 עסקים מענפים שונים ובמגוון היקפי פעילות, לצד כ-2,000 עוסקים פטורים. התפלגות העסקים דומה להתפלגות הארצית: כ-93% עסקים קטנים בעלי מחזור פעילות שנתי של עד 5 מיליון ש"ח. כ-4% עסקים בינוניים בעלי מחזור פעילות שנתי של 5-20 מיליון ש"ח. כ-1.8% עסקים בינוניים בעלי מחזור פעילות שנתי של 20-100 מיליון ש"ח, וכ-0.5% עסקים גדולים בעלי מחזור פעילות שנתי גבוה מ-100 מיליון ש"ח.

בצד התעסוקה, בחבל גרו כ-29,455 איש בגילי העבודה. נתוני התעסוקה בחבל היו טובים ערב 7.10.2023. על פי נתוני משרד העבודה, שיעור התעסוקה עמד על 91% וזאת ביחס ל-80% בשאר הארץ. נתוני האבטלה, בהתאמה, היו נמוכים (1% לעומת 3% בשאר הארץ).

תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

אירועי 7.10.2023 הביאו להפסקה כמעט מוחלטת של הפעילות הכלכלית ביישובי החבל בשל איסור כניסה לאזור, וכן פינוי של התושבים מבתיהם. כעשרה ימים לאחר מכן חזר דפוס בארי לפעול באופן חלקי, ולאחר מכן החלה חזרה איטית ומדורגת של הפעילות העסקית, בעיקר בעסקים הגדולים, במפעלי התעשייה, וכן בעסקים חיוניים. בענפי הקמעונאות והמסחר החזרה לפעילות החלה בשלב מאוחר משמעותית, כאשר בחודש מרץ 2024 מגוון פעילויות מסחר מקומיות עדיין לא חזרו לפעילות.

הירידה בפעילות העסקית נובעת משילוב של מספר גורמים: (1) איסור כניסה ביטחוני; (2) מרחק פיזי של העובדים ממקומות העבודה; (3) מעבר למגורים זמניים והיעדר ביקוש לפעילות המסחרית המקומית; (4) רשת הביטחון ומודל הפיצוי של מס רכוש על נזקים עקיפים. חלק מהגורמים להפסקת הפעילות הולכים ופוחתים בהתאם למצב הביטחוני, כך שהפעילות הכלכלית צפויה להתייצב בחודשים הקרובים. בטווח הבינוני והארוך למלחמה השפעות קריטיות על הפעילות העסקית, בצד אמון הלקוחות, שמירה על העובדים ועלויות סיכון ומימון. תוכנית זו גובשה באופן שנועד לוודא חזרה בריאה לשגרה, שגשוג עתידי, והבטחה לעוצמה כלכלית לטווח הארוך.

מיסוי והקלות רגולטוריות

לצורך עידוד וחיזוק הפעילות הכלכלית בחבל נבחנו חלופות שונות והשלכותיהן לאורך זמן. חלופה אחת היא הענקת הקלות נוספות במיסוי וסובסידיות אשר תעודד מעבר של עסקים ותושבים לחבל (הקטנת הוצאות). חלופה שנייה היא השקעה בפיתוח, בהון ובהכשרת כוח אדם כדי להגדיל את הפריור לפרט ולעסק (צד ההכנסות).

מתוך ההמלצות המקצועיות של מגוון גופים העוסקים בשיקום לאחר אסון, כגון הבנק העולמי וה-OECD עולה כי נכון להשקיע את משאבי השיקום ביצירת עצמאות וחוסן כלכלי מקומי ולא בסובסידיות מתוך חשש של יצירת סינדרום התלות ("dependency syndrome") אשר יביא לפגיעה בתושבים בטווח הארוך. המלצות דומות עלו גם בדוח ועדת החקירה הממלכתית בנושא טיפולן של הרשויות המוסמכות במפוני גוש קטיף וצפון השומרון. על בסיס המלצות אלו, גובשה מדיניות של שמירת רמת ההטבות הקיימות, אך הימנעות מהרחבתן.

להלן סקירה מפורטת של הטבות אלו:

הטבת מס הכנסה:

1. לתושבי החבל זכאות ל"זיכוי מס הכנסה לתושבים בפריפריה" בשיעור המקסימלי של 20% מההכנסה השנתית, עד להכנסה של כ-260 אלף ש"ח. הטבת המס המקסימלית עומדת על כ-52 אלף ש"ח בשנה.
 2. כפועל יוצא מהטבת המס, שיעור משלמי מס הכנסה בקרב תושבי החבל בשנת 2023 היה נמוך מ-5% מכלל התושבים בגיל העבודה.
 3. אנו ממליצים לשמר את ההטבה הקיימת, אך לא להעמיק אותה להכנסות הגבוהות מ-260 אלף ש"ח בשנה, מפני שהעמקת ההטבה תשפיע על אחוזים בודדים מתושבי החבל הנמצאים בעשירון ההכנסות העליון בלבד. העמקת ההטבות לא צפויה להביא למשיכת תושבים נוספים לאזור כפי שעולה ממחקר בנק ישראל בנושא¹.
 4. בעת בניית התוכנית נבחנה האפשרות למתן הטבת מס לעובדים בעסקים בחבל המתגוררים מחוץ לחבל. במסגרת הבחינה קיבלנו את המלצת גורמי המקצוע המתנגדת לכך, בין היתר מכיוון שהטבת המס תפחית משמעותית את האטרקטיביות של המגורים בחבל.
- **ארנונה לעסקים:** תושבי החבל והעסקים בחבל זכאים להנחה בתשלומי הארנונה בשיעורים של 45% לנכסים מסוג מגורים והנחה בשיעור של 39% לנכס אחר (עסק). משרד הפנים משפה את הרשויות בגין ההנחה בהיקף של 80 מיליוני ש"ח בשנה.
 - **מס חברות:** מס החברות עומד כיום על 23%. חברות טכנולוגיות העוסקות בנכסים לא מוחשיים זכאיות להפחתת מס בתנאים מסוימים לשיעור של 12%, ובאזור פיתוח א' ל-7.5%. קיימות הטבות נוספות להשקעות בין-לאומיות המביאות לשיעור מס של 6%. בפועל, הטבות אלו אינן חלות על החלק הארי של העסקים בחבל מכיוון שרובם אינם עומדים בתנאי הסף המוכוונים לתעשיות עתירות ידע (חברות הייטק) או לחברות ענק בעלות מחזור עסקים מעל 10 מיליארד ₪.
 - **העדפה במכרזים:** על פי תקנות חובת המכרזים (העדפת תוצרת הארץ), תשנ"ה-1995 אשר אושרו באוגוסט 2023, ניתנת העדפה במכרזי מדינה בשווי של עד 15% טובין מתוצרת הארץ, ושל 20% לטובין מאזור עוטף עזה, בהתאם לתנאים המפורטים בתקנות.
- פתרונות הביניים יפורטו תחת פרק "נושאים נוספים" בהמשך, להלן מפורטת תוכנית החומש בתחום כלכלה, עסקים ותעסוקה.

תעסוקה: שכירים ועצמאים

כדי לחזור לשגרת החיים ולאפשר תהליכי צמיחה, תושבי החבל, בין אם הם שכירים או עצמאים, יידרשו להתמודד עם אתגרים שונים בעולם העבודה. כדי למנוע משבר תעסוקתי ולחזק את החוסן האישי והעצמאות הכלכלית, נדרש מערך ליווי ותמיכה בפרט המכוון לתמיכה וקידום תעסוקתי. עבודה מקצועית ברמת הפרט, הקהילה, המועצה והחבל הכרחית לטובת החזרה לשגרת התעסוקה בחבל, לשימורו כחבל ארץ פעיל ויצרני שתושביו נהנים מעצמאות כלכלית והגשמה עצמית. העבודה עם הפרט תיעשה במקביל לבניית התשתיות והתמריצים לחיזוק ההון האנושי כאמצעי להגדיל את הזדמנויות התעסוקה בחבל. תוכניות אלו יתרמו לשיקום האישי והאזורי, ויבואו לידי ביטוי בשיפור ההכנסות ובעלייה ברמת החיים בחבל.

1.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

על פי נתוני משרד העבודה, ביישובי חבל תקומה יש כ-29,455 איש בגילי העבודה (25-64), מתוכם 26,308 שכירים. עד ל-7.10.2023, נתוני התעסוקה של האזור היו ברובם גבוהים מהממוצע הארצי:

- שיעור התעסוקה עמד על 91%, בעוד שבשאר הארץ שיעור התעסוקה היה 80%.
- שיעור האבטלה עמד על 1% לעומת 3% בשאר הארץ.
- השכר הממוצע (לפני מס) היה מעט נמוך יותר מהממוצע הארצי - 13,917 ש"ח בחבל (נתוני 2021) לעומת 15,184 ש"ח בשאר הארץ באותה תקופה.

קרי, באופן יחסי, המצב התעסוקתי בחבל ערב 7 באוקטובר היה טוב ולא הוביל להתערבות ייחודית בהיבטי תעסוקה.

על פי נתוני רשות המיסים לשנת 2021, ההכנסה השנתית הממוצעת בחבל לעצמאים עומדת על כ-165 אלף ש"ח לשנה, מעט מתחת לממוצע הארצי (כ-180 אלף ש"ח).

לצד זאת, כאמור לעיל, יש להדגיש כי תושבי החבל נהנים מהטבות מס גבוהות במסגרתן פחות מ-5% מהתושבים משלמים מס הכנסה, והארנונה מסובסדת בשיעור של כ-45% בארנונה למגורים ובשיעור של כ-39% בארנונה לעסקים.

תוכניות תעסוקה קיימות בחבל:

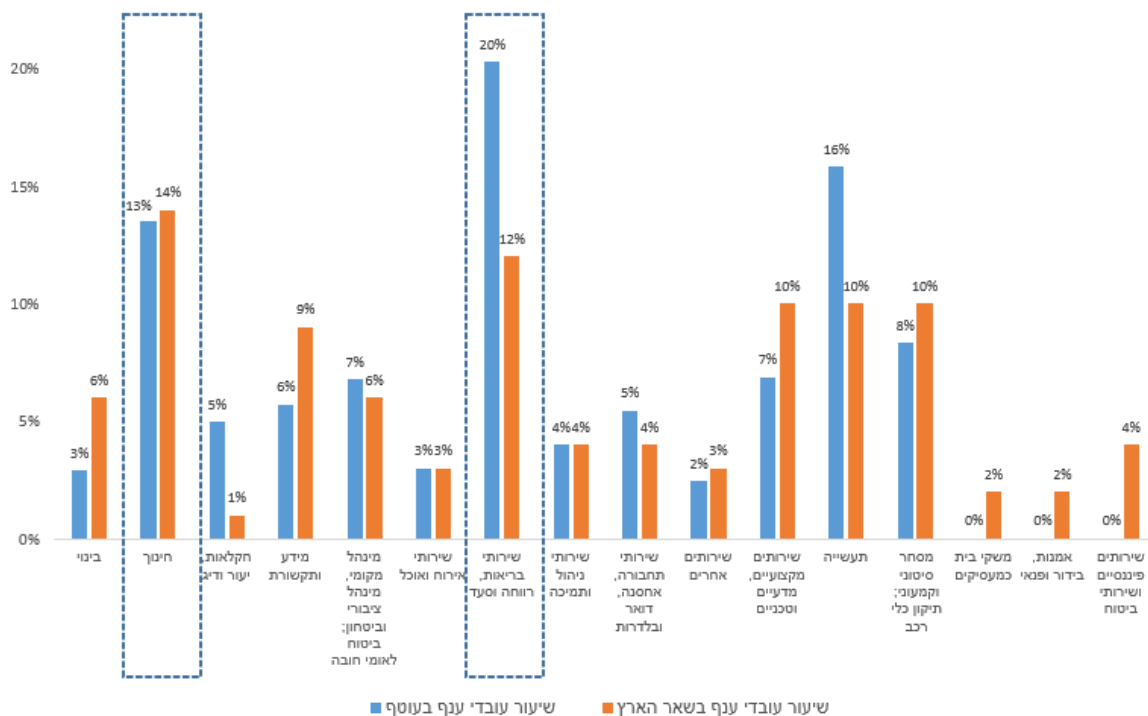
למרות הנתונים המעודדים המפורטים לעיל, יש לזכור כי גם בתוך החבל יש שונות בין היישובים ובין התושבים המבוטאת בכך שכ-30% מתושבי החבל הרוויחו פחות משכר המינימום. בשל הצורך לסייע להם ולקדם את התעסוקה של תושבים המעוניינים בכך, כמו גם האופי הייחודי של החבל על אתגריו השונים כחבל ארץ כפרי ופריפריאלי המתמודד עם סבבי לחימה המשבשים את השגרה, פעלו בחבל גם לפני ה-7.10 תוכניות ממשלתיות שמטרתן קידום תעסוקתי:

- מרכז הזדמנות - במהלך שנת 2023 נפתח בשדרות מרכז הזדמנות - מוקד תעסוקה עירוני המשותף למשרד העבודה, משרד הרווחה והרשות המקומית, אשר דרכו מופעלות מגוון תוכניות ממשלתיות ועירוניות בתחום התעסוקה.

- תוכנית "מעברים" - במרחב הכפרי פעלה תוכנית "מעברים" המשותפת למועצות האזוריות ומשרד הרווחה ולאחרונה שותף בה גם משרד החקלאות. מדובר בתוכנית שהוקמה וצמחה במועצת שער הנגב והורחבה לאזורים כפריים נוספים בכ-15 מועצות אזוריות בצפון ובדרום הארץ.
- לצד תוכניות אלו, פעלו בחבל מגוון תוכניות נוספות, בין אם בתמיכה ממשלתית ובין אם באופן עצמאי, שמטרתן קידום תעסוקת, הכשרה, פיתוח ועוד.

פילוח השכלה וענפי תעסוקה:

שיעור בעלי ההשכלה האקדמית בחבל עמד על 32.9% ביחס ל-30.1% בשאר הארץ. בניתוח תחומי ההשכלה עולה כי כ-50% הם בעלי תואר בתחומי החינוך, הרוח או החברה (תחומים שאינם כמותיים), לעומת 35% בשאר הארץ. תחומי ההשכלה אלו אף משתקפים בפילוח השיוך הענפי של השכירים בחבל: כ-33% עסקו בענפי החינוך, הבריאות והסיעוד בהשוואה לכ-26% בכלל הארץ. יש לציין כי על אף האופי הפריפריאלי של החבל, שיעור העובדים מהבית היה נמוך מעט מהממוצע הארצי - 15% לעומת 17%.

מקור: משרד העבודה, 2022

1.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

בעת הזו, קיים קושי לגבש תמונת מצב תעסוקתית של תושבי החבל מהסיבות הבאות:

- היעדר זמינות של נתונים מנהליים רלוונטיים בטווחי זמן מיידיים.
- נתונים מנהליים עלולים לפספס מצבים ייחודיים כגון: שכירים המופיעים בתלושי השכר של העסק אך נעדרים ממקום עבודתם בשל המרחק או ההתמודדות עם התקופה, בעוד שהמעסיק מקבל פיצוי בגין היעדרם.
- שינויים תכופים - בשל אתגרי התקופה, המעברים וחוסר הוודאות, יש להניח כי מתרחשים שינויים רבים במידת ההשתתפות האקטיבית במקום העבודה.

שני מקורות מאפשרים אינדיקציה מסוימת על המצב התעסוקתי בעת הנוכחית:

- נתוני ביטוח לאומי על ניצול מענק עידוד חזרה לעבודה¹.
- נתוני ביטוח לאומי ושירות התעסוקה על דורשי עבודה ומועסקים שהוצאו או יצאו לחל"ת.

מנתונים שהתקבלו מביטוח לאומי עבור מקבלי מענק עידוד חזרה לעבודה בחבל עולה כי 8,197 תושבים הגרים בחבל תקומה קיבלו את המענק בין החודשים נובמבר 2023 עד ינואר 2024, ובהסתכלות חודשית - כ-6,000 איש בכל חודש. בנוסף, כ-2,500 עובדים הגרים מחוץ לחבל אך עובדים בו, קיבלו את המענק. כמו כן, מנתונים שהתקבלו מביטוח לאומי לגבי עובדים שהוצאו לחל"ת ומנתוני שירות התעסוקה עולה כי החל מחודש אוקטובר 2023, הצטרפו כ-3,400 דורשי אבטלה ברשויות החבל, מתוכם כ-2,200 שהוצאו לחל"ת.

לפי מקורות הנתונים המצוינים לעיל, קרוב לשליש מהשכירים (כ-8,000) קיבלו מענק תמרוץ. קרי, הם המשיכו להגיע למקום עבודתם, לפחות באופן חלקי במהלך החודשים נובמבר 2023 - ינואר 2024. מאחר ששכירים המועסקים בשירות הציבורי לא זכאים למענק זה (הערכה של כ-8,000 נוספים), ייתכן כי אלו המשיכו להגיע למקום עבודתם בלי שספרו אותם במענק. כ-3,400 נוספים נרשמו כדורשי עבודה או ככאלה שהוצאו לחל"ת. מכאן, ובהערכה זהירה, קיימת קבוצה של כ-7,000 שכירים שלא ניתן לאמוד את מידת הקשר הנוכחי שלהם עם מקום העבודה. ייתכן שהם עובדים אך אינם זכאים למענק (עובדים מרחוק, עובדים במקום עבודה חדש וכד'), וייתכן כי בפועל הם אינם עובדים, על אף שמסיבות שונות לא נרשמו בשירות התעסוקה או ביטוח לאומי (ממשיכים לקבל שכר במסלול פיצויים, היעדר זכאות לאבטלה, מיצוי זכויות).

בימים אלו, עם תחילת החזרה של יישובים רבים בחבל ליישובי מגורי הקבע שלהם, יזמה המנהלת בשיתוף עם משרד העבודה שאלון לציבור העובדים בחבל. מטרת השאלון היא לייצר תמונת מצב עדכנית באשר לסטטוס התעסוקתי בחבל באופן שיתרום לטיוב המענים שהמנהלת ומשרדי הממשלה יעצבו עבור התושבים. עד כה נמנענו מלפנות לציבור בשאלון שכזה כדי להימנע מיצירת תמונת מצב לא מדויקת. שכן, בתחילת מלחמת "חרבות ברזל" רמת אי הוודאות של התושבים ואופייה הדינמי של הסיטואציה והשפעותיה היו עלולות לייצר הטיה של תמונת המצב ולגרום לקביעת מדיניות שאינה מטיבה עם הציבור.

¹ מענק עידוד חזרה לעבודה - הוא מענק המשולם על ידי ביטוח לאומי לשכירים תושבי ישראל שגרו באחד מהיישובים המפונים לפני 7.10.23 וממשיכים להגיע למקום עבודתם הקודם. כמו כן, המענק משולם גם לתושבים הגרים מחוץ ליישובים מפונים, אך שמקום עבודתם הוא באחד מיישובים אלו, והם ממשיכים להגיע אליו. המענק החל בחודש נובמבר, ונכון למועד כתיבת שורות אלו, הוא תקף עד לחודש מרץ.

למידה ממקורות חיצוניים:

ההערכות המקצועיות המקובלות הן כי שיעור המתמודדים עם פוסט-טראומה ינוע בין 10% עד 20% שיסבלו מכך באופן המשבש את השגרה, ובתוך כך גם ההשפעה על שגרת התעסוקה.

כדי לסבר את האוזן, מצב של כ-10% מובטלים מכלל תושבי החבל בגילי העבודה (3,000 אנשים) יכול להגיע לעלות ישירה למדינה של כ-150 מיליון ש"ח על פני תקופה של חצי שנה (דמי אבטלה). זאת בלי לתמחר עלויות נוספות, ישירות ועקיפות (לא בהכרח כלכליות), הנובעות מאי חזרה לשוק העבודה.

השערות ביחס למשבר התעסוקתי הצפוי:

עד אשר תהיה בידי המנהלת תמונת מצב מדויקת לגבי אופי המשבר התעסוקתי או עומקו, בהחלט ניתן להניח מספר הנחות מושכלות ביחס למשבר ולצרכים תעסוקתיים עתידיים, בין היתר מתוך למידה על משברים דומים בעבר ובעולם:

- **קטיעת רצף תעסוקתי פוגעת במסוגלות התעסוקתית** - שכירים שנעדרו ממקום עבודתם מאז ה-7.10 או עבדו בהיקפים נמוכים, יתקשו לחזור למקום עבודתם עם החזרה לשגרה הן בשל היציאה משגרת תעסוקה והקושי לחזור אליה והן בשל ההנחה כי בתקופת היעדרותם המעסיק נאלץ לייצר פתרונות חלופיים. בנוסף לאלו, עלולים להיות עובדים שיידרשו למצוא מקום עבודה חדש בשל סגירת בית העסק שעבדו בו. כמו כן, עובדים שעברו למגורים זמניים עלולים להיות במצב של ניתוק או מרחק ממקום העבודה המקורי למשך תקופה ארוכה - דבר שעלול להשפיע על יכולת ההשתלבות בתעסוקה הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך.
- **קבוצות אוכלוסייה פגיעות נמצאות בסיכון גבוה יותר** - בקבוצות אלו ניתן לכלול עובדים לקראת גיל פרישה, עצמאיים, עובדים בתחילת דרכם המקצועית, עובדים שנקלטו לאחרונה במקום העבודה, עובדים חסרי השכלה ועובדים שהתמודדו עם קשיים תעסוקתיים שונים עוד לפני המלחמה.
- **עומק המשבר האישי ישליך על עומק המשבר התעסוקתי** - עובדים הנאלצים להתמודד עם אתגרים אישיים או משפחתיים בעקבות אירועי ה-7.10 או תקופת הפינוי באופן המקשה לשמר שגרת עבודה, יתקשו לחזור לעבודה ולשמר רצף תעסוקתי, לנוכח האתגרים שאיתם הם מתמודדים.

1.3 תובנות מרכזיות

1.3.1 יש לייצר מעני תעסוקה חדשים המותאמים הן למשבר והן לאופי החבל ותושביו. לשם כך, יש לקחת בחשבון את הדגשים הבאים:

- **אוכלוסיית החבל ברובה לא התמודדה עם חסמי תעסוקה טרום אירועי 7.10.** עם זאת, יש תושבים הסובלים מקשיים תעסוקתיים עוד מהעבר. הסיוע לאוכלוסייה חזקה בבסיסה ובעלת עיסוקים מגוונים דורש תכנון מחודש. לכן, יש להתאים ולייצר תוכניות התערבות חדשות המשלבות שימור מסוגלות תעסוקתית, רצף תעסוקה ומינוף הזדמנויות לצמיחה אישית-כלכלית.
- **אופי החבל** - המרקם ההתיישבותי והקהילתי של החבל הוא חלק מייחודיות החבל. בעת גיבוש המענים ואופן הנגשת ההתערבויות יש להתאים את המודל לאופי הקהילתי של

היישובים (לרבות העיר שדרות), ולהיותו חבל ארץ כפרי הממוקם בפריפריה הדרומית. בתוך כך, יש לזכור את השונות בין היישובים (עיר/מושב/קיבוץ) ובין קבוצות האוכלוסייה המרכיבות את החבל ולייצר תוכניות המתחשבות בצורת החיים בחבל, בהזדמנויות הטמונות בו, באתגרים ובמרקם החיים של תושביו.

- **עבודה מודעת טראומה** – הליווי התעסוקתי לפרט צריך להיעשות מתוך הבנה וידע מקצועי של השפעות הטראומה האישית והקולקטיבית שחווה הפרט או משפחתו. בתוכניות המוכוונות לסייע לפרט בהשתלבות מחדש, בשימור מקום עבודתו או בבניית מסלול קריירה חדש, ילקחו בחשבון היבטים אלו.

- **תהליך המחויב לתוצאות** – תהליכי ליווי תעסוקתי חייבים לשים דגש על התהליך שעובר הפרט כדי להגיע למיצוי יכולותיו התעסוקתיות והכלכליות תוך התאמה לאורח חייו. לצד המנגנון התהליכי הנדרש בתוכניות ההתערבות השונות, יש לקבוע יעדים ברורים המאפשרים מדידה והערכה של אפקטיביות התוכניות על הפרט והאזור.

- **מנעד מענים** – על אף היעדר תמונת מצב עדכנית על סטטוס התעסוקה בחבל, יש לשער כי אנשים שונים יחוו את המשבר התעסוקתי באופן שונה ובנקודות זמן אחרות. אתגרי השתלבות מחדשת של עובד ותיק ומנוסה במקום עבודה לא דומים לאתגרים של אדם בתחילת דרכו, כך גם ביחס לגיל, השכלה קודמת ואף מידת היכולת של מקום העבודה להכיל קשיים של הפרט לאורך תקופה ממושכת. לנוכח סיבות אלו, על מוקדי התעסוקה לבנות ולהציע מגוון תוכניות הלוקחות בחשבון את השונות בתוך האוכלוסייה והדינמיקה של התהליך האישי-תעסוקתי.

1.3.2 **שימור מסוגלות תעסוקתית** – היציאה משגרת תעסוקה פוגעת במסוגלות התעסוקתית של הפרט, ודאי כאשר מדובר בתקופה ממושכת ואף בשילוב של אתגרים נוספים. כדי לשמר מסוגלות תעסוקתית, יש לקדם תוכניות ייעודיות למטרה זו המצמצמות את הפער המתמשך משגרת תעסוקה. תוכניות אלו יכולות לקבל גם אופי הכשרתי, יזמי או התנדבותי, ככל שהן תחומות בזמן ומוכוונות לשימור המסוגלות התעסוקתית למען חזרה לשגרת עבודה בהמשך הדרך.

1.3.3 הרשויות השונות בחבל מחזיקות בתפיסה לפיה נושא התעסוקה נמצא תחת אחריותן, בדומה לנושאים מוניציפליים אחרים. עדות לכך ניתן לראות בקיומן של תוכניות תעסוקה בהובלת המועצות ובשותפות גורמים נוספים שפעלו וממשיכות לפעול גם כיום. יש לאפשר תפיסה זו, לתמוך בה ואף לחזק אותה מול האתגר הנוכחי לטובת בניית מענים המתאימים למאפייני האזור המשתלבים בתוכניות של הרשויות ולצורך קיום מתמשך של המענים.

1.3.4 **התייחסות למרחב** – המנדט של המנהלת הוא שיקום החבל המוגדר באופן גאוגרפי במרחק של 0-7 ק"מ מגבול רצועת עזה. עם זאת, כאשר עוסקים בשיקום כלכלי של החבל חשוב להתייחס לקשרים המתקיימים עם יישובים מחוץ לטווח זה בנוגע לתהליכים ולתוכניות המתקיימים במחוז דרום ובכלל הארץ. יתרה מכך, חלק מתושבי החבל עבדו ויעבדו מחוץ לגבולות החבל, ומנגד, עסקים בחבל מעסיקים עובדים הגרים מחוץ לחבל. תוכניות השיקום והצמיחה צריכות להתייחס למורכבות זו. שכן, לא מדובר במשק סגור. בעת בניית התוכניות, יש לקחת בחשבון את ההשלכות ההדדיות של התהליכים במרחב.

1.3.5 **היערכות למשברים מתפתחים** – ניסיון הליווי התעסוקתי של מפוני גוש קטיף, כמו גם משברים אחרים בעולם, מלמד כי יש לצפות לכך שיתגלו משברים חדשים ומאוחרים

כתגובה לאירועי 7.10, תקופת הלחימה והפינוי. בהתאם לכך, יש לשמר צורת עבודה גמישה של למידה ופיתוח כדי להתאים את אופן העבודה ותוכניות ההתערבות תוך כדי עבודה, לצד פיתוח מענים חדשים וייחודיים לאתגרים שעוד יבואו. הדבר דורש הן היערכות ארגונית (צורת עבודה של בחינה, מדידה, קשר לשטח וזמני פיתוח) והן היערכות תקציבית (שמירת משאבים שייעודם הם פיתוח ובניית תוכניות עתידיות).

1.3.6 כלים לאיסוף נתונים ומעקב – כפועל יוצא מהאמור לעיל, הן לצורך פיתוח תוכניות לאורך הדרך והן כדי להיות נאמנים לעקרון בחינת האפקטיביות, יש לבנות את הדרכים לאיסוף נתונים ולביצוע פעולות מדידה והערכה באופן תדיר. שכן, כך יתאפשר מעקב אחר התקדמות התוכניות ותועלותיהן לחבל ותושביו. כאמור לעיל, בימים אלו, יוצאת המנהלת יחד עם משרד העבודה בסקר למיפוי המצב התעסוקתי של המפונים כדי לגבש תמונת מצב טובה יותר. יש להדגיש כי בנוסף למגבלות הידועות לסקר, הרי שלנוכח התנודתיות במצב התעסוקה, אף את הנתונים שיאספו, יידרש לנתח בזהירות הראויה.

1.4 יעדים

- 1.4.1 שמירה על רציפות תעסוקתית וחזרה לשיעורי תעסוקה הגבוהים מהממוצע הארצי.
- 1.4.2 צמצום שיעור האבטלה על פני תוכנית החומש.
- 1.4.3 קידום תעסוקתי של הפרט אשר יבוא לידי ביטוי בשיפור בשכר ובפריון העבודה.
- 1.4.4 הגדלת היצע הזדמנויות התעסוקה של תושבי החבל – עסקים חדשים המעסיקים עובדים, מספר משרות, שינוי תמהיל ענפי התעסוקה, ועוד.

1.5 כיווני פעולה מרכזיים

1.5.1 מרכזי תעסוקה – מטרת מרכזי התעסוקה היא לשמש כתובת אפקטיבית לקידום תעסוקתי עבור כל פרט תושב החבל בגיל העבודה, בין אם הוא שכיר, עצמאי או גם וגם. מרכזים אלו יציעו מגוון שירותים ותוכניות שמטרתן לקדם את הפרט לתעסוקה איכותית ומיטבית בכל אחד משלבי המיון והתעסוקה עצמה – אבחון, ייעוץ, הכשרה והשמה, לצד סל מענים להסרת חסמים, פיתוח אישי, ליווי מתמשך ועוד. מודל העבודה יותאם הן לאופי ההתיישבותי של החבל (מלווה תעסוקתי ייעודי בכל יישוב לצד עבודה ברמת המועצה והחבל) והן לאתגרי התעסוקה של תושבי החבל בעקבות אירועי ה-7.10.

כמו כן, המרכז יפעל באופן אקטיבי ומונגש ליישובים, לפרטים ולקהילות, במטרה להעניק מענה תעסוקתי מותאם גם לפרטים ולקהילות אשר כתוצאה מהמשבר זקוקים לייצוג ולהשקעת משאבים ביצירת תשתית לתהליך תעסוקתי.

דוגמאות לתוכניות ולפעילות אפשרית באמצעות המרכזים:

- **אבחון תעסוקתי** – תהליך ממוקד המאפשר לפרט להבין את הזדמנויות התעסוקה ואפיקי ההכשרה הקיימים עבורו, בהתבסס על יכולותיו, ואופי העבודה שהוא מכוון אליו.
- **ליווי פרטני לחיזוק המסוגלות התעסוקתית** – תהליך המכוון לתוצאה רצויה (שינוי / קידום תעסוקתי) אשר במסגרתו נעשה תהליך אישי המחזק את יכולותיו של הפרט להשתלב במקום עבודה או לשמר תעסוקה קיימת. במסגרת תהליך זה נעשה שימוש בכלים מגוונים (השתתפות בסדנאות, אבחון תעסוקתי ועוד).

- **פיתוח כישורים ומיומנויות תעסוקתיות** – הפניה ותיווך להכשרות מקצועיות המקדמות פוטנציאל השתלבות בתעסוקה בהתאמה למאפייני העובד, לרבות עידוד השכלה על תיכונית והכשרות לתעסוקה בפריון גבוה.
- **פיתוח פוטנציאל יזמי ותעסוקה עצמאית** – באמצעות הכשרות, ליווי וייעוץ פרטני ויצירת קשרים רלוונטיים.
- **עבודה קבוצתית** – תהליכים הנעשים עם מספר משתתפים בעלי מכה משותף בתהליך הייעוץ והליווי. משתתפים אלו יכולים להיות בעלי רקע דומה או בעלי מטרות משותפות. העבודה הקבוצתית מאפשרת תהליכים המקדמים את הפרט בתוך קבוצה, ועל כן מאפשרת עבודה על רבדים ויכולות שאינם באים לידי ביטוי במתכונת אישית.
- **תהליכי השמה** – ליווי המכוון להשמה במקום עבודה. עבודה זו נשענת על תשתיות עבודה המאפשרות קשר עם המעסיקים לטובת מיפוי הזדמנויות והרחבתן, לצד עבודה עם הפרט הן בשלבי הליווי וההכנה בבחינה וקליטה במקום העבודה והן בליווי ממוקד לשם וידוא השתלבות מיטבית.
- **הסרת חסמים** – לעתים עשויים להתגלות חסמים ואתגרים המקשים על בנייה ושימור של שגרה תעסוקתית נכונה. יצירת כלים גמישים להסרת חסמים עשויה לאפשר מתן מענה ממוקד לקושי שהתגלה במקום העבודה החדש או הישן. כלים אלו עשויים להיות סיוע בצידוד הנדרש לצורך השתלבות במקום העבודה, קידום יתרון יחסי, השתתפות בעלויות, שמרטפות ועוד.
- **הרחבת היצע הזדמנויות התעסוקה בראי הפרט והחבל** – פיתוח והרחבה של תוכניות הכשרה בדגש על השמה וקידום תעסוקתי. תוכניות אלו יבנו יחד עם גופי הכשרה ומעסיקים שונים, כאשר הייחוד בתוכניות אלו הוא המחויבות להשמה בקצה. תוכניות אלו נועדו הן לעובדים בתחילת דרכם והן לעובדים המעוניינים בשינוי תעסוקתי הכרוך בהכשרה נוספת. בנוסף לכך, התוכניות יעודדו נגישות להשכלה על תיכונית והכשרות מכוונות העסקה בפריון גבוה, לרבות תמיכה בפרט.

1.5.2. דוגמה לתוכניות באפיק פעולה זה:

- **תוכנית הכשרה בשותפות עם מעסיק ייעודי** – המעסיק מתחייב לקלוט אחוז מסוים של העובדים מתוך תוכנית ההכשרה. ההכשרה נבנית יחד עם המעסיק כדי לוודא התאמה לצרכיו. תוכנית זו יכולה לשלב גם היבטים של סבסוד ההכשרה והשכר למשך תקופה מסוימת.
- **תוכנית הכשרה ושילוב כג'וניורים** – תוכניות הכשרה הנבנות בתיאום עם מעסיקים מתחום פעילות מסוים תוך נכונות לקליטת עובדים כג'וניורים והצמדת מנטור ייעודי.
- **תוכניות הכשרה רוחביות** – תוכנית הכשרה הנבנית בתיאום עם מספר מעסיקים לאחר וידוא הצרכים והנכונות לקלוט עובדים בתום תקופת ההכשרה.
- **עידוד חברות להקמת אתרי תעסוקה מקומיים** – ניצול תשתיות קיימות או הקמת תשתיות ייעודיות המעודדות חברות מחוץ לחבל להקים אתר ראשוני או זמני המאפשר השתלבות עובדים מתוך החבל בחברה.

- **פיתוח תשתיות תעסוקה המותאמות לייחודיות החבל** – תעסוקה בפריפריה מביאה עימה הזדמנויות ואתגרים הייחודיים לאזור. בתוך אלו מצויים אתגרים הקשורים למרחק ולפיזור הזדמנויות הנוגעות לאופי הקהילתי ו/או לייחודיות של חבל הארץ על הזדמנויות התעסוקה הקיימות בו. בתוך כיוון פעולה זה נכללות תוכניות של חיזוק תשתיות עבודה מרחוק, חיזוק קהילות מקצועיות ועוד. הרחבות על פעילות זו ניתן למצוא בפירוט על תת-תחום "עסקים קטנים". שכן, הן רלוונטיות גם לעולמות היזמות והעסקים הקטנים.

1.5.3. פיתוח מענים משלימים לשימור עובדים ולחיזוק התעסוקה בחבל – לצד הפעילות ה"קלאסית" של ליווי הפרט והרחבת הזדמנויות התעסוקה, המנהלת בשיתוף עם גורמים נוספים, תפתח תוכניות נוספות שיותאמו לצרכים הייעודיים של החבל. לדוגמה, פיתוח תוכניות לשימור עובדים מתוך הבנת הצרכים של המעסיק והאתגר של העובדים בשימור מקום עבודתם. בתוך כך, יכולות להיכלל תוכניות המצויות על התפר שבין הכשרות רכות ורווחת הפרט אשר מטרתן לשמר את חוסן העובדים במקום עבודה ייעודי או עובדים בעלי פרופיל דומה. לצד הרווח האיש לפרט (הכשרה, הפוגה, התרעננות, חיזוק החוסן ועוד) והרווח למעסיק (שימור עובדים קיימים, היצע פעילויות רלוונטיות מחוץ לבית העסק), יש גם השפעה רוחבית המחזקת את כלל החבל הן ביכולת לחזק קשרי עבודה (לדוגמה פעילות הנעשית לקבוצת עובדים המהווה רשת קולגיאלית) והן ביכולת לייצר יתרון ייחודי לעובדים המועסקים בחבל או לתושביו.

1.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
1.ד.3	מרכזי תעסוקה	מרכזי התעסוקה ישמשו כתובת אפקטיבית לקידום תעסוקתי עבור כל פרט (תושב חבל העוטף) בגיל העבודה. המרכזים יציעו מגוון שירותים ותוכניות שמטרתם קידום הפרט לתעסוקה איכותית ומיטבית, החל משלב האבחון, דרך הייעוץ, ההכשרה, ההשמה, סל מענים להסרת חסמים ופיתוח אישי, וליווי מתמשך	143.7	משרד העבודה / משרד הרווחה / מגזר שלישי / אשכול נגב / מערבי / הרשויות המקומיות	תכנון: במהלך רבעונים 3-4 בשנת 2024 בניית המודל, לרבות בחירת שותפים והקמה/ התאמת התשתית. ביצוע: בשנת 2024 המענים יישענו בעיקר על תוכניות קיימות. 2025-2028
1.ד.3	תוכנית שוברים להכשרה מקצועית	באמצעות תקציב ייעודי של מנהלת תקומה והתאמות בנוהל הפעלת התוכנית יוכלו תושבי החבל לקבל שובר להכשרה מקצועית במגוון קורסים	20	משרד העבודה, שירות התעסוקה, גורמים מפנים נוספים (מרכזי צעירים וכו')	תכנון: רבעונים 1-2 בשנת 2024 ביצוע: 2024-2028
1.ד.3	תוכניות הכשרה מוכוונות העסקה	תוכניות הכשרה מגוונות, בשיתוף עם גופי הכשרה, גורמים עסקיים וחברה אזרחית. תוכניות המיועדות לקליטת עובדים על ידי המעסיק בתום תוכנית ההכשרה. על כן הן נבנות יחד עם המעסיקים לאחר הבנת הצרכים ופוטנציאל ההעסקה. מדובר בתוכניות המופעלות הן על ידי המעסיק עצמו והן על ידי גופים חיצוניים לו (מכללות/ עמותות/ חברות), לרבות תמיכה ועידוד השכלה על תיכונית והכשרות לתעסוקה בפריון גבוה	210	משרד הכלכלה / רשות החדשנות / משרד העבודה / חברות / עסקיות / מכללות / עמותות	תכנון: רבעונים 2-3 בשנת 2024 ביצוע: 2024-2028
1.ד.3	פיתוח מנגנונים חדשניים להתמודדות עם משברים תעסוקתיים	בעת בניית תוכנית החומש קשה לאמוד את כלל הצרכים ואופי המשבר התעסוקתי בעקבות אירועי 7.10. על מנת להבטיח מענים המותאמים לאתגרי התעסוקה הייחודיים של החבל על תושביו לאורך כל תוכנית החומש, יבוצעו תהליכי חשיבה והערכה לשם פיתוח תוכניות ומענים ייחודיים וייעודיים לשימור עובדים וקידומם, חיזוק החוסן התעסוקתי ופיתוח ייחודיות תעסוקתית בחבל כמנוע לשגשוג וצמיחה פרטית ואזורית	200	משרדי ממשלה ומפעילי תוכניות שונות, הרשויות המקומיות, אקדמיה, וגופי פיתוח	תכנון: תהליך תכנון מתמשך (בפיתוח במהלך 2024) ביצוע: 2025-2028

עסקים קטנים

מגזר העסקים הקטנים והבינוניים בישראל מונה נכון לשנת 2023 כ-660 אלף עסקים (לא כולל עסקים פטורים ממע"מ) התורמים למשק כ-55% מהתוצר וכ-60% מהמשרות במגזר הפרטי. שנת 2023 עמדה בסימן המשך ההתאוששות של המגזר העסקי ממשבר הקורונה עם גידול במספר העסקים ובמספר המועסקים, עלייה ברווחיות העסקים ובהיקפי הפעילות המקוונת (דוח מצב העסקים של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, 2023).

מנגד, לפי הדוח עולה כי לבעלי העסקים בישראל נותרו אתגרים וצרכים רוחביים רבים, כגון שיפור תשתיות, זמינות כוח עבודה וניהול מיומנים, עומס בירוקרטי ומציאת לקוחות.

לצד אתגרי הרוחב של המגזר עסקי, יש קשיים ואתגרים אשר ייחודיים לעסקים הקטנים והבינוניים הנובעים מעצם הקיום והתפעול של עסק קטן בישראל. מתוכם ניתן למנות סוגיות פרטניות של רישוי עסקים, מימון, שיווק ומכירות, נגישות למידע ועוד. לאתגרים ייחודיים אלה יש מרכיבי שונות עונתיים, אזוריים, ענפיים, רישומיים וכו'.

2.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

נכון ל-6.10.23, פעלו בשגרה בחבל תקומה כ-6,000 עסקים מענפים שונים ובמגוון היקפי פעילות. כ-2,000 מתוכם מוגדרים עוסקים פטורים, בעלי מחזורי פעילות שנתיים אשר נמוכים מ-120 אלף ש"ח (עצמאים). מרבית העסקים (כ-3,725 עסקים) הם עסקים קטנים אשר מחזור פעילותם השנתי עומד על עד 5 מיליון ש"ח. בנוסף, יש כ-241 עסקים בינוניים, מתוכם 172 בעלי מחזור של 5-20 מיליון ש"ח בשנה, 69 בעלי מחזור של 20-100 מיליון ש"ח בשנה, ו-21 עסקים גדולים בעלי מחזור פעילות הגבוה מ-100 מיליון ש"ח בשנה.¹

פילוח העסקים בחבל לפי מחזור הכנסות שנתי:

מספר עסקים	גודל עסק - מחזור שנתי (מיליון ש"ח)
3,725	עד 5
172	5-20
69	20-100
21	מעל 100
3,987	סה"כ

¹ על פי נתוני משרד הכלכלה.

ביחס למגזר העסקי בחבל, חשוב להדגיש כי לצד האתגרים הרבים שאיתם מתמודדים בעלי עסקים בכל הארץ, העסקים בחבל מתמודדים עם קושי כפול ומכופל לנוכח המציאות הביטחונית המורכבת אשר פוקדת את האזור אחת לתקופה בסבב לחימה, פינוי תושבים ותופעות ביטחוניות נוספות (הפגנות על הגדר, בלוני תבערה, ירי תמ"ס ועוד).

2.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

מהמצב הנוכחי ועד החזרה הביתה - היעדר תמריץ ישיר לחזרה לפעילות עסקית שגרתית

לנוכח אירועי 7.10 ומלחמת "חרבות ברזל" הוטלו על ידי מערכת הביטחון הגבלות מחמירות באזור החבל, בין היתר על הסביבה העסקית. במסגרת תקנות מס רכוש וקרן הפיצויים (תשלום פיצויים - נזק מלחמה ונזק עקיף) התשפ"ד - 2023, קרן הפיצויים משפה את בעל העסק על הירידה בהכנסות או על המשך מימון הוצאות שכר לאור המשך העסקת העובדים ותשלום שכרם, על אף שאינם עובדים בפועל. קרי, ניתנה לבעלי העסקים האפשרות לבחור בין מסלולי פיצויים המתאימים ביותר למצבם - מסלול פיצוי עקב ירידה במחזור העסקאות או מסלול פיצוי עקב אובדן שכר לעובדים שנעדרו.

על אף שקרן הפיצויים מאפשרת פיצוי מלא בגין הנזק העקיף וללא תקרה, יש לעסקים אתגרים נוספים בחזרה לפעילות כאמור. לצד זאת, במצב של פיצוי מלא בכל אחד מהמסלולים שצוינו, עולה הצורך בהתערבות אקטיבית לעידוד פתיחה מחדש של העסקים בלי לפגוע בזכאותם להמשך שיפוי במסלולים הקיימים.

לאור האמור, הנחת העבודה היא כי תקופת החזרה ההדרגתית לחבל, החל מהרבעון השני של 2024 ועד התייצבות מלאה של הפעילות העסקית בו, עשויה לייצר לבעלי העסקים מספר אתגרים משמעותיים, וביניהם: ביקושים נמוכים - קשיים בייצוב ההכנסות ושימור הכדאיות הכלכלית של העסק; מחסור בכוח אדם - קשיים ממשיים בתפעול העסק עד רמה של חוסר יכולת לייצר ולספק את השירותים של בית העסק; אתגרי ההפעלה מחדש - מרחק ממקור הפרנסה והבית כל עוד החזרה מתקדמת באופן הדרגתי, אובדן לקוחות וספקים, צורך בחידוש מלאי ופחת ציוד, קושי תזרימי ועוד.

2.3 תובנות מרכזיות

2.3.1 פגיעה בחוסן האישי והעסקי - משברים אישיים משולבים באתגרים עסקיים

במסגרת תהליכי שיתוף ציבור, מפגשי שיח, שולחנות עגולים ופגישות עם בעלי עסקים מקומיים עלה מהשטח הצורך בחיזוק החוסן של עובדים, מנהלים ובעלי עסקים כצורך מרכזי של עסקים בחבל. לבעלי העסקים הקטנים אין בהכרח את היכולת המקצועית, הפניות הרגשיות או המשאבים לבצע פעולות נדרשות המאפשרות חיזוק ושימור החוסן של עובדים ומנהלים לצורך שימור המסוגלות התעסוקתית שלהם, לצד היציבות העסקית של העסק. חשוב להדגיש כי לעומת עסקים גדולים המעסיקים יחידות משאבי אנוש המכוונות לטיפול בסוגיות פרט, במקרים של עסקים קטנים, כל צורכי העובד והעסק נמצאים באחריות בעל העסק. בהיבט זה ניתן להבחין בין שתי קבוצות עיקריות של בעלי עסקים:

- **עצמאי שאינו מעסיק עובדים** - כל הפעילות העסקית מושתתת על בעל העסק ומצריכה ממנו חוסן אישי ויכולות עסקיות בתחומו כדי להפעיל מחדש את העסק ולצלוח משברים עתידיים.
- **בעל עסק קטן המעסיק עובדים** - עלול לחוות קושי כפול (כמעסיק וכעובד בעצמו) לנוכח הצורך להניע מחדש את העסק מתוך המשבר ובמקביל לתמוך בעובדים והמנהלים שתחתיו.

מתוך הבנה כי הכיסוי של קרן הפיצויים לא ימשך לנצח, ניתן להניח כי המשבר העסקי והאישי של חלק מבעלי העסקים יגיע עם תום הכיסוי של הקרן. שיעור לא מבוטל של בעלי עסקים קטנים בחבל עלול להיקלע לקשיי תעסוקה והעסקה, החל באיבוד מסוגלות תעסוקתית, דרך איבוד נתח פעילות וכלה באבטלה בשל האתגרים הייחודיים של עסקים באזור.

2.3.2. במטרה לעודד פעילות כלכלית בחבל – יש להגדיר את העסקים הקטנים והבינוניים כלקוח מרכזי בעבודת המנהלת

בדומה למודל העבודה עם שכירים, גם כאן נדרשת עבודה הממוקדת ב"פרט" – פרט שהוא עסק. מעבר לעיצוב שירותים הממוקדים בפרט והמאפשרים תהליכי ייעוץ וצמיחה, יש לחזק את המקום של הרשות ככתובת המקדמת את העסקים הקטנים בתחומה.

בנוסף, עסקים קטנים בעוטף חולקים אתגרים משותפים. לצד ליווי עסקים ברמה האינדיבידואלית, יש מקום לתת מענים רוחביים ל"קהילות עסקיות" הן בהיבטים הפיננסיים והתשתיתיים והן בהיבטים הרכים (תמיכה, פתרונות מערכתיים רוחביים, מתחמי עבודה משותפים, הכשרות עוסקים ומנהלים, חוסן עסקי-ענפי ועוד).

2.4 יעדים

2.4.1. הגדלת הפעילות העסקית בחבל:

2.4.1.1. הגדלת מחזור הפעילות של עסקים קטנים ובינוניים בחבל.

2.4.1.2. גידול מתמשך במספר העסקים הקטנים והבינוניים בחבל.

2.4.1.3. הגדלת מספר העובדים המועסקים בעסקים קטנים ובינוניים בחבל.

2.4.1.4. הגדלת שורת הרווח של העסקים בחבל.

2.4.1.5. הגברת השרידות העסקית של העסקים בחבל.

2.4.2. הקמה או שדרוג של חללי עבודה משותפים להנגשת מקומות עבודה איכותיים מרחוק.

• ככלל, היעדים הכמותיים הספציפיים לפרויקטים בתת-תחום העסקים הקטנים ייקבעו עד סוף שנת 2024 בהתאם לתמונת המצב העדכנית של העסקים בעוטף לאחר החזרה והתבהרות המצב הכלכלי במשק הכללי.

2.5 כיווני פעולה מרכזיים

2.5.1. **הבטחת היציבות העסקית בחזרה הביתה** – עידוד עסקים לפתיחה מחדש וסיוע בחודשים הראשונים לפעילות העסקית עם החזרה הביתה באמצעות תוכניות ליווי מגוונות הכוללות תהליכי אבחון ומיפוי צרכים לעסק, התאמת אפיק חניכה או הכשרה, גיבוש תוכניות עסקיות ומתן כלים אפקטיביים להתנעת העסק, לשיקומו ולפיתוחו העסקי.

2.5.2. **תוכניות ליווי עומק וייעוץ עסקי** – יצירת תשתית ייעודית לליווי פרטני לעצמאים ולעסקים קטנים במטרה לסייע בכל שלבי החיים של העסק. מסלולי הליווי יכללו תמיכה בהקמה והתנעה מחדש, בצמיחה ובהתרחבות של עסקים קטנים בחבל תקומה, ביציאה ממשבר, במניעת קריסה וכו'. התוכניות יכללו שילוב של ייעוץ עסקי, תמיכה כלכלית, מנטורינג ועוד. ייתכן שתוכניות אלו יונגשו באמצעות מוקדי תעסוקה לפרט שמטרתם להיות עבור הפרט

כתובת אפקטיבית לקידום תעסוקתי ועסקי בראי "הפרט במרכז" - גם כאשר הפרט הוא עסק או שיתקיימו במוקד ייעודי לעסקים.

2.5.3. שימור וחיזוק החוסן העסקי והתעסוקתי - סיוע לעסקים בפעולות לשימור החוסן העסקי של העסק, על עובדיו ומנהליו, לרבות בעל העסק עצמו. אפיק זה יגובש בשיתוף הרשויות המקומיות, משרדי ממשלה וגורמי מקצוע רב-תחומיים. כמו כן, הוא יכלול סדרת פעולות לחיזוק ולשימור החוסן העסקי והכלכלי של עסקים בחבל ובדגש על עסקים קטנים. בין היתר, פיתוח והנגשת סדנאות, פעילויות ייעודיות והדרכות פרטניות וקבוצתיות לחוסן עסקי ותעסוקתי להתמודדות עם המשבר ולהיערכות לאתגרים עתידיים.

2.5.4. קידום ופיתוח קהילות עסקיות - חיזוק הסביבה העסקית הייחודית בחבל וצמצום הפערים הקיימים בעשיית עסקים בין הפריפריה למרכז, לרבות סיוע לרשויות המקומיות בקידום העסקים שבתחומן במטרה לבסס את מעמדם של העסקים הקטנים כמנוע צמיחה מרכזי בחבל ולעודד צמיחה והקמה של עסקים קיימים או חדשים. במסגרת כיוון פעולה זה ייתכנו מענים מערכתיים רוחביים (הנגשה ושיתוף מידע, סיוע בסוגיות משאבי אנוש, שכר ופיננסים, רישוי עסקים, תכנון, הכשרות וסדנאות נקודתיות), לצד מענים עסקיים כגון קידום ירידים ואירועים, עידוד פעילות עסקית באמצעות תווי קנייה אזוריים ייעודיים, סיורים לארגונים גדולים ועוד.

2.5.5. קידום מתחמי עבודה משותפים בכל אחת מהרשויות (בהתאם לצורך) מתוך ההבנה כי היעדר תשתיות נוחות לעבודה מרחוק מצמצם את הזדמנויות התעסוקה והיזמות העסקית בחבל. יתר על כן, פיתוח מתחמי עבודה משותפים בראייה אזורית יאפשר חיזוק של המרקם העסקי, התעסוקתי והקהילתי בחבל.

2.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
2.ד.3	מתחמי עבודה מרחוק וחללי עבודה משותפים בחבל וביישובי הביניים	שיפוץ, הקמה או השכרה של מתחמי עבודה משותפים ברשויות המקומיות לפי הצורך, מתוך ההבנה כי היעדר תשתיות נוחות לעבודה מרחוק מצמצם את הזדמנויות התעסוקה	30	הרשויות המקומיות, משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי	תכנון: רבעונים 4-2 בשנת 2024 ביצוע: 2028-2024
2.ד.3	ליווי עומק לעסקים בשלבי חיים שונים	מעטפת ליווי לעסקים בשלבי חיים שונים של העסק: סיוע ליזמים צעירים ועסקים בהקמה, ליווי ותמיכה בהתרחבות עסקים לחבל ובתוכו, בניית תוכנית הבראה מותאמת אישית. המסלולים יכללו ליווי מקצועי ופרטני לעסקים קטנים בתחומי ידע ופעילות שונים, במטרה להגדיל את הפעילות העסקית של העסק לצד שיפור הרווחיות וכושר השרידות שלו. בנוסף, פיתוח מענים חדשניים לתמיכה בעסקים בחבל, בשיתוף עם גורמים בחברה האזרחית והעסקית	215	הרשויות המקומיות, משרד הכלכלה, ארגוני חברה אזרחית / גורמים עסקיים	תכנון: רבעונים 3-2 בשנת 2024 ביצוע: 2028-2024
2.ד.3	סדנאות חוסן בעסקים - סיוע למעסיקים לשימור חוסן העובדים	הנגשת הדרכות וסדנאות בתחום חוסן בעסקים ובתעשייה במטרה לסייע לעצמאים ולבעלי העסקים לשמר חוסן עסקי בקרב העובדים, המנהלים ובעלי העסק עצמם	45	משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי, אשכול נגב מערבי, הרשויות המקומיות, חברה אזרחית	תכנון: רבעונים 3-2 בשנת 2024 ביצוע: 2028-2024

עסקים, מסחר ותעשייה

העסקים בחבל הם לקוחות מרכזיים של המנהלת. בדומה לתושבים, אירועי המלחמה יצרו קושי בפעילות העסקית ונטל ממשי על יציבותם לטווח הארוך. הצלחת העסקים בחבל הכרחית לצורך צמיחה כלכלית, שמירה על מקומות עבודה והוספה של חדשים, הגדלת הפריור, שיפור רמת החיים וקידום החדשנות. התוכנית מיועדת לכ- 260 עסקים בינוניים וגדולים הפועלים בחבל ונועדה להעצים את כושר התחרות והרווחיות שלהם. בנוסף, ליצור מוקד משיכה לעסקים חדשים, להוסיף מקומות עבודה ולחזק את הכלכלה באזור.

3.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

תעשייה ומסחר:

בחבל מספר אזורי תעשייה מרכזיים שתחומי העיסוק העיקריים שלהם הם פלסטיקה, חומרי בניין ותוצרת חקלאית. קיימת נוכחות גבוהה גם של מפעלים בתעשיית המזון.

שטחי המסחר והתעשייה לנפש - על פי נתוני התוכנית האסטרטגית של מינהל התכנון ורשות מקרקעי ישראל, יחס מ"ר עסקי לנפש ביישובי החבל מאופיין בהיקף גבוה יחסית של שטחי תעשייה ומלאכה, לעומת היקף נמוך של משרדים ומסחר לנפש. בהתאם לטבלה המפורטת מטה, החריגה בהיבט זה היא מועצה אזורית חוף אשקלון בהיקף נמוך גם בתעשייה לנפש, ושער הנגב בהיקף גבוה במיוחד בתעשייה.

משרדים ומסחר לנפש ותעשייה ומלאכה לנפש בכל אחת מהרשויות המקומיות:

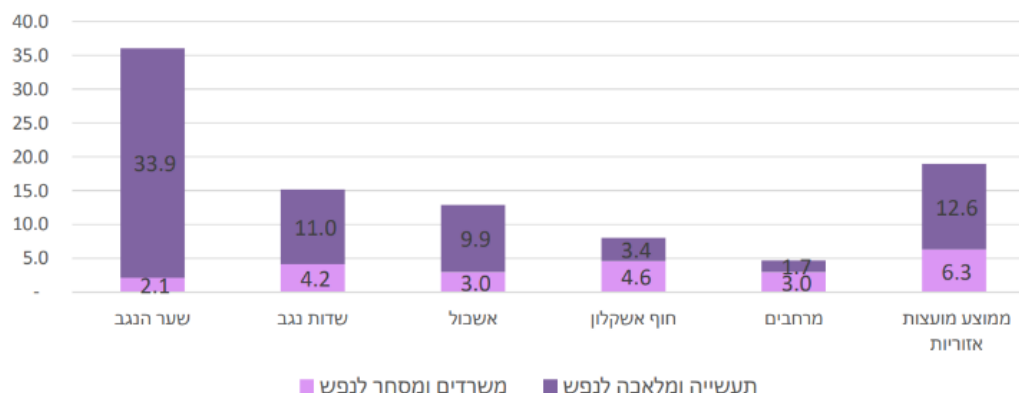
שדרות	ממוצע עיריות	שער הנגב	שדות נגב	אשכול	חוף אשקלון	ממוצע מועצות אזוריות	
4.4	7.1	2.1	4.2	3	4.6	6.3	משרדים ומסחר לנפש
8.9	3.6	33.9	11	9.9	3.4	12.6	תעשייה ומלאכה לנפש

שטחי תעסוקה לנפש - עיריות, 2021

עיבוד, מקור: למ"ס, קובץ רשויות מקומיות 2021.

שטחי תעסוקה לנפש - מועצות אזוריות, 2021

חשוב לציין כי בהתחשב בהתחלות הבנייה בעיר שדרות, יחס מגורים/תעשייה במ"ר בנוי נמוך בהשוואה ארצית, ועומד על 8% בלבד לתעשייה, לעומת ממוצע ארצי של 18%. **על בסיס נתונים אלו, ניכר כי יש צורך בהגדלת היקף התעשייה והמסחר בעיר שדרות, בייחוד בתחום המשרדים והמסחר לנפש.**

על פי סקירת משרד הכלכלה, ביישובי החבל ובסביבתם יש 29 אזורי תעשייה שגודלם עד 100 דונם, 8 אזורים בין 100 ל-300 דונם, ואחד מעל 300 דונם. מבחינת תפוסה: 8 בתפוסה מלאה, 12 בין 50% ל-80%, 15 עד 50% (ללא תפוסה) (כפר מימון, ישע וחולית). נתונים אלה מלמדים כי הקמת אזורי תעשייה כשלעצמה לא בהכרח תביא להגדלת התעסוקה וההכנסות של הסביבה, וכי יש להתחשב במצב הקיים ובהיתכנות לאיוש אזורי התעשייה הקיימים והמתוכננים לפני הגדלת שטחים אלו.

רשימת אזורי תעשייה קיימים ומתוכננים המוגדרים כאזורי תעשייה מרחביים על פי משרד הכלכלה

רשות	מספר תושבים	סה"כ שטח של אזורי תעשייה (דונם)	מספר אזורי תעשייה	שטח בתפוסה מלאה או כמעט מלאה (ניתוח תצ"א)
שדרות	34,500	893	1.5	100%
מ.א. שער הנגב	6,792	777	11.5	55%
מ.א. אשכול	10,804	1,256	14	38%
מ.א. חוף אשקלון	4,984	473	5	73%
מ.א. שדות נגב	6,040	136	3	54%
סה"כ	63,120	3,534	35	63%

יש להתייחס לטבלה המוצגת לעיל תחת הסייגים הבאים (כאשר המידע המוצג בסייגים אינו נכלל בטבלה, מלבד ספירים):

• שדרות:

- ◇ מתוכנן אזור תעשייה נוסף (שמחה) בגודל 350 דונם (תכנון ראשוני), וכן אזור התעשייה "איבים" (תכנון ראשוני).
- ◇ אזור תעשייה ספירים משותף לשדרות ושער הנגב - מתוכננת הרחבה של עוד 670 דונם שצפויה לקבל אישור במהלך 2024 ולכן בטבלה הוא מתחלק שווה בשווה בין הרשויות.

- ברחבי החבל יש אזורי תעשייה נוספים, הקטנים מ-100 דונם ורובם נמצאים בשטח היישובים, אשר אינם מוכרזים כאזורי תעשייה באחריות משרד הכלכלה. אזורים אלו מאופיינים ברמת אכלוס משתנה, בפריסה הבאה:

- ◊ מ.א. שער הנגב - 2 אזורי תעשייה
- ◊ מ.א. אשכול - 15 אזורי תעשייה
- ◊ מ.א. חוף אשקלון - אזור תעשייה אחד
- ◊ מ.א. שדות נגב - 4 אזורי תעשייה

3.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

אירועי 7.10 הביאו להפסקה מוחלטת של הפעילות הכלכלית ביישובי החבל בשל איסור כניסה לאזור, וכן בשל פינוי של התושבים מבתייהם. לאחר מכן החלה חזרה איטית מדורגת של הפעילות העסקית, בעיקר בעסקים הגדולים ובמפעלי התעשייה, וכן בעסקים חיוניים. בענפי הקמעונאות והמסחר החזרה לפעילות החלה בשלב מאוחר משמעותית, כאשר נכון להיום (מרץ 2024) מגוון פעילויות מסחר מקומיות עדיין לא חזרו לפעילות. ניתן להעריך כי התייצבות העסקים ביישובים החוזרים למקום מגוריהם המקורי תגיע לקראת השלמת שלב החזרה הביתה, בחודשי יולי-אוגוסט 2024.

לאחר שלב ההתייצבות, העסקים צפויים להתמודד עם אתגרים שונים הנובעים מאירועי המלחמה, בין היתר קושי בשמירה או בהחזרה של מעגל הלקוחות, שימור וקליטת עובדים חדשים, התייקרות הריבית והשפעתה על עלויות המימון בכלל והתייקרות בהערכת הסיכון האזורי, בפרט. סיכונים אלה מתגברים עוד יותר בעסקים אשר היו בקשיים לפני 7 באוקטובר, או בעלי תלות גבוהה בהטבות ממשלתיות. ההשפעות של המלחמה על עסקים משתנות בהתאם לעוצמתה, משכה, מיקום העסק וסוגו. מטרתנו לסייע לעסקים אלו להתאושש מהמלחמה ולחזור לפעילות תקינה.

3.3 תובנות מרכזיות

- 3.3.1 היקף הנזקים הישירים לעסקים בחבל מוגבל. מרבית הנזקים הישירים נגרמו למבנים ולא לגורמי הייצור. הטיפול בנזקים אלו נעשה על ידי קרן הפיצויים ברשות המיסים על בסיס הגדרות החוק וניסיון רב שנים בטיפול בנזקי מלחמה.
- 3.3.2 הפגיעה המרכזית בעסקים היא הפגיעה העקיפה. הפגיעה כוללת הוצאות שכר ותפעול בתקופת המלחמה, שימור עובדים וגיוס עובדים חדשים, השקעה בשימור לקוחות, פתיחה מחדש, התפתחות לאורך זמן, בריחת משקיעים, שינוע סחורות ועלויות ביטוח גבוהות. מס רכוש מספק מענה מקיף לנזקים עקיפים אשר מטרתו לתמוך בעסקים ולכסות על כלל הנזקים הנובעים מהמלחמה.
- 3.3.3 על אף הטיפול של קרן הפיצויים, יש לעסקים אתגרים שונים המקשים על חזרתם לשגרה. חלקם לא ניתן למדידה ישירה, למשל ההשפעה על המוטיבציה של העובדים או הירידה בהיצע של עובדים מיומנים באזור. יש צורך בבניית מענה נוסף לעסקים בחבל לצורך ייצובם ושגשוגם.

3.4 יעדים

- 3.4.1 חזרה לרמת הרווחה הכלכלית של הפרט ושל העסקים טרום 7 באוקטובר.
- 3.4.2 הגדלת הרווחיות של העסקים בחבל, שיפור יכולת התחרות שלהם ושיפור הכדאיות הכלכלית בעשיית עסקים באזור.
- 3.4.3 תוספת של 3,600 מקומות עבודה בחבל ומשיכת הון אנושי איכותי.

3.5 כיווני פעולה מרכזיים

- 3.5.1 בניית מסלולי השקעות הון ייעודיים לעסקים ולתעשיות בחבל באופן המאפשר שיפור ברווחיות וביכולת התחרות של העסקים.
- 3.5.2 עידוד השקעות המצמצמות את ההסתמכות על עובדים זרים.
- 3.5.3 קידום פיתוח של אזורי תעשייה ומסחר בהתאם לעקרונות התוכנית האסטרטגית, בדגש על חיזוק האורבניות ועירוב השימושים בשדרות.

3.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
2.ד.3	מסלול השקעות הון לשימור לקוחות ושימור פעילות	עסקים בחבל איבדו כושר ייצור או לקוחות בעקבות המלחמה, ולכן יש צורך בהשקעות מהירות בטווח המיידי בשביל לשמור על פעילותם (נזקים ישירים, קושי בגיוס עובדים, אבטחת מידע). מטרת תוכנית זו הינה החזרת העסקים בחבל למצבם המקורי בהיבטי שימור לקוחות וגישור על נזקי מלחמה.	70	משרד הכלכלה, משרד האוצר	באופן מיידי, במהלך שנת 2024
	עידוד למשיכת תעסוקה בפריון גבוה, בין היתר, באמצעות אחד או יותר מהכלים הבאים: פיתוח אזורי תעשייה מרחביים, משיכת מפעל עוגן ברמת חדשנות גבוהה	תמיכה בהקמה והרחבה של אזורי תעסוקה ותעשייה בחבל להקמת מפעלים, תעשייה ופעילויות כלכליות נוספות בחבל, לרבות מרכז חדשנות בשער הנגב ומרכז תעסוקה בשדרות, במטרה לייצר תעסוקה, במיוחד בפריון גבוה. כמו כן, השקעה במשיכת מפעלי עוגן שיספקו מקומות תעסוקה נוספים ואיכותיים לתושבי החבל	328	משרד הכלכלה, הרשויות המקומיות, רשות מקרקעי ישראל, מנהל התכנון, משרד האוצר	תכנון וביצוע: 2025-2028
2.ד.3	השקעות הון לשדרוג אמצעי הייצור להגברת כושר התחרות ומשיכת משרות בשכר גבוה	התוכנית כוללת מספר תנאים ייחודיים לתקופת השיקום והצמיחה של החבל: זכאות להשקעות הון לכלל העסקים בחבל; הגדלת היקף השתתפות המדינה בהשקעות בשיעור של עד 40%-50%; זכאות להשקעות גם לעסקים שאינם עומדים בתנאים של 25% ייצוא, או תנאים אחרים בנוגע להעסקת עובדים; יוקצה סכום ייעודי למסלול השקעות לחבל כך שהעסקים בחבל לא יידרשו להתחרות בתוכנית הארצית להשקעות הון	180	הרשות להשקעות הון (משרד הכלכלה), משרד האוצר, הרשות לחדשנות, משרדי ממשלה נוספים בהתאם לצורך	תכנון וביצוע: 2025-2028
2.ד.3	קרן לעידוד והטמעת חדשנות בתעשייה	השקעה בתשתיות מו"פ בדגש על תחומי ההתמחות של החבל לשם חיזוק יכולת התחרות של העסקים בחבל, ובייעוץ לחדשנות למפעלים ברמת חדשנות נמוכה	30	רשות החדשנות, משרד הכלכלה, משרד האוצר	תכנון וביצוע: 2025-2028

פיתוח כלכלי אזורי

מדיניות הממשלה לחבל התקומה קובעת כי יש להביא ל"חידוש ולפיתוח חבל ארץ בטוח ובר קיימא עם צמיחה דמוגרפית משמעותית, שיהווה מוקד משיכה משגשג ואבן שואבת לחוסן כלכלי" (החלטת ממשלה 1127, 10 בדצמבר 2023). מדיניות זו מכוונת לשני קהלי יעד – תושבי החבל וכלל תושבי מדינת ישראל. יעד המדיניות הוא להפוך את החבל למוקד משיכה משגשג שבו רמת החיים של התושבים תעלה, והעמדתו כחבל ארץ אטרקטיבי לכלל תושבי ישראל.

4.1 תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

4.1.1 פעילות כלכלית ביישוב הכפרי

- הפעילות הכלכלית ביישובים הכפריים התפתחה לאורך שנים כתוצאה של הצטברות תוכניות ופעולות שונות, ולא בתכנון סדור. כפועל יוצא, ביישובים רבים מתקיים פיזור של עסקים מקומיים שונים, חלקם ללא הסדרה תכנונית תקינה וברמת שירות נמוכה לתושבים.
- בארצות הברית ובאירופה, המדינות תומכות בהקמת מרכזי פעילות מסחרית קטנים ביישובים הכפריים לצורך שיפור השירות לתושבים ולעידוד פעילות יזמית מקומית. בישראל, לעומת זאת, יש קושי בהקמת מרכזים מסחריים בכפרים.
- הקשיים נובעים בעיקר מהתהליך הכרוך בהקמת מרכז מסחרי הכולל הליכי אישור רבים ומורכבים, מהשמקשה על יזמים קטנים לקדם מרכזים מסוג זה. בנוסף, יש קושי במימון ובהוכחת היתכנות כלכלית, בעיקר ליזמים קטנים.
- כמו כן, באופן היסטורי, שימושי הקרקע בשטח היישובים מיועדים למגורים. יתרת השטח מיועדת לחקלאות, ובאופן מוגבל לתעשייה, כך שהרגולציה מגבילה פתיחה של מרכזים מסחריים מסוג זה.
- לצד אלו, הקמת מרכזים מסחריים אלו מאותגרת בכדאיות הכלכלית של התפעול השוטף שלהם על ידי תחרות של רשתות השיווק הגדולות המקשות באופן כללי על התפתחותם של עסקים קטנים בישראל, ובעסקים ביישובים הכפריים בפרט.

4.1.2 אנרגיה

- במרחב הנגב המערבי (כולל אזורי שמחוץ לחבל התקומה) יש היקף גבוה של ייצור אנרגיה מתחדשת, בדגש על אנרגיה סולארית. נכון להיום, מיוצרים בנגב המערבי כ-0.923 גיגה וואט של אנרגיות מתחדשות (כולל גגות) + 931 מגה וואט מאושרים ובהליכי אישור, התופסים שטח של כ-20,736 דונמים. הנגב המערבי מאכלס כ-1.8% מכלל אוכלוסיית ישראל, ומייצר כ-4.8% מהאנרגיה המתחדשת המותקנת בישראל.¹
- על פי נתוני רשות החשמל, תחת תוכנית הפיתוח שאושרה למקטע המסירה, ניתן לקלוט באשכול נגב מערבי כ-2.5 גיגה וואט של מתקני ייצור סולארי עד 2030. הקמת מתקני אגירה מיעלת את משאבי רשת החשמל ומאפשרת חיבור של יותר מתקני ייצור סולאריים על בסיס אותם משאבי רשת. על כן, רשות החשמל קבעה אסדרות אשר נותנות תמריצים כלכליים המעודדים הקמת מתקנים סולאריים יחד עם אגירה וכן מתקני אגירה עצמאיים. בימים אלו מקודם על ידי רשות

¹ על פי נתוני מנהל התכנון

החשמל מכרז למתקני אגירה במתח עליון אשר במסגרתו צפויים להתווסף כ-300 מגה ואט לפחות בנגב המערבי, וכן קיימות אסדרות ברשת החלוקה אשר מאפשרות הקמת מתקני אגירה במתח גבוה ומתח נמוך. כמות האנרגיה המיוצרת כיום, בנוסף לתוכניות בשלבי אישור שונים, מביאה למגבלה אפקטיבית בהגדלת הייצור לנוכח מגבלת ההולכה הקיימת כיום באזור.

בדיון עתידי בנוגע להגדלת היקף הייצור, יש להידרש למרחב השיקולים הרלוונטיים לחבל התקומה, וביניהם השיקולים הלאומיים בנוגע לפריסת ייצור האנרגיה ולאיוזונים הנדרשים לצורך שמירת המרחבים הפתוחים והאופי החקלאי של האזור.

- באזור חבל תקומה ישנם קיבוצים שהם "מחלקי חשמל היסטוריים". בשטחים אלו האחריות לחלוקת החשמל לצרכנים היא של המחלק ההיסטורי, ואילו בשאר היישובים וביניהם, בהתאם לחוק ולרפורמה במשק החשמל, האחריות היא של חברת החשמל.

4.2 תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

אירועי 7 באוקטובר כללו פגיעה בתשתיות החשמל ביישובי העוטף. תושבים רבים דיווחו על שהייה של שעות רבות בממ"דים ללא חשמל, וללא אפשרות ליצור קשר חיצוני. הפסקות החשמל התארכו לזמנים ממושכים בשל קשיים בהגעת צוותים למוקדי התקלה.

בצד ייצור האנרגיה, בעקבות אירועי 7 באוקטובר קיבלה רשות מקרקעי ישראל החלטה ב-22.11.23 להגדיל את הקרקע המוקצית לטובת ייצור אנרגיה סולארית ל-400 דונם (בהשוואה ל-250 דונם לפני ההחלטה). יישום ההגדלה יביא להקצאה של עוד כ-7,000 דונם קרקע לטובת ייצור אנרגיה, ומנגד יאפשר הגדלה של הכנסות האזור מייצור אנרגיה מתחדשת.

4.3 תובנות מרכזיות

4.3.1 **צרכים אנרגטיים** – לאור אירועי 7 באוקטובר, מטרות העל של תוכנית זו הינן לשפר את אמינות אספקת החשמל ולייצר עצמאות אנרגטית לכלל סוגי היישובים, לרבות שדרות והיישובים שאינם מחלקים היסטוריים, כדי להימנע מהישנות של תרחיש שבו יישובים שלמים יימצאו ללא חשמל לתקופה בלתי ידועה.

4.3.2 **תכנון הפעילות העסקית בראייה מרחבית עדכנית** – לאור האמור לעיל ובהתאם להתפלגות הצרכים והעסקים בחבל, יש להקצות את המשאבים על בסיס צורכי התושבים והיקף הפעילות העסקית הריאלית לעשורים הקרובים, ולא משיקולי הכנסות ארנונה. בייחוד, תכנון ללא הסתכלות מרחבית עלול ליצור עודף של אזורי תעשייה אשר יתחרו זה בזה ויגרמו לנזק כלכלי לכלל היישובים. בשאיפה לייצר מערך אסטרטגי ומתווה חכם להתפלגות העסקים והתעשייה במרחב, המנהלת מקדמת בעבודה משותפת עם רשות מקרקעי ישראל ומנהל התכנון את הפעילויות הבאות על בסיס המדרג הבא:

4.3.2.1 **פעילות מקומית** – רמת שירות בסיסית בכל יישוב הכוללת מרכז חיים שבו יצורפו עסקים קטנים המשרתים את תושבי היישוב, בגמישות תכנונית גבוהה, לרבות שינוי ייעוד, בהיקף של כ-2,000 מ"ר בכל יישוב.

4.3.2.2 **פעילות אזורית** – מרכז מסחרי המשרת מספר יישובים סמוכים, המשמש כקניונית וכולל בין היתר מרפאה, בית מרקחת, חומרי בניין, סופר מרקט, חלל עבודה משותף ופעילות מסחר מורחבת. מרכזים מרחביים אלו יכולים לשמש

גם כנקודות תחבורתיות מרכזיות שיפוחו באזור.

4.3.2.3 פעילות אורבנית – כלל הפעילות העסקית, לרבות משרדים, מרכזי שירות, הכשרה וכיוצא בזה צריכים להיות בעירוב שימושים אופטימלי, כאשר המקום המתאים ביותר לפעילות מסוג זה בחבל הוא העיר שדרות. הקצאת משאבים לעיר צריכה לקחת בחשבון את ההשפעות על המרחב, כולל אופקים, נתיבות, אשקלון ובאר שבע. יש להימנע, ככל האפשר, מפגיעה בפעילות העסקים בערים אלו.

4.3.2.4 אזורי תעשייה מבודדים – פעילות תעשייתית מזהמת או פעילות עתירת שטח כמו מרכזים לוגיסטיים יקודמו באזורי התעשייה המבודדים במטרה למנוע את הפגיעה באיכות החיים באזורי המגורים, כאשר תרומתם לעירוב השימושים נמוך מאוד.

4.3.3 מחסור בתעשיות עתירות ידע – יש מחסור במשרות בתחומי המדע והטכנולוגיה. במטרה לפתח יזמות ופיתוח אזורי טכנולוגי ולמשוך עסקים בתחומים עתירי ידע, נדרשת השקעה בהון אנושי בעל השכלה מדעית וטכנולוגית ובתשתיות המעודדות צמיחה.

4.4 יעדים

4.4.1 שיפור רמת השירות והרווחה הכלכלית של תושבי החבל.

4.4.2 שיפור של אמינות אספקת החשמל בדגש על רציפות בשעת חירום, באמצעות שדרוג תשתיות, קידום אנרגיה מתחדשת ועידוד אגירה.

4.4.3 יצירת מוקד משיכה כלכלי אזורי, הזדמנויות מחקר ומקומות עבודה איכותיים לעובדים בפריון גבוה.

4.4.4 חיזוק העצמאות הכלכלית של הרשויות המקומיות.

4.5 כיווני פעולה מרכזיים

4.5.1 התחדשות כפרית – תוכנית להתחדשות כפרית הכוללת פיתוח מוקד כלכלי יישובי ומרחבי כלכלה חבליים. התוכנית נועדה לשפר את רמת החיים של התושבים ביישובים הכפריים בחבל באמצעות יצירת מוקד כלכלי מקומי בכל יישוב. זאת באמצעות אספקת שירותים בסיסיים, קידום עסקים ויזמות מקומית ויצירת מרקם חיים כפרי קהילתי. במסגרת התוכנית יוקצו סך של כ-300 מיליוני ₪ לתכנון וביצוע של מרכז כפרי בכלל יישובי החבל. התכנון יכלול מעבר לתכנון ההנדסי גם את התכנון הרגולטורי והקהילתי. היקף ההשתתפות המדויק ומבנה התקצוב ייקבעו בתוכנית מפורטת עד סוף שנת 2024.

4.5.2 פיתוח תוכנית לשמירה על הרציפות האנרגטית באזור

תוכנית ליצירת חוסן אנרגטי בשגרה ובחירום, במסגרת ציבור, בבתים פרטיים ומשותפים. בבחינה משותפת עם משרד האנרגיה ורשות החשמל של החלופות השונות ליצירת רציפות זו עולה כי ישנן שתי דרכים עיקריות להשגת המטרה: (1) מיגון שנאים והטמנת רשת החלוקה; (2) ואספקת חשמל מקומית באמצעות אנרגיה מתחדשת בשילוב אגירה המשמשים כגיבוי

בעת הצורך (חרום ושגרה).

עלויות ההטמנה של רשת החלוקה (מתח גבוה ומתח נמוך) באזור החבל מוערכות בכמיליארד ₪. היקף הטמנת רשת החלוקה שביצועה באחריות חברת החשמל נבחן בימים אלו על ידי רשות החשמל.

על פי נתוני חברת החשמל, התקלות ברשת החלוקה אל ובתוך היישובים הן **הגורם לכ-70% מהזמן שבו אין אספקת חשמל**. משכך, יש מקום להשקעה בהטמנת רשת החשמל העילית הקיימת בתחום היישובים. יישום תהליך זה מתחלק בין "מחלקים היסטוריים" ליישובים האחרים. היישום ביישובים שהם "מחלקים היסטוריים" יבוצע על ידם. ביישובים האחרים היישום יעשה על ידי חברת החשמל או כפי שיסוכם בהידברות בין הגופים הרלוונטיים.

4.5.3. התוכנית לרציפות אנרגטית תכלול את הרכיבים הבאים:

- הטמנת קווי חלוקת החשמל ומיגון שנאים - חידוש מערכות החשמל היישוביות, מיגון ושיפור חזות היישוב.
- בנוסף לכך, כדי לקדם עצמאות תפעולית, יש ליצור את התנאים שיאפשרו יכולת תפעול עצמאית של הרשת הפנימית ביישוב. ככל שיתאפשר, ובהתאם לכל דין, יצטרפו יישובים נוספים למתווה המחלקים ההיסטוריים, מהלך אשר עשוי להוביל להפחתת ההוצאה על חשמל ביישובים נוספים בחבל.
- בצד מערכות פוטו-וולטאיות קיימות, עידוד הקמת מערכות אגירה במבני ציבור, עסקים ובתי מגורים.
- עידוד הקמת מערכות פוטו-וולטאיות ומערכות אגירה בבתים משותפים.
- עידוד התייעלות באנרגיה בכלל החבל.
- תמיכה בהתקנת ממירים היברידיים במתקני האנרגיה המתחדשת והאגירה הקיימים והמתוכננים לקום כדי לאפשר **להשתמש בהם בעת חרום באופן מקומי**.
- מענה רגולטורי אשר יאפשר שימוש באנרגיה מתחדשת ואגירה בשעת חרום באופן מקומי לטובת **רציפות אנרגטית בשעת חרום**.
- עידוד וקידום מנגנונים ליישום תוכנית זו באמצעות ליווי ותמריצים.

4.5.4. **הקמה של מרכז מו"פ יישומי וחדשנות** – המרכז יהווה מנוע לפיתוח כלכלי-חברתי אזורי במרחב החבל באמצעות מחקר יישומי מוכוון טכנולוגיה מסחרית במענה לצורכי האזור. מסתמן כי תחומי ההתמחות של המכון יהיו אנרגיה מתחדשת, לרבות טכנולוגיות מימן, מים, אקלים ואגטק ההולמים את אופיו של החבל ויתרונותיו היחסיים, וזאת במענה למטרות הבאות:

- פיתוח כלכלה אזורית מבוססת טכנולוגיה ותעשיית ידע מתקדם, תוך עידוד יזמות אזורית, מסחור טכנולוגיה על ידי העברת ידע לתעשייה ולגופים אחרים, הקמת חברות בת יצירת שיתופי פעולה עם תעשיית ההייטק, החקלאות והתעשייה המסורתית באזור.
- ביצוע מחקרים יישומיים בעלי פוטנציאל מסחרי יסייעו למשיכת השקעות, מענקים, קרנות וגופים עסקיים להשקעות באזור.

- משיכת אנשי מדע וטכנולוגיה ממוסדות מחקר מובילים וביסוסם בחבל.
- יצירת הזדמנויות מחקר ומקומות עבודה איכותיים בחבל.
- הזדמנות לחיזוק החינוך המדעי-טכנולוגי וקידום תחומי המדע והטכנולוגיה במוסדות האקדמיים באזור.
- כל אלה יסייעו לחבל להפוך למוקד אזורי מרכזי לצמיחה, ליזמות ולחדשנות דרך מינוף מנועי פיתוח כלכליים קיימים, יצירת מנועים חדשים ובניית "אקו-סיסטם" אשר תשרת את תהליכי השיקום ואת שיפור איכות החיים של כלל תושבי האזור.
- לשם כך, תוקם ועדת היגוי בראשות מנהלת תקומה אשר תכלול נציגים ממשרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה, רשות החדשנות, משרד האנרגיה, ות"ת, אגף תקציבים במשרד האוצר, נציגות השלטון המקומי בחבל והתעשייה הרלוונטית, אוניברסיטת בן גוריון ומכללת ספיר. ועדת ההיגוי תמליץ על יעדי המרכז ומודל הפעולה והתקצוב של המרכז, במטרה לבנות מודל אפקטיבי ובר-קיימה, המבוסס על צמצום הדרגתי בתמיכה הממשלתית למול הכנסות עצמיות לאחר חמש שנות ההקמה.

4.6 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ד.3	התחדשות כפרית	יצירת מרכז חיים יישובי באמצעות מרכז עסקי מקומי, העלאת רמת השירות לתושבים ופיתוח יזמות ועסקים כפריים. מרכז מסחרי כפרי ביישובי החבל, בהיקף של 500-2000 מ"ר. התכנון יכלול מעבר לתכנון ההנדסי גם את התכנון הרגולטורי	303	הרשויות המקומיות, היישובים, רשות מקרקעי ישראל, מנהל התכנון, מוסדות התכנון האזוריים	השלמת תכנון מפורט עד סוף מחצית ראשונה של 2026. ביצוע עד סוף החומש
3.ד.3	עצמאות אנרגטית	תוכנית זו תכלול את המרכיבים הבאים: 1. הטמנת רשת החלוקה בכלל שטחי היישובים, כאשר יישום התוכנית יבוצע בכלל היישובים במקביל, לרבות יישובים שאינם מחלקים היסטוריים. בנוסף, יצירת התנאים שיאפשרו יכולת תפעול עצמאית של הרשת הפנימית ביישוב. 2. עידוד התייעלות באנרגיה והקמת מערכות פוטו-וולטאי 3. עידוד אגירה במוסדות ציבור, עסקים, בתים פרטיים ומשותפים. 4. עידוד התקנת ממירים היברידיים. 5. עידוד וקידום מנגנונים ליישום התוכנית באמצעות ליווי ומתן תמריצים כדי לסייע בביצוע ולפתור חסמים	300	משרד האנרגיה, משרד האוצר, הרשויות המקומיות, אשכול נגב מערבי, רשות החשמל	במהלך רבעונים 3-4 בשנת 2024 יקדמו המנהלת, משרד האנרגיה, רשות החשמל ומשרד האוצר תכנון מפורט לתוכנית. במסגרת התכנון ייקבעו שיעורי השתתפות המדינה בכל אחד מרכיבי התוכנית והמנגנונים למימוש
3.ד.3	מרכז מו"פ יישומי וחדשנות	הקמת מרכז לקידום, פיתוח וחיזוק האקוסיסטם המדעי-טכנולוגי-מסחרי בחבל התקומה, אשר יתמקד בין היתר בתחומי אג-טק, מימן ואנרגיות מתחדשות, מים ואקלים. זאת, על בסיס היתרונות היחסיים של האזור ובמטרה למנף אותם למצוינות והובלה ברמה בינלאומית, תוך פיתוח כלכלי של אזור חבל תקומה ויצירת מקומות תעסוקה, מנועי פיתוח כלכלי וצמיחה אזוריים.	150	משרד המדע, רשות החדשנות, משרד האנרגיה, הרשויות המקומיות, אשכול נגב מערבי, מל"ג, מכללת ספיר, אוניברסיטת בן גוריון, משרד הביטחון, משרדי ממשלה נוספים	תכנון: 2025 ביצוע והקמה: עד סוף החומש
3.ד.3	פרויקטים מניבי הכנסה לרשויות המקומיות וחיידוש תשתיות תומכות עסקים	פרויקטים מניבי הכנסה לרשויות המקומיות במודל תוכנית המראה, וכן השקעה באזורי תעשייה ותעסוקה קיימים	94	משרד הפנים, משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי, משרד הכלכלה, משרד האוצר	במהלך 2024 תפרסם המנהלת קול קורא לרשויות להצעת פרויקטים לפיתוח כלכלי של הרשות. הפרויקטים יידרשו להיות בשלב של תכנון מפורט. בשנים 2024-2026 ייצאו הפרויקטים הנבחרים לביצוע

**מנהלת
תקומה**

משרד ראש הממשלה

חקלאות

רקע, מיקוד ומטרות

החקלאות בחבל תקומה ונופיה הם חלק מהותי בזהותם של תושבי החבל ומהווה עוגן מרכזי להתיישבות ולכלכלה המקומית. החבל משמש גם "אסם התבואה והירקות" הלאומי, שלו חשיבות ניכרת לביטחון המזון של אזרחי ישראל כולם. לאור האמור, פרק החקלאות בתוכנית החומש מכוון לפיתוח חקלאות מתקדמת ומקיימת אשר שמה את החקלאי במרכז, ומהווה עוגן להתיישבות בחבל כערך ציוני וכמנוע צמיחה כלכלי. התוכנית תעסוק בחמישה נדבכים מרכזיים:

- הצמחת הדור הבא של חקלאי החבל
- פיתוח והטמעת טכנולוגיה בתחום האגטק בחבל
- השקעות הון לפיתוח משקי החבל ומיזמים חקלאיים אזוריים
- השקעה בתשתיות התומכות בחקלאות מתקדמת ומקיימת
- הסרת חסמים בתחומי התכנון והבנייה וייעול הקצאת הקרקע החקלאית בחבל

1. הדור הבא בחקלאות

1.1 תובנות מרכזיות

אחד האתגרים המרכזיים של החקלאות הישראלית הוא מספרם הקטן והולך של החקלאים והמחסור בדור חקלאים חדש. החקלאים הישראלים הם מבוגרים, ומספר החקלאים החדשים הממשיכים משקים קיימים או מקימים חדשים, הוא קטן ואינו עונה על התחלופה הנדרשת לשמירה על מספר העוסקים בענף. כך במדינת ישראל וגם ביישובי העוטף.

מאורעות ה-7.10 עלולים להחריף את המצב. התאוששות ממושכת וקשה מהמשבר עלולה להעצים את הבעיה ולגרום לנטישה של חקלאים ותיקים וצעירים, ובכך לעכב את השיבה לפעילות החקלאית שמאפיינת את האזור.

חקלאות החבל מתייחדת בזיקה שיש לה לביטחון המדינה (התלם האחרון) ולביטחון המזון (אסם התבואה והירקות של מדינת ישראל). מאפייני המשקים בחבל – משקים שיתופיים בצד משקים משפחתיים. יש לתת מענה לקליטת חקלאים חדשים בשני טיפוסים המשקים הללו.

הצורך במשיכת הדור הבא לחקלאות תקומה נובע מכך שהתפתחות ענפי החקלאות תלויה בדור ההמשך, בהתקדמות החקלאות, בהון אנושי המהווה מפתח להמשכיות, ובתרומה לחיזוק המשק המשפחתי.

האימפקט הצפוי הוא כניסת הדור הבא של חקלאים, הרחבת מגוון הגידולים, העלאת הפריון והגדלת כושר התחרות.

1.2 יעדים

- תוכנית חדשים וצעירים בחבל.
- הגדלת כמות המשקים בכ- 120 משקים חדשים.
- הכשרת שטחים חקלאיים בחבל.

1.3 כיווני פעולה כלליים

כיווני הפעולה הם בשלושה צירים. האחד הוא **השקעות הון** בתקציב ייעודי לחקלאים חדשים בשיעור מענק גבוה ובסכום מוגדל המאפשר לפתח עסק חדש. השני מספק לחקלאים מעטפת של **הדרכה חקלאית מקצועית** ותמיכה, **השמה וליווי עסקי ומקצועי**. השלישי הוא **הכשרת קרקע חדשה**.

1.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ה.3	מענקי השקעות הון עבור חקלאים חדשים	השקעות הון עבור חקלאים חדשים לטובת הקמת חממות ובתי רשת, נסיעת מטעים חדשים, רכש מיכון חקלאי, הקמת בתי אריזה, מערכי מיון ובתי קירור	75	משרד החקלאות ופיתוח הכפר, מועצות אזוריות	תכנון מפורט: 3.2024 – 9.2024 ביצוע: 10.2024 – סוף התוכנית
ה.3	קורסים, מלגות לימוד ותוכניות הכשרה לחקלאים חדשים	קורסים, מלגות לימוד ותוכניות הכשרה לחקלאים חדשים	13	משרד החקלאות ופיתוח הכפר (שה"מ), אשכול נגב מערבי, מועצות אזוריות	תכנון מפורט: 3.2024 – 6.2024 ביצוע: 10.2024 – סוף התוכנית
ה.3	הכשרת קרקע חקלאית כולל תשתיות מים להוספת שטחים חקלאיים בחבל	הכשרת קרקע חקלאית כולל תשתיות מים להוספת שטחים חקלאיים בחבל	12	רשות המים, קרן קיימת לישראל	תכנון וביצוע: 2025-2028

אגטק כקטר

2.1 תובנות מרכזיות

- 2.1.1. במסגרת המגזר הפרטי פועלות בישראל כ-500 חברות אגטק העוסקות במגוון תחומים, ביניהם הנדסה גנטית, טכנולוגיות רובוטיקה, ניהול חווה חכמה, ביוטק, ניהול מערכות מים והשקיה, הגנת הצומח ודשנים, ייעול תהליכי גידול. החברות עוסקות בעיקר בפיתוחים בעלי שוק פוטנציאלי ליישום ברחבי העולם וביכולת לייצר רווחיות גבוהה בטווח זמן קצר ובינוני.
- 2.1.2. נכון ל-2023 יש 28 חברות אגטק שנמצאות בחבל (מעסיקות עובדים ומושרשות באזור) משלבי ההזנק ועד מסחור. בנוסף יש 136 חברות הפעילות בחבל בביצוע מחקרים, פיילוטס והטמעת טכנולוגיות או תשומות. 46 מהחברות בשלבי הזנק ו-90 בשלבים מתקדמים או מסחריים.
- 2.1.3. ערב המלחמה נצפו מספר כשלי שוק ברמה הארצית אשר החריפו עם פרוץ המלחמה בחבל. בבואנו לשקם ולבנות טוב יותר את החקלאות המתקדמת המקומית ואת תעשיית האגטק הישראלי ולחזק את החיבור החשוב ביניהם, עלינו לתת עליהם את הדעת: צמצום פעילות המו"פ הגלובלי בישראל, עלייה בעלות התשומות בחקלאות הישראלית, ריחוק החקלאים הישראלים מהיזמות המקומית, פיזור שותפים טבעיים ותשתיות מקומיות, עלות גבוהה בשלבי היזמות הראשוניים וחוסר ניסיון עסקי של יזמים מקומיים, מחסור ב"הצפת אתגרים" מהשטח, וכן גיל החקלאים שמהווה חסם נוסף לאימוץ טכנולוגיות חדשות.
- 2.1.4. גורם מרכזי ביישום טכנולוגיות מתקדמות בחקלאות הוא מערך הטמעה המבוסס על היכולת להתאים טכנולוגיות לתנאי האזור ברמת הפיתוח, לבסס הטמעה בתנאים אמיתיים אצל החקלאים (משקי מודל) וכן להדריך את החקלאים ולתמוך במעבר לחקלאות מתקדמת.
- 2.1.5. המרחב בחבל והנגב המערבי מאופיינים בריבוי גורמים עתירי ידע ועשייה – החל מהחקלאים המייצגים קשת רחבה ומגוונת של סוגי החקלאות; דרך מרכזי מו"פ חקלאיים, ארגונים חקלאיים מקצועיים ועד לתעשייה מקצועית רחבה, מרכזי חדשנות וחממות טכנולוגיות ומגוון מיזמים שאינם ממוקדי אגטק הפועלים במרחב באופן עצמאי.
- 2.1.6. הצורך האסטרטגי בגוף מתכלל זוהה ע"י אשכול נגב מערבי ומשרד הכלכלה והתעשייה אשר בשנים האחרונות מפעילים בשיתוף משרד החקלאות ורשות החדשנות, את מנהלת "אגרונגב" – גוף מתכלל אזורי של החקלאות המתקדמת בנגב המערבי מתוקף החלטת הממשלה 566 לחיזוק עוטף עזה, כחלק מתוכנית הצמיחה הלאומית וממערך קהילות החדשנות של משרד הכלכלה. עם זאת, המנהלת האזורית (אגרונגב) פועלת באופן מצומצם, מכיוון שהתשתיות התומכות בצמיחת אגטק וחקלאות מתקדמת במרחב מוגבלת.
- 2.1.7. הגוף המתכלל (אגרונגב) מקדם את החדשנות בחקלאות המתקדמת בנגב המערבי ע"י פעולות כדוגמת: משיכת סטארטאפים ומיזמים עסקיים, זיהוי אתגרים מקצועיים, משיכת השקעות, הטמעת טכנולוגיות במשקים חקלאים, זיהוי חסמים, יצירת שותפויות, מיפוי ואיסוף מידע ההופך לידע עסקי, קידום החינוך וההשכלה בתחום, יצירת קול ומיתוג אזורי.

2.1.8 פערים מרכזיים:

- 2.1.8.1. המנהלת האזורית (אגרונגב) אינה מפעילה שירותים תומכי מו"פ יישומי, דוגמת: הדרכה, שירותי מעבדה, הפעלת משקי מודל וכו'.
- 2.1.8.2. מתקני המו"פ מיושנים ולא מתאימים לתמיכה במחקר יישומי חקלאי עדכני.

- 2.1.8.3. ההדרכה החקלאית מצומצמת ומבוזרת בין שירות ההדרכה של משרד החקלאות (שה"מ) ומדריכים פרטיים.
- 2.1.8.4. מעבדות השירות לחקלאים מפוצלות בין גורמים שונים ונותנות שירות חלקי לצורכי החקלאים באזור.
- 2.1.8.5. לא קיימים משקי מודל להטמעה של טכנולוגיות ולהוכחת היתכנותם כפי שקיימים באזורים אחרים בארץ.
- 2.1.8.6. לא קיים איסוף נתונים אזורי עדכני (למשל – לצורכי התמודדות עם שינויי אקלים, קרקע, מים, התאמת סוגי גידולים).
- 2.1.8.7. המידע והתמיכה בחקלאי חלקיים ואינם תומכים בקפיצת מדרגה משמעותית באימוץ טכנולוגיות ובפיתוח העסק.
- 2.1.8.8. בעוד החקלאות הקיבוצית המאוגדת (רובה תחת הגוף "משקי הנגב") בעלת יכולות לניוד משאבים ולאימוץ טכנולוגיות מתקדמות יחסית לצד יכולת הישרדות טובות יותר בזמני משבר – פיננסית (אורח רוח תזרימי) ומקצועית (למשל מצליחה לשווק יחד תוצרת חקלאית וכד'), בחקלאות המושבית אשר אינה מאוגדת, כל משק מושבי נמצא בסיכון גבוה יותר, ולכן במשקים אלו התלות בכוח אדם מיומן, בשימוש בטכנולוגיות מתקדמות, ביכולת לשתף פעולה עם גורמים אחרים משמעותיים יותר להישרדותו.
- 2.1.8.9. חברות אגטק בחבל המעסיקות עשרות עובדים מהאזור ומושכות השקעות הון, נפגעו ביכולתן להמשיך לפתח מענים חדשים באופן עצמאי.

2.2 יעדים

הפיכת תחום האגטק למנוע צמיחה אזורי וחיצוק היתרון היחסי של האזור, באמצעות:

- 2.2.1. הטמעת טכנולוגיות ומחקרים חקלאיים בחבל.
- 2.2.2. ביסוס מיזמי אגטק קיימים וחדשים בחבל.
- 2.2.3. יצירת שיתופי פעולה בינלאומיים בתחום האגטק.

2.3 כיווני פעולה מרכזיים

2.3.1. המענים לאתגרים אלו בפרק זה יתבססו על מספר עקרונות מנחים:

- 2.3.1.1. מיקוד ביתרון היחסי של המרחב וחיצוק האקוסיסטם כמנוע צמיחה כלכלי.
- 2.3.1.2. יצירת עוגנים מקצועיים ושיתופי פעולה עם מנגנונים וגופים אשר מטרתם להבטיח את המשך התמיכה לתקופה של מעל 5 שנים (ממשלתיים, עסקיים, פילנתרופיה).
- 2.3.1.3. הרחבת שיתופי הפעולה ויצירת שילוביות בין מרכיבי האקוסיסטם השונים.
- 2.3.1.4. האגטק במרחב ישמש קטר לפיתוח אזורי של קהילה ועסקים.

2.3.2. הקמת מערך אגטק אזורי (Hub) –

2.3.2.1. הפעלת מערך אגטק אזורי (Hub/CMO – Cluster Management)

שיהא גוף אזורי שיפעל במסגרת מערך הצמיחה והחדשנות של משרד הכלכלה. תבחן גם האפשרות להקים על בסיס הגוף הקיים, תוך עדכון והרחבת מודל ההפעלה. כל זאת על מנת למנף את היכולות הניהוליות והביצועיות למתן תמיכה לגופים השונים ומינוף האקוסיסטם באזור. הגוף שיוקם ילווה על ידי ועדת היגוי שתכלול: מינהלת תקומה, משרד הכלכלה, משרד החקלאות, רשות החדשנות, אגף תקציבים, אשכול נגב מערבי ונציגי הרשויות המקומיות.

2.3.2.2. הגוף יתמקד בחיזוק הפיתוח העסקי וביצירת ממשקים מקדמי צמיחה, בהטמעת

טכנולוגיות מתקדמות לחקלאות, יאסוף צרכים וידע עדכניים מכל הגורמים השונים במרחב (חקלאים, מרכזי מו"פ, מעבדות, אקדמיה, חברות בינלאומיות, משרדי ממשלה ושלטון מקומי), ימנף את שיתופי הפעולה בינם, יגייס השקעות הון לפיתוח האגטק והחקלאות המתקדמת בחבל, ינגיש מענים מותאמים לסגנון החקלאות הייחודי של החבל המאופיין בחקלאות ספר-מדבר ושימוש במי קולחין ומים מותפלים.

2.3.2.3. הגוף יכלול כוח אדם קבוע שיכלול מערך מדריכים-חוקרים חקלאיים, מערך

ניהולי לפיתוח קשרים בינלאומיים והגברת היצוא, ניהול דאטה, וגיוס משאבים, וכן יעסיק יועצים מומחים לליווי מקצועי, מדעי, משפטי ופיננסי, כמו גם שיווק ויחסי ציבור.

2.3.2.4. מרכז האגטק המתוכנן לחבל יכלול שלושה אלמנטים טכנוניים מרכזיים אשר

יוקמו בצמידות:

- האב אגטק שיכלול משרדים לעובדים, יועצים, חוקרים אורחים, חדרי ישיבות ואודיטוריום.
- מרכז מעבדות שירות אזורי.
- חממה חינוכית חקלאית טכנולוגית.

2.3.2.5. יוקם מסד נתונים מרכזי לחבל. החזון לטווח ארוך כולל הקמה של תשתית במודל

כלכלי ארוך טווח כבסיס לגופי מחקר ותעשייה (סטארטאפים ואחרים) לפיתוח מוצרים ושירותים חדשים וחדשניים לטובת החקלאות והתעשייה בישראל כולה תוך התבססות על חקלאות אזור תקומה כפיילוט וזרז לתהליך. מסד הנתונים יהיה בממשק למאגרי מידע ממשלתיים קיימים, לשם חיזוק הדדי של האקוסיסטם.

2.3.2.6. יוענקו מענקים לחברות הזנק שיפעלו בחבל.

2.3.2.7. יוענקו מענקים וליווי תהליכי להטמעת טכנולוגיות בקרב חקלאים, תוך מתן

עדיפות להטמעה של טכנולוגיות מתקדמות.

2.3.3. שיקום, ארגון ועיבוי מערך המו"פ הקיים

2.3.3.1. מו"פ דרום – נדרש שיקום בתי גידול ומבני החווה שניזוקו, ציוד חקלאי ותשתיות

תומכות גידולים.

- השדרוג המוצע יתמקד בהכנסת תשתית שתאפשר מחקר יישומי עדכני כולל חקלאות מקיימת, אגרוולטאי, רובוטיקה, אוטומציה, שיטות גידול פורצות דרך, התאמת גידולים ייחודיים לאזור
 - כחלק מהשדרוג תתקיים הערכה מחודשת למבנה הארגוני והניהולי ותיבנה תוכנית עסקית שמטרתה ביסוס עצמאות כלכלית של המו"פ בעתיד. בשיתוף הגוף המתכלל, יתבסס מערך חוקרים יישומיים ומדריכים קבוע לניהול הניסויים בחווה, לניתוחם ולהנגשת הידע לציבור הרחב והחקלאים.
 - איגום מעבדות שירות.
 - במהלך איגום המעבדות ישולב גם עדכון וחידוש הפרוצדורות המיושמות עבור החקלאים.
- 2.3.3.2. איגום מעבדות שירות.
- במהלך איגום המעבדות ישולב גם עדכון וחידוש הפרוצדורות המיושמות עבור החקלאים.
 - מחקרים יישומיים לטובת החבל.
 - מיזמי חוס"ן (חקלאות ירוקה וסביבה נקייה), מחקרים המוקמים כדי להתמודד עם בעיות בחקלאות המקומית שפתרון מחייב עבודת מו"פ רב-תחומית על ידי מספר קבוצות מחקר במקביל (לדוגמה הירידה ביבול לדונם של עגבניות, הצטברות הפסולת החקלאית). הערך של העבודה האינטגרטיבית המשותפת של קבוצות מחקר אמור להיות גדול מהערך המוסף של כלל המחקרים הבודדים. מטרת המיזמים היא לספק, עד תום תקופת המחקר, פתרון לבעיה/שאלה שהמיזם עוסק בה באמצעות ידע ביולוגי ואמצעי התמודדות יישומיים שהצטברו במשך תקופת המחקר. המערך הארגוני יכלול ועדת היגוי וועדה מקצועית. הוועדה המקצועית תתכנס פעם בשנה ותחליט על תחומי המחקר ועל מסגרות התקציב.
 - מחקרים של מועצות ייצור – תמיכה חלקית ע"י תקומה דרך משרד החקלאות במטרה להקל על פתרון בעיות ממוקדות ולטווח הקצר שמוגדרות על ידי החקלאים עצמם.
 - ניטור והדברה אזורית, ממשקי טיפול במינים פולשים, הקמת בסיס נתונים אזורי למעקב ולחיזוי. הצוות יתמקד באתגרים כגון מזיקים קשי הדברה: זבוב הפירות, עש התפוח המדומה, מחלות כגון כימשון בתפוז"א ווירוס הטובמו בעגבניות.

2.3.4. ביסוס מערך הטמעת ידע וטכנולוגיה

2.3.4.1. משקי מודל

- תוקם ועדת היגוי מרכזית שתקבל החלטות לגבי זהות המשקים, הענפים שייבחרו והטכנולוגיות שיודגמו (למשל סוגי המשקים – משק מודל ירקות, משק מודל מטעים, משק מודל גידולי שדה (גד"ש), משק מודל רפת, משק מודל לול).
- כל משק מודל שייבחר יהיה פתוח וילווה ע"י מדריכים הרלוונטיים והמו"פ האזורי במעקב אחר הטכנולוגיות שנבדקות במסגרת משק המודל.

- כל משק יבחן גידול חדש/שיטת גידול חדשה/טכנולוגיה חדשה ויידרש לעמוד במבחנים כמותיים חקלאיים וכלכליים בהתאם למה שייקבע ע"י הצוות המלווה.
- הפרויקט יבחן כל שנתיים לבדיקת הצלחה. במשקי מטעים הבחינה תימשך עד 10 שנים.
- המשק יתחייב להעברת הידע הנרכש לכלל החקלאים בארץ כולל אפשרות לביקורים מתואמים במשק המודל.

2.3.4.2. הקניית כלים לצמיחה של העסק ("מודל 360").

- תוקם ועדת היגוי מרכזית שתקבל החלטות לגבי זהות המשקים ושתעבוד בשיתוף פעולה עם משרד החקלאות, משרד הכלכלה והמכון לייצור מתקדם שבניהולו, והגוף המתכלל.
- יוצע סל ליווי מסובסד (ועדת ההיגוי תחליט על גובה הסבסוד בהתאם לקריטריונים שייקבעו) עבור 150 משקים לאימוץ שינויים הנדרשים לקליטת אגטק, לקפיצת מדרגה משמעותית בפרייון העסק החקלאי ואיכות התעסוקה של עובדיו.
- תהליך הליווי לכל עסק חקלאי יימשך 6 חודשים בממוצע (בהתאם למצב המשק לאחר ה-7.10 – ברמות שונות) ויכלול 2 שלבים:
 - ◊ "מפת דרכים" – אבחון מקיף של יכולות העסק החקלאי בתחומי טכנולוגיה, דיגיטציה, תהליכי עבודה מתקדמים עסקיים וחקלאיים, כישורי ההון האנושי כתשתית לקליטת אגטק.
 - ◊ ליווי העסק החקלאי בתהליך היישום של פרויקטים נבחרים בפרטים שזוהו ב"מפת הדרכים".

2.3.4.3. הכשרות מקצועיות

- הנגשה, טיוב ופיתוח של מערך הכשרות מבוסס קורסים פרקטיים לעובדי חקלאות ותיקים וחדשים אשר יאפשר לשדרג יכולות טכנולוגיות, מקצועיות, ניהוליות.
- תוקם ועדת היגוי מקצועית שתמפה את ההכשרות הקיימות, תציע עדכון ופיתוח הכשרות חדשות על פי צורכי החקלאים בחבל (מבוסס סקרים/ראיונות תקופתיים עם החקלאים), תחליט על קריטריונים עבור סבסוד ההכשרות לעובדים בחקלאות באזור.
- יישום בממוצע בין 5-10 הכשרות מקצועיות בשנה. עידוד ההשתתפות בהכשרות על ידי סבסוד עלות ההכשרה עבור משתתפים.

2.3.4.4. חממה לחדשנות חינוכית

- המרחב יפעל יחד עם משרד החינוך ויהיה עשיר במתקני חקר, חקלאות וסביבה המותאמים לתנאי הסביבה של האזור והמזמנים הוראה ולמידה התנסותית חדשנית, המעודדת יזמות ויצירתיות. שיטת הלמידה תשלב רכישת ידע מדעי וסביבתי, מיומנויות של המאה ה-21 למידה מעשית, עבודת צוות והפקת תוצרים. הלומדים יקבלו משוב ורפלקציה במספר נקודות זמן לאורך התהליך. הלמידה תקנה מיומנויות לחקר מדעי, לרבות שימוש במושגים מדעיים, תיעוד הממצאים, ניתוחם והצגתם בפני קהל.

2.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ש"ח	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ה	מערך אגטק אזור	<ul style="list-style-type: none"> גוף מתכלל אזורי אשר עוסק בניהול ביצוע ותפעול, תיאום שיתוף וייעוץ בין הגורמים השונים במרחב הקמה וניהול מסד נתונים (DATABASE) מרכזי לחבל המשרת את האוכלוסייה החקלאית, המחקרית, היזמית ומקבלי ההחלטות הקמת קרן הון סיכון עבור חברות אגטק שיפעלו במרחב או לתועלת החקלאות בחבל השקעות הון בחברות אגטק הקיימות במרחב לתמיכה בפתרונות של בעיות ספציפיות שאינן מכוסות על ידי כלי השקעה אחרים 	72	אשכול נגב מערבי, רשויות מקומיות, משרד הכלכלה, רשות החדשנות, משרד החקלאות, משרד הנגב הגליל והחוסן הלאומי, קק"ל, משרד החינוך, פילנתרופיה, מגזר עסקי	תכנון: עד 06.2024 ביצוע: 12.2028-06.2024
3.ה	תשתיות ומענקי מו"פ	<ul style="list-style-type: none"> שיקום וחיזוק מו"פ דרום כחוזה ניסיונית חקלאית הקמת מעבדה מרכזית המתכללת את מגוון שירותי המעבדה הנצרכים על ידי חקלאי המרחב תמיכה בניסויים יישומיים רוחביים עם ערך לחבל 	79	משרד החקלאות, קק"ל, מו"פ דרום, מכון וולקני, מועצות ייצור	תכנון: עד 06.2024 ביצוע: 12.2028-06.2024
3.ה	מערך לעידוד מעבריות ידע יישומי בין גורמי האקדמיה והתעשייה לחקלאות	<ul style="list-style-type: none"> הקמה, יישום והתנסות ב- 5 סוגים של משקי מודל אשר יסייעו בשינוי ובהטמעת טכנולוגיות חדשות במשקים ליווי הוליסטי (360) של 150 משקים במשך תקופה של 6 חודשים לאימוץ שינויים הנדרשים לקליטת אגטק, הון פיזי טכנולוגיה, תהליכי עבודה מתקדמים ופיתוח כישורי עובדים סיוע הוני / מענקים להטמעת טכנולוגיות מתקדמות ולהעלאת הפריון פיתוח, טיוב וסבסוד הכשרות מותאמות למשקים ולעובדי האזור הקמת חממה לימודית 	49	משרד החקלאות, משרד הכלכלה, מו"פ דרום, משרד החינוך, רשות החדשנות	תכנון: עד 06.2024 ביצוע: 12.2028-06.2024

השקעות הון בחקלאות החבל

3.1 תובנות מרכזיות

- 3.1.1 באירועי 7.10 נהרסו, הושמדו ויצאו מכלל שימוש כלים חקלאיים רבים בחלק מיישובי החבל, וכן נרשמה פגיעה משמעותית בקרקעות ובתשתיות השונות. הפגיעה בצידוד החקלאים, לצד הפגיעה בתוצרת העכשווית והקיימת הובילה לפגיעה עמוקה בחקלאות החבל. פגיעה זו מקבלת ביטוי בנתונים הבאים:¹
- 3.1.1.1 משק החלב: ירידה של למעלה מ-20% בתפוקת החלב עקב אי חליבה בהיקפים מספקים והעברה של פרות לשחיטה.
- 3.1.1.2 ירקות וגידולי שדה (גד"ש): אובדן תוצרת של 20%-50%.
- 3.1.1.3 מטעים ופרדסים: אובדן תוצרת של קרוב ל-50% עקב אי קטיפה.
- 3.1.1.4 לולי פטם: אובדן תוצרת של למעלה מ-20%. נזק ארוך טווח עקב הרס משחטה אזורית בשדרות.

3.2 יעדים

- 3.2.1 שמירה על כ-450 המשקים הקיימים במרחב.
- 3.2.2 בניית תשתית לחקלאות מתקדמת ברמת המשק הבודד והחבל כולו.
- 3.2.3 שיפור יכולות השיווק והמיתוג האזוריים.

3.3 כיווני פעולה מרכזיים

- 3.3.4 חיזוק המשקים באמצעות השקעות הון במשקים קטנים-בינוניים ברמה המקומית.
- 3.3.5 תמרוץ השקעה בפרויקטים אזוריים ובשותפויות בין משקים, באמצעות השקעות הון גדולות (לרבות Post Harvest).

1 מקור – תוכנית אסטרטגית של משקי הנגב.

3.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ה	העתקת מבנים חקלאיים וחממות צמודי גדר	ישנה פעילות חקלאית צמודת גדר שלא ניתן לקיימה במציאות הביטחונית החדשה שנוצרה ויש להעתיקה לשטחים אחרים לאלתר	20	משרד החקלאות, מועצה אזורית חוף אשקלון	ביצוע: שנת 2024
3.ה	השלמות לפיצוי ממס רכוש- ערר כיבון	סיוע לחקלאים ולמשקים שכליהם נפגעו, לממן את הפער אשר מס רכוש אינו משפה בגינו על מנת שיוכלו לחדש את הכלים החקלאיים שלהם. כלומר, מדובר בהשלמה (גם אם לא מלאה) לערכי הכיבון של הרכוש שנפגע ולא סיוע בפיצויים	40	משרד החקלאות, משרד האוצר, המועצות האזוריות של חבל תקומה, רשות המיסים - מס רכוש	ביצוע: שנים 2024 - 2025
3.ה	השקעות הון קטנות- בינוניות במשקים קיימים	תמיכה במגוון השקעות הון של משקים פרטיים, מושבים וקיבוצים (ברמה המקומית).	320	משרד החקלאות, משרד האוצר, המועצות האזוריות של חבל תקומה, רשות המיסים, משרד הכלכלה	תכנון - שנת 2024 וחלקו בשנת 2025 ביצוע - בין השנים 2024-2028
3.ה	השקעות הון גדולות במיזמים חוצי חבל	מענקי סיוע להשקעות בפרויקטים ובמיזמים חקלאיים (כולל Postharvest) ברמה המרחבית, לרבות קידום שיווק ומיתוג אזורי ותמריץ לחברות הזרעים להמשיך ולשתף פעולה עם חקלאי החבל	95		

תשתיות תומכות (מים)

4.1 תובנות מרכזיות

- 4.1.1. אספקת המים לחקלאות בשטחי החבל ניזונה מ-3 מקורות עיקריים: מפעל השפד"ן (באמצעות חברת מקורות), מפעלים אזוריים ובין-אזוריים להשבת קולחין (באמצעות אגודות מים פרטיות) וכן אספקת מים שפירים מהמערכת הארצית. רוב המים הם מי שפד"ן (קולחין באיכות גבוהה).
- 4.1.2. קיבולת קליטת המים ביישובי החבל גבוהה לעין שיעור מהיקף האספקה בפועל. כמו כן, ההרחבה הצפויה בשטחי הגידול בחבל בהתאם למדיניות הממשלתית, תצריך אספקת מים נוספת לחקלאות באזור. משמעות הדבר היא קידום תוכניות לפיתוח ולהרחבת מפעלי קולחין (שפד"ן ומפעלים אזוריים) לצורך תגבור והרחבת אספקת המים לשטחי החקלאות בחבל. על פי תחזית רשות המים, מימוש תוכניות הפיתוח אלו צפוי להביא **לגידול בצריכת הקולחין בנגב המערבי מהיקף של כ-14.3 מלמ"ק בשנת 2020 להיקף של כ-60 מלמ"ק בשנת 2050.**
- 4.1.3. רוב תשתיות המים בתוך שטחי החקלאות ביישובי החבל (מנקודת חיבור הצרכן ועד לשטחי ההשקיה) הן ישנות מאוד ונמצאות במצב פיזי ירוד. הדבר גורם לשיעורי דלף גבוהים יחסית ולהיעדר אופטימליות תפעולית במערכות אספקת מים המקומיות.
- 4.1.4. קיים מחסור בנפח איגום של המים באזור (פחות מ-50% מהנדרש). הדבר גורם לא פעם לבעיות באספקת המים בימי שיא של צריכה, בתקופת הקיץ.

4.2 יעדים

- 4.2.1. הגדלת אספקת מי קולחין לחקלאות האזור.

4.3 כיווני פעולה מרכזיים

- 4.3.1. עידוד והשתתפות במימון של תכנון מערכות מים במרחב שבין חיבורי הצרכן של המשקים לשטחי ההשקיה.
- 4.3.2. סיוע במימון החלפה, שיקום והרחבת תשתיות מים בשטחי החקלאות.
- 4.3.3. השתתפות בקידום ובמימון פרויקטים להרחבת אספקה וזמינות של מי קולחין לחקלאות ביישובי החבל.

4.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ה	שדרוג תשתיות מים	<ul style="list-style-type: none"> קידום פרויקטים תשתיתיים להגדלת מצאי המים לחקלאות ביישובי החבל. התקציב יוקצה לטובת פרויקטים (או חלקים מתוך פרויקטים) של השבת קולחין ברמה המקומית ו/או האזורית (לא שפד"ן) ושל מים נחותים אחרים וכן לטובת הרחבת כושר האיגום בחבל. התקציב יוקצה כמצ'ינג מימוני עם רשות המים והוכחת יכולת היזם לממן את יתרת עלות הפרויקט ממקורותיו השתתפות במימון תשתיות המים הפנימיות ביישובי החבל החקלאיים 	112.6	רשות המים, משרד החקלאות, משרד האוצר, המועצות האזוריות של חבל תקומה, משרד הבריאות	תכנון – שנת 2024 וחלקו בשנת 2025 ביצוע – בין השנים 2024-2028

תשתיות תומכות (טיפול בפסולת וחקלאות מקיימת)

5.1 תובנות מרכזיות

- 5.1.1 החבל משמש אסם התבואה של מדינת ישראל. שטחים רחבים יחד עם חקלאות אינטנסיבית יוצרים כמויות פסולת עצומות אשר היום נותרות ללא מענה. הפסולת החקלאית לסוגיה נערמת בשולי החלקות, נשרפת או מושלכת באופן פיראטי ויוצרת מפגעים סביבתיים בכל רחבי האזור. האומדן של ערמות הפסולת הישנות במרחב הוא כ-1.5 מיליון מ"ק.
- עיקר הבעיה של הפסולת במרחב נובע מגידולי החממות שנפוצים מאוד במרחב זה. הפסולת מורכבת בעיקרה מגזם עגבניות/פלפל ופלסטיק המשמש לחממות: יריעות כיסון, יריעות חיפוי, צנרת השקיה וכן מכלי חומרי הדברה. **כמות הפסולת הצמחית מוערכת בכ-100,000 טון בשנה כאשר כ-60% ממנה מרוכזת באזור מועצת אשכול.** כמות פסולת הפלסטיק החקלאי נאמדת בכ-5,000 טון בשנה.
- 5.1.2 הפגיעה בשטחים החקלאים עקב המלחמה כללה נזקי תשתיות ומגבלות על נגישות לשטחים. עקב כך יש מטעים ושטחים מעובדים שלא ניתן היה להגיע אליהם, מה שמנע קטיף, הדברה וניטור מזיקים. בשל נזקי המלחמה לא רוססו 11,000 דונם.

5.2 יעדים

- 5.2.1 קידום ההגנה על השטחים הפתוחים, חיבור הקהילה לטבע, שמירה על הסביבה.

5.4 כיווני פעולה מרכזיים

- 5.4.1 טיפול בערמות פסולת ישנות.
- 5.4.2 הקמת אתרי איסוף יישוביים.
- 5.4.3 מענה לפסולת פלסטיק חקלאית.
- 5.4.4 מענה לפרש וגזם נקי.
- 5.4.5 מענה לפסדים.
- 5.4.6 מענה לגזם חממות ישן וחדש.
- 5.4.7 מענה לצורכי הדברה אזורית.
- 5.4.8 פיתוח מערך השירותים הווטרינריים.

5.5 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ה	שדרוג תשתיות וטרינריה אזוריות	• השתתפות במימון מתקנים ופעולות של המערך הווטרינרי באשכול נגב מערבי	5	רשויות מקומיות, אשכול נגב מערבי, השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות	תכנון: שנת 2024 ביצוע: בין השנים 2028-2024

טיפול בפסולת חקלאית וייעול ההדברה- מופיע תחת תחום בינוי, דיור ותשתיות, תת-תחום פיתוח

תשתיות תומכות (קרקע)

6.1 תובנות מרכזיות

המלחמה גרמה לפגיעה נרחבת בתשתיות הקרקע בחבל החל מהרס מבני הנובע מפריסת כוחות צה"ל ועד לפגיעה בפוריות הקרקע. נדרש לפתח ולשקם את תשתיות הקרקע בחבל.

6.2 יעדים

6.2.1. גידול שטחי חקלאות מטויבים.

6.3 כיווני פעולה מרכזיים

6.3.1. **טיוב הקרקע החקלאית** – מס רכוש אמור לפצות פיצוי מלא על הפגיעה בקרקעות, אולם סעיפי הפיצוי טרם נקבעו סופית. טיוב הקרקע יתרום להחזרת כושר הייצור ולשמירתם ואף להגדלת הפוריות של הקרקע לאחר שניזוקה.

6.3.2. **תוספת דרכים חקלאיות** – תרומה להגדלת הנגישות ולשירות החקלאים בקרקעות עם נגישות מוגבלת, שיקום דרכים שלא נפגעו במלחמה, עדיפות לדרכים חקלאיות לשטחי עיבוד חדשים.

6.3.3. **שימור קרקע והסדרת ניקוז ופינוי הסחף** – תרומה לתפקוד החקלאי ולפיתוח חקלאות מניבה בקרקע בתפקוד מיטבי, מניעת הצפות, מניעת סחף ונזקים לעתיד, שיקום אקולוגי ושמירה על ערוצי הנחלים וייצוב הגדות למניעת מפגעים לאורך הנחלים.

6.4 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטה ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ה.3	חיזוק תשתיות קרקע	<ul style="list-style-type: none"> הפעולות האגרסיביות של כלי הרק"מ יצרו שכבות חומר קרקעי מנותק וזמין לסחיפה. נדרש טיפול ב-4 מאגרים להוצאת סחף - מאגר שקמה, מאגר נחל חנון, מאגר נחל עוז ומאגר נירים חציית כלים בניצב לתעלות הניקוז גרמה לחסימות ולחסימת הערוצים באמצעות סחף (פודרה). נדרש להסדיר את גדות התעלות ובערוצים, לבצע שיקום אקולוגי* ולפנות סחף במהלך 3 שנים 5 פרויקטים אזוריים לפיתוח ולשיקום אקולוגי* של מרחב נחל פריצה של דרכים חקלאיות חדשות ושיקום דרכים קיימות, ביצוע עבודות עפר וסלילה בשכבות מצעים פיזור זבל אורגני לאחר שיקום קרקע ע"י מס רכוש כיסוי השתתפות עצמית של יישובי חבל תקומה בפעולות מאושרות של שימור קרקע 	58.9 (*עלות רכיב השיקום האקולוגי בפרויקטים לא יעלה על 5 מלש"ח מהתקציב הכולל)	רשות ניקוז ונחלים שקמה בשור, משרד החקלאות ופיתוח הכפר אגף בכיר שימור קרקע וניקוז, רשות הניקוז, המשרד להגנת הסביבה, רמ"י קרן שטחים פתוחים, אגודות חקלאיות, חקלאים	תכנון: 3.2024 - 12.2024 ביצוע: 12.2.2028 - 01.2024

תכנון ומקרקעין

7.1 תובנות מרכזיות

תחום התכנון והמקרקעין הוא בסיס לקידום החקלאות בחבל. הקרקע היא המשאב הבסיסי, וכשמדובר על חקלאות בחבל, גם המשאב המרחבי העיקרי. על כן בנוגע לשימושים אחרים בקרקע חקלאית – חיוני לאמץ מדיניות מאוזנת של שימוש דו תכליתי בקרקע החקלאית ללא פגיעה בתפקוד החקלאי.

7.2 יעדים

7.2.1 הסרת חסמים סטטוטוריים לקידום החקלאות בחבל.

7.3 כיווני פעולה מרכזיים

7.3.1 קידום תהליכי תכנון שיאפשרו מתן היתרי בנייה לשימושי חקלאות ושימושים נלווים:

- תוכנית מתאר מקומית שתקיף את כל משבצות היישובים החקלאיים בחבל להסדרת מבנים חקלאיים. התוכנית תסדיר תנאים להוצאת היתרי בנייה של בתי אריזה וכל התשתיות והמבנים החקלאיים הנדרשים לחקלאות העוטף, לרבות עיבוד ראשוני של תוצרת חקלאית ושימושים נלווים לחקלאות המפורטים בהחלטת ממ"י 1316. התוכנית תידרש לתת מענה גם למבנים לחקלאות מתקדמת וחדשנית, לרבות גידול באינדור וגם למגורי עובדים זמניים.
- תוכניות מפורטות ותוכניות אב ליישובים חקלאיים או למתחמים חקלאיים להסדרה של מבנים חקלאיים, מבני שירות ומגורי עובדים, שימושים נלווים, תיירות כפרית וחקלאית.
- לפעול להתיר מגורי עובדים זמניים – בין היתר במבנה חקלאי קשיח, מבנה בודד או מקבץ מבנים, גם בשטח שאינו צמוד דופן כמוגדר בהגדרות תיקון 1 לתמ"א 35 וללא אישור המועצה הארצית הנדרש בסעיף 6.1.3.

7.3.2 שיתוף פעולה עם המשרד לפיתוח הנגב הגליל והחוסן הלאומי לפעול בהתאם לסמכות שניתנה לו לאישור פרוגרמות חקלאיות והקצאות קרקע חקלאית בשטחי החבל ללא כל שיהוי.

7.3.3 משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי יבחן באמצעות פרוגרמה אזורית/ישובית הגדלת תקני משבצת בישובי החבל, ולא יותר מ-80 דונם לנחלה, והכל בכפוף לממצאי הקרקע והחלטות מועצת מקרקעי ישראל.

7.5 טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ה	הכנה ואישור תוכנית מתאר אזורית למבנים חקלאיים ושימושים נלווים, לרבות תיקונים לתמ"א 35 ותמ"מ. תוכניות מפורטות חקלאיות ליישובים ומתחמי חקלאות ותוכניות אב לחקלאות	<ul style="list-style-type: none"> תוכנית המתאר המוצעת באה להסדיר את זכויות הבנייה למבנים חקלאיים, מבני שירות, אריזה, מיון וקירור, עיבוד ראשוני של תוצרת חקלאית ושימושים נלווים בחקלאות. התוכנית תיתן מענה לחידושים, לחדשנות ולטכנולוגיות מתקדמות בחקלאות הקיימת והעתיידית בחבל ולמגורי עובדים זמניים תוכניות מפורטות נקודתיות להסדרת שימושים חקלאיים ולשימושים נלווים (עיבוד ראשוני, תיירות חקלאית וכפרית וכד') ביישובי חבל תקומה ובמתחמים חקלאיים בתחומי, בהתאם לצרכים וככל שלא יקבלו מענה בתוכנית המתאר המקומית תוכניות אב למבני משק, גידול בע"ח, תיירות חקלאית/כפרית 	7.3	משרד החקלאות ופיתוח הכפר – אגף תכנון וקרקע חקלאית, מינהל התכנון, רמ"י, הוועדה המחוזית, המיוחדת, משרד הנגב הגליל והחוסן הלאומי	מכרז: – 3.2024 ;9.2024 ביצוע: – 10.2024 12.2026

מנהלת
תקומה

משרד ראש הממשלה

תיירות

רקע, מיקוד ומטרות

הנגב המערבי מאופיין בפסיפס של שטחים פתוחים טבעיים וחקלאיים ובו מגוון אתרי מורשת והיסטוריה לצד דרכי נוף וטבע. בחבל שוכנת העיר שדרות המשמשת סמל לחוסן הלאומי ומפתחת גוון ייחודי בתחומי המוסיקה והקולינריה.

ערב אירועי 7.10 נעדר הנגב המערבי עוגן תיירותי משמעותי, וחסרו בו תשתיות תיירות המאפשרות קליטת קהל במספרים משמעותיים. ענף התיירות היה תחום צנוע אשר המבקרים הגיעו אליו בעיקר כמקד לביקורים חד-יומיים. בין העוגנים הבולטים ניתן למנות את אירועי "דרום אדום", פארק אשכול, בית המיסדים בשדרות, ו"שביל הסלט" בתלמי יוסף.

אירועי 7.10 הפכו את החבל לסמל לאומי המדגיש את המחיר הכבד שנדרש העם היהודי לשלם על קוממיותו, אך גם לחוסן ולתקומה. הרצון של אזרחי המדינה, יהודי התפוצות ואוהבי ישראל מעבר לים להזדהות עם תושבי החבל ולהיחשף לסיפורו, צפוי להביא לחבל היקפים חסרי תקדים של מבקרים בשנים הקרובות.

ניהול רגיש ומושכל של המבקרים בחבל יביא להתפתחות ענף התיירות כמנוע כלכלי חשוב וישמש חלון ראווה לסיפורו של החבל המהווה סמל לסיפור הציוני.

1. תובנות מרכזיות

- 1.1. בתקופה הקרובה וביתר שאת עם שוך המלחמה, צפויים לפקוד את החבל המוני מבקרים. יש חשיבות רבה לניהול זרם המבקרים באופן שלא יפגע במרקם החיים של תושבי החבל מחד גיסא, ויסייע לקידום הכלכלה המקומית וצמיחה בת קיימה מאידך גיסא.
- 1.2. בנגב המערבי יש היצע מועט של פתרונות לינה (כ-350 חדרים), וקיים מחסור חמור בתשתיות בסיסיות. יש להשקיע בתשתיות התיירות כדי לעודד הגעת מבקרים ולהביא לכך שהביקור יתרום לכלכלה המקומית באמצעות פיתוח עוגנים ציבוריים משמעותיים, סיוע בליווי מקצועי והשקעות הון בעסקי התיירות הפרטיים ופיתוח פתרונות לינה.
- 1.3. יש לחזק את הארגון התיירותי האזורי הקיים ולהקנות לו יכולות בתחומי האסטרטגיה, השיווק, פיתוח המוצר התיירותי, פיתוח תשתיות והקניית כלי ניטור ומחקר.
- 1.4. בשנים הקרובות המוטיבציה המרכזית להגעת מבקרים לחבל (Reason to Come) – RTC תהא סביב אירועי ה-7.10. עם זאת, עם חלוף השנים, יש להניח כי מוטיבציה זו תתעמעם, ויש להיערך לחיזוק מיתוגו של החבל גם בהיבטים נוספים של תקומה, טבע, נוף, מורשת וחקלאות.
- 1.5. את המוטיבציה להישארות מבקרים בחבל (RTS – Reason to Stay) ניתן לפתח ו"לבדל" סביב נושא החוסן – חוסן אישי, חוסן קהילתי, חוסן יישובי, חוסן אזורי וחוסן לאומי. החוסן מייחד את המרחב כי הוא משולב בכל המוטיבציות לביקור ובכל הנרטיבים האזוריים כולל:
 - חוסן העם היהודי מתקופת המקרא ועד החזרה לארץ האבות אחרי 2,000 שנות גלות (מתאים במיוחד לקהל יהודי התפוצות ואוונגלים).
 - הציונות המודרנית – הפרחת הנגב.
 - חקלאות וחדשנות חקלאית.
 - חברה וקהילה.

- הפריחה והטבע (מנגנוני חוסן והישרדות ביולוגיים).
- ספורט, מוסיקה ויצירה כתהליכי חיזוק חוסן גופני ונפשי.

2. יעדים

- 2.1 קידום התיירות בחבל כמנוע צמיחה כלכלי וקידום עסקים קטנים.
- 2.2 התיירות כחלון ראווה לציבור לשיקומו ופיתוחו של החבל.

3. כיווני פעולה

3.1 ארגון תיירות אזורי

- 3.1.1 שדרוג הארגון התיירותי האזורי באמצעות הגברת שיתוף הפעולה בין הגופים הקיימים והרחבת יכולותיהם בתחומים הבאים:
 - תכנון חוויית התייר ביעד תוך ניהול אסטרטגיה אזורית כוללת. דגש מיוחד על תיירות נכנסת.
 - שיווק, מיצוב ובידול היעד וקידומו בקרב כלל הצרכנים (B2B וכן B2C).
 - בניית יחסי גומלין ושיתוף פעולה בין בעלי העניין וגורמי התיירות ביעד.
 - פיתוח המוצר התיירותי ופיתוח אטרקציות (גורמי משיכה).
 - הנגשת מידע למבקרים.
 - סטנדרטיזציה של המוצר וניהול המשאבים המקומיים.
 - הכשרת תיירני החבל.
 - פתרון חסמים סטטוטוריים.
 - תפעול ותחזוקה.
 - ניטור ומחקר

3.2 עוגני תיירות ציבוריים

- 3.2.1 פיתוח שערי כניסה למרחב, בין היתר ביישובים אלו: שדרות, יד מרדכי וניר עם. שערי הכניסה יתוכננו כאזורי הסברה, התארגנות ומסחר. פיתוח ציר 232 כציר התיירות המרכזי של החבל.
- 3.2.2 פיתוח מרחב בארי כאזור "הרפתקאה קלילה" ורכיבת אופניים.
- 3.2.3 פיתוח פארק אשכול, בין היתר, באמצעות הוספת גופי מים בלב הפארק.
- 3.2.4 פיתוח שביל הנגב המערבי כמוקד משיכה למטיילים.

3.2.5. פיתוח התיירות החקלאית בחבל בדגש על מוקד משיכה משמעותי בתחום החקלאות בדרום החבל.

3.2.6. פיתוח חוף זיקים.

3.2.7. פרויקטים נוספים שיבחנו בהמשך.

3.3 תמיכה בעסקים קטנים

3.3.1. סיוע וליווי מקצועי לתיירני החבל באמצעות מערך יועצים מומחים שיידע להתאים את העסקים לאסטרטגיה האזורית ולקהלי היעד השונים.

3.3.2. השתתפות המדינה בהשקעות הון בעסקי התיירות של החבל לשדרוג תשתיות התיירות ולעמידה בסטנדרט מוצר תיירותי גבוה.

3.4 לינה

השתתפות המדינה בהשקעות הון לבניית חדרי אירוח בחבל, ובכלל זה:

3.4.1. הקמת מלון עירוני בשדרות.

3.4.2. הקמת 2-3 כפרי נופש בהיקף כולל של כ-450 חדרים, לרבות מלון כפרי בשדות נגב

3.4.3. הוספת חדרי אירוח, כ-150 יחידות.

3.4.4. הקמה והרחבה של אתרי חאן וקמפינג וכד', בהיקף של כ-300 מזרנים.

3.4.5. כמו כן, ייבחן הצורך בקידום החלטת ממשלה ייעודית לצורך הגדלת שיעור השתתפות המדינה בהקמת מתקני אירוח בחבל וכן ייבחן הצורך בתיקון חוק עידוד השקעות הון, התשי"ט-1959, על מנת להקל את התנאים המחויבים בו בהקשר זה.

3.6. טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
	התערבות מהירה לניהול מבקרי החבל	<ul style="list-style-type: none"> מענה לנחשול המבקרים בהיבטים של ארגון והכוונה, הסדרת תשתיות בסיסיות ושמירה על מרקם חיי התושבים. לביצוע על ידי מספר כיווני פעולה, וביניהם: הקמת מערך סיורים מאורגן לבדדים ולקבוצות בשיתוף פעולה עם נציגי הקהילות ועל בסיס ארגון התיירות האזורי, הכשרת מורי דרך מקומיים וארציים, סוכני נסיעות ועדי זיכרון, וכן הכשרת תשתיות תיירות בסיסיות לקליטת גל המבקרים (באופן פיזי ומקוון) 	10	רשויות מקומיות, עמותות התיירות, אשכול נגב מערבי, קרן שדרות, רט"ג, קק"ל, ארגוני מורי דרך וארגוני סוכני נסיעות	ביצוע: 2025-2024
	ארגון ייעודי אזורי לתיירות	<ul style="list-style-type: none"> פיתוח ארגוני התיירות האזוריים והגברת התיאום ביניהם. הוספת מספר פונקציות חדשות, כגון תכנון חוויות התייר ביעד, ניהול אסטרטגיית אזורית כוללת, מיתוג ושיווק אזורי ועוד 	25	אשכול נגב מערבי, עמותות התיירות, רשויות מקומיות, משרד התיירות, משרד החקלאות, רט"ג, קק"ל	תכנון: 05.2024-03.2024 ביצוע: 12.2028-05.2024
	ליווי מקצועי והשקעות הון בעסקי תיירות מקומיים	<ul style="list-style-type: none"> השקעת הון במיזמים פרטיים ביישובי החבל ליווי של יועצים מקצועיים לתכנון רעיוני ופיזי של פרויקטים 	25	משרד התיירות (חממת התיירות), משרד החקלאות, אשכול נגב מערבי, עמותות התיירות	תכנון: 2024 וחלק מן שנת 2025 ביצוע: 2028-2024
	פיתוח עוגנים ציבוריים נוספים, כולל חוף זיקים, אמפי גברעם ועוגנים בדרום החבל למשיכת תיירים לכל אורכו	<ul style="list-style-type: none"> תכנון ושדרוג שערי כניסה לחבל, הקמת עוגנים ציבוריים וכן מסלולי תיירות ציבוריים, כולל חוף זיקים, אמפי גברעם ועוגנים בדרום החבל 	60	אשכול נגב מערבי, עמותות התיירות, משרד החקלאות, המשרד להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים, קק"ל	תכנון: שנת 2024 וחלקו בשנת 2025 ביצוע: בין השנים 2028-2024
	פיתוח בדמות השקעה הונית הן במלונות והן במעני אירוח נוספים במרחב הכפרי, כולל מלון בשדרות ובשדות נגב	<ul style="list-style-type: none"> שדרוג והקמה של מתקני לינה אזוריים הקמת מלון בשדרות הקמת מלון כפרי בשדות נגב תכנון סטטוטורי שיתמוך את פיתוח תשתיות התיירות בחבל 	60	אשכול נגב מערבי, עמותות התיירות, משרד התיירות	תכנון: שנת 2024 וחלקו בשנת 2025 ביצוע: בין השנים 2028-2024

מנהלת
תקומה

משרד ראש הממשלה

ביטחון לאומי

1. רקע, מיקוד ומטרות¹

1. צוות הביטחון הלאומי אמון על נושאים הקשורים למשרד לבטחון לאומי ולתחושת הביטחון של התושבים בחבל התקומה.
2. המשרד לביטחון לאומי הוא גוף מטה משולב האמון על אכיפת החוק, על שמירת הסדר הציבורי ועל פעילות ביטחון הפנים במדינה באמצעות הגופים עליהם הוא אחראי².
3. גופי המשרד לביטחון לאומי הרלוונטיים ליישום התוכנית הרב שנתית ביישובי התקומה הם: משטרת ישראל, הרשות הארצית לכבאות והצלה, מערכי אכיפה עירוניים (שיטור עירוני) והרשות הלאומית לביטחון קהילתי.
4. באירועי 7.10 הצילו בגבורה ובהקרבה גופי השיטור וההצלה ובראשם שוטרי משטרת ישראל אזרחים רבים, ובכך התחזקה ההבנה לחשיבותם של גופים אלו במרחב האזרחי, הגם שהוא באחריות של הגורם הצבאי.

עבודת המטה של הצוות עסקה בשני תחומים עיקריים:

- **הגברת תחושת הביטחון** של האזרחים על ידי תגבור משמעותי של יכולות המשטרה בתשתיות, אמצעי לחימה ושוטרים, במרחב העירוני והכפרי בתחומי החבל, ותגבור המענה המשטרי באזור החבל הדרומי.
 - תגבור משמעותי של יכולות **כיבוי והצלה בתשתיות**, אמצעי לחימה ולוחמי אש בחבל.
- שותפים לעבודת המטה** – המשרד לביטחון לאומי: אגף התכנון באשכול ארגון, תכנון תקצוב ובקרה; משטרת ישראל: אגף התכנון במחוז הדרומי; הרשות הארצית לכבאות והצלה: נציב כבאות והצלה; הרשות הלאומית לביטחון קהילתי: האגפים המקצועיים הרלוונטיים; מנהלת תקומה למול משרד הביטחון בהיבטי יצירת תמונת מצב כוללת בין משהב"ט למשרד לבטחון לאומי / משל"ט אופק חדש; צה"ל/פקע"ר; צה"ל פד"ם.
- המשרד לביטחון לאומי: אגף התכנון באשכול ארגון, תכנון תקצוב ובקרה; משטרת ישראל: אגף התכנון במחוז הדרומי; הרשות הארצית לכבאות והצלה: נציב כבאות והצלה; הרשות הלאומית לביטחון קהילתי: האגפים המקצועיים הרלוונטיים; מנהלת תקומה למול משרד הביטחון בהיבטי יצירת תמונת מצב כוללת בין משהב"ט למשרד לבטחון לאומי / משל"ט אופק חדש; צה"ל/פקע"ר; צה"ל פד"ם.
- מטרת הצוות הייתה חיזוק הביטחון האישי של תושבי החבל והרחבת המענה נגד איום ביטחוני, שמירה על תחושת הביטחון של תושבי החבל ושדרוג יכולות החילוץ, ההצלה והחוסן. לצורך כך בוצעה עבודה מתואמת של מנהלת תקומה עם משרד הביטחון וצה"ל, לצד עבודה עם המשרד לביטחון לאומי, במטרה לייצר שלם המתחיל מתפיסה ביטחונית כנגד חדירה מהגבול שבאחריות צה"ל ועד לביטחון הקהילתי ותחושת הביטחון של התושבים בחבל.

2. תמונת מצב טרום אירועי 7 באוקטובר

- 2.1. האחריות הביטחונית ביישובי החבל שמהווים 'קו עימות' ו'עוטף עזה' היא של משהב"ט באמצעות צה"ל³ באופן בלעדי, לרבות כיתות הכוננות ביישובים, ואילו האחריות על היבטי אכיפת החוק, שיטור, כמו גם המענה בהיבטי הגנה מאש הינה באחריות המשרד לביטחון לאומי באמצעות משטרת ישראל, והרשות הארצית לכיבוי והצלה.
- 2.2. משטרת ישראל מחזיקה בגזרה מספר תחנות משטרה במטרה לתת מענה שיטור ביישובי החבל:
- 2.2.1. תחנת משטרה בעיר שדרות שמספקת מענה שיטור לעיר שדרות וליישובי המועצות האזוריות חוף אשקלון ושער הנגב.

1 תוכנית צוות ביטחון לאומי הינה בתיאום עם המשרד לביטחון לאומי, וכפי שמשקף במכתב מיום 28 בפברואר, 2024
2 הגדרה המופיעה באתר המשרד לביטחון לאומי
3 האחריות הביטחונית של צה"ל ביישובי התקומה ממומשת באמצעות אוגדת עזה ופיקוד העורף.

2.2.2. תחנת המשטרה בנתיבות שמספקת מענה שיטור למועצה האזורית שדות נגב

2.2.3. תחנת המשטרה באופקים נותנת מענה למועצה האזורית אשכול.

2.4. הרשות הארצית לכבאות מחזיקה בגזרת יישובי החבל מספר תחנות כבאות והצלה (כב"ה):

2.3.1. תחנת כב"ה בעיר שדרות, שהיא תחנת משנה של תחנת אשקלון.

2.3.2. תחנת כב"ה ביישוב מגן במועצה האזורית אשכול, שהיא תחנת משנה של תחנת נתיבות.

2.3.3. 'תחנות' מתנדבים ביישובים כפר עזה, נחל עוז, זיקים, סעד וכיסופים שתכליתן מתן מענה ראשוני לכיבוי שריפות עד להגעת כוחות כב"ה.

2.4. שיעור הפשיעה במועצות האזוריות **נמוך** מהממוצע **הארצי ובמגמת ירידה** לאורך זמן.

2.5. שיעור הפשיעה בעיר שדרות הוא **מעל לממוצע הארצי ובמגמה קבועה**.

2.6. נוכחות משטרת ישראל בחבל תקומה:

2.6.1. בעיר שדרות פועלת תחנת משטרה וקיימת נוכחות שיטור לרבות יח' שיטור עירונית.

2.6.2. במועצות האזוריות, ובדגש על החלק הדרומי של החבל, הנוכחות המשטרתית היא נמוכה מאוד, בדרך כלל תגובתית לקריאה בלבד ולא יזומה. התגובה לקריאה בהיבטי זמן ומרחב לאזור מועצה אזורית אשכול תנוע בין 30 עד 45 דקות לאזור המרוחק ביותר.

2.7. נוכחות הרשות הארצית לכיבוי והצלה בחבל התקומה:

2.7.1. בשדרות קיימת תחנת כיבוי חדשה וממוגנת אשר הוקמה בשנת 2020.

2.7.2. ביישוב מגן שבמועצה אשכול קיימת תחנת כב"ה, ואולם היא אינה ממוגנת בהיבטי רציפות תפקודית.

2.7.3. בעקבות טרור העפיפונים וריבוי השריפות בשנים האחרונות, הוקמו 'תחנות מתנדבים' לצורך מתן מענה ראשוני טרם הגעת כוחות כיבוי סדירים. 'תחנות המתנדבים' נמצאות במבנים ארעיים וללא ציוד מספק.

3. תמונת מצב לאחר אירועי 7 באוקטובר

3.1. באירועי 7.10 הייתה משטרת ישראל אחד מהגורמים המרכזיים שנלחמו ואף בלמו את התקדמות המחבלים בעיקר בערים ובמרחב:

3.2.1. במסיבת הנובה סמוך לקיבוץ רעים – השוטרים נלחמו במחבלים שביצעו את ההרג וחילצו עשרות ממשתתפי המסיבה.

3.2.2. בקרב בעיר שדרות שבו נכנסו לשכונות העיר עשרות מחבלים, רצחו אזרחים והשתלטו בין היתר על תחנת המשטרה בעיר. צה"ל והמשטרה ניהלו במשך יומיים קרב קשה מול המחבלים עד להשתלטות על האירוע, שבסופו נשרפה ונהרסה תחנת המשטרה עד היסוד. תחנת המשטרה הפכה לסמל לגבורה לאירועי ה-7.10 בעיר שדרות.

3.2.3. השוטרים השתתפו בלחימה, בין היתר, בקרב באופקים, בצומת יד מרדכי, בצומת שער הנגב. הם ביצעו חסימות על הצירים המרכזיים המובילים למרכזי העורף בארץ למניעת מעבר מחבלים.

3.2.4. מפרוץ הלחימה ב-7.10 נפלו 61 שוטרים ושוטרות, 5 לוחמי אש ו-5 מתנדבי כב"ה.

4. תובנות מרכזיות

- 4.1. גבורת השוטרים באירועי 7.10 הראתה כי נוכחות של שוטרים לובשי מדים ביישובי החבל, מהווה מרכיב מהותי בביטחון ובתחושת הביטחון של האזרח.
- 4.2. **נוכחות נמוכה מאוד** של משטרה **באזור הדרומי של החבל** ביישובי אשכול, כאשר המענה הוא **תגובתי** בלבד למול קריאה **ולא ייזום**.
- 4.3. בהיבטי זמן ומרחב, **מענה ארוך יחסית להגעת משטרה** לאזור הדרומי של החבל.
- 4.4. נדרש **תגבור של תחנות כב"ה בשדרות ומגן** לרבות היבטי רציפות תפקודית תחת ספיגה, **ותגבור של 'תחנות המתנדבים'**, לרבות אמצעים להגעה מהירה לשטח ויכולות כיבוי, ציוד אישי למתנדבים על מנת לייצר מענה של תגובה מהירה בעת אירוע.
- 4.5. בעבודת המטה עלה כי **חסרה ראייה אינטגרטיבית בין צה"ל** שאחראי על הגזרה בהיבט הביטחוני **למשרד לביטחון לאומי** האחראי על השיטור וההצלה בהיבטים של חמ"לים משותפים, אמצעים טכנולוגיים ותקשורת חירום – מנהלת תקומה פעלה ליצור ממשקים בנושאים על ידי המל"ל, משל"ט אופק חדש ופיקוד העורף כדי לוודא שהמענה הוא מצרפי ומשלים ולא מייצר מצד אחד כפילות ומנגד 'אזורי עיוורון'.

5. יעדים

- 5.1. תגבור יכולת משטרת ישראל וכב"ה למתן מענה לאירועים, הבטחת רציפות תפקודית, הגברת הזמינות לאירועים במרחב
- 5.2. הקמה מחדש של תחנת המשטרה בשדרות שהפכה לאחד מסמלי הגבורה בחבל.
- 5.3. גיבוש תפיסת הפעלה חדשה לתגבור מערך האבטחה של מוסדות חינוך.
- 5.4. חיזוק תוכניות חוסן קהילתי.

6. כיווני פעולה כלליים

6.1. משטרת ישראל:

- 6.1.1. שיקום וחיזוק של משטרת שדרות שהפכה לסמל לאירועי ה-7.10.
- 6.1.2. תגבור נוכחות משטרה ביישובי החבל על ידי הקמה של נקודת מג"ב חדשה באזור הדרומי, תגבור אמל"ח ייעודי והוספת תקני שוטרים בחבל.
- 6.1.3. אבטחת מוסדות חינוך – שינוי בתפיסת ההפעלה של משטרת ישראל לאבטחת מוסדות חינוך בחבל על ידי תגבור מאבטחים לגני הילדים ובתי הספר בעיר שדרות ובמועצות האזוריות.

6.2. הרשות הארצית לכיבוי והצלה:

הגברת פריסת כוחות כיבוי והצלה ברחבי החבל על ידי תגבור ומיגון תחנות כב"ה קיימות באמצעים ייעודיים, שיפור הרציפות התפקודית והוספת תקני לוחמי אש, לצד תגבור 'תחנות' מתנדבים ביישובים באמצעים ייעודיים וציוד אישי.

6.3. **הרשות לביטחון קהילתי** - השתלבות הרשות במסגרת תוכנית החוסן הכוללת של המנהלת ליישובי תקומה.

6.4. **אבטחת מוסדות חינוך** - שינוי בתפיסת ההפעלה של משטרת ישראל לאבטחת מוסדות חינוך בחבל על ידי תגבור מאבטחים לגני הילדים ובתי הספר בעיר שדרות ובמועצות האזוריות.

7. התחייבויות המשרד לביטחון לאומי⁴ במסגרת התוכנית האסטרטגית של מנהלת תקומה:

7.1. הסיכום בין מנהלת תקומה למשרד לביטחון לאומי, קבע שהמנהלת מתקצבת תשתיות ואמצעים, והמשרד לבל"מ מתקצב תוספת תקנים ואיושם למימוש היעדים בתוכנית.

7.2. תחנת משטרה בשדרות - תקנון, תקצוב ואיוש של 32 תקני שוטרים (10 לצוות סיור ו-22 שוטרים לשני צוותי יס"מ).

7.3. נקודת מג"ב ביישוב צוחר - תקנון, תקצוב ואיוש של לוחמי מג"ב בתחנת צוחר בהיקף של 100 לוחמים כחלק מהחטיבה הדרומית.

7.4. תוכנית להרחבת מערך האבטחה במוסדות החינוך על בסיס הסכמים תקציביים מול הרשויות המקומיות⁵:

7.4.1. **גני ילדים** - תגבור האבטחה ל-26 ניידות ו-26 מאבטחים בהתאם לתוכנית.

7.4.2. **בתי ספר** - תגבור האבטחה ל-45 מאבטחים בהתאם לתוכנית.

7.4.3. מימוש בהשתתפות תקציב תקומה בשנים 2024 ועד 2028, לאחר סיום התקופה, התקצוב יהיה באחריות מ", משרד החינוך והרשויות המקומיות בלבד.

7.5. לוחמי אש לתחנות כב"ה בשדרות ומגן - תקנון, תקצוב ואיוש:

7.5.1. **בשנת 2024** - 4 תקני לוחמי אש לתחנת אשכול/מגן, 4 תקני לוחמי אש לתחנת שדרות, 7 תקני לוחמי אש לכלל יישובי התקומה (חוץ אשכול, אשכול ושדות נגב).

7.5.2. **בשנת 2025** - 5 תקני לוחמי אש.

4 מסמך תוכנית חבל התקומה - המשרד לביטחון לאומי, סימוכין 5700-0005-2024-001116, מתאריך 28/02/2024.
5 מתוך מצגת דיון - תוכנית לאבטחת מוסדות חינוך בחבל התקומה - המשרד לבל"מ, פברואר 2024.

8. טבלת פרויקטים

תקופת תכנון וביצוע הפרויקט	שותפים מרכזיים	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	הסבר	כלי פעולה	סעיף בהחלטת ממשלה 1127
2024 2025	משרד לביטחון לאומי וכב"ה	32.5	לתגבור יכולות תחנות כב"ה הסדירות ותחנות מתנדבים	כבאות והצלה - רכש רכבי כיבוי, רכבי פיקוד, ציוד אישי ייעודי למתנדבים, תוספת מיגון ובינוי	ז.3
2024 2027	משרד לביטחון לאומי ומשטרת ישראל	60	תחנה שנחרבה כליל באירועי 7 באוקטובר	הקמת תחנת משטרה בשדרות	
2024 2026	משרד לביטחון לאומי ומשטרת ישראל	3.5	תגבור נוכחות משטרה בדרום החבל	הקמת נקודת מג"ב בצוחר	
2024 2025	משרד לביטחון לאומי ומשטרת ישראל	1	תגבור כלי רכב שטח למענה באזור הדרומי	משטרת ישראל - רכש כלי רכב טקטיים	
2024 2028	משרד לביטחון לאומי ומשטרת ישראל	30	אבטחת גני ילדים ובתי ספר	משטרת ישראל - תוספת לתוכנית לאבטחת מוסדות חינוך	
2024 2028	משרד לביטחון לאומי - הרשות לביטחון קהילתי	8	כחלק מתוכנית חוסן כוללת של המנהלת	ביטחון קהילתי - תוכנית ליווי הסעות ומניעת אלימות	

מנהלת
תקומה

משרד ראש הממשלה

תיעוד, הנצחה ומורשת

1. רקע

תחומי התיעוד, ההנצחה והמורשת מהותיים לשיקום ולפיתוח היישובים והם בעלי משקל רב בשיקום חבל התקומה והנגב המערבי. שימור הזיכרון ופיתוח המורשת תורמים לחיזוק החוסן האזורי והלאומי וכן לחיזוק הסולידריות הפנימית והבינלאומית, על כן הם מחייבים התייחסות רגישה ומעמיקה ואינטגרציה שמחברת בין תחומים, קהילות, ושחקנים נוספים בחבל התקומה.

תוכנית "מרחב המורשת" (להלן: מורשת) תומכת באסטרטגיית הצמיחה, הפיתוח והחוסן של חבל התקומה, והיא מהווה את שכבת היסוד שעליה יתבססו ויתפתחו תחומי התיירות, הקהילה, התרבות, החקלאות, והכלכלה.

התפיסה המרחבית של המורשת תאפשר לתת מקום לריבוי האירועים והסיפורים שהתרחשו במרחב הנגב המערבי מראשית הציונות ועד אירועי השבעה באוקטובר, תתייחס לריבוי צירי תוכן ואתרים מגוונים, תהווה תשתית לתיאום ולשותפות בין ריבוי הגורמים תוך שמירה על גמישות ותהווה בסיס לצמיחה ולהתפתחות עתידית של קהילות הנגב המערבי והחברה הישראלית. כל זאת תוך יצירת איזון בין הנצחה, זיכרון ומורשת, לבין שיקום, פיתוח צמיחה וחזרה לחיי חוסן קהילתיים.

על ידי ניתוח ומיפוי תוכניות משיקות בנושאים מרכזיים בתוכנית החומש מוצעת תמונת עתיד הבאה לידי ביטוי במפה רב שכבתית (ראה איור בהמשך) המאפשרת מהלך מתוכנן ויעיל וכן יצירת מכפילי כוח.

אינטגרציה זו כוללת את תחומי המורשת והתיירות בממשקים עם תחבורה, כלכלה, חקלאות ותרבות.

יצוין, כי בימים אלה מקודם חוק חבל התקומה הכולל הקמת תאגיד ייעודי שיהיה אמון על היבטי הזיכרון וההנצחה לשנים הבאות, לרבות הקמת מרכז הנצחה לאומי. בשלב זה, מנהלת תקומה, בשיתוף עם כלל הגורמים הרלוונטיים, לקחה על עצמה להכין את הקרקע ולקדם את ההיבטים הנדרשים בתחום זה בטווח הזמן הנוכחי בלבד.

2. כיווני פעולה לאינטגרציה

2.1. **תוכנית מרחב מורשת** - הכוללת: תיעוד ושימור עדויות, ממצאים ומבנים בעלי חשיבות

היסטורית ובכלל זאת: הקמת מאגר מידע דיגיטלי לאומי; איסוף וצילום עדויות; תיעוד יישובי חבל התקומה ומיפוי המורשת טרום השבעה באוקטובר וכן מורשת אירועי השבעה באוקטובר, תיעוד קהילתי; הצלה ושימור מבנים וחפצים. טיפול בפגיעות באתרי מורשת (שימור והצלה), פרסום קול קורא ליוזמות בתחום המורשת, קידום תכנון ראשוני לעוגנים ראשיים ומשניים; קידום ופיתוח מרחב המורשת על בסיס התכנון הראשוני ובתוך כך הקמת מרכזי מורשת כעוגנים קולטי קהל, שימור ופיתוח חבלי-מרחב. העבודה תיתן מענה לצורכי השטח בטווחי הזמן השונים.

2.2. **תיירות** - פיתוח והקמה של תשתיות אירוח ולינה ועוגני תיירות ציבוריים והקמת שבילי אופניים.

2.3. **חקלאות** - במסגרת הקמת חממה חקלאית טכנולוגית במטרה לבסס חדשנות (אגטק), פיתוח מרכז מבקרים כמוקד משיכה למערכת החינוך ולמבקרים מן החוץ.

2.4. **תשתיות תחבורה** - חיזוק הקישוריות ונגישות האתרים על ידי שתי פעולות:

2.4.1. הקמת האבים תחבורתיים לתחבורה ציבורית מבוססת שאטלים ותחנות מעבר במודל LINK & RIDE הכוללים מרכז שירות מסחרי.

- 2.4.2. הקמת שבילי אופניים המזינים מהיישובים אל מרכזי התחבורה. בכל האב יוקם מרכז שירות.
- 2.5. **כלכלה ועסקים** - הקמת מרכזי יישוב שהם מרכז עסקי מקומי להעלאת רמת השירות לתושבים ולפיתוח יזמות ועסקים כפריים כמטרה ראשונה. אלו יהוו מוקד משיכה גם למבקרים מן החוץ כמטרה משנית (בית קפה, מסעדה, סדנאות). חיזוק עסקים קטנים שיהוו תשתית קליטה למבקרים הרבים באזור.
- 2.6. **תרבות** - חיזוק התרבות המקומית כמוקד משיכה משמעותי למבקרים בחבל ע"י הרחבת התמיכה ברשויות וברכזי תרבות אזוריים, חיזוק נוסף למוסדות מקומיים הנתמכים ע"י משרד התרבות, בינוי מבני תרבות חדשים, חיזוק יוצרים עצמאיים מקומיים והקמת חללים ומרחבים ליצירה.

3. הנחות עבודה

- 3.1. **תפיסה מרחבית** - נקודת מבט חבלית על כלל מרכיביו של המרחב: יישובים, שטחים פתוחים וציר חוצה מרכזי-232, לצד מרחב מורשת רב שכבתי על ציר הזמן שבו סיפור החבל שנע מסיפור ההתיישבות של 11 הנקודות ועד לצמיחה ופיתוח תחת סבבי לחימה בשדרות וביישובים החלקאיים דרך אסון השבעה באוקטובר וממנו מבט אל עתיד החבל.
- 3.2. **ציר 232** - העורק הראשי החוצה את המרחב מצפון לדרום מהווה את סיפור הדרך של החבל ומייצג קישוריות לצד נרטיב מרחבי מגוון.
- 3.3. **דיוק תכנוני** - איתור כפילויות בפרויקטים משיקים ליצירת סינרגיה (ללא היטמעות) וליתור נקודות מפתח שיהוו מכפילי כוח בתוכנית.
- 3.4. **איגום משאבים** - הכוונת ההשקעות והמשאבים תוך הקפדה על קידום פרויקטים בעלי מודל בר-קיימה לשנים קדימה.

4. יעדים

- 4.1. השלמת הליך תיעוד, קול קורא לתכנון, לביצוע תחנות מורשת ואינטגרציה.

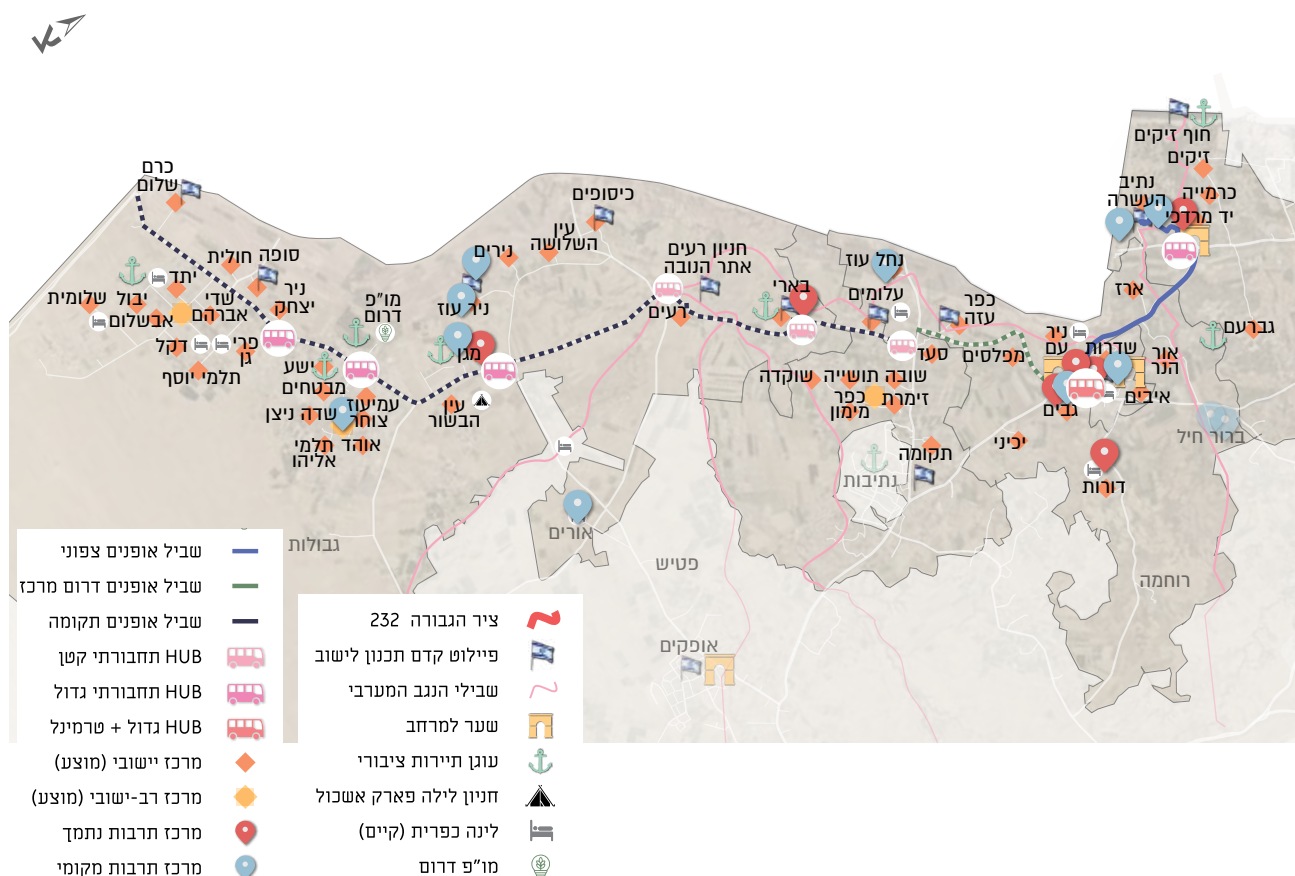
5. מדדים:

- 5.1. תכנון ראשוני ל-12 עוגני הנצחה ומורשת ברחבי החבל בתוך 18 חודשים (תכנון), ופתיחתם של 8 אתרים תוך 48 חודשים (ביצוע).
- 5.2. פרסום קול קורא ליוזמות בתחום המורשת תוך 6 חודשים.
- 5.3. קליטה איכותית של 2 מיליון מבקרים החל משנת 2025 ברחבי החבל.
- 5.4. פתיחת 20 עסקים קטנים חדשים תומכי מרחב מורשת מרכזי הנצחה ותיירות כתשתית למבקרים תוך 30 חודשים.
- 5.5. שימור, שיקום ושדרוג 20 מרכזי מורשת קיימים כולל פיתוח מרחבי ב-36 חודשים.

6. טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
3.ח	תוכנית "מרחב מורשת" חבל התקומה - תכנון ראשוני ופיתוח עוגני מורשת;	בטווח המיידי - השלמת פרויקט התיעוד בטווח הביניים - התנעת קדם תכנון באתרי העוגן אשר ילווה בצוות מתכלל ויציאה בקול קורא ליוזמות מורשת ארוך טווח - פיתוח עוגני המורשת במרחב על בסיס התכנון הראשוני	180	משרד המורשת יישובי החבל פילנתרופיה ועדת היגוי	(מתוך תקציב זה- ניתנה מקדמה ע"ס 5 מלש"ח בתחילת 2024) תכנון - 18 חודשים ביצוע - 36 חודשים
	אתר הנצחה לאומי	אתר הנצחה לאומי, הקמתו תוטל על תאגיד מרכז ההנצחה שיוקם על פי חוק ע"י משרד ראש הממשלה	150	משרד ראש הממשלה	36 חודשים עד לסיום תכנון ראשוני

7. קומפילציית ממשקים

משרד ראש הממשלה

נושאים נוספים

1. רקע, מיקוד ומטרות

אירועי 7.10 הציבו בפני הרשויות המקומיות בחבל אתגרים מקצועיים בקנה מידה שטרם הכרנו לפני כן. האתגרים נוגעים בכלל תחומי החיים בחבל, לרבות התחום המוניציפלי והאתגר הניהולי, החל ממתן שירות לתושבים וכלה בשיקום החבל, התחדשות וצמיחה - כל אלה מציבים בפנינו אתגרים משמעותיים. עיקר המשימות הנוספות בשלב הראשון היו מתן מענים ושירותים לצרכים מגוונים ובחלקם חדשים לאוכלוסייה מפוזרת על פני מספר רב של מוקדי פינוי. בעלי התפקידים בכל הרשויות המקומיות הועמסו עד קצה גבול היכולת הן בשל עומס המשימות, הן בשל העובדה שפעלו בחסר משמעותי של עובדים והן בשל העומס הנפשי - היותם מפונים בעצמם וטרודים בהישרדות שלהם ושל משפחותיהם. על מנת להתמודד עם אתגרים אלה, קיבלה כל אחת מהרשויות חיזוק מיידי של כוח אדם ממנהלת תקומה.

לצד אתגרים אלו, קיים פוטנציאל אדיר לאור ההבנה שלרשויות המקומיות יש תפקיד משמעותי בחיי התושבים באזורן וכי הן משפיעות באופן ישיר על איכות חיי התושבים בחבל.

תוכנית זו עוסקת ביצירת תשתיות ארגוניות בנות-קיימה הנשענות על שלטון מקומי יציב שלו מנגנוני עבודה ומערכות חזקות הנותנות לבעלי התפקידים השונים כלים ומיומנויות כדי להתמודד עם עומס המשימות הצפוי בשלב השיקום ולאחריו - שלב ההתחדשות והצמיחה. על הרשויות להיות מסוגלות להתמודד עם אתגרים מורכבים ורבים של תכנון אסטרטגי ארוך טווח תוך ביצוע במקביל של פרויקטים תשתיתיים ופיזיים, מתן מענים ושירותים לתושבים לפי הצרכים המשתנים. בנוסף, לכל רשות מקומית יש חזון לגבי האופן שבו תשתקם ותפתח בהתאם לייחודיות של כל רשות ולהעדפותיה.

2. תמונת מצב

2.1. הצורך בחיזוק הרשויות

לאור הנחת היסוד שהרשות המקומית היא לבנת היסוד בטיפול, בשיקום, בקליטה ובפיתוח של היישובים ותושביהם במועצות האזוריות ובעיר שדרות, נדרש להתאים את המבנה הארגוני והיכולות המקצועיות של אנשיה לעתיד לבוא ובחומש הקרוב.

במסגרת החלטת הממשלה מ-10.12.2023, קבעה הממשלה יעד לחזק ולפתח את הרשויות המקומיות שיישוביהן נכללים בחבל לעצמאות ולאינחנות כך שיוכלו להוביל הליכי שיקום, חידוש וצמיחה בת-קיימה של החבל, בדגש על צמיחה דמוגרפית, חברתית, כלכלית ושיפור רמת השירותים ורמת החיים של תושביו.

החלטת הממשלה 1127 הנחתה את משרד הפנים בשיתוף מנהלת תקומה, משרד ראש הממשלה, אגף השכר והסכמי עבודה ואגף תקציבים במשרד האוצר בתיאום עם רשויות החבל לבחון את התאמת המבנה הארגוני ברשויות המקומיות בחבל, איתור של צורכי הרשויות המקומיות בכל הקשור לשימור וגיוס כוח אדם, איכותי ומומחה, בחינת הצורך במנגנוני העסקה מותאמים, חיזוק השדרה הניהולית, במשאבים לליווי ופיתוח הון אנושי וארגוני זאת נוכח האתגרים לשקם ולפתח את החבל.

לאור האמור לעיל נבנתה התוכנית שלהלן. לרשויות המקומיות בחבל צפויים אתגרים מסדרי גודל ענקיים בתחומים רבים ומגוונים, ולכן התוכנית שנבנתה עם משרד הפנים והרשויות, באה לתת מענה למגוון האתגרים.

כמו כן, הוטל על משרד הפנים, בשיתוף המנהלת ומשרד ראש הממשלה, לבחון הקלות רגולטוריות בתחומי הסמכות של משרד הפנים, בין היתר בתחומי גיוס והעסקת כוח אדם, שינוי מבנה ארגוני, רכש, אשראי, התקשרויות ותשלומים, שיתופי פעולה בין הרשויות, לרבות חיזוק מנגנוני שיתוף הפעולה. הנושא יטופל במסגרת הצעת חוק התקומה ועל ידי משרד הפנים בתחומים אשר בסמכותו, כדי לתת מענה ולתמוך בתוכנית זו בשלב היישום.

3. תובנות מרכזיות

3.1 צרכים מרכזיים לחיזוק הרשויות המקומיות

כאמור, הרשויות המקומיות נדרשות לספק פתרונות ומענים לתקופת השיקום וההתחדשות. כדי לעמוד במשימותיהן, על כל רשות מקומית לפעול באופן מיטבי במסגרת 5 סביבות ניהול הכוללות את התחומים הבאים:

- **סביבת הניהול הכללי:** הון אנושי, תכנון אסטרטגי, ייעוץ משפטי, מערכות מידע, מוקד עירוני, שירות לתושב.
- **סביבת הניהול הפיזי:** שפ"ע, הנדסה, חירום.
- **סביבת השירותים החברתיים:** רווחה, חינוך וחינוך בלתי פורמלי.
- **סביבת הפיתוח הכלכלי:** גזבר, פיתוח כלכלי, חקלאות ותיירות.
- **סביבת הקהילות:** ניהול תחום הקהילות והצמיחה הדמוגרפית.

3.1 שיטת העבודה

הממונים על הרשויות מטעם המנהלת יחד עם הרשויות המקומיות ובתיאום עם משרד הפנים ערכו מיפוי ראשוני של בעלי תפקידים ניהוליים בסביבות הניהול הראשיות. המיפוי מתחשב בתפקידים ובמשימות החדשות שעל הרשויות להתמודד עימם בחומש הקרוב בהתאם להיקפי השיקום והפיתוח המתוכננים בכל תחום חיים. מופו פערים הקיימים בין המצב הקיים בתקינה המאושרת לכל רשות ורמת הבשלות של המערכות הדיגיטליות התומכות בצרכים הרשותיים לבין הצפי העתידי של המשרות הנדרשות. ניתן דגש מיוחד לנושא מיפוי הצרכים הדיגיטליים הנדרשים על מנת לאפשר לחבל לבצע התאמה של השירותים הדיגיטליים לאתגרים בדגש לשלב השיקום והריפוי, לבצע שיפור בהנגשת השירותים מרחוק לתושב וברמת השירות בתצורה דיגיטלית על מנת לשפר את רמת השירות לתושב. הנחת העבודה הבסיסית היא כי משאבי המדינה שיופנו לשיקום ופיתוח החבל צפויים להגדיל משמעותית את העומסים על הרשויות המקומיות ונדרש לחזק את יכולותיהן על מנת שיוכלו להוציא לפועל את היקפי התקציב המתוכננים. ללא יכולת מקצועית מתאימה בהיקפים וברמת המקצועיות הנדרשת, לא ניתן יהיה לנצל בצורה מיטבית את הכספים שיוזרמו לאזור. בנוסף, נדרשת גמישות שתאפשר לכל רשות מקומית לקבוע את מוקדי החיזוק הנדרשים בהתאם להבנת הניהולית.

4. כיווני החיזוק המרכזיים הנדרשים

4.1.

עיקר העומסים העתידיים על הרשויות המקומיות צפויים להיות בתחום הניהול הכללי בדגש על תכנון אסטרטגי ומערכות דיגיטליות, הפיתוח הפיזי בדגש על תכנון וניהול פרויקטים פסיים והשירותים "הרכים" בדגש על החינוך. מנעד זה מבוסס על הנחות שנעשו בדבר חיזוק משרות ניהול בתחומים המרכזיים תוך הבנה שכל רשות מקומית תוכל לעשות התאמות לצורכיה למול שווה הערך התקציבי שיוגדר.

4.2.

תבחינים לאומדן עומסי המשימות הצפויים ברשויות המקומיות

נקבעו מדדים שעל בסיסם נעשה אומדן של העומס הצפוי על המערכות המוניציפליות בחבל. **המדדים שנקבעו:** מספר התושבים המתגוררים ביישובי חבל התקומה בכל רשות, עוצמת הפגיעה הפיזית ביישובים, כמות הנפגעים, מידת הפריפריאליות, רמת הפיתוח של הרשות טרום 7.10 במטרה להגביר את היקפי הפיתוח. משימות לשלב השיקום, ומשימות צפויות לשלב הפיתוח של החבל נלקחו בחשבון בהתאם למיקודים האסטרטגיים של תוכניות הפיתוח בכל רשות ורשות.

4.3.

התוכנית לקחה בחשבון, בין היתר, את האתגרים הבאים למיקוד הפתרונות המוצגים בה:

- אירועי 7.10 ומלחמת "חרבות ברזל" יצרו עומס על רשויות עם כוח אדם מוגבל אשר נדרש לבצע משימות הרבה מעבר לרגיל ולשוטף.
- קיימת שחיקה גבוהה מאוד של העובדים בעקבות עומס פיזי ונפשי.
- לרשויות המקומיות יש מאפיינים שונים: מבנה ומיקום גאוגרפי שונה וצורות התיישבות שונות.
- האתגרים המוניציפאליים הנוכחיים והצפויים דורשים עובדים עם ניסיון רב אשר רמת השכר שלהם גבוהה בצורה משמעותית. היקף השכר שהרשות יכולה לשלם מוגבל כיוון שרמות השכר לעובדים נגזרות מגודל הרשות המקומית.
- בשנים האחרונות קיים קושי במגזר הציבורי בכלל וברשויות מקומיות בפרט לגייס עובדים מיומנים, מנוסים ואיכותיים, בעיקר בתחומי ההנדסה והטכנולוגיה. לאור זאת, צפוי קושי בגיוס עובדים איכותיים ומנוסים בהיקף רחב בתחומי התוכן הנדרשים כפי שפורטו, במיוחד בגלל הימצאותן של הרשויות המקומיות בפריפריה הגאוגרפית והחברתית, עובדה המוסיפה אתגר נוסף.

על בסיס המדדים המפורטים לעיל, ייקבע החלק היחסי של כל רשות מקומית מסך התקציב שהוקצה לנושא חיזוק הרשויות המקומיות בפרקים של התאמת מבנה ארגוני, פיתוח הון אנושי וארגוני ודיגיטציה. בעניין כלים לשימור וגיוס עובדים יוקצה התקציב בהתאם למספר העובדים הרלוונטים לסוג התמריץ בכל רשות ורשות ורמת השכר בכל רשות ורשות, בהתאם לתנאים שיוגדרו על ידי הממונה על השכר במשרד האוצר, וכמות העובדים המנוסים לגיוס בכל רשות נקבעה גם היא על בסיס המדדים.

5. יעדים

במטרה לשפר את רמת השירות לתושבים ולקהילה ולעמוד במשימות השיקום ובפיתוח העידי, נקבעו היעדים הבאים:

- 5.1. התאמת המבנה הארגוני ברשויות המקומיות בחבל להתמודדות עם אתגרי השיקום והריפוי.
- 5.2. שיפור יכולות הביצוע של הרשות על ידי שימור וגיוס כוח אדם איכותי ומומחה, התאמת מנגנוני העסקה לשלב השיקום, וריפוי וחיזוק השדרה הניהולית תוך ליווי ופיתוח ההון האנושי והארגוני.
- 5.3. מיצוב ושיפור רמת המקצועיות והיעילות של הרשות המקומית על ידי הטמעת נוהלי עבודה ושגרות עבודה שיתמכו במבנה הארגוני המעודכן ובצמיחה העתידית.
- 5.4. התאמה ושדרוג המערכים הדיגיטליים של הרשות לטובת שיפור השירות לתושבים ולקוחות הרשות, וקיצור תהליכים שוטפים בקשר מול התושב לטובת קפיצת מדרגה בבשלות הדיגיטלית של הרשויות.

6. מדדים

- 6.1. שיפור במדדי ה"מצפן הארגוני" (המצפן חולש על נושאי ליבה - אסטרטגיה ובקרה, טכנולוגיה ודאטה, פיתוח כלכלי וניהול משאבים, ניהול השירות, ניהול ספקים ומיקור חוץ, משילות ותרבות ארגונית) של משרד הפנים.
- 6.2. שיעור פרויקטי השיקום תחת אחריות הרשות המקומית שהסתיימו בהצלחה.
- 6.3. רמת שביעות רצון התושבים מהמענה של השירותים המוניציפליים.
- 6.4. מספר עובדי הרשות אשר חזרו לעבודה ברשות.
- 6.5. חיזוק השייכות הארגונית (יימדד על פי סקר).
- 6.6. עלייה בשירותים הניתנים לתושב מרחוק.
- 6.7. קביעת רמת השירות לתושב וקיצור זמן המענה בהתאם.

7. כיווני פעולה

7.1. כדי לעמוד ביעדים ובאתגרים גובשה תוכנית המבוססת על כיווני הפעולה הבאים:

- 7.1.1. **התאמת המבנה הארגוני למשימות שיקום, התחדשות וצמיחה** - מתן מענה במשרות תוספתיות זמניות לתקופה מוגבלת של עד 5 שנים, על פי צורכי הרשויות המקומיות, בדגש על תחומי התכנון, ההנדסה, התשתיות, החינוך, יחידות מחוללות שינוי ומשרות מקצועיות אשר תומכות במאמצי השיקום והריפוי ומאפשרות הכנה לשלבי ההתחדשות. המענה ניתן עבור משרות ניהוליות: מנהלי אגפים, סגני מנהלי אגפים ומנהלי מחלקות כדי לתמוך ברשות המקומית שתוציא לפועל את משימותיה, וכן במשרות מקצועיות וברכישת שירותים באמצעות מיקור חוץ בהתאם לצורך ועל פי כל דין. המענה המלא המוצע בתוכנית מותנה בליווי מקצועי של משרד הפנים ובאבחון עומק משלים שיבוצע על הרשויות המקומיות בשיתוף משרד הפנים וינתן בכפוף להגשה של תוכניות עבודה בהתאם למשימות הנגזרות מתוכניות החומש של כל רשות מקומית. תוכניות העבודה יתקופו ויאושרו על ידי משרד הפנים. כמו כן, יינתן דגש בשלבי היישום השונים ליכולות הרשות המקומית לקלוט ולהטמיע מבנה ארגוני מעודכן.

7.1.2 שימור עובדים, גיוס כוח אדם איכותי והתייעלות – מתן תמריצים כספיים לעובדים קיימים, מתן תמריץ ייעודי לגיוס עובדים איכותיים שהינם בעלי ניסיון במקצועות ייחודיים שנדרש לרשות המקומית ושכרם גבוה מהמקובל ברשויות החבל. במהלך 3 השנים הראשונות של התוכנית יחל תהליך של בניית מודל תמרוץ חדשני לתמרוץ עובדים ברשויות החבל על פי עמידה ביעדים. בניית מודל זה תשולב בעבודת הליווי הממומנת בתוכנית. לצד מרכיבים אלה וכדי לשמר ולגייס כוח אדם איכותי ומומחה יופעל מיזם מלווה שייתן מענה לשימור ולגיוס עובדים ביחידות מחוללות שינוי: שירות לתושב, אסטרטגיה, פיתוח כלכלי בהתאם להסכמת הרשויות המקומיות. בנוסף, המיזם נועד ללוות ולהטמיע תפקידים במסגרת הארגונית המעודכנת של הרשות המקומית, לסייע תהליכי התחדשות ושיקום וגיבוש רשת מובילים לשיקום ברשויות המקומיות וגופים נוספים. יובהר כי כל האמור בסעיף זה הינו כפוף לאישור הממונה על השכר במשרד האוצר.

7.1.3 פיתוח ארגוני והון אנושי – מטרת התוכנית היא לייצר ברשויות תשתית ארגונית וניהולית בת-קיימה עבור שגשוג של הרשות המקומית ויצירת תרבות ארגונית מכוונת מצוינות וחדשנות. התוכנית תכלול מעטפת ליווי לתהליכים הארגוניים במטרה למקד ולבנות את התהליכים בצורה מיטבית בנוסף ליעוץ ארגוני פרטני מותאם לכל רשות מקומית החל משלב האבחון ועד להטמעה וליישום תהליכי העבודה: בין היתר תהליכי פיתוח הון אנושי, שיפור יכולות הניהול ונוהלי העבודה וכן סנכרון מיטבי בין היחידות הארגוניות ברשות המקומית ואל מול משרד הפנים והמנהלת. ליווי בניהול קהילות וועדים מקומיים תוך מתן כלים לחיזוק הקשר בין הרשות המקומית ליישובים ולקהילות.

7.1.4 דיגיטציה ברשויות המקומיות – העלאת האפקטיביות הארגונית ושיפור השירות לתושבים באמצעות כלים דיגיטליים ברשויות המקומיות, תכנון ויישום תוכניות אסטרטגיות לבניית יכולות דיגיטליות ברשויות המקומיות להטמעת מנגנונים ולהגברת רמת הביצוע והבשלות הארגונית הרשותית לפי המצפן הארגוני. התוכנית תתמוך, בין היתר, ברכש חומרה ותוכנה, בהטמעה של תהליכים לפי צורכי הרשויות וכן במערכות ליבה ובמערכות נוספות לאינטגרציה של מידע. עוד יושם דגש על חיזוק מערכות הרשות לקראת מצבי חירום. הרשויות יקבלו מעטפת מקצועית תומכת, וכן תתבצע בנוסף עבודה מערכתית על תשתיות רחב בשיתוף מערך הדיגיטל לשיפור היכולות הדיגיטליות של כלל רשויות החבל בצורה מרוכזת.

7.2 מנגנוני יישום:

7.2.1 יוקם צוות עבודה משותף של מנהלת תקומה ומשרד הפנים עבור בקרה מקצועית ותפעולית, לרבות מעקב ואישור התקדמות התוכנית, לחיזוק הרשויות המקומיות ועמידה ביעדי התוכנית.

7.2.2 המענה המלא המוצע בתוכנית מותנה בליווי מקצועי של משרד הפנים ובאבחון עומק משלים שיבוצע על הרשויות המקומיות בשיתוף משרד הפנים וינתן כפוף להגשה של תוכניות עבודה בהתאם למשימות הנגזרות מתוכניות החומש של כל רשות מקומית. תוכניות העבודה יתוקפו ויאושרו על ידי משרד הפנים.

7.2.3 התוכנית תבוצע באמצעות משרד הפנים על בסיס התקציב שתקצה מנהלת תקומה.

8. טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
ג.1.א	מענה ארגוני לצרכים המוניציפליים המעודכנים - על ידי משרות זמניות ורכישת שירותים	מתן מענה לתקצוב משרות זמניות, לרכישת שירותים ולהעסקת יועצים למתן מענה ליכולות הנדרשות בכל רשות ורשות כמופיע מעלה	118	משרד הפנים, הרשויות המקומיות	לאורך תקופת מימוש התוכנית (מתוך תקציב זה - ניתנה מקדמה ע"ס 17 מלש"ח בתחילת 2024)
ג.1.א	פיתוח הון אנושי וארגוני	ייעוץ ארגוני מלווה לתהליך אסטרטגי ברשויות - הכשרות, פרויקטים ביחידות מחוללות שינוי, הדרכות, מנטורינג, הטמעת נהלים, תוכניות עבודה ועוד	25.6	משרד הפנים, הרשויות המקומיות	בהתאם לתוכנית הפיתוח הארגוני וחיזוק ההון האנושי המותאמת לכל רשות
ג.1.א	מודל תמרוץ, מענקים לעובדים חדשים וקיימים, תוכניות פרישה מוקדמת, מיזם שימור וגיוס עובדים	א. מענקי התמדה ומענקי עמידה ביעדים ב. סל כלים לרשות המקומית לעידוד גיוס עובדים חדשים מנוסים ואיכותיים לאורך תוכנית החומש. ג. מיזם חבלי שייתן מענה לשימור ולגיוס עובדים ביחידות מחוללות שינוי ה. ייעוץ וליווי לרשות המקומית בדגש על בניית מודל התמרוץ	34.8	משרד הפנים, הרשויות המקומיות	א. מענקי התמדה לשדרת הניהול הקיימת. תקצוב בניית מודל התמרוץ והפעלתו. ב. סל רשותי למתן כלים לעידוד גיוס כולל מענק ייעודי לעובדים חדשים, מנוסים ואיכותיים לאורך תוכנית החומש
ג.1.א	התאמה ושיפור המערך הדיגיטלי ברשויות המקומיות	מתן מענה להיקף השירותים הדיגיטליים הנדרשים לתושב ושיפור באיכותם לצד שיפור התשתיות והתייעלות תהליכי עבודה פנים-ארגוניים באמצעות דיגיטציה	25	משרד הפנים, הרשויות המקומיות, מערך הדיגיטל הלאומי	בהתאם לתוכנית התאמה ושיפור המערך הדיגיטלי בחבל ובכל רשות בהתאם לתוכנית הרשותית
ג.1.א	בקרה, יישום וניהול התהליך		3.5	משרד הפנים	

1. סביבת חיים: בינוי, דיור ותשתיות

1.1. פתרונות דיור זמניים

תיאור הפרויקט:

לנוכח מתקפת הטרור הרצחנית והנזק הרב למבני המגורים, פונו תושבי החבל למלונות שונים ברחבי הארץ או שהתפנו באופן עצמאי. בחלק מהיישובים שבהם התחוללה לחימה, הנזק הרב למבני המגורים ולמבני הציבור אינו מאפשר חזרה גם אם הייתה אפשרות מבחינה ביטחונית לעשות כן. על כן פעלה המנהלת בימיה הראשונים, בשיתוף משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות הרלוונטיות והיישובים לאיתור וקידום של מגורים זמניים שיאפשרו חיים נאותים בתקופת הזמן הממושכת עד להשלמת השיקום הפיזי ביישובים. המנהלת הציעה פתרון מגורים עירוני ושכרה באמצעות משרד הבינוי והשיכון וחברת "עמידר" בניינים ודירות מגורים שיאפשרו שהות קהילתית ממושכת לתקופת הביניים. נכון לכתיבת מסמך זה ניתן פתרון זה ליישובים הבאים - ניר עוז, רעים, סופה, עין השלושה, נירים, כפר עזה ונתיב העשרה.

כמו כן, המנהלת מקדמת בימים אלו את הקמתם של אתרים כפריים צמודים ליישובים קיימים עבור יישובים שמשך השהות המשוער שלהם במגורי הביניים יהיה ממושך, על בסיס מידע שהתקבל במנהלת תקומה. פתרון זה ניתן לקיבוץ "בארי" בחצרים, לקיבוץ "חולית" ברביבים, לקיבוץ "כיסופים" בעומר, ולכפר עזה ברוחמה.

בנוסף לפתרונות אלו, ניתנו פתרונות המשלבים מספר מעני מגורים. לדוגמה תושבי קיבוץ כפר עזה אשר נמצאים במלון "שפיים" ובסביבתו - בבניין מגורים בהרצליה, במבנים יבילים שהוצבו במיוחד בשטח הקיבוץ ובמלונות נוספים באזור. כמו כן, תושבי קיבוץ נחל עוז קיבלו 40 מבנים זמניים שהוקמו בקרבת משמר העמק, ותושבי קיבוץ כרם שלום קיבלו ב"אשלים", בכפר הסטודנטים, מבנים יבילים ומבני מגורים ביישוב בשכירות. הפתרונות ניתנו על בסיס זמינות של אתרי דיור ורצון הקהילה.

המחשה לפתרון דיור זמני עבור תושבי קיבוץ ניר עוז בקריית גת ועבור תושבי קיבוץ נחל עוז במשמר העמק (בהתאמה)

בעבור פתרונות ביניים אלו, קידמו המנהלת בשיתוף מנהל התכנון, מטה התכנון ומשרד המשפטים תיקון לחוק התכנון והבנייה שאושר בכנסת שמאפשר קיצור לוחות זמנים ובנייה בפטור מתוכנית והיתר. זאת, כדי לאפשר מעבר מהיר ככל הניתן מהמלונות לאתרי המגורים הזמניים אשר מצריכים בנייה.

1.1.1. **גורם אחראי:** מנהלת התקומה

1.1.2. **תקציב:** 1.830 מיליארד ש"ח

1.1.3. **תקופת ביצוע:** 2024

2. פתרונות מידיים ופתרונות ביניים - אדם וקהילה

אירועי 7.10 הציבו את תושבי האזור בפני שני אירועים משמעותיים שהצריכו מעטפת מענים בתחומי האדם והקהילה. הראשון הוא אירועי 7.10 עצמם, המשבר והטראומה הנגזרת מהם. השני הוא הפינוי מהבתים ומהיישובים על כלל המשמעותיות הנגזרות מכך. הטראומה של ה-7.10 מלווה בתחושת חרדה ואובדן שליטה על הסיטואציה ובחוסר אמון בכל המערכות. בתי המלון יצרו תחושת ניתוק, חוסר יכולת לשליטה עצמית וקבלת החלטות על התנהלות יום יומית (נוער במצב סיכוני, השמנת יתר ובטלה, כדוגמה) פגיעה בסמכות ההורית ועוד. לתוך המציאות והצורך הזה התגייסו גופים רבים ממשלתיים ואזרחיים בכדי לתת פתרונות וסיוע למפונים, בשלב מתקדם יותר נדרשה המנהלת לגשר על פערים שהצריכו פתרונות כלכליים כוללים. לאור פיזור הקהילות נדרשו פתרונות מידיים שונים בעלי גמישות רבה בכל הנוגע למגוון מענים חינוכיים, אשר ניתנו לילדי החבל בין אם במלונות המפונים ובין אם ביישובים אליהם פונו, כל זאת הן מבחינת ההיבט הפיזי, לרבות השלמת כיתות לימוד באמצעות מבנים יבילים, מיגון, הצטיידות וכיוצ"ב, והן מבחינת ההיבט הפדגוגי, ולרבות סיוע לרשויות הקולטות במענים הנדרשים לצורך תגבור צוותי הוראה ומתן מענים רגשיים לאוכלוסייה שחוותה את אסון ה-7 באוקטובר ואת הקשיים שבתקופת הפינוי והמגורים במלונות. בנוסף לנ"ל, התנהגויות מסכנות, הצריכו תגבור של המענים לעבודה עם צעירים במגוון רחב של צרכים ותחומים.

3. תת תחום: חינוך

3.1. בינוי מקומות זמניים

3.1.1 **תיאור הפרויקט:** בינוי מבנים, תשתיות וכיתות לימוד במקומות בהם תלמידים שוהים באופן זמני – לאור מרכזי הפינוי המגוונים ונוכח מספר התלמידים המפונים הגבוה נדרשה חשיבה יצירתית כיצד לקיים למידה משמעותית בכל אחד ממרחבי הלמידה. לצורך כך תוקצבו תוספת.

3.1.2 **שותפים:** משרד החינוך, רשויות מקומיות (קולטות ומפונות)

3.1.3 **תקציב:** 18.8 מ"ח

3.1.4 **תקופת ביצוע:** ינואר 2024

3.2. בתי ספר עורפיים

3.2.2 **תיאור הפרויקט:** הקמת בתי ספר בתחומי המועצה המרוחקים למעלה מ-7 ק"מ מהגבול כדי לתת מענה בתחומי המועצה לילדים הלומדים בבית הספר המקורב לגבול אך לא מתגוררים ביישובים שבתחומי 0-7 ק"מ. כמו כן, הוקמו מרחבי למידה ביישובים לצורך מענה ללמידה באופן המידי, והם ישמשו בהמשך למתן מענים ישוביים בתחומי החינוך הבלתי פורמלי.

3.2.3 **שותפים:** הרשויות, משרד החינוך

3.2.4 **תקציב:** 141 מ"ח

3.2.5 **תקופת ביצוע:** מרץ 2024

3.1

כיתות ספח ומרחבי טיפול (בעיר שדרות)

3.3.1 **תיאור הפרויקט:** בינוי והקמה של מרחבים טיפוליים וכיתות בית ספר (חדרים ייעודיים למקצועות והרחבות שאינם מהווים כיתת אם לתלמידים). גודל הטראומה בעקבות אירועי ה-7.10 מחייבים התייחסות אישית הן בהיבטים הלימודיים והן בהיבטים הטיפוליים, הבנה זו מחייבת בהקמת מרחבי למידה וטיפול נוספים לקיים.

3.3.2 **שותפים:** משרד החינוך, עיריית שדרות

3.3.3 **תקציב:** 20 מ"ח

3.3.4 **תקופת ביצוע:** ינואר-אפריל 2024

3.2

מענים לנוער בעל התנהגויות סיכוניות

3.4.1 **תיאור הפרויקט:** פיתוח מענים לעבודה עם נוער בעל התנהגות סיכונית נוכח הקשיים הרבים אשר עלו בכל מרחבי הפינוי, ולרבות: היעדרויות של תלמידים ממסגרות חינוכיות, מופנמות יתר של תלמידים, חוסר מעש, מציאות שהביאה לידי נגישות לאלכוהול, התנהגות מינית לא מותאמת לגיל, ונדליזם ועוד.

לאור האמור המנהלת פעלה לפרסום קול קורא לרשויות לתמיכה בפעילויות עם נוער במצב סיכוני.

כל רשות נדרשה להציג במסגרת הקול הקורא תוכנית עבודה הנותנת מענה לצרכיה בתחומים אלו.

3.4.2 **שותפים:** רשויות

3.4.3 **תקציב:** 3 מ"ח

3.4.4 **תקופת ביצוע:** תקופת השעות באיזורי הפינוי

3.3

בית ספר בצוחר וגבולות

3.5.1 השלמת בית ספר עורפי אשכול

3.5.2 **שותפים:** משרד החינוך

3.5.3 **תקציב:** 12.3 מ"ח

3.5.4 **תקופת ביצוע:** תקופת השעות באזורי הפינוי

3.4 מענקי שיבה הביתה

3.6.1 מענקים בתחום החינוך בסך 5,500 ₪ לכל תלמיד בחבל התקומה לצרכי החזרה הביתה.

3.6.2 **שותפים:** משרד החינוך

3.6.3 **תקציב:** 114.1 מ"ח

3.6.4 **תקופת ביצוע:** עד תום שנת לימודים התשפ"ד

5. תת תחום: צעירים

5.1. עידוד החוסן של קהילות הצעירים

5.1.1. **תיאור הפרויקט:** פרסום קול קורא לתמיכה בפעילויות לעידוד החוסן של קהילות הצעירים שמטרתו בינוי מחודש של קהילות הצעירים בעוטף חיזוק השייכות, הזהות והמרקם הקהילתי; שימור הקשר הפרטני עם הצעירים לצד גיבושם כקבוצה שתפעל במשותף לחזרה ליישובים; ביסוס ושימור הקשר של קהילות הצעירים עם גורמי הפיתוח השונים ועם הנהלת היישוב, ניהול מאגר נתונים ביחס לצעירים, שיכלול מעקב אחר מקום שהותם ומצבם, ליווי אישי של הצעירים וסיוע במציאת פתרונות אל מול אתגרי התקופה.

כל רשות נדרשה להציג במסגרת הקול הקורא תוכנית עבודה הנותנת מענה לצרכיה בתחומים אלו.

5.1.2. **שותפים:** רשויות.

5.1.3. **תקציב:** 4 מ"ח

5.1.4. **תקופת ביצוע:** 2024

6. כלכלה, עסקים ותעסוקה

כמענה מיידי לצרכי העובדים והמעסיקים לאחר אירועי 7 באוקטובר יזמה המנהלת, יחד עם מספר משרדי ממשלה נוספים שני פרויקטים שנועדו לשמור על רציפות עסקית ותעסוקתית.

6.1. מרכזי סיוע תעסוקתי במרכזי הפינוי

6.1.1. לאחר פרוץ המלחמה ובשל פינוי מרבית תושבי החבל למקומות שונים בארץ, פנתה המנהלת למשרד העבודה ומשרד הרווחה בבקשה להיערך לסיוע תעסוקתי מהיר ומונגש ברחבי הארץ. הסיוע כלל הגעה של צוותים מקצועיים למוקדי הפינוי שסייעו במיצוי זכויות בנושאי תעסוקה, ומאוחר יותר אף יזמו פעילות נוספת כגון ירידי תעסוקה, קורסים וסדנאות. סיוע זה ניתן באמצעות מרכזי הזדמנות הפרוסים בערים שונות ברחבי המדינה ומשותפים לשני המשרדים, וכלל את הרחבתם באמצעות מוקדים של משרד הרווחה. מהמידע שהועבר ממשרד העבודה עלה כי עד חודש פברואר השתתפו בפעילויות אלו כ-2,300 איש (מפונים מהצפון והדרום כאחד).

6.1.2. **שותפים:** משרד העבודה, משרד הרווחה.

6.1.3. **תקציב:** 6.3 מיליון ש"ח - שהועברו עד מרץ 2024.

6.1.4. **תקופת ביצוע:** המוקדים החלו לפעול במלונות בנובמבר 2023.

6.2. מענק חזרה לעבודה לעובדים ופיצויים בגין הוצאות עקיפות למעסיק

6.2.1. במסגרת הלמידה והמחקר של המנהלת ומשרדי הממשלה השותפים נמצא כי לעובדים המפונים מבתייהם ולמעסיקיהם יש קושי לוגיסטי ותקציבי ביצירת מענים להגעת העובדים המפונים למקומות עבודתם. כדי לאפשר לעובדים המתגוררים ביישובים שפוננו לחזור למקום עבודתם יש צורך במענה כלכלי לעובדים ולמעסיקים - מימון הסעות, שכר דירה ופתרונות נוספים שימומנו על ידי המעסיק. כמו כן, יש צורך בתמרוץ העובד עצמו בהגעה פיזית למקום העבודה בשל הקושי הלוגיסטי הכרוך בכך. מתוך הכרה בחשיבותה של המשכיות תעסוקתית לחוסן האיש, המשפחתי והאזורי, ומתוך הבנה כי יציאה לעבודה היא חלק מהמאמץ המלחמתי ומחוסנו של המשק, בנה משרד האוצר יחד עם מנהלת תקומה ושותפים נוספים, תוכנית סיוע לעובדים ומעסיקים שתעודד חזרה של עובדים מפונים למקומות עבודתם הקבוע.

6.2.2. התוכנית כללה:

- מתן פיצוי מלא למעסיקים על הוצאות לוגיסטיות לטובת הבאת עובדים במסלול האדום במסגרת קרן מס רכוש.
- מענק נוסף בסכום של 3,000 ש"ח לחודש לכל שכיר שמגיע פיזית לעבודה לפחות 11 ימי עבודה בחודש אצל המעסיק הנוכחי שלו.
- המענק ניתן דרך ביטוח לאומי ישירות לעובד ועל בסיס הצהרת מעסיק.
- המענק הוגבל למקבלי שכר חודשי של עד 20 אלף ש"ח ואינו תקף לעובדי המגזר הציבורי.
- המענק לא יצא מתקציב מנהלת תקומה.

6.4.3. שותפים: משרד האוצר

6.2.1. תקציב: משרד האוצר

6.2.2. תקופת ביצוע: נובמבר 2023 – מרץ 2024

7. מענקים לרשויות המקומיות וליישובים ומענקי שיבה הביתה

7.1. מענקי תקומה שלב א'

מענקים מיידיים שניתנו לרשויות המקומיות בשנת 2023

7.1.1. שותפים: הרשויות המקומיות, עבורן ועבור היישובים לפי מפתחות שנקבעו

7.1.2. תקציב: 218 מיליוני ש"ח

7.1.3. תקופת ביצוע: רבעון 4 / 2023

7.2 מענקי תקומה שלב ב'

מענקים לרשויות וליישובים בשנת 2024. מענקים אלה כוללים תקציבים לביצוע פרויקטים מידיים לרשויות בהיקף 90 מלש"ח (30 מלש"ח לשדרות ו-15 מלש"ח לכל מועצה אזורית לפרויקטים שיוצעו ע"י הרשות ויאושרו ע"י מנהלת תקומה), מענקים לצרכים השוטפים של הרשויות המקומיות בהיקף 55 מלש"ח ומענקים ליישובים בהיקף 25 מלש"ח (לפי תבחינים).

7.2.1 שותפים: הרשויות המקומיות והיישובים

7.2.2 תקציב: 170 מיליוני ש"ח

7.2.3 תקופת ביצוע: מרץ 2024

7.3 מענקי שיבה הביתה לתושבים

מענקים שיינתנו לתושבים החוזרים ע"פ החלטות ממשלה 1478 ו-1504, בסכום מקסימאלי של עד 1.21 מיליארדי ₪ מתקציב מנהלת תקומה.

1. רקע, מיקוד ומטרות

תפיסת הביטחון בעוטף עזה כללה מודיעין, מכשול, מערך איסוף מרחבי, סד"כ הגנה מרחבית של אוגדת עזה ומרכיבי ביטחון בתוך היישובים. ב-7.10 כשלה התפיסה במבחן המציאות.

בעקבות אירועי 7.10, החלו מערכת הביטחון וצה"ל לצד הלחימה ברצועת עזה לגבש תפיסה ביטחונית מעודכנת אל מול איום ייחוס מעודכן.

נייר זה יעסוק במרכיבי הביטחון ביישובים בלבד. עקרונות תפיסת הביטחון הכוללת תוצג בקווים כלליים בלבד.

עבודת המטה של הצוות, אשר בוצעה על פי המידע המצוי בידנו טרום התחקירים, עסקה בתחומים הבאים:

1.1. מענה ביטחוני בהתאם לאיום הייחוס ולהגברת תחושת הביטחון של האזרחים על יד שינוי משמעותי במרכיבי הביטחון בתוך יישובי חבל התקומה ובמרחבי המועצות, כמשלים לתפיסת ההגנה הכוללת של צה"ל.

1.2. גיבוש תפיסת ביטחון ייחודית להגנה על העיר שדרות.

1.3. הסדרת כוחות הכוננות היישוביים – תקן, כשירות, אמצעים ועוד.

מטרת הצוות הייתה לגבש תפיסה מותאמת לתרחיש הייחוס הצה"לי המתכתבת עם תפיסת ההגנה הצה"לית במרחב.

שותפים לעבודת המטה – משרד הביטחון, צה"ל – פיקוד דרום ואוגדת עזה, אגף המבצעים, אגף התכנון, אגף כוח אדם, פיקוד העורף, זרוע היבשה (ז"י), אג"ת ורשויות עוטף עזה.

2. תמונת המצב טרום אירועי 7 באוקטובר

2.1. עיקרי תפיסת הביטחון בעוטף עזה כללה מודיעין, מכשול, מערך איסוף מרחבי, סד"כ הגנה מרחבית של אוגדת עזה ומרכיבי ביטחון בתוך היישובים. ב-7.10 כשלה התפיסה במבחן המציאות.

2.2. תקן כיתות הכוננות ביישובים היה קטן, ובמרבית היישובים לא היה לחלק מחברי כיתת הכוננות נשק אישי ארוך, כך שלא היה ביישוב כוח אש מספק להתמודד עם התקפה נרחבת. כמו כן, כלל הציוד ואמצעי הלחימה אופסנו במקום אחד מרכזי.

3. תובנות מרכזיות

3.1. תפיסת הביטחון המעודכנת, לאחר אירועי ה-7.10 להגנה על היישובים באזור נסמכת על שכבות פעילות מעומק רצועת עזה, אזור חיץ המאפשר התראה והגנה מקו הגבול, על זמינות ועוצמת התגובה במקרה ש"קו ההגנה נפרץ" באמצעות שכבות הגנה מרחביות. בתפיסה המעודכנת יידרש היישוב להגן על עצמו כ"מוצא אחרון בלבד".

3.2. על מנת לממש את השינוי, בוצעה עבודת מטה (עמ"ט) "משיב הרוח" בצה"ל שבעקבותיה שונה סיווג היישובים, וכפועל יוצא מכך עובו משמעותית מרכיבי הביטחון לכלל סווגי היישובים.

- 3.3. להגנת העיר שדרות גובשה תוכנית ייעודית וייחודית הכוללת מרכיבי ביטחון בעיר לצד מרכיבי ביטחון עירוניים.
- 3.4. לצורך רציפות תפקודית של מרכיבי הביטחון ביישוב, נקבעה תשתית של אחזקה ורציפות אנרגטית למערכות כחלק בלתי נפרד מתפיסת ההפעלה המעודכנת ובהתאם לתרחיש הייחוס שהוגדר על ידי צה"ל/אמ"ץ.
- 3.5. כמרכיב נוסף בהגנה היישובית, בעת הזו, יימצא בכל יישוב כוח צבאי להגנה ולאבטחת היישוב. הימצאותו של סד"כ זה תהיה זמנית. היקף הסד"כ ומשך החזקת כוח צבאי זה יוגדרו על ידי צה"ל/אמ"ץ.
- 3.6. במסגרת הפקת לקחים מיידית, תוקצבו רכבי פינוי ממוגנים אשר יחולקו בהתאם לתוכנית אשר תואמה עם קב"טי המועצות המקומיות והעיר שדרות. בנוסף, נרכשו רכבים ממוגנים עבור היישובים הזכאים לכך בהתאם לסיווגם.
- 3.7. כחלק ממרכיבי הביטחון המשלימים, ישוקמו ויצוידו מוקדים וחמ"לי צח"י וצח"ש ביישובים, במועצות המקומיות ובעיר שדרות שבחבל.
- 3.8. מענה טכנולוגי הכולל אחיזה במרחב האחזקה ובמרחב האבטחה ביישובי הליבה הקדמי, יאופיין בהתאם לדרישה המבצעית של אוגדת עזה. בנוסף, כחלק מארגון המרחב, בהתאם לדרישה מבצעית של אוגדת עזה ובתיאום עם המועצות והיישובים, אופיינו צירי ביטחון לכל יישוב ולמוסדות החינוך.
- 3.9. כחלק מהחזרת האמון, החוסן ותחושת הביטחון האישי והקהילתי, האגף הביטחוני חברתי מקדם השתלבות של מסגרות קדם צבאיות ושל פרק המשימה במסלול הנח"ל שישתלבו בסיוע לרשויות, ליישובים ולקהילות התושבים בחבל בפעילויות חברתיות, חינוכיות וחקלאיות.
- 3.10. מנהלת המגורים של צה"ל, בראייה כוללת המחברת בין משרתי האזור לשיקום וחיזוק יישובי חבל תקומה, מקדמת מיזמי מגורים צה"ליים בעיר שדרות וביישובי המועצות השונות.

4. יעדים

- 4.1. החזרת הביטחון ותחושת הביטחון לתושבי החבל והסביבה.
- 4.2. שיקום, חיזוק והתעצמות מרכיבי הביטחון ביישובים כחלק מתפיסת הביטחון הכוללת באזור, לצד טיוב הדרישה המבצעית לגילוי במרחב האבטחה והאחזקה.

5. מדדים

- 5.1. עדכון סיווג היישובים לכל יישוב ופרסומו לרשויות.
- 5.2. שיקום מרכיבי הביטחון הקיימים לכל יישוב ויידוא תקינותם.
- 5.3. הקמת מרכיבי ביטחון חדשים לכל יישוב בהתאם לסיווגו.
- 5.4. איוש מלא לכוחות הכוננות והכשרתם.

- 5.5. הספקת אמצעי לחימה (אמל"ח) ואמצעי סיוע ללחימה (אמסל"ח) באופן מלא למול תקן.
- 5.6. הקמת יחידת התערבות גזרתית.
- 5.7. הצטיידות מלאה ברכבים וחלוקתם ליישובים.
- 5.8. התקנה וצריבת ממסרים ברחבי החבל אשר יאפשרו כיסוי תקשורתי מלא במרחב היישובי וכיסוי של 80% במרחב המועצתי.
- 5.9. חלוקת מכשירי "ברק כתום" לרכזי הביטחון השוטף (רבש"צים) של היישובים כדי לאפשר חבירה לכוחות פיקוד העורף ומגיבים ראשוניים.
- 5.10. הקמת מערכת טכנולוגית יישובית שנותנת מענה צפייה, חקירה והתרעה במרחב האחזקה ובמרחב העניין בהתאם לדרישה המבצעית של הפיקוד המרחבי. המערכת תשוקף בחמ"ל היישובי, בש"ג היישוב ובאמצעות אמצעי נייד לרבש"צ.
- 5.11. מתן מענה משלים לכל יישוב במרכיבים תומכים (כגון - גרור כיבוי אש, גרורי דלק, גנרציה למערך ההגנה היישובי, ציוד לצוות חירום יישובי).
- 5.12. אספקת אמל"ח וציוד תקני ומותאם לכל חבר בכיתת הכוננות. שמירה על כשירות כיתת הכוננות ומסוגלותה לנהל אירוע באופן עצמאי עד להגעת כוחות צבא.
- 5.13. הקמת מערכת מרכיבי ביטחון מלאה לעיר שדרות הכוללת מכלולי כניסה, תקשורת, טכנולוגיות, קיר מכשול, מחסן חירום ואמצעים, רכבים ממוגנים ואמצעים לכיתת הכוננות.

6. כיווני פעולה כלליים

- 6.1. בנייה וחיזוק האמון בין תושבי החבל לבין מערכת הביטחון.
- 6.2. גיבוש איום ייחוס מעודכן על ידי צה"ל המשפיע על מרכיבי הביטחון ביישובים.
- 6.3. קביעת סיווג חדש לכל יישוב המשלב את הקרבה לגבול עם רצועת עזה, ההיסטוריה הגזרתית והסכנה הפוטנציאלית הנשקפת לתושבים בהתאם להערכת הפיקוד המרחבי.
- 6.4. הקמה והתקנה של מרכיבי ביטחון משודרגים ביישובים בהתאם לסיווג היישובים החדש.
- 6.5. חיזוק מערך ההגנה האנושי ביישובים - עבודת מטה להסדרת מעמד הרבש"צ, הוספת תקינה לכיתות הכוננות לרבות אמל"ח ואמסל"ח.
- 6.6. הקמת מערכי הגנה גזרתיים כגון יחידות לוחמה בטרור והגמ"רים להגנה מרחבית.

7. טבלת פרויקטים

סעיף בהחלטת ממשלה 1127	כלי פעולה	הסבר	תקציב ל-5 שנים מתקציב מנהלת תקומה במיליוני ₪	שותפים מרכזיים	תקופת תכנון וביצוע הפרויקט
	מרכיבי ביטחון אזרחיים לישובים	טיוב הדרישה המבצעית לגילוי במרחב האבטחה והאחזקה, שיקום והתעצמות במרכיבי הביטחון והגברת תחושת הביטחון	650	משרד הביטחון היחידה להתיישבות; צה"ל; מועצות מקומיות	2025-2024
	שדרות - מרכיבי ביטחון ומענים עירוניים	להגנת העיר שדרות גובשה תוכנית ייעודית וייחודית, הכוללת מרכיבי ביטחון בעיר לצד מענים עירוניים נוספים	70	פיקוד העורף; משרד הביטחון -היחידה להתיישבות, רשות מקומית	2025-2024
	משל"ט "אופק חדש" - תפעול, תקציב פרויקטאלי, סקרים וצירי חינוך	תקציב תפעול תפעול המנהלת הייעודית אותה הקים משהב"ט (כמפורט בהחלטות ממשלה 980 סעיף 9.5 ו-1127), תקציב פרויקטאלי (כמפורט בהחלטת ממשלה 1127), סקרים למיפוי נזקי ה- 7.10 בישובים והסדרת צירי חינוך	135.6	משרד הביטחון	10.2023-2028

1. מטרה

החל מאישור תוכנית החומש בממשלה, תפעל המנהלת ליישום ולביצוע מעקב ובקרה על תוכנית החומש תוך ניטור והערכה מתמשכים של התקדמות, מימוש המטרות, עמידה ביעדים ולוחות הזמנים ותוך ניצול מיטבי של המשאבים. התפיסה המוצעת מתמקדת ביצירת מנגנון עבודה מסודר הכולל תכנון מפורט, ניהול פרויקטים יעיל, מעקב ובקרה שוטפים, הפקת לקחים ושיפור מתמיד, ובכך להבטיח שהתוכנית תבוצע בצורה מיטבית ותשיג את מטרותיה תוך יצירת תרבות של למידה ושיתוף פעולה בין כל הגורמים המעורבים. להלן צפופה התפיסה המוצעת על ידי המנהלת לאופן ניהול התוכנית.

2. שלביות היישום

בהחלטת ממשלה מספר 1127 הוקצו לטובת חבל התקומה 18 מיליארד ₪ עבור השנים 2024 – 2028 וזאת בנוסף ל-1 מיליארד ₪ שהוקצו כתקציב ראשוני בהחלטה 980. הסכום העיקרי, בסך 18 מיליארד ₪ יוקצה בשני שלבים. בתחילה עבור פעולות ריפוי ושיקום רב שנתיים שיפורטו בהחלטה שתבוא לאישור הממשלה על מנת לקבוע את הסכום המיועד לשנת 2024 ובהמשך יוקצה הסכום הנוסף המיועד לשיגשוג, צמיחה ופיתוח, לאחר שיקבע מקור הסמכות (בחקיקה או בהחלטת ממשלה) לפעולות מסוג זה.

2. ניהול התוכנית

תוכנית כה מורכבת, רב מימדית ועתירת תקציב, מחייבת ניהול הדוק, קפדני, ובעל יכולת לערוך דיוקים ושינויים נדרשים כדי להשיג את מטרותיה ולהבטיח עמידה ביעדים ואת יעילות ההוצאה הממשלתית. לשם כך, הכוונה היא להקים ועדת היגוי שבראשה יעמוד ראש מנהלת תקומה ויהיו חברים בה מנכ"ל משרד ראש הממשלה ומנכ"ל משרד האוצר או נציג בכיר קבוע מטעמם. המשימה הראשונה של ועדת ההיגוי, דרך צוותי הפעולה וצוותי המשנה במסגרתם, ככל שיוקמו (להלן: "הוועדה"), תהיה לפרסם את נהלי עבודתה ולאשר את תוכניות העבודה המתוקצבות לשנת 2024. כל אחד ממשרדי הממשלה והרשויות המקומיות שיבצעו משימות במימון המנהלת, יידרש להציג תוכניות עבודה מפורטות ולאשרן. דיוני הוועדה יתועדו בפרוטוקולים חתומים על ידי חברי הוועדה, והללו יפורסמו לציבור. בהמשך, תפעל הוועדה לקביעת יעדים כמותיים שנתיים בהתאם למדיניות הממשלתית. הללו ינחו את עבודת משרדי הממשלה בתכנון המשכי של תוכניות העבודה שלהם לשנים הבאות, בהגשת דיווחים לוועדה ובהצגתם לפניו. החל מהשנה השנייה לפעילות הוועדה, ייעשה אישור תוכניות העבודה בחודש פברואר. הוועדה תתכנס אחת לשישה חודשים לכל הפחות ותדון גם בחסמים ובבעיות יישום ככל שיעלו ותכריע בהם. בפני הוועדה יוצגו דוחות ביצוע מפורטים (אבני דרך, תפוקות, תקציב) לגבי כל אחת מהמשימות והפרויקטים שאושרו בתוכניות העבודה. הוועדה תוודא בדיוניה שקצב ההתקדמות משיביע רצון, שהתפוקות תואמות את התכנון, ובמידת הצורך, תיתן דגשים למשרדים ותהיה מוסמכת להחליט על שינויים והסטות תקציביות מסוימות כדי לעמוד במטרות וביעדי התוכנית. כמו כן, תאשר הוועדה את דוח הביצוע שתגיש מנהלת תקומה לממשלה מדי שנה. הוועדה תהיה רשאית להזמין לדיוניה משתתפים נוספים בעלי נגיעה ישירה למימוש התוכנית.

תוכנית החומש היא תוכנית אסטרטגית שעתידיה להיות מיושמת באמצעות תוכניות שנתיים מפורטות שיאושרו ויכללו מנגנוני ביצוע לכל אחד מכלי הפעולה. לפיכך, אין בתוכנית התייחסות מפורטת להיבטים המשפטיים הנדרשים ליישומה ברמה השנתית, ובין היתר להסדרים ולתיקוני החקיקה שגיבשה המנהלת בהצעתה לחוק חבל התקומה. היבטים אלה ואחרים ייבחנו טרם יישום התוכניות השנתיות; זאת, ככל הנדרש עם משרדי הממשלה בתחומי הפעילות הרלוונטיים. במידת הצורך יערכו שינויים בתוכנית המפורטת.

3. הנחיות לתכנון

בכל משרד ממשלתי ובכל רשות מקומית ימונה בעל תפקיד בכיר שישמש איש קשר קבוע לתכלול העבודה בארגונו ולהכוונת אנשי המקצוע המתאימים לפורומי העבודה המקצועיים שתקבע המנהלת. ועדת ההיגוי באמצעות המנהלת תפרסם נוהל הנחיות לתכנון שעל פיו יגישו המשרד הממשלתי והרשות המקומית את תוכניות העבודה המפורטות לאישור (דרך צוותי הפעולה וצוותי המשנה). כבסיס להתנעת התוכנית, יגיש כל משרד ממשלתי למנהלת פירוט של פעולות ותקציבים שכבר מושקעים בחבל התקומה מתוקף החלטות קודמות ופעילות שוטפת של המשרדים.

4. עקרונות מרכזיים ליישום

- **שקיפות** - על מנת להבטיח הצלחה ביישום תוכנית אסטרטגית, יש לפעול בשקיפות מלאה בכל הקשור להתקדמותה. משמעות הדבר היא שכל הגורמים הרלוונטיים נדרשים להיות מודעים ליעדים, למדדים ולתהליכים השונים. לשם כך, תפותח מערכת דיווח מקצועית ויעילה שתאפשר למנהלת לדווח באופן קבוע על התקדמות תוכניות העבודה, התהליכים והפרויקטים. בנוסף, כל המידע הרלוונטי לפעילות העיקרית של המנהלת יהיה נגיש לציבור באמצעות אתר אינטרנט.
- **שיתוף** - על מנת להבטיח הצלחה ביישום תוכנית אסטרטגית נדרש להמשיך את השיתוף של קהל המוטבים (משרדי הממשלה, רשויות מקומיות, תושבי החבל ועוד) בשלב התכנון השנתי.
- **עבודה בהתאם למסגרות המשפטיות המתאימות** - המינהלת, בשיתוף הגורמים הרלבנטיים, תפעל בהתאם למסגרות הנורמטיביות המתאימות ובמידת הצורך באמצעות יצירת מסגרות נורמטיביות חדשות הנדרשות לצורך יישום תוכנית החומש.
- **מידה** - הצלחה ביישום התוכנית האסטרטגית תלויה ביכולת למדוד את ההתקדמות ולהעריך את השגת היעדים תוך כדי התהליך ובסופו. לשם כך, יכללו תוכניות העבודה השנתיות יעדים ברורים לצד מדדים כמותיים ואיכותיים שיאפשרו הערכה מדויקת של התהליך ועמידה בתוכנית.
- **הפקת לקחים ושיפור מתמיד** - תהליך יישום תוכנית אסטרטגית הוא תהליך דינמי שדורש למידה מתמשכת. על כן, יופקו לקחים מכל שלב בתהליך, ויושמו שיפורים מתמידים. למידה זו תאפשר שיפור מתמיד של התוכנית, של תהליכי העבודה ומימוש היעדים.
- **איסוף וניתוח נתונים** - לשם מעקב יעיל אחר התקדמות התוכנית, יבוצע שימוש במערכת לאיסוף נתונים רלוונטיים. נתונים אלו יכולים להגיע ממקורות שונים, כגון דיווחים של צוותי עבודה, מערכות מידע ארגוניות ומחקרים חיצוניים. הנתונים ינותחו ויופקו מהם תובנות שיאפשרו שיפור מתמיד של התוכנית.
- **מחקר והערכה** - בנוסף למעקב אחר התקדמות התוכנית, חשוב גם להעריך את יעילותה. לשם כך, יפותחו מערכי מחקר והערכה שיאפשרו למנהלת להעריך באופן תדיר את יעילות תוכניות העבודה. ההערכה צריכה לכלול מדדים כמותיים ואיכותיים, וכן מנגנונים לקבלת משוב מכל הגורמים המעורבים.

5. פרסום תוכנית העבודה ודוחות ביצוע

תוכנית החומש ותוכניות העבודה השנתיות יפורסמו בפורמט דיגיטלי וזמין לציבור באתר האינטרנט של המנהלת. תוכנית העבודה השנתית תכלול, בין היתר, את היעדים שהממשלה שואפת להשיג במהלך השנה, רשימת הפרויקטים המתוכננים, פירוט המשימות שמתכננים לבצע על מנת לעמוד ביעדים בהתאם ללוח זמנים מפורט ובהתאם לאישור התקציב המוקצה לכל משימה.

דוחות הביצוע יהיו כתובים בצורה ברורה ותמציתית ויהיו זמינים לציבור באתר האינטרנט של המנהלת. הדוחות יפורסמו פעמיים בשנה, ב-1 באפריל וב-1 באוקטובר. הדוח יכלול פירוט על התקציבים שהועברו לכל משרד ממשלתי, רשות מקומית וקהילה, תוך ציון יעדים ספציפיים לכל גוף. בדוח ישוקפו התפוקות ואבני דרך העיקריות שהושגו במהלך העבודה במסגרת תוכנית החומש ותוכנית העבודה השנתית, תוך התייחסות ליעדים שהוגדרו מראש וציון הסיבות להצלחות או לכישלונות, בצירוף ניתוחים מקצועיים. בנוסף יופיעו בדוח החסמים או העיכובים בביצוע, תוך פירוט הגורמים להם והפתרונות הנדרשים.

6. שותפויות בין-מגזריות

המנהלת רואה ערך רב בשותפויות בכלל ובשותפויות רב מגזריות בפרט. המנהלת תפעל כדי להבנות מסגרות עבודה המעודדות שיתופי פעולה בין משרדי הממשלה, בין רשויות מקומיות ואשכול נגב מערבי ובין מגזרים חוץ ממשלתיים. בבסיס המחויבות לשיתופי פעולה תפעל המנהלת כדי לשקף מידע ונתונים עדכניים אודות צרכים שיובאו בפניה ואודות התקדמות המענים בהתאם להחלטת הממשלה. יתקיימו אירועים שבהם תוצג התקדמות התוכנית ויידונו כיווני פעולה נוספים, בפרט כאלה המחייבים עבודה של יותר מגורם אחד. אירועים אלה יאפשרו לממשלה להיחשף לידע רב שמצוי בידי גורמים חוץ ממשלתיים שיש להם קשר קרוב עם המוטבים בשטח ולקדם פעולות משותפות. השותפויות ייתמכו על ידי תהליכי שיתוף ציבור שיתקיימו באופן שוטף במגוון כלים ותוך הבטחה של הגעה לקהלי יעד רלוונטיים, בהם מומחים, באמצעות מעגלי היועצות על פי תחומי התוכן של המנהלת. בנוסף, תפעל המנהלת כדי לגבש הסדרי עבודה מועילים עם גורמים פילנתרופיים ומשקיעים חברתיים כדי להגביר את מעורבותם במאמץ הלאומי המתקדם. הסדרי העבודה יפותחו בשיתוף הגורמים הרלוונטיים בממשלה במטרה לענות על חסמים ועיכובים קיימים תוך שאיפה להבטיח אופטימליות של שיתופי הפעולה. העבודה תיעשה בשיתוף עם ארגוני גג בחברה האזרחית וגורמים פילנתרופיים.

7. תקציב

7.1. הליך תכנון התקציב

תקציב המנהלת נבנה "מלמטה למעלה", בהתאם לעבודת מיפוי מעמיקה שבוצעה בשלבים ראשית, מיפוי ואבחון הצרכים כפי שעלו מהיישובים והרשויות המקומיות, בין היתר בסיוורים שבוצעו בשטח ובשולחנות עגולים. לאחר מכן, גובשה תמונת המצב האינטגרטיבית של חבל התקומה ערב המלחמה, וכן גובש מסמך מדיניות בגישה מערכתית על כלל החבל, כולל בהתייחס ליחסי הגומלין בין רשויות החבל עם יישובים שנכללים ושאינם נכללים במנהלת תקומה. לתכניות שגובשו, במטרה לתת מענה לפערים שנוצרו בעקבות המלחמה, נוספו לפי סדר העדיפות שיקולים ביטחוניים, היבטי שיקום וריפוי, וכמובן צמיחה, תוך יצירת החזון של השבת חבל התקומה להיות אבן שואבת במדינת ישראל. כל זאת, בוצע בשיתוף משרדי הממשלה השונים והרשויות המקומיות, ובהתייחס להליך התכנון הרב-מימדי: טווחי הזמן

המשתנים, רבדי התוכנית, תקציבי השיקום הקשיחיות. בהתייחס לאמור לעיל, ולאור מגבלת התקציב כפי שסוכם בהחלטות הממשלה הרלוונטיות הקודמות, בוצעה התכנסות למסגרות התקציב המתוארות בתוכנית.

7.2 עקרונות ליישום התקציב

- מתוקף תפקידה ויחודיותה, המנהלת פועלת בשיתוף ובתיאום עם משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לצורך מימוש ייעודה. מימוש התקציב באמצעות משרדי הממשלה מתחייב מכורח המציאות, ומאפשר שימוש ביתרון הגודל של משרדי הממשלה המתמחים בתחומים ספציפיים (לדוגמה, בתחום החינוך או הבריאות). כמו כן, במקרים מסוימים, לרשויות המקומיות וליישובים עצמם יתרון יחסי בביצוע פרויקטים בתוכנית החומש, ולפיכך חלק מהתקציבים יועברו למימוש באמצעות הרשויות המקומיות והיישובים. במקרים אחרים, תבצע המנהלת את ההתקשרויות בעצמה או באמצעות גורם אחר.
- כמו כן, לאור החשיבות בעבודה בקבועי זמן מהירים הנובעת מדחיפות המשימות המוטלות על המנהלת, יסוכמו עם אגף התקציבים במשרד האוצר מנגנוני עבודה יעילים, לרבות מענה בלוחות זמנים קצרים.
- לאור אופי פעילות המנהלת המטפלת במגוון רחב של תחומים, ומתוך הבנה כי יעלו צרכים נוספים מהשטח שבשלב זה המנהלת לא יודעת לסמן באופן מפורט, כלי הפעולה השונים כוללים בתוכם תקציב בלתי נצפה מראש, בנוסף לתקציבים שלא הוקצו בשלב זה של תכנון תכנית החומש לכלי פעולה מסוים והם יישמרו לפעילות עתידית שתיקבע בהמשך.

7.3 איזון התקציב בין שיקום לצמיחה

כמצוין בהחלטת ממשלה 1127, אחד מיעדי התוכנית האסטרטגית הרב-שנתית לשיקום ופיתוח החבל הינו "ביסוס, חיזוק ופיתוח כלכלי לצורך שיקום מהיר של החבל, תושביו וקהילותיו, לרבות חיזוק, הרחבה ויצירת עוגנים מרחביים, תוך מינוף ההשקעות לצמיחה מהירה..." (ההדגשה לא במקור).

בתוכנית האסטרטגית אשר הוצגה במסמך זה, ניתנה תשומת לב רבה לאיזון שבין שיקום לצמיחה, הן באופן רוחבי והן בקרב כל אחד מתחומי העבודה של המנהלת. נציין כי גם השיקום עצמו נשען על עקרון רחב יותר של "בנייה מחדש טובה יותר" (Build Back Better) שהינו עקרון בסיסי בתוכניות לשיקום ארוך טווח של אזורים מוכי אסון. על כן, הבחנה בין תקציבי שיקום לתקציבי צמיחה מטרתה לסייע בקבלת החלטות אך לא לקבוע מסמרות מעבר לכך.

מרבית התקציב שיועד לשיקום נמצא תחת תחום בינוי ותשתיות. שכן, מדובר בתקציב שמיועד לשיקום הדיור וההרס הפיזי שנגרם באירועי 7 באוקטובר. שאר הסכום שתויג כתקציב לשיקום מורכב ממענקי חזרה הביתה ומענקים לרשויות וליישובים ופתרונות ביניים שניתנו בחודשי הפעילות הראשונים בתחומי הסיוע לאדם ולקהילה ועבור הבטחת רציפות עסקית ותעסוקתית.

בהתאם, החלק הנוסף של תוכנית החומש מיועד לצמיחה ושגשוג החבל, הרשויות, היישובים וכמובן התושבים, ומכוון לפיתוח מנועי צמיחה אשר ישרתו את החבל במהלך החומש הקרוב ומעבר לכך.

תהליך התכנון עוצב ונוהל במשך 100 הימים האחרונים במטרה להניח את היסודות הטובים ביותר לשיקום חבל התקומה. למרות קוצר הזמן, התהליך נוהל באופן יסודי ותוך שמירה על מספר עקרונות. בראש ובראשונה, התכנון בוצע תוך הצבת קהילות החבל בראש סדר העדיפויות, כאשר שלומם, ביטחונם ואיכות חייהם הם המצפן לבניית התוכנית. שנית, התוכנית נבנתה מלמטה למעלה, תוך איסוף צרכים מעמיק מתושבי החבל, היישובים, הרשויות, משרדי הממשלה ורבים נוספים. אין להקל ראש בחשיבות המידע שהגיע אלינו מכל מפגש, דיון ושולחן עגול, והשקענו בכך אלפי שעות אדם. בנוסף, בבסיס התהליך עומדת ההבנה כי לא מוטלת עלינו המשימה של השבת המצב לקדמותו, אלא בריאת מציאות טובה יותר ועתיד טוב יותר עבור תושבי החבל, ויצירת מסר של תקווה לכלל אזרחי ישראל והעם היהודי.

התהליך בוצע באופן שיטתי לפי שלבי התכנון, מבניית תמונת המצב, דרך גיבוש תובנות וכיווני פעולה ועד עיצוב כלי פעולה, כולל הערכות תקציביות וטווחי זמן. לכל אורך הדרך הקפדנו לשאול את עצמנו שאלות קשות, להקשיב לבעלי עניין וכן להתמודד עם העובדה שהתוכנית לא יכולה להכיל הכל, ומכאן שיש לברור את הצרכים הדורשים מענה. אנו מאמינים כי במגבלות הזמן, התקציב והיכולת, התהליך נוהל באופן שקוף ומשתף והתוכנית נבנתה בהתאם לשיקול הדעת המקצועי הטוב ביותר.

לאחר הנחת היסודות לתוכנית החומש, על מנהלת תקומה להניח את התשתית החיונית למעבר משלב התכנון לשלב היישום, שכן עבודתנו לא נעצרת בשולחן השרטוטים. מנהלת תקומה תימדד באיכות ויעילות הביצוע, אשר תבוא לידי ביטוי באיכות החיים ובצמיחה של החבל ותושביו.

ראשית, המנהלת תפעל להשלמת תהליך התכנון המפורט תוך מיקוד בשנת 2024. תוכניות העבודה של צוותי הפעולה המנוהלים על-ידי המנהלת יתורגמו למפת דרכים ליישום שתכלול **לוחות זמנים מוגדרים, אבני דרך מרכזיות לביצוע ומדדי תפוקה ותוצאה** אשר יהוו "כוכב צפון" להשגת האימפקט המבוקש בכל תוכנית. בהמשך לכך, המנהלת תפעל להגדיר מנגנוני ביצוע אופטימליים לכל תוכנית, מתוך שיח עם משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות וגופים נוספים, וזאת במטרה לאתר את המנגנון היעיל והנכון ביותר למימוש התוכנית עבור התושבים.

שנית, המנהלת מאמינה כי שימור יחסי האמון שנרקמו בין השותפים השונים בתהליך התכנון חיוני ליישום מוצלח של התוכנית, ובפרט בהתנעה מהירה של שלב היישום בשנת 2024, ולכן המנהלת תפעל בחודשים הראשונים במטרה ליצור "מציאות חדשה בשטח". כמו כן, אנו ערים לכך שמימוש תוכניות רב-שנתיות בסדר גודל כזה הינו אירוע מורכב אשר חשוף לסיכונים רבים, הן פנימיים והן חיצוניים. לכן, ייבנו **מנגנוני מעקב ובקרה** שוטפים על מימוש התוכניות והתקציבים שניתנו, וכן **יתבצע תהליך מיפוי של סיכונים מאקרו כלכליים, חברתיים וביטחוניים** תוך היערכות מבעוד מועד להתמודדות עימם. מנגנוני הבקרה יאפשרו לזהות שינויים וגמישויות שידרשו במעלה הדרך לאור ההתפתחויות בפועל.

מלבד ההיקף ורוחב היריעה של תוכנית החומש, הייחודיות שלה נעוצה בדרך הבנייה האינטגרטיבית – סנכרון בין פרויקטים מתחומי תוכן שונים, משרדי ממשלה שונים ורשויות שונות, לטובת מענה מיטבי לצרכים של תושבי החבל, ייעול הקצאת המשאבים ובניית "מכפילי כוח" לפיתוח החבל. כאן נעוץ גם אתגר משמעותי – ניהול יעיל, משתף ומסונכרן של פרויקטים חבליים ורב-תחומיים אשר מערבים גורמים שונים. התמודדות מוצלחת עם אתגר זה נעוצה בשלושה עקרונות מרכזיים: (1) הקמת מנגנונים ויצירת צוותים ייעודיים לניהול פרויקטים רב-תחומיים, עם נציגות מתאימה ממשרדי הממשלה והרשויות (2) הקפדה על עקרונות של תכנון מרחבי באופן שאינו מעודד 'קינבליזציה', הן בתוך החבל והן למול המטרופולינים הסמוכים (באר שבע ואשקלון). (3) ביצוע אינטגרציה בין הצוותים התחומיים של המנהלת וצוותי הפעולה לכל אורך החומש, זיהוי מוקדים אפשריים לשיתופי פעולה בין פרויקטים ובין תחומים וסנכרון זמני הביצוע של כלל הפרויקטים.

לבסוף, יישום מוצלח של מהלכי המנהלת לא יתאפשר ללא קיומו של מבנה ארגוני ומודל הפעלה צופה פני עתיד למשימות היישום. בואכה שלב יישום התוכנית בכוונת המנהלת להיערך "להחליף כובעים", ממיקוד במיומנויות של אסטרטגיה, תכנון וניתוח, למיקוד בתפקידי ביצוע, פיקוח ובקרה. לצורך כך בכוונת המנהלת לבחון את מבנה הצוותים השונים ומבנה המנהלת כולה, ולהתאימם לשלב היישום הן מבחינת שגרות ונהלי עבודה והן מבחינת בעלי התפקידים והמומחיות הקיימת במנהלת.

הפיכת תוכנית החומש לתוכנית אופרטיבית מפורטת לשנות פעילות המנהלת, בדגש על שנת 2024

תוכנית החומש הינה תוכנית עקרונית המפורטת לרמה של כלי פעולה, הערכות תקציביות וטווחי זמן כלליים לביצוע. התוכנית מתארת את תחומי התוכן השונים בהם מנהלת תקומה תפעל לשיקום ופיתוח החבל וכן את כיווני הפעולה וכלי הפעולה המרכזיים בכל תחום. לאחר אישור התוכנית המנהלת, בשיתוף צוותי הפעולה שיוקמו מכח החלטת הממשלה, תבצע תכנון פרטני הכולל:

1. אבני דרך מרכזיות לביצוע התוכנית

מטרה: הפיכת התוכנית האסטרטגית לתוכנית אופרטיבית הניתנת ליישום בשטח בפרק הזמן שהוגדר. פירוט: פריטת התוכנית למשימות מוגדרות בטווחי זמן מוגדרים, הגדרת אחראים לכל משימה, עלויות וגאנט תכנון מפורט לפי זמנים. בפרט, יוגדרו לוחות הזמנים ואבני הדרך לביצוע בשנת 2024, באופן שיאפשר יישום של התוכניות הרלוונטיות להתנעה באופן מיידי.

2. הגדרת מנגנוני ביצוע ואופטימיזציה של יכולות היישום

מטרה: הגדרת אופן הביצוע האופטימלי של כל תוכנית על פי שיקולי יעילות, איכות, התחשבות בתמונת המצב הקיימת בשטח והיתרונות היחסיים של כל גוף. בנוסף, הגדרת מקומם ותפקידם של גורמי הביצוע המרכזיים (משרדי ממשלה ורשויות) בכל תוכנית וטיוב העבודה המשותפת עם המנהלת.

פירוט: בחירת הגוף המבצע הרלוונטי לכל תוכנית, בין אם באמצעות מנגנון קיים של משרד ממשלתי או רשות מקומית, ובין אם באמצעות התקשרות ישירה בין מנהלת תקומה לספק שייבחר על פי קריטריונים ובהתאם לכללים. בנוסף, תיאום התוכניות עם משרדי הממשלה והרשויות המקומיות, הגדרת אנשי קשר בכלל הגופים לביצוע משותף של התוכנית ובקרה עליה מטעם בעלי העניין השונים.

3. הגדרת מדדי תוצאה ותפוקה לכל תוכנית ויצירת שגרות מדידה ובקרה

מטרה: יצירת תשתית למדידה כמותית של התוכנית, מעקב ובקרה לאורך זמן ושיקוף ההתקדמות לציבור ולבעלי העניין השונים.

פירוט: הגדרת מדדים כמותניים (ככל האפשר) ואיכותיים להערכת תוכניות המנהלת, תוך הישענות על תשתיות מדידה קיימות בתחומי התוכן השונים ויצירת תשתיות חדשות לפי הצורך, הגדרת דרכי המדידה והתאמת המדדים לחזון וליעדים של המנהלת כפי שהוגדרו בתוכנית החומש ובהחלטות הממשלה הקודמות. בהמשך לכך, ניהול כלל תוכנית העבודה (משימות, מדדים, בקרה ועוד) על גבי מערכת לניהול משימות בצורה נגישה ושקופה, הגשת דו"חות וניהול דיוני בקרה חציוניים ושנתיים ושיקוף ההתקדמות לציבור.

4. מיפוי וניהול סיכונים

מטרה: הערכת הסיכונים והשינויים החיצוניים אשר יכולים להשפיע על מימוש התוכנית, ביצוע היערכות מקדימה והמלצות על התאמת התוכנית במקרה הצורך.

פירוט: מיפוי תרחישי מאקרו אשר יכולים להשפיע על התוכנית (כלכליים, ביטחוניים ועוד), בחינת דרכי התמודדות עם כל תרחיש על פי ניסיון נצבר מהארץ ומהעולם, גיבוש המלצות ומנגנונים להתאמת התוכנית במידת הצורך.

התאמת המנהלת לשלב היישום

פעילות המנהלת בשלב התכנון, התמקדה בין היתר במשימות אלה: איסוף ומיפוי צרכים של תושבים, הנהגות יישוביות, רשויות מקומיות ומשרדי ממשלה; עבודה צמודה עם משרדי הממשלה על גיבוש תובנות, כיווני פעולה ופרויקטים המרכיבים את התוכנית; ריכוז מומחיות תוכן מקצועית בשלב גיבוש התוכניות והתוצאות הרצויות; יעילות וקלות תפעול לאור לוחות הזמנים שהוגדרו להגשת תוכנית החומש.

בעת המעבר לשלב היישום, בכוונת המנהלת להתאים את מודל הפעולה שלה תוך מעבר ממיקוד באסטרטגיה, תכנון וניתוח נתונים למיקוד בביצוע, פיקוח ובקרה; זאת בין היתר תוך התאמת עבודת הצוותים, חלוקת תחומי האחריות בין בעלי התפקידים, שגרות הפעילות, גיוס בעלי תפקידים רלוונטיים, יצירת מנגנונים לניהול פרויקטים רב תחומיים, הגדרת מנגנוני פיקוח, בקרה ושיקוף של התקדמות הפרויקט כלפי פנים וכלפי חוץ.

1. עיצוב מבנה ארגוני ומודל הפעלה מוכוון יישום

מטרה: עיצוב מבנה המנהלת ומודל ההפעלה שלה בהתאם למשימה המרכזית – ביצוע תוכנית החומש, פיקוח ובקרה על הגופים השותפים ושיקוף ההתקדמות לציבור.

פירוט: בחינת והתאמת ההיררכיה הארגונית, תחומי התוכן הצוותיים, בעלי התפקידים השונים בתוך הצוותים, הרכב הצוותים, הגדרות התפקידים, חלוקת האחריות בין צוותים ובעלי תפקידים, שגרות הפעילות של המנהלת ועוד.

2. התאמת עבודת הצוותים התחומיים לשלב היישום

מטרה: התאמת המבנה הצוותי ואנשיו למשימות ותחומי התוכן של שלב היישום.

פירוט: בחינת מבנה הצוות והרכבו, גיוס בעלי תפקידים רלוונטיים לשלב היישום מבחינת מומחיות וניסיון מקצועי, בחינת התקשרויות עם ספקים חיצוניים ועוד.

3. מנגנונים לניהול פרויקטים רב-תחומיים

מטרה: ניהול מיטבי של פרויקטים רב-תחומיים ואינטגרטיביים, תוך ראייה רחבה, סנכרון בין בעלי עניין ושותפים שונים ומקסום הערך של המנהלת לפיתוח החבל.

פירוט: יצירת צוותים ויחידות בעלי מומחיות תוכן מתאימה שיובילו כל פרויקט אינטגרטיבי, חלוקת אחריות ותפקידים בין היחידה לצוותים התחומיים, זיהוי שותפים מתאימים במשרדי הממשלה והרשויות והקמת מנגנון משותף לניהול הפרויקט, הגדרת מנגנוני פיקוח, בקרה ושיקוף של התקדמות הפרויקט כלפי פנים וכלפי חוץ.

גיבוש תוכנית לניהול פרויקטים ומהלכים משמעותיים בעלי אופי אינטגרטיבי

אחד היתרונות המרכזיים בתוכנית החומש של מנהלת תקומה הוא שהתוכנית נבנתה באופן אינטגרטיבי, תוך סנכרון בין פרויקטים מתחומי תוכן שונים, משרדי ממשלה שונים ורשויות שונות, לטובת מענה מיטבי לצרכים של תושבי החבל, יעול הקצאת המשאבים ובניית "מכפילי כוח" לפיתוח החבל.

כאן נעוץ גם אחד האתגרים המשמעותיים של המנהלת – ניהול חכם, אינטגרטיבי ומסונכרן של פרויקטים חבליים ורב-תחומיים אשר מערבים משרדי ממשלה, רשויות ובעלי עניין שונים.

1. זיהוי מגה פרויקטים בעלי אופי אינטגרטיבי

מטרה: סימון פרויקטים מתוך תוכנית החומש אשר מתממשים עם פרויקטים אחרים, או לחלופין בעלי השפעה רחבה ורב-תחומית על החבל, לצורך בחינה פרטנית של המענה הניתן להם במנהלת.

פירוט: יצירת רשימה של מגה פרויקטים, כולל סימון פרויקטים חוצי תחומים ואינטגרטיביים ויצירת חיבורים בין פרויקטים משיקים מבחינה תכנונית, מבחינת תחומי תוכן או מבחינת האימפקט הרצוי.

2. פיתוח מנגנוני ניהול, פיקוח ובקרה

מטרה: ניהול חכם, יעיל ומסונכרן של פרויקטים רב תחומיים על ידי צוותים ייעודיים.

פירוט: הגדרת מנהל/ת פרויקט וצוות פרויקט, הגדרת אנשי קשר לניהול הפרויקט מטעם משרדי הממשלה, הרשויות וגורמים נוספים (כמו גם ועדות מומחים במקרה הצורך), הגדרת שגרות מעקב ומדידה לטובת בקרה אפקטיבית, זיהוי ונטרול חסמים ועוד.

3. יישום עקרונות של תכנון מרחבי וזיהוי מוקדי אינטגרציה

מטרה: הקפדה על יישום תוכנית החומש באופן שאינו מעודד 'קניבליזציה', הן בתוך החבל והן למול המטרופולינים הסמוכים (באר שבע ואשקלון אופקים ונתיבות). בנוסף, זיהוי מוקדים נוספים בתוכנית החומש בהם ניתן לבצע אינטגרציה לאורך הדרך.

פירוט: יצירת שגרות פעילות, מעקב ובקרה אחר מימוש התוכנית עם נציגים ממשרדי הממשלה והרשויות לצורך זיהוי חסמים, סיכונים אפשריים וכו' והתמודדות עימם. לצד זאת, הגדרת התפקידים של צוות אסטרטגיה בשלב היישום והממשקים של הצוות עם הצוותים התחומיים.

ברצוני להודות לראשי הצוותים המקצועיים במנהלת תקומה, שעבדו במסירות אין קץ, לראשי הרשויות ותושבי החבל, מנהיגי הקהילות על שיתוף פעולה בסביבה מורכבת, תודה לאנשי המטה של הוועדה לאנרגיה אטומית, שנרתמו למשימת הקמת המנהלת. תודה מיוחדת לחברת 'דלויט' שסייעה למנהלת להביא את העבודה לסיום מוצלח תוך הפגנת מקצועיות ורגישות רבה.

תודה לידידי ראש המנהלת תא"ל (מיל') משה אדרי, ראש הוועדה לאנרגיה אטומית אשר פעל ועשה לילות כימים, לשיקום ולתקומת החבל, כל זאת בתבונה ורגישות ייחודיים ובמנהיגות רותמת יוצאת דופן, על 'פני מים סוערים', תודה על הזכות להתנדב ולסייע בתהליך היסטורי לשיקום חבל ארץ זה.

תודה והערכה רבה.

אלוף (מיל') יעקב אייז

סגן ראש מנהלת תקומה

**מנהלת
תקומה**

משרד ראש הממשלה